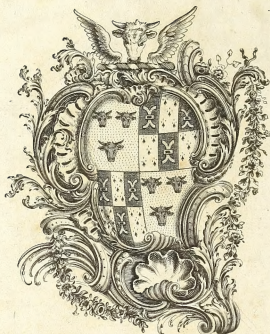

XXXIII. 6. 14

11

Richd Bull of Ongar in Essex Esq.

+00

Digitized by the Internet Archive
in 2016

7

CHRONIICKE VAN DE HERTOGHEN VAN BRABANT,

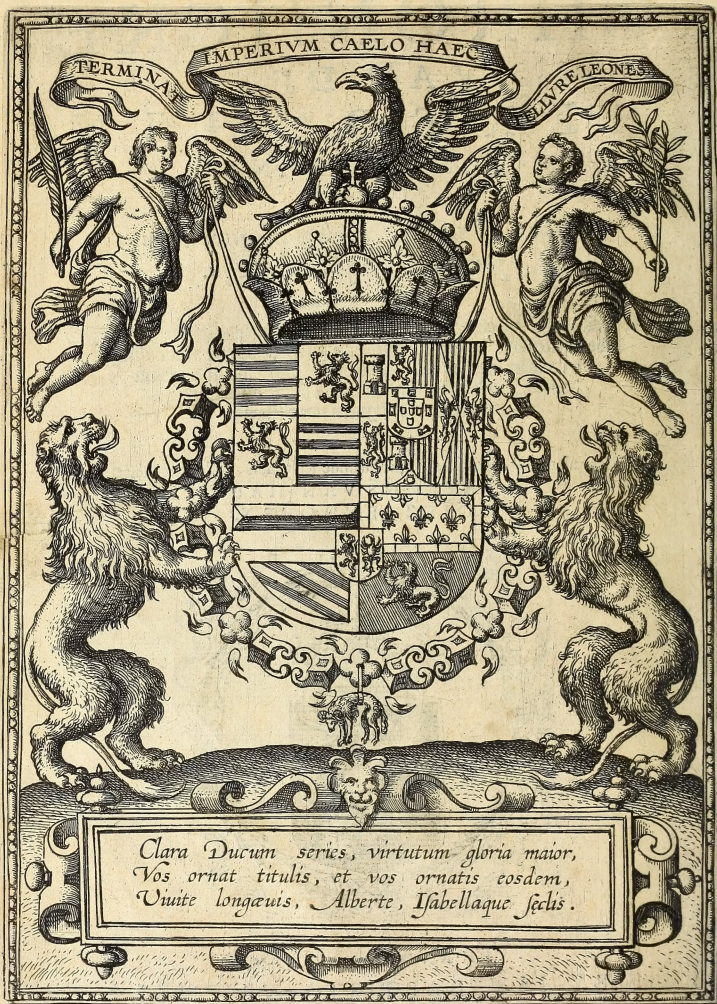
*Vaer in hun leuen, oorloghen, ende acten
perfectelijck beschreuen zijn.*

Met oock de ghelegentheyt des lants/de manieren ende handel des volcks/
ende particuliere beschrijvinghe van elcke besondere stadt / met
veel andere vreemde ende selfsaeme Historien/ soo in Brabant
als in andere prouincien ende landen gheschiet/
verciert met de figuren nae t'leuen.

Vergadert vvt diueersche Historien ende schrijuers, ende ouergheset
door LAVRENS VAN HAECHT
GOIDTSENHOVEN.

THANDTVERPEN,
BY IAN BAPTISTA VRIENTS.
ANNO M.DC.VI.

*Clara Ducum series, virtutum gloria maior,
Vos ornat titulis, et vos ornatis eosdem,
Vivite longævis, Alberte, Isabellaque sæcis.*

DEN
VVEERDEN VVIISEN
ENDE SEER VOORSIENIGHEN

EDVARDVS XIMENEZ PERETA

Coopman binnen de vermaerde Coopstadt van Antwerpen,
vvesicht LAVRENS VAN HAECHT ghe-
luck, salicheyt ende voorspoet.

M dies vville dat die geleerde getuygen (Seignor) pro-
fytelyck een yegelyck te vvesen kennisse te hebben van
de Historien oft Chronijcken, van d'afcomsten ende
edelheyt des ghelachts van Keylers, Coninghen, Her-
toghen. Hierom heeft het my goet gedocht, d'afcom-
ste, edelheyt, ende successie van onse Princen ende doorluchtichste
Hertoghen, van dat edel Hertochdom van Brabant, met hun leuen,
oorlogen, ende acten int licht te brengen, vanden eersten Godt-
vreelenden Hertoch *Pipinus van Linden* (die gheregneert heeft int iaer
625. naert'getuygen van *igebertus*) tot onse tegenvvoordighe ghe-
nadichste Princen ende Aertich-Hertoghen van Oostenrijk, AL-
BERTVS ende ISABELLA CLARA EVGENIA. Daer by voe-
ghende de beschrijvinghe van alle steden des selfs Hertochdoms soo
groot als cleyne, met den principaelsten handel der invvoonders.
t'VVeelck voorvvaer seer svvaer om doen ghevveest heeft, ende van
grooten arbeyt, ouermits datter niemant van t'selue lant, oft vande
invvoonders des selfs pertinentelijck ende volcomelijck geschreuen
heeft, vvat hier van d'oorlaecke ende faulte gevveest mach hebben, is
my onbekent. t'Schijnt eenstee's dat door d'ellende vande lanckdure
rende inlantische oorloghen, oft vericheyden vvt-lantische oorlogé,
in voorgaende tijden (vvaer door t'lant vervvooft ende vervvildert is
ghevveest) oock het schrijuen te niet oft verloren gegaen is: ten an-
deren dat het by de negligétie ende onachtsaemheyt der lief hebbers
des Vaderlants toegecomen is. Daerom volgende t'exempel van vele
ende vericheyden gheleerde, soo Griecische als Latijnliche (die vvt
natuerijcke affectie ende liefde haers Vaderlants ghedreuen, t'selue

neerstlichlick hebben beschreuen) hebbe ick naer mijn cranck vermogen en cleyn verstant desen arbeyt aenveert, ende oock met Godts gratie ten eynde gebracht. Hoe vvel ick nochtans verskert ben, mits de diuersiteyt van humeuren der menschen, besonder in desen onsen ellendigen tijt (daer so vele ende diueersche opinien zijn regnerende) dat ick in dit stuck een yegelijck niet en sal hebben connen voldoen, noch contentement gheuen, besonder de neuf-vyijde, ende vernufte gheesten, oft sy en sullen my berispen, oft dat sommighe dingen niet vvel, oft achtergelatē, oft ten minstē te veel soudē gestelt zijn, na hun fantasijs ende goet-duncken, die daer anders niet en vvillen, dan alleen dat hun mocht behaghen ende aengenaem zijn. Maer het lasteren van desen en can den ghenen niet veel hinderen, die eenen heerlijcken Patroon sijns arbeys, een lief-hebber der consten en scientien heeft vercoren teghen d'onverstandighe ende onbeschaemde lasteraers. Hierom is my uvven vromē persoon, sonderlinghe bouen andere gherecommandeert, dat my oock seer goet ghedocht heeft, ten eersten om de vrientschappen my eertijts bevvesen, dese gifte V.L. biddende in recompense te vvillen aenveerden: ten anderen om uvve loffelijcke fame verre vernaemt, ende groote affectie totter consten ende scientien, mits oock verscheyden deuchden, met de vvelcke uvve vveerdicheyt van de Goddelijcke M^t, is begaeft, die na uvve aflijuicheydt noch sullen leuen, ende niet te niet gaen, vvant (alsoo den Poet seyt) *volat super aethera Virtus*. Biddende desen mijnen arbeyt, sulcx hy is, danckelijck t'ontfanghen, met goeder herten V.L. ghegont ende toegheschreuen. Biddende den almoghenden Schepper van hemel ende aerde, uvve vveerdicheydt te sparen in een Godtsalich ende voorspoedich lanck leuen. Binnen Antvverpen, den 8. Augusti int iaer ons Salichmaeckers. 1606.

**D. L. ootmoedighen ende
goetwillighen dienaar**

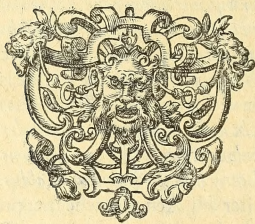
L. V. Haecht.

*Den Auteur tot den ghoetwillghen
Leser.*

Al ist by al dien (beminde Leser) dat onsen eersten vader Adam die wijsheydt, ende clare kennisse, niet alleen van synen createur, maer oock van die creaturen, als vanden loop der Sonnen, Mane, Planeten, Sterren, proprieteit der dieren, ende cruyden, ghesteenten, daer hy mede begaest was, door d'onghehoorsaemheydt ende t'ouertreden des Goddelijcken ghebochts, iammerlyck verloren heeft. Soo is nochtans inden mensche noch ghebleuen een groote begheerte, om te comen tot kennisse ende wetenschap van veel dinghen, besonder van saecken ende Historien ouer langhe voor synen tijdt gheschiedt. VVaer toe die boecken vande Chronijcken ende Historien seer nut en le dienlijck zijn, eensdeels tot leeringhe ende onderwijs, niet alleen van t'ghene datmen behoort nae te volghen, maer oock van t'ghene datmen behoort te schouwen. Tot desen propooste seydt den vermaerden ende eloquenten Orateur Cicero lib. 2. de orat. aldus: *Historia testis est temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.* dat is: Die Historien zijn een ghetuyghe des tijds, een licht der waerheydt, een leuen der ghedenckenisse, een meesterse des leuens, ende een claerheydt des ouderdoms. t'Selfste verclaert nochein ander oudt Leeraer inder Schrifturen, aldus: VVaert saecke dat Godt die Heere den sterffelijcken mensche met prouisie der boecken, Chronijcken en Historien niet en hadde voor sic, de negligentie ende vergetentheyt, soude alle glorie ende ciraet des vverelts bedeckē ende verduysteren, vvant vvat kennisse souden vvy hebben van die scheppinghe des vverelts, &c. Hierom hebben soo wel de Griecken als de Romeynen historien ende aēten beschreuen, om dat de naecomelingen souden weten van hun voor-vaders te spreken. Arrianus verhaelt ons de gessen van Alexander de groote, Thucydides en Herodotus van de Griecken Iulius Caesar syn eyghen seyten, Titus Liuius, ende Dionysius Halicarnassensius ende meer andere de oorloghen vande Romeynen. Suetonius heeft ons ooc achterghelaten t'leuen ende aēten vande t'uaelf Roomsche Keyzers. Maer laet ons dese laeten vaeren die heydenē warē, veel vromer ende vaillāter hebbē geweest ons Hertoghe van Brabant, daer wy af schryuen, die alle met de kennisse

nisse des Christen gheloofs verlicht zijn gheweest, als datter oock veel heylighen onder gheleest hebben (a^lsoo den 1er weerdigen ende gel eerden Heere Henricus Costerius ghetuycht) iae tot den ghetaele van meer dan vier hondert, soo wel Canonizati als Beati. Ist dan niet wel reden, dat alsulcke Christen Princen int licht worden gebracht? VVant al hebben se sterffelijck gheweest nochtans so leest haer memorie noch eensdeels door de boeckē van neerstige schrijvers, ooc eensdeels om hun vromefeytē ende Christielycke daeden. Die welcke wy nae ons cranck vermoghen hier hebben int cort gesocht te stellen, om dat oock soo wel int duytsch als int Latyn ende Franchoisch hun leuen bekent soude zyn. Ende om dies wille datter luttel oude boeckē zyn die hier van mentioneren, ende het raeden hier in dangereus is soo bidde ick v, beminde Leser, mijnen aerbeydt int goet te willen nemen, ende indien ghy daer eenighe erreuren bevindt, daer in patientie te nemen.

DE HERTOGEN VAN BRABANT IN OORDEN GHESTELT,

foo fy gheregneert hebben.

1. Puppijn van Landen. Pag. 23.
2. Anlegifus, oft Angijs, ende Begga. 25.
3. Puppijn die tweede, met toenaem van Herftal, oft die Groue, 26.
4. Charel Martel. 28.
5. Puppijn de III. de cleyns gheenoemt, d'eerfte Coninck van Vranckrijck. 29.
6. Carolus Magnus, Keyfer. 31.
7. Lodevvijck die Goedertieren, d'eerfte. 33.
8. Lotharius d'eerfte, Keyfer. 35.
9. Lotharius die tweede, d'eerfte van Lotrijck. 36.
10. Carolus de Caluvve, die tweede van Lotrijck. 37.
11. Lodevvijck de Lifpere. 38.
12. Carolus de Simpele. 40.
13. Lodevvijck de Simpele. 41.
14. Lotharius de derde. 42.
15. Carolus de Vette, oft Dicke. 43.
16. Otto. 45.
17. Lambertus ende Geerberga. 47.
18. Henricus d'eerfte, d'oude gheenoemt. 48.
19. Lambertus metten Baerde. 49.
20. Henricus de tvveede. 50.
21. Henricus de derde. 51.
22. Henricus de vierde. 52.
23. Godeuaert metten Baerde. 53.
24. Godeuaert die tvveede. 54.
25. Godeuaert de derde, gheenoemt inde wieghe. 55.
26. Henricus fone Godeuaerts. 57.
27. Henricus den Hoochmoedighen. 59.
28. Henricus die Saechtmoedighe. 60.
29. Ioannes d'eerfte. 61.
30. Ioannes die tvveede. 63.
31. Ioannes de derde. 65.
32. VVencelaus, ende Iohanna. 67.
32. Antonius. 70.
34. Ioannes de vierde. 71.
35. Philippus d'eerfte. 74.
36. Philippus de tvveede. 74.
37. Carolus van Bourgoengien. 78.
38. Maximiliaen van Oostenrijck, ende Maria. 85.
39. Philippus de derde, gheenoemt die Schoone. 98.
40. Carolus die vijfde, Keyfer. 94.
41. Philippus de vierde, Coninck van Spaignien. 108.
42. Albertus ende Ifabella van Oostenrijck. 113.

Naemen

*Naemen der Autheuren, met welcke
onze Chronijcke bevesticht
wordt.*

*Abraham Ortelius,
Adrianus Barlandus,
Aeneas Silvius,
Antonius Sabellicus.*

*{ van Polen.
van Brabant.
van Vlaenderen.
Chronijcke { van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt.
vanden Keyser Carolus de vijfde.
metter handt gheschreuen.*

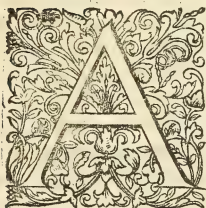
*Edmundus Dinterus.
Fasciculus temporum.
Gaspar Lortcanus.
Henricus Costerius.
Iacobus de Guise.
Iacobus Meyerus.
Ioannes Molanus.
Laurentius Surius.
Ludovicus Guicciardinus.
Mercurius Gallobelgicus.
Paulus Aemilius.
Petrus Canisius.
Plinius Secundus.
Pontus Henterus.
Sebastianus Munsterus.
Sigebertus Gemblacensis.*

VAN DIE GHELEGENTHEYT

des Landts

Ende Hertochdoms van Bra-
bant/ende den oorspronck des Landts.

Enghesien Wy int veruolch van desen
zijn tracterende van die deurluchtighe
Hertoghen van Brabant / vanoe
welcken oock ghesproten zijn niet al-
leen seer machtighe Coninghen / als
Buppyn de derde van dien name / Co-
ninck van Oranckrijck / Godefroye
ende Boudevijn vā Bouillon / Conin-
ghen van Iherusalem : maer daer-en-bouen vermaerde
Roonsch-Keysers / als Carolus die groote / Keysler ende Co-
ninck van Oranckrijck / met sijn successours Keysers. Soo
Willen Wy nu hier beschrijven die ghelegentheydt des selks
lants / met oock den oorspronck des naems.

Brabant is dat heerlijckste ende principaelste lict ende deel
der seuen-thien Belgische oft Neder-landtsche Provincien/
Ende is gheleghen inde Wterste deelen van Germanien / lig-
ghende aen Gallia Belgica / oft neder-Oranckrijck / hebbende
den Rhijn ende Rijnlant oostwaert / alwaer haer die Gase
presenteert / scheydende aen een oort seker deel van Gelder-
lant. Die Britanische zee en den Vlaemischen schoot Noort-
waert / daer die voornemde Gase haer ander-Werf vertoont.
Die Brabant scheyt aen een ander gewest / van een paert der
iurisdictionen van Gelderlandt voor-schreuen / en van Hollandt.

Die ge-
legent-
heyde
vā Bra-
bant.

Peder-Gallien Westwaert / daer een partije paelt aen de riviere de Schelt / ende Vlaenderen is af-deylende: Dock een deel na den Oosten / aenslende die iurisdicte van Aelst. Ende hooch-Vranckrijck zuytwaert / streckende aen d'lant van Henegou / Nammen / ende d'lant des Bischops van Luydick. In dit lant zijn gheleghen vierenveertich besloten Steden / bemuert met vesten ende Wallen omringelt / ende seuen hondert Dorpen / vande Welcke hier nae sal ghetracteert worden.

Vanden
naem
Brabāt.

Waengaende tot wat tijden / ende van wien Brabant lijnen naem heeft / dat is een saecke seer twijfelachtich / ende oock onseker. Eenighe schrijuen dat desen naem compt van eenen vermaerden ende valiantē Prince Brennus genoemt: die den Romeynen seer veel heeft te doen ghegeuen / ende die stadt van Roomen wonderlijck ghestraft. Andere zijn van opinie / desen naem sijn oorspronck te hebben van een stadt ghenoemt Brabant / de Welcke namaels is ghedestruert / ende gheheelijck gheruineert gheweest. Daer sommighe affirmieren dat dit lant van ouder tijdt soude hebben genoemt gewest Braecklant / dat is / een ongebout lant / ende dat van desen naem ghesproten is den naem Brabant. Noch isser een ander goet ghetal van ionge ende tegenwoordige schrijuers / verhalende dat desen naem gheprocedeert is van Saluius Brabon / die den eerste Hertoch van Brabant soude gewest zijn / ende gheregneert hebben vijf-en-veertich Jaren voor Christus gheboorte / een der Capiteynen die Iulium Cezarem d'eerste Roomsche Keyser gebolcht heeft / in sijn voyagie van Nederlant / den Welcken hy ten houwelijcke ghegheuen heeft sijns susters dochter / met name Sibana / hem stellende Heere ouer dit lant / diwelckmen voor warachtich bydenouden schrijuers niet en vint. Moorts soo houden eenighe oude schriften / datter een seker Roomsche Coninck is gheweest genoemt Ubechembold / die eenighe besittingen van Landen / gheleghen onder d'lant van Gaelbeeck / heeft ghegheuen de Abdisse van Nijuel / ende by d'instrument daer af zijnde / wort ghestelt dit lant ghelegen te zijn / onder den Graue van Brachbantse. Enige geleerde mannen ghetuygen d'landt van

van Brabant den naem te hebben van Godefroye / toeghe-
noët mettē Baerde / verclarende dat hy geconquesteert ende
vercregen heeft / neder-Loreynen ende verlatende den tyt-
tel des Graefschaps van Louen / heeft aenghenomen den tyt-
tel van Hertoch van Brabant / Welck lant hy alsoo ghenoemt
heeft Brabant. Niettemin volgende t' verhael der verschey-
den aucteurs by ons vergadert / ende onder andere Paulus
Emilius: soo is den naem Brabant veel ouder / dan den too-
seyden Godefroye. Maer hoe Brabant den naem heeft ghe-
creghen / van Wien ende Wanneer : laeten Wy den gheleerden
ende curieusen Leser disputeren ende ondersoeken.

Dit lant is seer lustich ende playfant / pleyn ende effen /
sonder eenighe merckelycke geberchten / maer vol heuuelen /
ende dies niet-te-min vruchtbarich / populeus ende wel be-
woont. Daer ligghen veel bosschagien ende forresten / daer-
men menigerley Wilt ghedierte vint / als t' bosch van So-
nten / liggende niet verre van Brussel / Sauenterloo / ghele-
gen tusschen Louen / Brussel ende Vilvoorde / Grootenhout /
liggende bouen Turnhout / Grootenheyst / ende Weerdael /
Welcken bosch niet Wilt van Louen ghelegen is. Abondant
van veelderley beesten / maer noch vruchtbarigher van ver-
scheyden fruyt-boomen / ende seer ouer-bloedich van allen
vruchten der aerden / costelycke specien van granen / als van
Terwe / Cozen / Gherste / Hauer / &c. Besondere inde Landen
van Gaesbeeck / ende van Grimberghen. Dock groeyen daer
veel lieflycke welriekende cruyden / lustich om aenschouwē /
Wiens sinaeck oock seer aenthenaem is / ende totter medertij-
nen dienstelyck. Brabāt heeft veel schoone ende profijtelyc-
ke Rivieren / seer bequaem om alderley goet daer ghebracht
te worden / oock wt verre vremde landen / waer af die princ-
paelste ende vermaertste zijn / die Rase ende de Schelde /
daer Wy hier na t' sijnder plaetsen af schrijuen sullen. Daeren-
bouen zijnder noch veel staende Wateren ende vijuers / abon-
dant van menigherley delicate visschen. Die locht is seer ghe-
font / ende s' menschen natuere bequaem / maer besonder tot
Bechelen / Louen / Thienen ende daer ontrent / oock insche-
lijck inde Kempen / alwaer t' volck ghemeynlijcker langher

is leuende ende onder wordet / dan in ander Neder-landt-
sche Prouincien.

Deylin-
ghe van
Brabāt.

Brabant is ghedeylt in vier quartieren / ende dat onder
die vier principale hooft-steden / als Louen / Bruesel / Ant-
werpen endet t'Shertogenbossche (vande welcke hier na sal
ghescreuen worden.) Int quartier van Louen ligghen dese
steden / Thienen / Leenwe / Aerschot / Diest / Gemblours /
Geldenaken / Hamuyt / Halen / Lande ende Sichenen.

Int quartier van Bruesel / zijn begrepen die steden van
Nijuel ende Aluoorde.

Int quartier van Antwerpen zijn dese steden / Liere / He-
rentals / Breda / Berghen op den zoom / ende Steenberghe.

Onder t'quartier van t'Shertogenbossche sorteren dese
steden tot vijuen toe / Graue / Helmont / Cyndouen / Raue-
steyn ende Begen. En van dese stedē soo zijn naest de voorsz.
principale vier hooftsteden / noch dry ander hooftsteden /
als Thienen / Leenwe ende Nijuel voorszcreuen. Die
stadt van Maestricht hebben in voorszeden tijden ghehouden
vanden Keyserlijcke maiesteijt / die Hertoghe van Brabant
ende die Bischop van Luydick t'samen. Noch zijn in Bra-
bant groote Nijheden ende vermaerde dorpen / die beter zijn
dan eenighe cleyn steden / Als Turnhout / Gele / Hoochstra-
ten / Beke / Dorichot / Wechtere / Berchtene / Queren / Lu-
beecke / Lennicke / Jlsche / Grimbergen / Afsche / Arendonck /
Dosterwijck ende meer andere.

**Specificatie der baenderijen van t'heurlichtich ende Edel
Hertochdom van Brabant / soo oude als nieuwe.**

Gaefbeecke,	Duffele,	V Vaelhem,	Bocxel,
Grimberghen Oranges,		Grimberghen Glemes.	
Reues,	Leefdale,	V Vefemale,	Pervveys,
Bierbeecke,	Boutersem,	Zauce,	Sombref,
Cuyck,	Breda,	Dieft,	Rotfelaer,
Heuerle, ligghende by Louen, d'vvelck ghemeynlijck Heuere vvoort ghenoemt,		Cranendonck.	

Dese d'v nauolghende baenderijen zijn nieuwe baenderijen / by onsen ghenadigen Eertf hertoghe Albertus met desen tijtele vereert.

Grobendonck, Hoboken,
Bochout by Bruessel, toebehoorende den Edelen Heere, mijn H. van Alton-ville.

Eenighe Heeren (doek van grooter qualiteyt) Willen affirmeren dat Houtem / ligghende by het oude stedeken van Hamuyt / eertijds een Baenderije soude gheweest zijn. Maer d'oorlaecke / oft oock den tijdt / Wanneer desen tijtel soude een eynde ghenomen hebben / en cannen gheensins achterhalen noch gheuinden.

Noch staet te noteren ende te weten: dat tot desen Banterheeren noch in Brabant zijn / sommighe andere heerlijcke personagien van grooten name / ghenoompt Ridderen met ghesellen. Als die Heere van Huldenberge / Boutersem / Rifuieren / Bockhout / Alsche / Linter ende Abauere / ende die vanouden tijden / Welcke baenderijen ende heerlijkheden by langhe successie / veel ghecomen ende verstoruen zijn / oock vermindert / ouermits die versterffenssen op Dochters / die oft aē Daptsche oft aen andere vromdelingen deur houwelijcken geallieert zijn / eenighe van cleynder macht.

¶ Dit zijn d'Abdijen in Brabant ligghende.

**d'Abdijen van mans-perloonen oft monicken van
S. Benedictus oorden.**

Gemblours, Hasslighem, Vlierbeecke.

**d'Abdijen van Vrouwen-perloonen oft nonnen der
seluer oorden.**

¶ Abdije ter Vorst,

Bijsaerden.

Die

De Chronijcke vande
**Die monicken der Dorden Cisterciensis/ oft van
S. Bernaerts.**

t'Clooster ende Abdijs van Vileers, daer veel heyliche
perfoonen gheleest hebben.

S. Bernaerts op die Schelde,

Nijzele.

d'Abdijen van Nonnen.

Vrouwen-perck,

Evijers,

Ter Cameren by Bruessele,

Roosendale by Mechelen,

Nazareth,

Linter byde stadt van Thienen.

Rameye, Floreual, t'Shertogendale,

Argenton, Muysen by Mechelen.

Abdijen van d' Dorden der Premonstreyten.

S. Michiels binnen Antwerpen,

d'Abdijs van Grimberghen,

Parck by Louen,

Tongerloo inde Kempen,

Heylichom niet vvijt van Thienen,

Euerbode, Dilighem.

Abdijen van S. Augustijns Dorden.

d'Abdij van S. Geertruyden binnen der stadt van Louen.

**Die Abdijen vande Edele Jonckvrouwen van
S. Geertruyden tot Nijuele.**

Commandeurs huysen van S. Ians Oorden.

Binnen der stadt van Louen leet t'huys der Commā-
deurs van S. Ians Heeren van Rhodes / der Dorden van
S. Augustijn/ ghenoemt Chanteray / ende plach hier voor-
maels te rade te gaen met de Staten van Brabant / op die
zijde vande Banier-heeren/ oft oock metten Prelaten.

Nocht is een huys vander seluer Dorden binnen Maes-
tricht/ Biesen/ d'welck inde belegeringhe deser stadt/ by den
Hertoch van Parma Weerdiger memorien / anno 1579. deur
t'ghewelt vande canons is grouwelijck ghedestruert ghe-
weest / maer namaels costelijcker gherestaureert ende ver-
nient/ dan het te vooren was.

Noch is tot Geruert een huys vanden Commādeurs der
Dorden vande Heeren van Prussen.

Van

Van des volcx conditien / manieren / handel ende Coopmanschappen.

Der Brabanders conditien.

De Brabanders conditien / manieren ende ghewoonten / zijn niet die huijmenen der Querlantsche grautceyt / ende der Fransoyen heusheyt / oock vrolijckheyt de getempeert / alsoo d'oude wilantsche schrijuers ghetuyghen. D'wonderen zijn van schoonder ghebaeten / ende van bequaemer siatueren / vrolijck / wel ghemaniert / beleest / ghetrou / ende vriendelijck / sulcx datse in allen landen daer sy comen / ghemeynlijck meer bemint worden / dan ander natien volcke / oeffenen de die gheleertheyt / ende godtachticheyt. Seer gheneycht totter traficken oft coopmanschappen / ingenieurs ende scherpsinnich / sulcx datse bequaem zijn tot alderley subtiyle conste. Daer endouen stoutmoedighe / coragieuze / ende ballante mannen ter oologen / soo wel te peerde als te boert / te lande ende oock te water / alsoo die Doet ghetuycht / seggende: Hac regio genus acre virum. Te volck is seer curieus van excellente ende bequame bouwingen ende edificien van timmeragien ende metseleijse / ooc sumptueus ende costelijck. Abondant van curieusen huysfract / bequaem van habijt / costelijck ende van menigherley sootten / hun dierwils oock veranderende / heur keuckene bestende niet sochtvuldicheyt voo; eenen langhen tijdt / niet ghesouten Ossen ende Vercken blesch. Gheschickt vander talen / niet alleene in haer s'lants tale / maer daer en bouen in die vromde ende welausche talen / en bysonder in die Franssche / die in Brabant seer ghemeyn is. Alwaer ooc zijn die constich beeltsnijden / graucen int koper / excellente tapijsten (welcke tapijsten niet alleen byden Prinzen ende houlighen hier te lande wel bekenet zijn / maer oock in andere verscheyden welausche Prouincien) ende die niet dese costelijcke tapijsten hun zijn gheueertende / zijn gemeynlijck al tresselhe-

ke Cooplieden / besondere binnen der siadt van Antwerpen. Landbouwinge ende andere constighe hantwercken / zijn vlozerende / niet oock die edelconste van Ahetorica / ende die liefelijcke harmonie der Musijcken. Schoone ende lustighe peerden in gheheel Europa vermaert. Daer worden oock ghebonden menichte van schapen / verckens / hasen / en conijnen / coepen / oock pantwen / calcoensche himen / puttoirs / faisanten / belt-hoenders ende quackelen / etc. Seer smaackelijcke boert / besonder inde Kempen / Thienen / Vinter ende daer onrent / Alwaer oock seer excellent keesen worden ghemaeckt. Inghelijck sijne ende costelijcke laechenen / niet oock seer sijn lijnwae / onder welcke excellent constich gebeelt werck gewoont wort / niet bloemkens / boghelkens ende ander frapicheyt / lustich in d'ooche / d'welck ouer al ende in verre vromde landen gheboert wort / waer inne grooten coopmans handel gheleggen is.

Oock woort teghenwoordichlijck in Brabant inde sout-keeten sout ghesoden van rou ende swert grof sout / dwelch aldaer ghebracht woort wt Spaenije / dat sy seer wit en smakelijck weten te maeken. Den wijn (hoe wel sy ooc rijpe druypen hebbe) ontfanghen sy van ander landen / in grooter abondantien ende verscheydenheyt. Maer is te beclaghen / dat hy vande taueruiers soo verbalsche wort niet calck / solpher / seem / ende ander hinderlijcke materien / waer deur inde manspersoonen wort ghecauseert het sleertijn / deur etinge der dennen / oock vedomme der niere / Ende den vromen is alsulken wijn oorsaeke van misbal van kinde / ende oock onvruchtbaerheyt. Oock woort in dit land ghemaeckt sekeren dranch Alce ghenoeit / willende den wijn conterseijte / ende dat van honich ende water. Oock noch anderen dranch van ghesooten appelen oft peeren / daer

daert sap wt geperst wort/ den welcken alsoo met suicker gemengt/ ghewoonlijck was te drincken. Dauidt Daep-Jan/ Coninck van Ethiopien/ in een cristallijne schale / alsoo Paulus Jouius ghetuycht. Zoo veel als den dranch vanden biere in dit lant gemeyn aengaet/ daer afschrijft Plinardus een excellent vermaert Italiaens Medecijn/ dat t' hier den in landers is als die van Cereris (d'welc volc is Scythia Asiatica) den wijn is/ dat hier boormaels byden Spaengnaerts Coelia / ende Ceria / by die van Thracien ende Iliricum / Sabia / ende by den d'Egyptenaerts / Zephyrus genoemt was/ d'welck den ghemeynen dranch des volcs is/ ghehouden van begoten gers/ ende haere/ daer na gebroocht/ ende ghemalen/ insgelijck van terte ende hoppe/ met bequaem water daer toe gedaen/ t'is een wonderlijcke soude des verstants/ seyt Plinius/ want t'is ghevonden / dat d'water den mensche oock droncken maect.

Die vrouwen zijn van schoone ghedaente/ van degghelijken ghelate/ seer beleeft/ wel ghemaniert / ende vriendelijck tot eenen pegghelijken/ niet lichtveerdich/ maer wter nature d'eerbaerheyt beminnende/ curieus van habijte/ ende oock costelijck/ seer geschickt in t'gouuernement vanden huysse/ selden ledich/ maer altijt neerstich/ ingenieus van allen hantwerck te maecten/ soo metter naelden/ bryen / stecken/ als andersins / wiens hantwerck in vrende landen wordt gheboert/ niet alleen in Dranchrijck/ Engelandt/ Spaengien/ ende Italien/ maer oock in Turckijen/ iae tot inde seer berre landen van Indien toe/ waer inne oock grooten roopmanshandel ghelegghen is. Veel der magistraten verbieden het bedelen / behaluen den ouden/ stercken/ en eenich gebreck des lichaems hebbende/ d'arme kinderen inde sieden woode van t'gemeyn goet oft aelmoessen onderhouden van cost ende cleederen/ oock onderwesen int Catholijck ghelooue/ inde gheleertheyt oft in eenich hantwerck ende ambacht. Die vrendeligen worden inde gasthuysen ontfangen ende geherbercht/ die gefonde ten

minsten eenen nacht/ ende in sommighe andere langher/ naer dat de fondarien der seluer zijn/ maer die siecke ende cranche/ soo langhe/ totter tijdt toe datse gheneken sijn. Dat ghelt tot woeker te gheuen/ wort boort/ zoote schande ende mis/ daer gherkent/ hoe wel nochtans dat in eenige Brabantse sieden seer ghemeyn is/ het welck onder de Christenen een groote soude is / waer-omme veel conscientieuse menschen haer ghelt employeren aen renten/ die selue hypoticerende op eenighe gronde van eruen. Kengaende de Brabantsche maten / soo van potten/ cannen oft sloopen/ als van landen/ indelingde der voeten/ grootte der ellen / sijn seer different inde sieden / in d'een stad meerder/ ende in d'ander minder/ sulck dat swaer soude vallen / die selue finalijck te beschrijven.

Die beschrijvinghe der principaelste Riieren van Brabant.

Brabant is begaest ende beuist van seer groote ende schoone profytelijke Riieren/ waer af die heerlijckste ende principaelste zijn de Maese ende die Schelde die haer ontladen en den loop nemen in die zee.

Die Maese neemt haren oorspronck Oorspronck van die Maese. wt seker gheberchte by den Fransosen ghenoemt Vauge / bouen die lymiten ofte palen van Langeois niet verre van Fontaines/ nemende haren cours ende loop nae den Rooden/ passerende na Sint Thibault/ al waer dese beghint nauigabel te zijn/ ende loopt na Verdun, van daer nemende haren keer na den Westen/ ende comt alsoo na Pont à Moulon, en Masieres, van daer boorts hernemende haren cours na den Rooden/ loopende al omme ghelijck als een bagabonde hervaefts ende derwaerts/ comende alsoo na Charlemont/ Souines/ Dinant ende Namen/ alwaer dese de riuier Sambre ontfanghende grooter ende geweldiger wort/ haer draepende Roodt/ waerts naer t'landt van Huy / passeert deur die stad van Luydich ende Maestricht/ al waer dese de stad Wijk / de stad van Maestricht

stricht boozs. is schepdende / en loopt
 van daer nae t'gewest van Storchem /
 Maespeck / Amunde / en Denloo: haer
 draepende na den noorden / en als dese
 geloopt heeft outrent d'p mijlen / so
 neemt sy haren cours naer t'lant van
 Cupch / Graue / haensteyn en Me-
 ghem / voegende haer by de Wale ne-
 uen Heruerde / en dat seer haestelych
 sonder haeren naem te verliesen / haer
 schepdende vā die Wale / en dese riuierē
 besonder nemen den cours na Loueu-
 steyn / en aldaer gepasseert zijnde / cau-
 serē een cleyn eplandekē dē Somme-
 le-weert ghenoeint / al waer sy ander-
 werf haer bydē anderē boegen / passe-
 rende also booz by Wozechum en Soz-
 cum. En een wepene boozder / nemen
 sy den naē vāde Meruue / haer stre-
 kende en makende also een groot wijt
 water / arruieren en comē tot aen die
 stadt van Dordrecht / en cauieren dat
 epland van Helmonde. Dese riuierē
 de Maese herneemt harē eygen naem /
 metē geweldige / furieuusen / en haesti-
 gen loopenden stroom also sy haer in-
 ganck neemt in die zee / nochtans ha-
 ren cours wederhoudende / sulcs datse
 noch een lang stuc wechys / noch haer
 soetichēpt des waters behout / welck
 freit tot een groot profijt en bequa-
 cheyt / insulcher boegen dat bouen die
 visschen deser riuierē noch ander hae-
 ren wech ende passagie daer dooz / zijn
 nemende / als seure midts dat sy een
 groot ende besonder plaissier nemē vā
 die soetichēpt des waters.

Oor-
 spronck
 vande
 Schelde.

Die schoone en seer profistelycke ri-
 uierē die Schelde neēt harē oorspront
 en beginsel in Picardien / liggende in
 t'lant van Bermandois / by Beure-
 noir / niet verre vā Chastelet / wt seker
 gheberchte / al-waer oock wtspruyten
 en comē die Somme en de Sambre /
 en die boozeyde Schelt loopende van
 daer westwaert en nootwaerdræpt
 na den oosten / neemt haren cours nae
 Camerijc / en dese stadt gepasseert zijn
 de / neemt haren loop na Valencijn / al
 waer dese begint nauigabel te wordē /
 ende neemt aldaer haer passagie naer
 Conde / hebbēde in haer ontfangen de
 riuierē Schape / passeert booz dē A-
 mant / daer sy keert na t'noorden / pas-
 serende daer na Domick ende Nube-
 naerde / en comt also na die stadt van
 Ghent / al-waer sy in haer ontfangt die

tweer riuieren / de Iis ende die Liene
 met oock beelderley blietende water-
 kens en beken / passerende Deure-
 monde / daer sy haer vermengt met de
 riuierē de Dendre / nemende van daer
 haren cours naer Kuppelmonde /
 ontfangt onder wege die Kuppel / waer
 booz sy anderwerf vermeerderd wort /
 nemende also haren cours nae Kuppel-
 monde / en passeert booz by t'casteel / en
 loopt daer in die boozeyde Kuppel / pas-
 serende in die schoone en heerlijcke
 riuierē de Dele / comende vā Mechelē
 waer booz sy grootelijck vermeerderd
 en gheweldiger wort / en draept haer
 aldaer die stincker handt om / passeert
 na die wijt bermaerde coop-stadt van
 Antwerpen / daer sy booz by loopt /
 ende haer streckende naeden Westen /
 laet sy Brabant aen die rechte / ende
 Vlaendren aen die stincke zijde / ende
 neemt haren cours nae Daestingen /
 liggende so verre bouē Lillo / als Ant-
 werpen van Lillo leyt / daer sy haer in
 twee deelt / d'een draepende nae den
 west / loopt daer na noch twaelf mij-
 len / al waer sy haren naem verandert
 inden Yont / passerende boorts inde
 groote zee Ocreane / tusschen die stadt
 van Slijs en dat Epland van Wal-
 cheren. Den anderen arm van die
 Scheldt draept nootwaert / loopende
 na den noorden / passeert int' ghesichte
 der stadt van Bergen op Zoom / daer
 sy in haer ontfant een cleyn riuierē
 genoemt dē Zoom / daer mede schep-
 dende die limiten en palen vā Zeelāt /
 daer sy haer anderwerf bedeyldt in
 twee deelen / d'eene genoēt Vosmeer /
 passerende booz by het stedeken van
 der Cholen / ende als dese vā daer een
 wijle wechys boozder gheloopt is /
 soo neemt sy haren cours in die Me-
 ruue. En na het schijnt der Commē-
 tarien van Julius Cesar / soo soude dit
 geweest hebben den ouden cours / die
 de Schelde in sinen tijt soude gedaen
 hebbē na die Maese. Den anderē arm
 maect een schepdinghe der Eplanden
 van Zeelant / haer bedeylende in veel
 deelen. Maer daer sy harē principael-
 sten en diepsten stroom heeft / deelt sy
 oost en west / Zeelant / alwaer sy harē
 naem verlies / tusschen Schoouwen en
 Walcherē / daer sy vā die zee ontfant
 dat ebben en bloepen tot die stadt van
 Ghent toe / d'welc meer dā xxx. mijlen

6
is/bā dē mont en dē inganc band zee/
midts der distantien van die beelder-
ley draepende om-weghen. Ende ge-
mercht dese riviere niet seer wijs en is
vanden mont oft den inganc van die
Mase ende de Zee/ soo comen daer in
Sleuren/ Salinen/ Trijpten/ groote
Lampreyen/ Commeralen/ Elsten/ en
ander beelderlepe soorten van visschē
al leuende/ oock mede Tonghen/ niet
noch veel ander ontallijcke menichte
van visschen seer delicaet van sinake/
romende ter oorzaken van hun aets te
soecken wter Zee/ ende hare roghe te
schieten in selue water/ t welck wa-
rachtrich booz dese visschē seer comu-
diets ende bequaem is/ ende dat inde
tijt van twee oft dzy maenden/ in die
Lenten en inden somer. Gheluen die
groote visschē/ soo vangt mē noch een
groote menichte bā middelbare ende
kleyn visschen / waer mede een seer
groot ghetal van menschen ghespijst
wort/ dat seer wonderlijck ende onge-
looflijck is. In dese selue riviere comē
oock wter Zee chondē in grooter
menichte/ groot bā fatsoen/ by Mar-
somun int Latijn ghenoot Turfiones.
Van welcke twee soorten bā visschen
zijnder/ die haren roghe (d welck by
den Franchopsen wort ghenoeit
Eperen) niet en schieten/maer bringē
haer tonghen boozts gheheelijck ghe-
formeert/maer die Zeehonden leggē
oft worpen haer tonghen op daerde/
al waer sp die houdē/ ter tijt toe dat se
grootachtigh zijn/ die selue swgende
niet haer epgen nammē. Plinius
berhaelt dat sp dese also voeden totter
spacien bā twaelf dage/ sp hebbē hap-
op haer lijf/ en eē grouwelijcke stime
wiens bloet heet is/ dese riviere voet de
selue sonder eenigh bystant vāder zee.

Beschrijvinghe der stad van Louen.

d'Be-
schrijue
der stad
van Lo-
uen.

Nier rghetuyghē van Jaques de
Guise/ die eē neerlijck ondersoer-
ker is geweest van Gault/ ist clær dat
t'beginsel ende den oorsprong der stad
van Louen soude geweest hebbē booz
dē tijt bā Julius Cesar/ bā een Schots
capiteyn met name Iouy/ die dese ge-
sticht ende ghafondeert heeft/ na hem
geuende den naem Iupolin/ die daer-
naer is verandert/ inden seluen naem
Louen. Andere zijn van gheboelē/ dat
dit woort Louen soude den naem heb-
ben van Louen/ want daer stont ouer

langen tijt/ tot die comste van Julius
Cesar/ eenen seer grooten tempel/ den
Hogodt Mars toe- gheeyghent ende
t'lijnder eeren gebout/ al- waer desen
balschen Godt/ oft t'beelt van dat ver-
blint heyden- volck/ wert aengebedē
ende geloofst/ sulchs dat van dit woort
Louen die stad haren naē heeft. Daer
af noch eenighe Antheurs versche-
den en diueers schrijuen. Maer hoe
dat is/ soo ist nochtans booz seker dat
dese stad seer oudt is/ wescende t'hoofst
ende die moeder der seden van Bra-
bant. Doch sietmen daer noch op den
dach van heden/ een Casteel oft borcht
(soomen dat ghemeynlijck noempt)
staende op een groote hoochde aende
poozte ende mueren/ daermen nae die
stad bā Mechelen gaet/ die na d'opi-
nie des volcks van desen lande/ nae de
forme ende maniere bā Julius Cesar
gemaect is/ die den seluen heeft doē
bouwē. Maer Digebertus Gembla-
rensis verhaelt dat dese borcht soude
ghebout zijn gheweest int iaer 1384.
vanden Kroonmannē/ tegē den kei-
ser Carolum/ met toename Crassum/
dat is den dickē oft betten/ die deselue
Borch noemt Louen. Jude selue
plaetse ter eender zijden/ daer teghen
ouer/ is een kercke bā S. Jan Bap-
tisten/ ende teghen ouer d'ander zijde
staet inde mueren vander stad eenen
grooten toren van witte steenen/ van
alsulcker hoochden / als datmen van
daer in eenen claren dach die stad bā
Antwerpen mach sien/ liggende van
Louen acht groote mijlen/ ghemeyn-
lijck genoemt Verloren cost. Den wel-
ken ouer seker iaren begonst te saelge-
ren/ die d'ouerheyr van Louē doen tot
grootē coste dede reparerē en boozlijē.

Louen is gelegen in een seer brucht-
baer lant/ in ghelijck in een seer soete/
en gefonde locht/ bequaē tot des men-
schen ghesontheit/ hebbende binnen
der stads mueren groote ende lustige
benden/ wijngaerdē/ groote schoone
hopen/ ackerlanden/ daer costelijcke
granen wassen/ boomgaerden van
verscheyden goet en smaekelijck fruct
doorne haghen/ lustige bosschelhens/
en weplant/ soer ende lieflijck water/
sulck dat ons boozouders wel te rechte
dese plaetse hebben vercozen tot allen
scientien en geleertheit. Hebbende al
daer een excellentē en wijs vermaerde

Wit:

Uniuersiteyt en Schole/ genoeg alle ander te bonē gaende. Wat in die gheheele Christen werelt zijn hier en daer wel veel Uniuersiteiten/ en Scholen maer in d'een gebreect dese/ en in d'and' ander geleertheit. Binne Orlens in Franckrijk wort alleen gedoceert dat weerlijck recht/ tot Parijs de Theologia oft die Godtheit/ met ooc dat geestelijck recht en die Philosophie. Noch zijnder eenige ander scholen daermen alleenlijck studeert inder medicijnen. Maer binne Louē wordē alle scientiē en geleerthede gedoceert en geoefent. In dese stadt wordē gesien veel costelike en schoone edificien vā hupsen/ kercken/ Cloosters en Conuenten/ vā welke die principaelste is s. Peters kercke/ van alsulken bouwinghe en maesel/ als dat nae d'oozdeel der Architecteurs oft vermaerde costenaers der meselrijē/ in veel plaetsen diergelijck niet en wort geboude/ vā alsulken constigen cieraet. Tegē ouer dese kercke wort dat Stadt-hups gesien/ vol werck ende wter maten constigh/ waer wt het claerlijck blijkt/ dat dese Stad in voozleden tijde seer heerlijck en vermaert is gheweest. Van die menigerley conste deser bouwinghe zijn verwonderd die Franckhosen/ Duytsche/ Engelsche/ en Italianē. Die voozsepde Schole van Louen/ heeft een hooft en ouerste/ dē welckē sy alle onderdanich zijn/ genoemt dē Rector/ der Uniuersiteyt/ wiens officie is recht te doe/ die Priuilegien te defenderen/ en de Prudentie vā misdaet te straffen/ die aldaer in grooter reputatiē ende eere wort ghehouden en ooc vande Magistrat ende ouerste vander stadt.

Daer zijn veel schoone Collegien vā verscheyden Princen ende treffelijcke mannen gefondeert/ waer toe wnemende geleerde persoonē zijn gesels/ vermaert in alle scientiē en geleerthyz. Waer vā hier die principaelste en vermaertste zijn/ te weten/ die Relie/ die Soricht/ Berckē en den Valck/ in een pegelijck van desen int generael wordē geleert die by conste/ diemen met eenē voozde mach noemen die philosophie. Sont dese voozsepde vier Collegien/ is daer noch een ghenoemt het Collegie der by tale/ daer mē doceert die Latijnsche/ Griecsche/ en Hebreeusche sprake. Noch zijnder veel andere

diuersche schoone Collegien/ ghesondeert en wel versien van iaerlijckche innercomen/ by verscheyde treffelijcke ende godvreesende personagien.

Wt dese voozsepde uniuersiteyt zijn gecomen/ ende noch comē vermaerde geleerde mannen/ der lichtrich ende wijs vermaert/ mids hunder deucht ende singuliere gheleertheit/ ghelijck als geweest is den Paus Adrianus/ die seste van dien namelof weerdiger memozen/ binnen Drecht ghebozen/ die een Schoolmeester is geweest vā wijlen Carolus die bisspe Koonstlicheyser en Coninc van Spaengien. Inde vooznomde Stad heeft ghesloereert Anardus Tappaert/ Gabriel Rhudeus/ Semina Frisius/ seer expert inder medicijnen/ ende een Mathematicus/ Petrus Curtius Professeur/ ende opēbaer Lector inder Godheyt/ en daer na mits sijn singuliere geleertheyd ende deughdelijck leuen Bishop der stadt van Brugge ghecozen. Joannes Vessels/ die principaelste der Collegien/ ende Johannes Hantenus/ een ordinaris ende openbaer Lector inder rechten/ soo geestelijck als weerelijck. In welke voozsepde uniuersiteyt noch teghen voozdelijck slozeren vermaerde geleerde inannē in alle scientien/ te lanch alle dese int particulier te verhalē. Onder welke wort Louen nu sonderlinghe vereert met Justo Lipsio/ ouer al wel bekent ende vermaert deur sijn excellēte ende singuliere gheleertheyd. Dese Uniuersiteyt is dooz/ het solliciteren ende ter instancien van den Edeldom ende den inwoonders vanden lande/ by den Hertoch vā Brabant/ met name Jan de vierde (waer van hier na oock geseyt wort) eē groot liefhebber der geleertheit/ ghesondeert/ ende dit int Jaer als men schreef. 426. al waer hy onthoode van diuersche landē geleerde mannen/ de welke hy rijckelijck gageerde/ besettende totter studeich goede renten/ ende iaerlijcs inkomsten/ met veel gratien ende Priuilegien/ gheconfermeert byden Paus Martinum de bisspe van dien naem/ noch hedendaechs onderhouden in bigeur/ die welke byden Conseruateur met grooter neersicheyt wordē betwaert. Ten is noch niet soo langhe ghepasseert dat den Resident

Louen
wordt
een vni-
uersi-
teyt.

Wiglius saliger heeft bercegen / van den Coninck Philippus die de gagie hāde Professours oft opbare lesers heeft vermeerderd / ooc daer by voegde noch eenige openbare lesers inder Godtheit. Mits d'outheit der seluer stadt van Louen / als alle andere Szabantsche steden te bouen gaende / so ist dat dese den eersten eet doet / ende ooc ontfanct aen den Prince oft Hertoch vā Szabant / hebbende daer en bouē in alle saecken d'eerste vops / ende in die gemeyne booz-comende oft geproponeerde saecken. Ende eer wy hier een eynde maken vā Louen / so en connen wy hier niet stil swijghende booz-bypassen / sonder te beschijne die memorabel grootte der seluer stadt / die welcke is ter oorsaken vā seker weddinge geschiet en gedaen anno 1427. tusschen den Marquis van Bergen / Dieft / ende die Heer van Wese male / Waroene in Szabant. Ende zyn dese na-beschreyen steden gemetē geweest by Egidius Forzerius / int iaer ons Salichmakers 1397. dooz beuel van Philippus Audar / oft die Stoute / welcke metinghe heeft ghecoft 1300. guldens. En is benoden geweest die stadt vā Louen indē circhel oft omme-ganc lanc te zyn 3691. roepen / elcke roepe tot 14. boeten. En die stadt van Ghent 3688. roepen. Sulcks dat die selue stadt by roepē meerder is / dan die stadt van Ghent. En Ghent is vlf roepen grooter dan Parijs. Ende de stadt van Parijs is meerder vā Luydich vijftigh roeden / en die stadt van Luydich is grooter dan Ceulen op dē Rhijn vijftigh gemeten roepen. Die boozsepde stadt is tot verschepe dē tijde hermeerder geweest / ghelijck r'selue noch blijckt aen oude muralien / ende dat leste beslupten is geschiet int iaer ons Salichmakers 1361.

Beschrijvinge der Princelijcker stadt vā

Brussels
beschrij-
vinghe.

Brussel, een der vier Hooft-steden.
Nae betuyghenden boozhaelden Jacques de Guise / soo heeft die stadt van Brussel haer beghin ende oorsprong van een Caesteel dat de Denones (een volc vā groot Bretanien) in dat quartier hebben ghebondt / tot haren gemack en bequaetheit / om better haren wtdoop te doen / en t'lant vā Gaule / oft Franckryck ende ander om liggende landen te berooven. Die ge-

legentheyt vā dese is seer wonderlijc / eensdeels ghelegen in een effen pleylant / en eensdeels in t'gheberchte. Is boozwaer een bequame plaecse weerdich om groote Monarchen / aldaer haer residentie en woonplaecse te nemen / liggende van twee zijden in een seer vuytbarich lant / in een valley / haer allenskens streckende opwaerts en nederwaerts / hebbende eenē lange streck lances schoone beeniden / so lustich als een inensh soude mogē aenschouwen / sulcks dat booz r'hof (die Princen aldaer haer residentie houdende) geen gebzer en is van foueragie booz die peerden / noch ooc van die viures oft virtualie. Al waer op eenē tijt zyn gesien geweest seuen gecroonde Princen / te weten: Carolus die vijfde Roomsch-keiser / Philippus die Coninck van Hispanien sijnen sone / Maximilianus Coninck van Bohemen / met die Coninginne sijn huyf-vrouwe / die Coninginne vā Hongarijen / Gouvernante vā Nederland / die Coninginne van Brancryck Eleonora en die Coninck Seles een Africaen / met noch veel ander Hertogen / Marquisen en Princen van verschepe natiē / met alsulcken heerlijcken staet / als datter wel acht oft negen dnyfent peerden waren. Een quartier misla van daer is den grooten en woesten bosch van Sonien gelegē / seer bequaet totten dienst van des Hertoghen hof / soo vā houte / als vā t'plaisier der iacht daer ontrēt liggen so veel schoon vldissen en vlooters / datmē geē grooter noch fraeper en soude mogē begeerē / gecroondeert vā ontallijcke fonteynen / en veel fruytboomē van verschepten soorten. Oock wel versien vā goet smaekelijc vleesch / ghesont en aengenaē water. Dooz de stadt passeert een clepne riuierē de Denne ghenoomt.

Die Brusselsche scheepvaert.

Inden iare 1550. heeft die Princelijcke stadt van Brussel een seer bequame vaert / booz dē passagier ende reysende persoonen / begonst te grāue (een arte van grooter importantien) bande welcke die Heer van Torquengien Ridder / Heer van Werchem / etc. en Borgemeester der boozsepde stadt / tot Willghboeck dē eersten steerck

steek heeft ghesceken op den xvi. dach der maent Junij / des seluen iaers / welckeschip vaert met grooter diligentien ende cost wert deur gesteken / op den xij. Octobris / Anno 1561. wanneer dieschepen binnen Brussel ghesepelt quamen / waerom groote blijfchap ende triumphie geschiedde. Nemende t'water sijnen cours van Brussel tot Willebroeck toe / seer vast by de riuere de Schelde / wesenende een distantie van ses mijlen / oft daer ontrent / waer op groote schepen met diuersche coopmanschappen van verschepe de waren zijn baerende. Insghelijcs passert aldaer dagelijcs schuyten van Brussel na Antwerpen / en van Antwerpen na die princelijcke stadt van Brussel / tot groot gherief vande bozgheren der seluer stedē. Doorwaer een lofschick ende crullen werck / iae weerdich ende betamende eenē deur / luchtighen keiser / Coninc oft Prince. Dese vaert heeft bis groote Dassen oft slupfen / die d'water ophouden / midts haer groote rechte / ghemaecht met een ingenieuse en wonderlijcke subtile conste. Welck water in sijn beginsel bander vaert 42. voeten hooger staet / dan opt eynde der seluer. Dese schip-vaert iaerlijcs veel cost van onderhonden / waert teghen het incomē vande reysende personen staet. Dit is opt costste vande bozsepe de Vaert. Brussel is gheleghen vier mijlen van Louen / ende insgelijcs vier mijlen van Mechelen. Dese stadt is groot / omcingelt inde ronde met twee mueren / den eenen grooter en langer dan den anderen / tusschen die welke na den westen t'hof is liggende / rontomme besloren in sijn mueren. Men siet daer veel ende verschepe dē magnijfijcke en costelijcke huyfen vā groote Princen ende Heeren / een groot getal van lustighe honen. Men beuint dat die leste besluypinghe der mueren is ghemaecht ende ghesondeert int iaer 1357. De stadt is wel bewoont ende seer populens / besondert als t'Hof daer is. Staet noch te noterē dat daer staen seuen stadt poorten / seuen ebele familien / ondt ende gheprivilegieert / ende ten lesten seuen Schepenen / tot administratie ende gouernemēt der ghemeenten / in welck ghetal van seuenen zijn begrepen die seuen Plane-

ten / die na der dispositien ende ordonantie vande Goddelijcke voorzichtigheyt regheren oft gouerneren door hun aspect ende influētie / al wat hier op der aerden is. Binnen Brussel siemen kerckē seer costelijck gebout / ende rijckelijck verciert / soo wel die prochie kercken / als die Cloosters en Coniuenten. Die principaelste ende Hoofst-kercke vander stadt is die van S. Goedelen / die besondert is gebout ende gheslicht gheweest ter eeren des Archanghels S. Michiel / wesenende dē Patron ende Adiuocāt der seluer stadt. Maer die Graue Lambertus / en Gerardus Bishop van Doornick / hebben die translatie ende verboerighe ghedaen van dese H. Maghet / inde kercke van S. Saurick / die dese ghesielt hebben inde kercke van S. Michiels voorsz. die welke sy voorszien hebben van veel renten ende iaerlijcsche incomen / die des selue hebben gheuijt ter eeren der hepligher Goudule / dochter eertijts vande godtverzenden ende H. Graue Wittard / ende der Grauinnen Amelberghe / wesenende vande bloede des vermaerden Roosch Keisers Carolus de groote. Inden hooghen Choor wort bewaert en in seer grooter eeren ende reuerentie gehouden / dat alder-hoochweerdichste Sacrament des auters / wesenende by ghesconsecree de hostien. Daer van hier na (tracterende vanden Hertoch Wicelaus) brees sal verhaelt worde.

Beschrijvinghe der vijft-vermaerder Coopstadt van Antwerpen.

Ghemerckt wy hier beginnen te beschrijven en verhalen van die machtige ende seer florierende Coopstadt van Antwerpen / Petrus Applanus in sijn perfecte ende volmaecte Cosmographie / en met hem noch ander auteurs / zijn van meyninghe / dat deses elue stadt is / die Ptolemeus is noemende Antuacutum. Wy segghen voorsz. warachtich dat den oorspronck des naems / die sy noch teghenwoordichlijck is hebbende / onseker is / als oock insghelijcs is van allen steden in dese contrēpe. Dief niet-teghenstaende beelschrijuers van desen tijt / haer ghienende den oorspronck ende begijnfel des naems / schrijven / dat

Der stad vā Antwerpen beschrijvinghe.

tottentijde van Julius Cesar / op dese plaetse aen die riuier de Schelde een casteel oft borcht heeft ghesaen / ende dat aldaer een keuse sijt residentie hielt / met name Dion / die andere noemen hem Antigon / tyt anuzerēde den ghenen die daer passerden / den welken hy met ghewelt allen hun goet ende Coopmanschappe / die sy verre door dieselue riuier brachten / dede bertollen / ende ingheualle hy beuant die hem in desen tol fraudeerde / soo confisqueerde hy alle t' goet. Ende dat meer is / achtervolgende sijn boose ordinantie / soo dede hy af-houwen d'eene hant vā alfulcken Coopmans / die hy in hun tegenwoordicheyt inde riuier de Schelt wozende / ende dat dese stadt van die Handt ende VVerpen, soude alsoo den naem hebben Handt-vverpen. Dat hy liggende volck ende daer ontrent / zyn van opinie datse dit Casteel den naem gheken Handtwerpen / ghelijckewijs dat volck van desen lande die stadt noemen. Insulcker boeghen dat d'opinie is vande tonghe schrijuers / dat dese stadt haren oorspronck ende denaem heeft bercregen / van alfulcken tyt / antich seyt des gheweldighen keuse / mits het afhoude vander hant. Ende om dese haer opinie te beuestighen / soo thoonen sy metter daer die so:me / ende die reste der ruinen van t'selue Casteel oft Borcht / op die boosdepde riuier / d'welck oock verclaert die stadts-wapen / d'welck een Casteel is / met af-ghehouwen harden. Daer-en bouen wo:den ontrent die Dierschare (een plaetse niet wijt van t'Casteel) noch ghetoont die ruinen van d'our Dalles / d'welck een weynich tijds daer na is af-geworpen geweest ende gheraseert / om daer hupfinghen ende lofghen te bouwen / tot behoef vā een seker Dupisch Crupo-heer een Ridder der oorden van onser lieuer Vrouwen. In welck casteel den reyse oordienelijck sijn residentie soude ghouden hebben. Ten lesten soo heestmen noch ghelien seker ghebeente vanden monstreusen reyse / met eenen stegelreep ende spore / d'welck langhen tijt booe eenghedenkweerdige memorie op t'stadthups is bewaert gheveest / maer is namaels den iij. Nouember 1576. inden brandt vanden seluen

gheconsummeert.

Noch zijnder andere willēde affirmieren desen naem vander stadt alsoo sijn oorspronck ghenomen te hebben / doo: dien dat in die twee solemnele processien / die binne Antwerpen iaerlijcs gheschieden / op den H. Dimpuldicheyt doch / ende des Dondaechs naer onser lieuer Vrouwen gloriosen Hemelbaert doch / datmen als dan gherostumeert is om te voeren een groote statue oft ghesneden beeldt representēde desen keuse / met een af-ghehouden hant. Ende allen de ghene die dese fabuleuse inuentie willē verwo:pen geuen booe reden / datse daer van niet autentischs en binden / noch eenighe oude memo:rien daer af mentionēde. Maer t'gene der waerheyt meest conform is / is dat die Handtuerpiē / volc vā Dupischlant zyn die welke (na t'gheboelē van s'perus ende ander Anticurs met hem) in dit land ghecome zyn / ontrent den iare ses-hondert / volghende andere naticen van volcke wt soo grooten prouincie / die haer hier hebben gheplant / ende oorsaecke geweest vande naem deser stadt / van t'volck / woonende binnen Antwerpen. Ander zyn van opinie / dat dit woort Antwerpē sijnen name heeft van d'eyghen plaetse / van t'incorincē van dat our dreef-sant ende aerde / hem daer vast settende / als een hoofft oft hape / alwaer sy hun goet en coopmanschap ontladen / d'welc vanouden tijden den naem heeft / VVerp, dat nu teghenwoordichlijck om die tale beter te verfoeten / gesept oft genoemt wort de VVerf. Hoe wel nochtans eenighe personen van goeden en subtilen gheest / tot deser plaetsen gheboreu / berwo:pen met goede ende weghende redenen alle d'opinionen bouen geallegeert / houden bastelijck / dat dit woort Antwerpē vā die prepositie An en dat woort VVerpen, beteeckenen so deel als hy-geboecht en hy-geworpe / want t'is seker en een claersaecke (gelijck sy seggen) dat d'eerste Casteel oft Borcht en een deel vander stadt / zyn gebont op het aē-gewassen lāt / dwelc die riuier vā d'aerde ende ander materien heeft op-geworpen / ende int maerken ende bouwe van dat stumptuers ende rijckelijck nieu stadthups (daer af den eersten steen gelept wert den

den rbi. Feb:uarij int laer 1560. soo
ist opgebaer/ als dat die riuieren in voor-
leden tijden quam totter plaetsen/ en
noch teghenwoordichlijck comt/ sulcx
datmen inder aerden vint groote pse-
ren haccen/ en groote sturken hants/
die hier voormaels den die cracht
bande riuere daer gheworpen zijn
gheweest. Ende soo veel als aengaet
t' verhael banden reyse/ hier op seggē
reynighe/ datter anders niet en is ghe-
weest/ dan een Heer oft groot meester
van Russien/ die tot deser plaetsen ge-
comen wesende / om sijn residentie
daer te nemen / heeft dat Casteel ende
Borcht van Antwerpen ghebout oft
ingheuoimen/ ende dat hy van groo-
ter stature soude gheweest zijn/ alsoo die
mensche van dien lande gemeynlijck
zijn/ ende dat hy veel groo-ter was dan
die menschen nu ter tijt zijn / ende ter
oorsaecken van sijnder grootte / heb-
bende den seluen die gelijknisse van
een reyse/ soo is hy den reyse genoemt
geweesi/ door den naem Russien. Die
na-comelinge ghelouende desen
naem eenen reyse te zijn. Waer de sa-
bule banden reyse ende den naē Ant-
werpen sijnen oorspronck genomen
heeft. Nu willen wy voorscomē tot
die ghelegentheyte ende ander confide-
raticen van deser stadt.

Antwerpen die machtighe Coop-
stadt die gheheele werelt den ver-
maert/ ia tot d'uytsele van Indier toe/
ghelegen onder dat hemelsch tecken
Virgo/ li. graden en rbiij. minuten
inde breedte hebbende haer ghelogen-
heyt/ is een schoone ende groote effen
plaetse op die riuere de Scheide/ van
eenen stercken stroom en cours / ne-
mende haren loop noot-oost/ dē wint
tusschen den oosten en nootden/ schep-
dende dat Hertochdom van Brabant
van het Graeschap van Vlaenderen.
d' Water bande riuere is seer breedt
ende diep/ sulcx dat die meere-
schepen ende andere/ hoe groot dese
doek zijn/ moghen comen tot aen die hant
ende den inganc van der stadt/ comēde
soo na by der hantenen ende die kaeye/
als datmen metter hant die schepen mach
reynen/ de welcke ontladen worden
aen die ghesteen-weechte kaepen
soo op de Werf als op een effen
plaetse. Ende alst volle zee oft
hoogē bloet is/

soo connen die schepen soo gheboech-
lijck seplen/ als op eenighe andere ri-
uieren tot wat plaetsen die mogē zijn
(alsoo die verbaren schippers ouer
zee reysende in verscheppen bēde lan-
den geruygen.) Deser riuere is byder
stadt breedt/ meer dan ses hondert
barden / ende haer diepte comt ontrent
twee-en-twintich badenē/ en t' elcken
dat volle zee is/ soo verheft hem d' wa-
ter ordinaerlijck twaelf voeten. Niet
teghenstaende dat Antwerpē vander
zee ghelegen is ontrent rbiij. mijlen/
volgende den loop der riuieren/ maer
die selue wilde reysen te lande/ soo en
ist maer vier mijlen. Mechelen liggē
de zuyt-oost / d'welck is tusschen
den oosten ende zuyden/ leet van daer
vier mijle. Men int zuyt-oost reysen
ten/ tusschen den oosten ende zuyden/
acht mijlen. Brussel is int zuyden
van gheleijcker distantien en lengde.
Ghent liggende zuyt-west / tusschen
dē zuyden en den westen/ is van Ant-
werpen thien mijlen/ en Brug ghele-
gen inde Westen vijftien mijlen. Ca-
les rrr. mijlen besluotende in hem die
Daert oft den arm vander zee tusschen
Calles ende Bourre / wesende seuen
en een half mijle. Is van Ceulen rrr.
mijle/ van Frankfort t'festich groote
mijlen. En wy sullen ten lesten daer
doek noch by vueghen Dactis en Ro-
anen / elck lige van Antwerpen on-
trent lxx. mijlen.

Nu ons voorgehoemde propoost
ende materie verolgde/ soo siemen
nocht Antwerpen die soame/ t'fatsoē/
en ruine van een out casteel/ liggende
op die riuere ontrent die hant / al-
twac eenen toren staet seer ondt van
ruieren/ en van herden ordyn-steen
van een seer stercke ende wonderlijcke
metselrije / die voorsde meeste paert
noch op den dach van hede ouer en-
de staet. d' Een eynde van desen comt
aen die kaeye oft hant/ hebbende die
lengde van ontrent ditsent ghemeyn
passen oft stappen inden omme-ganc
bande grachten oft beken. Dē eynde
der voorseder grachten/ is hem stree-
kende aē die rechte sijde van die kaeye
ende d' ander ter linker hant van die
visch-merc / ende neemt dē loop ende
in-ganc in die riuere/ om onder an-

der dinghen/die Sozcht-kercke/die Dierschare/ende de gheuancnisse. Ende consenterē anderwerf/dat t'ca: seel (d'welckmen ghemeynlijck die Sozcht noemt) d'eerste bouwinge is/ gemaect in t'beginne van deser stadt. Ten anderen so ist openbaer soomen noch claerlijck siet / dat die selue stadt van Antwerpen / tot d'yn verscheyden stonden toe / alreede is vermeerderd/ ende met nieuwe mueren omcinghelt gheweest.

d'Eerste muragie / nabolgende d'inhout van seker instrument/ oft Oortrope van consent/ verleent by Henricum d'eerste van dien naem/ Hertoch van Brabant/ de welcke deur desen tijtel den naem boerde Hertoch van Lozev: nienende Marchgrane des Heplijchs rijcke/ werdt ghesondeert ter instantien bander gemeynten van Antwerpen / int iaer ons Salichmaeckers 1201. welcken muur/ bouē t'geschrijft datmen vint / is claerlijck apparent noch in veel plaetsen / en merckelijck tusschen S. Michiels ende dat groot Dalleys/ aen d'oude S. Jans poozte/ met een gheheel en onghelbroken lijste oft canteele. Oock heeft den Hertoch van Brabant daer sijn Munte / alwaer men gout ende siluer is murtende.

Den tweeden circkel der muragie grootelijck vermeerderd (d'welck soo langhen tijt niet en is ghelasseert) in reuen somer gheheel volmaecht naer inhout der onsaillierlijke ende waerachtighe Registers ende documenten/ is ghesondeert gheweest int iaer 1314. waer van noch boez memorie tot behoef der nacomelingen sijn ghebleuen eenighe omzaypende torens ende dat by allen die poozten noch gheheel ende ongeschent/ ghelijck als S. Michiels/ S. Joris ende S. Jacobs. Ende ontrent den iaer deser fondatiē/ en heuet by na noyt opghelhoude van gheduerelijck te regene/ waer deur een seer groote ende enoyme dierte na gebolcht is/ sulc dat een biertel corē wert vercocht ontrent twaelf gulden/ d'welck ordinaerlijck maer twee gulden en pleech te gelde. Ende tot deser dierten quam een schijomelijcke ende groote pestilentie/ ghemeyn wesende ouer t'geheele land/ en daer ontrent.

Die derde muragie is dese / die men tegenvoordichlijck siet/wesende die nieuwe merselwie ende bouwinge / begonst in onsen tijdt in t'iaer 1543. alsoo wanneer de stadt is vermeerderd/ ter sijden van den 1200: den / een groote spacie van breede van aerde/ inde breede volghende die calculatie/oestwaerts van die roep-poozte na den westen tot aē die riuier/ acht hondert ende vijftich passen/ ende inde lengde na die calculatie van t'zupden van die Cisternen twee hondert passen/ Antwerpse maet/maeckende ses doomsche voete booz pege: lijckē passe/ welck spacie ende groote van vermeerderinghe/ wort nu ter tijt ghenoeint/die nieu-stadt. Ende is een wepnich tijds daer na anderwerf op een ander gheueste ghelijck vermeerderd gheweest/ behaluen t'ghene dat na den Oosten is aen die riuier/ gheheelijck ghemaect inder manierē ende figure van een half mane/ oft om beter te segghen/ als eenen gespannen boge/ nemende den bloet der riuieren booz/ het intrecken vanden boghe/ en dese muragie is daer na volmaecht ende ten eynde ghebacht / d'welck schoon is om acuisen ende seer sterck wiens ghelijcke in gheheel Europa wepnich te vinden is/ welcke mueren seer schoon ende magnifich verriert sijn/ van seer extrao: dinarise hoochde ende dicke van witte steenen / met wtfpringende bollewercken op malcanderen slankerende/ ghemeest met tazas/ maekende seer sterck ende vaste meiselrije. Antwerpen heeft in sijnen circkel ende ombanch t'zē groote bollewercken / van seer excellenter manifactueren / ende seuen coselijcke ende magnifijke poozten/ ghemaecht van schoone steenen/ consichlijck nae die maniere van Torique. Den naē van deser poozten sijn/ beghimende aen d'een eynde. d'Eerste ghenoeint S. Michiels oft die Croonenbozch-poozte/die naer t'zupden siet/ liggēde by die riuier. Die tweede/ volgende den wech na den oosten/ met name die Beghimenpoozte. De derde S. Joris poozte/ ghenoeint die Keyser-poozte/ ter oozsaeken dat Carolus die vijfde Roomsch- Keyser eerst daer deur ghepasseert is / naedemael dat dese volmaect

maecht was / int iaer 1545. ghelijck als men noch heden / daechs inde selue ghegrauert siet met groote letteren. Die vierde is S. Jacobs-poorze / anders ghenoecht kipdoorp-poorze. Die vyfde is die kop-poorze / oock ghe-noemt die poort van Berghen / ouermids men daer deur reys ende comt van Berghen op Zoom. Die sesste is ghesaen op eenen hoeck ende eynde vander stadt / niet verre van die riuier / aenliende dat noorden / ende die byligghende plaetsen die leech zijn / boeckrich ende waterachtich / waerom de selue die Cisterne oft Cristerne poorte ghenoecht is (die hier voormaels plach te staen op de Cristenen brugge) ende nu wort gheheeten die Slijck poorte / hebbende van buytē bruggen van seer schoone ende stercke steenen in grooter lengden / met haer teghenpoorten ende bequame op-treckende bruggen / seer sterck bewaert en wel vast sluytende. Die seneuse poorte / sonder terkenen die cleyn poorten / is ghelegē op t'gewest vander riuieren / aen die kaepē van die hauene de Werf ghenoecht / vande welcke sy haren naem heeft / die Werf-poorze / nieuwe lijt hermaect ende gebout / veel stercker / costelijcker ende playsanter dan te vozen. Die muere vander stadt zijn ouer al int ronden ghedefendeert / beschermt met seer wijde en diepe veste / vol waters / comēde eensdeels wt den gront deur leuende aderen / ende principelijck vander riuieren / ende dat deur t'middel van sekere / bequame / ende subtile spuyen / ghelijckertwijs alst oock ghemaect is aen die poorte van S. Michiels en inde nieu-stadt / ende dese spuyen treckende / soo comt dat water inde stadt vesten. Den Nutheer ende ingenteur bā desen werck is genoēcht Meester Donato Boni Pelisoli van Bergamo. Welcke sumptueuse muieren costen van bouwen / met dat water comēde inde nieu-stadt / met oock die metselrijen vande steenen kaepē der seluer / ende dat daer toebehoozt) wel de somme van een miljoen gouden troonen.

Nu comende tot die leste besluptinghe en ombanch der muragie vander seluer stadt van Antwerpen / van buyten gemeten / soo heeft sy in haren om-

ganch 4812. passen / der matē bouen gheuoemt / beloopende ontrent een Vlaensche ende een quaert vander mijlen / ende int midden deur-gaende inde lengde / 1600. passen / der seluer maten / ende in de breedte 844. Hier en dient nu niet stil swijgende vooz- by gepasseert / hoe dat Fernando de Toledo Duc d'Alue is gesonden geweest vanden Catholijcken Coninck van Hispanien Philippus II. als Gouverneur generael der Neder-lansche provincie / int iaer 1567. met expresse ordonnance ende beuel des selfs Coninck / om in dese stadt een Casteel te bouwen / waer op vielen veel disputatien ende consideratien van die ghelegentheyt der plaetsen en andersins. Die Hertogh sustineerde datmen t'selue behoozde te maectē in d'Abdijē bā S. Michiels / ouermids (ghelijck hi seydē) dat die Keyser int iaer 1540. hadde gheordinert dat daer te sellen / ende naer langhe ende rijpe deliberatione / wert ten lesten gheconclueert deur raet bā Chiappini Vitelli / groot Jrouz / van Hongherien / ende den ingenteur Bartico / dat dit soz soude ghebout worden int ghevest vanden zuden / ontrent der buytenijē vander stadt / waer as het bijsde paert wert bezdoen ende gheruincert / niet sonder seer groote vermindringhe ende prejudicie der proprietarissen / streckende dit casteel metter plaetsen en bybanch verre in S. Andries prochie tot sulcker plaetsen en forme gelijckmen dat nu ter tijt siet / waer deur die stadt geē hinder by en lijt. t'Selue is oock seer schoon en bequame totten dienst van eenē Prince / sulck dattet na het ingemēt van veel persoonē gesien hebbēde ander gelegentheyt van Castele / ghesitmeert wort vooz het schoonsste ende constichste geworcht / ia dat aldersterste van gheheel Europa hebbēde daer by die bequaemheyt der riuieren / met die wel gelegentheyt. Maer daer nae als die Staten begonsten te revolterē ende t'gemeente opzoeich en rasende wert / soo is dat Casteel van Antwerpen op t'gewest daermen na die stadt com gheruincert geweest / nademael dat Mons de Sours t'selue den 28. Augusti anno 77. in handen vander vooz seydē State hadde onergelueert.

Die

Die principaelste plaetse der riuieren van dese stadt / wort ghenoecht de Werf / hebbende een groote plaetse en haere / al-waer twee cranen pleghen te staen / zijnde de stadt in hare meesten fleur / daer en is tegenwoordich maer een. Dese plaetse is hooch verheuen / liggende op de riuere gesteeveecht / daer allen die schepen worden gelade ende ontladen / van wat grootte dese oock zijn / comende in grooten ghetale van allen ghewesten ende hoerke der werelt. Welck boowaer plaesant ende wonderlijck is om aensie / d'water altijt inder riuieren comende een groote spacie wter zee met den bloet / ende t'zijnder uren sien comen ende wech gaen / volck van allen talen / landen ende natien / met verscheyden goet ende Coopmanschappen / oock considererende soo veel soorten van schepen / ende dattien daghelijck wat nieuws siet.

Binnen Antwerpē zijn acht principael Vlieten oft Canalen / comende wter riuieren / waer deur die geladen schepen inder stadt comen / bande welke die meeste lesmael gemaect is in die Nieu-stadt / met een wijde hauen comende aen dat Oosterf-huys. Ende boue dese groote Vlieten t'zijnder noch inder stadt meer dan sestig clepne / en peertich bruggen als bruggifkens.

Daer wordē ghetelt twee hondert en twaelf straete / soo groot als clep / van die welke de meestendeel bzeedt / recht ende wel bekennt zijn / daer van zijn die principaelste de Meer / delage Nieu-strae / het kipdoop / de keyser-strae / de Coeper-strae / de Huyuetter-strae / de Cammerstrae / de Hooch-strae / ende oock de S. Michiels oft Clooster-strae / sonder te vergheten den Oeuer.

Van die nieu Borse.

Borfe der coopliden.
Binnen Antwerpen zijn twee-en-twintich plaessen / soo groot als clep / daer van de meeste is der Heeren oft Stadt-huys / maer de schoonste is der Coopliden nieu-borse / met twee torens ende een horologie / schoon ende bequaem tot handelinghe der Coopliden / sulcx dat dierghelijcke nergens niet wel en is

te vinden / hebbende eenen byen toeganch van waghen / coetsen / en peerden / sonder eenich belesel / met schoon winckels van allen zijden ghesloten. Hebbende den inganch van vier zijde / gheheel int viercant met gaelberijen daermen banden reghen bebrjdt is / bouen met veel cramen van verscheden goet. Dese Borse is ghefoncert gheweest int iaer 1531. Die welke den xxv. Februarij 1583. is afgebrat met allen die cramen ende coopmanschappen / daer seer groote schade ghebeurde. Diefelue is in een bequame plaetse ghelegen / boor alle quartier vander stadt / al-waer die Coopliden ordinaerlijck daghelijck ontrent den middaach ende des auonts vergaderen ter oorsaeke haerder trafiquen. Dese plaetse heeft den naem die Borse ghecregen van een groot ende out huys / binnen der stadt van Brugge / gebout deur een Edel familie / met toename vander Borsen / met hun wapen bouē die deure vanden doorseijden huys. Die Coopliden / namaels verkiefende een ander plaetsen / tot haerder negotien / soo tot Antwerpen alste Berge / hebben aldaer die plaetse haerder vergaderinghe insgelijck die Borse ghenoecht. Noch staer binnen der seluer stadt die Engghelsche Borse / een plaesante plaetse / alsoo ghenoecht / ouermids dat die stadt dese met een schoon huys ende logijs heeft doen bouwen / int iaer 1550. tot belicste en gherief der Engghelscher natien.

Van die Hooft oft Cathedrale Kercke.

Binnen der stadt van Antwerpē soo van Kercken / Cloosters / Ghast-huysen / als ander h. plaessen / zijnder rotten ghetale van twee-en-beertich edificien / waer van dat Cathedrale ende principaelste is / die Kercke ghefoncert en gewijet ter eeren van onser lieue Vrouwen. Het bat ende corpus deser Kercken is seer groot ende costelijck / sumptueus ende rijckelijck ouer al verciert / sulcx dat dierghelijcke qualijk is te becomen / wsfende van seer wonderlijcke / subtille / constighe / structuere / van schoo-

Borfe
gheton-
deert en
afgebrant.

schoone steenen/met oorden toren al
 deurluchtich/hebbende inde hoochde
 420. voete Antwerpse mate/waer
 op men niet alleen en siet die gansche
 Stadt ouer / maer oock groote steden
 wijt van daer gelegen/ als Mechelen/
 Brussel / Louen / Ghent / ende noch
 daer by een groote schrikkelijke leng-
 de der rivieren tot aen die zee/ in haer
 behangende d' Eplanden van Zeelât.
 Torren dicnst vander officien deser
 Kercken / is dat principaelste hoof-
 den Bishop van Antwerpen (nu te-
 ghenwoordich den Eer. H. Heer lan-
 le Mire, ghewijst by den Eerw. H.
 de Hertsch-bishop vâ Mechelen den
 31. Mey anno 1604. hebbende 24.
 Canonicken ende enen Oeken / met
 noch ander Priesters ende Capellân
 wel voorzien van iaerlijck incomê. In
 der seluer Kercken zijn ses Broeder-
 schappen van grooter denotien. d' Eer-
 ste is t' Broederschap van de Heylige
 besnijdenisse / dese hebben een seer
 groote en schoon Capelle inder seluer
 kerck aen die Doort-zijde/ al-waer
 den costelijken tresoor van d' epgen
 bleesch ende besnijdenisse ons Salich-
 maekers/ met alder reuerentie plach
 beuaert ende grootelijcks gheert te
 worden / aldaer ghefonzen doot den
 vermaerden Prince / Godesfroy de
 Buillon/ Hertoch van Lotringhen /
 March-graue des H. Rijck/ ende Co-
 ninck van Jerusalem / (als dese stadt
 seer victorieus metten sweerde ghe-
 wonen hebbende) int iaer 1101. Wel-
 kē costelijck tresoor der Besnijdenisse
 namaels doot Hermānum Stricker/
 een boos ende seditieux Ketter is ge-
 rooft ende wech-genomen gheweest.
 Waer doot die stadt vā Antwerpē in
 grooter reputatie ende respect is
 gehouden gheweest/ dat een alfulcken
 Prince soo costelijken Reliquie met
 soo grooter eeren ghefonzen heeft.
 Waerom die vander stadt een seer so-
 lemnele ende iaerlijckse Processie
 hebben gheordineert ende in-geset
 van die H. Besnijdenisse/ op den seest-
 dach der H. Verboudichheid/ die noch
 tegenwoordichlijck wort onderhou-
 den. Noch wort daer een ander onde
 ende heerlijcke processie ghedaen/ van
 die hoochwerdige Moeder en altijt
 Maghet Maria, t'sondaerch na den

seest-dach haerder glorioser Hmel-
 vaert / met allē die Cleergije/ dragēde
 dat H. Sacrament/ ende ander Reli-
 quien / van compt alle de Magistraet
 met hun Officiers ende dienaers/ ins-
 gelijcks allen de Gilden / Ambachten/
 ende Bozgerije/ met grooter pompen
 ende denotien. Oec presenteren haer
 beel Historien/ soo vanden ouden als
 nieuwe Testamēte/ met ander fraep-
 ichheid/ tot vermaeck ende recreatie
 vande aensieners. Die tweede Con-
 fraterniteyt is t' Broederschap van
 dat H. Crupre van Heestelijcke ende
 weerlijcke personen/ ingheset int
 iaer 1375. merschoont o'donnanctie
 en Christelijcke statuyt/ bāde welcke
 twee dingen wel te aenmercken zijn.
 d' Een/ dat allē die Broeders verbou-
 den zijn regard te nemen op hun me-
 de-ghesel/ als oft sijn eygen bleesche-
 lijck broeder waer/ ende hem t' adre-
 terent gene by gehoot ende verstaen
 heeft / aengaende sijn cere/ goet ende
 leuen/ insghelijcs oock om niet te co-
 mē in eenige schade oft achterdeel/ in
 wat manieren dattet mocht wesen.
 D' ander statuyt is / dat indien daer
 eenighen twist oft different tusschen
 penant vande Broeders op-stant/ so
 zijn d' ander vobondē / als by maniere
 van gelofte/ van hem met maleanderē
 te vereenighen Ende indien daer pe-
 nant bevonden wort/ die hem niet en
 wiltsubmitteren int segghen vanden
 arbiters oft schepts-mannē/ soo wort
 alfulcken wt dese verghaderinghe
 ghedaen ende verworpen. Die derde
 broederschap / wesenē van ontrent
 honderd Bozghers ende van vrendes-
 lingen onder maleanderen / noemt-
 men gemeenlijck t' broederschap van
 onser lieuer Vrouwen Capelle / heb-
 bende inde voozende groote Ker-
 ke een wtneemende schoon ende ma-
 gnifische Capelle van onser V. Vrou-
 wen/ daermen daghelijcs bouen t'sa-
 crificie der Missen / des auons int
 musijck singt / ende metten organen/
 dat lof van Salve Regina, tot last van
 t'selue Broederschap. Van deser lof-
 lijcker confrerie / is Autheur ende
 foudateur geweest Nicolaes de Ker-
 tergem moederlijcke groot-bader vā
 die Schet/ seer rijc ende van grooter
 authoriteyt. Men siet sijn sepulture

in die selue Capelle/ghelijck daer bouen sijn graf den naem op eenen rijckelijcken serck-steen gheschreuen staet aenden boedt van eenen costelijcken metalen cant elacer/die hy selue in dese H. plaetscheest gegene. Hierdebroederschap is dat vā dā H. Sacrament houdēde een onseker ghetal van bozgers en andere deuote personen van grooter qualiteyt / die welcke oock indeboozmoende Kercke onderhouden een besonder Capelle / seer excellent / en rijckelijck beciert / ende van grooter denotien. t'Wijde broederschap is vā S. Anthonis. t'Seste ende leste is dat broederschap vanden H. Korhus/daer veel treffelijcke personen in zijn/hebbēde aldaer hunkliedder Capelle. Ten anderē soo zijnder noch in dese stadtses Gildē van wapenen / met oock d'w. cameran van d'edele ronse der Kethorijcken/en rrbij. Ambachten / vande welcke een pegelijck der seluer indeboozsepde kercke hunknen besonderen aultaer hebben / met costelijcke gheschilderde tafelen / ende daer hy hunkliedder Capellaen. In dese selue Kercke is int iaer 1533. inde maent van October eenen grouwelijcken brant gheromen / waer af d'oo:sackhe onbekent is / die soo gheuwelich is gheweest / als dat op eenē cozten tijdt / hy-naer alle d'aultaren verbrandt werden / die seer costelijck waren/totten getale van ontrent 57. Ende ten ware dat die Bozgemeester Rauncloer van Vissle soo grooten diligentie hadde ghedaen / de Bozghers coragie ghenendemet sijn presentie / schoon woorde ende belosten / soo waert apparent / dat niet alleen die ganse structure der kercken/maer ooc d'edificien daer hy gelegen sonde verbrant hebben. Tot welker memorien ende eere des boozsepde Bozghemeesters neerlicheydt / soo heeft die geleerde Woet Cornelius Saphheus seker verskens intlicht daer van ghegheuen. t'Cozzus ende Compaignie vande die Heerlijcke Canonicken deser schoonder ende costelijcker kercken / is op-gherecht / in-gheselt / ende ghe-

sondeert int iaer duysent een. hondert en 24. alsoomen beuint hy den gheleerden Petrum Gilles Gessier der seluer stadt. Ende op den seluen tijt is die Kercke geronsfarcert en ghewilt gheweest / by Burchardum Bishop van Camerijck / ende Jozuck van S. Michiels / die welcke gheodonneert heeft twaelf kanonickē / die namaels zijn vermeerderd geweest tottē getale van 24. Van welcke instellinghe ende fondatie dese Latijnsche versen oft Carmina sijn gheschreuen / waer in den datum ende histoie wort beuonden:

Vndecies centum ductis, & sex quater annis,

Virginis à partu conciliante reum,
Burchardus Praesul hac atria, nec minus aram.

Sacrauit mediū, quod tenet ecclesia.

Dit is die selue Kercke daer Konink Philippus heeft ghecelebreert booz d'eerserepse d'oorde van t'gulden Vlies int iaer 1556. Al-waer hy gemacke ende gerceert heeft 19. Adiders van verscheppen natiē / de welckewy hier naer sullen noemen. Maer eer wy sullen comen totter materien van dese Adiderschap / soo heuet ons goet ende bequaem ghedocht / eer wy booztgaen / een saecke wiser de soo deurluchtich ende edel / ingheselt by den seluen Prince van dese lande / dat wy beschrijven en mentioneren vanden boozpronck van deser Oorde ende boozganch tot desen tegenwoozdige tijt. Staet ten eersten te declarere: dat dese Adidersen Heeren / ordinaerlijck worden gherozen / wt de gene die van desen lande zijn / daer mē veel Princen ende Baroenen siet / weerdich van al sulcker digniteyt. Ich segghe dat die Hertoch Philippus van Bourgouenien / die midts sijnder goedertierenheyt / den toe-naem hadde den Goede / op den seluen dach dat hy troude / ende dat houwelijck consummeerde met Isabella dochter des Konincs vā Portugael int iaer 1429. binnder stadt van Brugghē / dooz die groote affectie die hy dagelijcs was dragēde / tot die boozsepde oorde vā Adiders / ende die begeerte hem mouerde / om diete verheffen / ende deurluchtich te maekē na het na-bolge van Gedeon / die dooz r'ghedodt Godts / met 300. bailliantē

Brant in
onfer
L. Vrou
wen
Kercke
t'Ant-
werpen.

d'Oorde
vanden
gulden
Vliese
inghe-
stelt.

d'antant cloeckemannen/ en rut-ghe-
 cozen onder beel dijsenden / heeft ver-
 slaghen een onepdelijck ghelal der
 Madianiters / om dat Israëliſche
 volck te verlossen. Zoo heeft hy op-
 gerecht ende inghesielt ter eeren van
 Godt/ van die H. maghet Maria/ en
 handen H. Apostel S. Andries (hem
 houdende ende estimerende bescher-
 mer en patroon van Bourgoguenen)
 een Campaignie van seer Edele Rid-
 ders/ inde welke woorden ontfangen
 Keysers/ Coninghen/ Hertoghen/
 Marquisen/ Grauen/ ende ander per-
 sonagien/ soo van desen lande als van
 dremde contreren / behoudelijck dat
 sy wt edelen bloede zijn / en deurluch-
 tich van goede renomme/ sonder eeni-
 ghe reproche oft smette / die welcke
 ghenoeemt worden kidders en Heere
 banden gulden Vliese. Dese hebben
 inder eeuwichheit door haer hooft ge-
 stelt ende gheordineert den wettighen
 Hertoghe van Bourgoguenen/ by tij-
 den weseide/ en die de heerschappij
 sal hebben ouer Nederlant. Hy en
 wilde niet dat t'getal deser Ridderen
 meerder soude wesen dan xlv. daer
 in begripende dat souueren en prin-
 cipael hooft. Ende om die toe-ballede
 sacken die in dese oorde soude mogen
 op-rissen / soo heeft die selue Hertoch
 gheordineert ende ghesielt vier heer-
 lijche Officiers/ te weten/ den Cancel-
 lier/ eenen Tresorier/ Grefier/ met
 eenen Heraut. Ende om die oordere te
 houden in sijn wesen/ soo heeft hy seer
 schoone statuten ende notable ordon-
 nantien ghemaecht wel weerdich een
 alfsulcken Societeit ende ghemeyn-
 schap/ d'welckmen mercken mach wt
 den boeck van d'instellinghe ende oof-
 spronck deser oorden.

Dese eerste hieretwintich kidders/
 behaluen het souueren ende dat prin-
 cipaelste hooft / die daer zijn genoemt
 ende ghecozen gheweest in d'eerste in-
 stellinghe/ zijn dese hier volghende.

Guillam van Vianen Heer van S. Ioris.
 Renepot H. van Rochepot.
 Ioan H. van Rombais.
 Roelant van VVkercke H. van Hemf-
 rode.
 Antonis van Vergi H. van Champlite.

Dauid van Brimeu H. van Ligny.
 Hugues van Lannoye H. van Santes.
 Ioan H. van Comines.
 Anthonis van Thoulouion H. van Tra-
 nes, die t'ghulden Vlies aenden hals
 niet en heeft ghehad.
 Petrus van Luxembourg H. van Sinte
 Pauvels.
 Ioan de la Trimouille H. van Ionnelle.
 Gilbert van Lannoye H. van Villereal.
 Ioan van Luxembourg, Graue van
 Ligny.
 Ioan de Villers, H. van Hille-Adam.
 Antonis H. van Croy ende van Renty.
 Florimond de Brimeu H. van Manfi-
 court.
 Robert H. van Mamines.
 Jacques de Brimeu H. van Grigny.
 Boudévijn van Lannoy, ghenoeemt die
 Begue, Heer van Molembais.
 Petrus de Bauffremont H. van Chargny.
 Philippus H. van Teruant, ende van la
 Motte.
 Ioan de Croy H. van la Tour sur Marne.
 Ioan H. van Crequi, &c.
 Ioan van nieucasteel H. van Montagu.
 Die selue Hertoch heeft ander-werf
 d'orden banden Schulden Vliese
 ghehouden binnen der stad van
 Rijsel/ int iaer 1431. al waer hy
 inde plaetse van twee ouerleden
 heeft ghecozen.

Frederick Hertoch van Meurs, &c.
 Simon de Lalaing, H. van Hantes.

Metten costen desen aengaende
 soo beblintmen dat dese deurluchtige
 Oorden banden gulden Vliese is ghe-
 celebzeert gheweest/ tot desen teghen-
 woordighen tijt/ tot verscheide tijden
 ende diuersche plaetsen/ by den Prin-
 cen banden lande/ tot 23. repen toe/
 ghebruickende gelijcke ceremonien
 ende habijt/ ghelijck als inden tijt
 banden bouen-ghenoemden Philip-
 pus is ghesceert gheweest/ aetheu-
 der seluer oorde. Ende midler-tijt de-
 ser vergaderinghe/ soo houtmen ghe-
 denckenijſe metten godlijcken dienst
 ende waert van die ouerleden Rid-
 ders/ in wiens plaetse als dan andere
 ghecozen worden/ persoonen van groo-
 ter vermaertheit ende qualiteit.

Souen dese hoofsede costelijcke
 kercke van onser V. Vrouwen/ is die
 kercke van S. Jacobs/ met t'cirael van
 eenen hoogen ende excellenten thoren/
 maer

maer noch niet volmaecht. Noch liet men een groote en rijckelijcke Abdijc banden Archangel S. Michiel/vande oorden vande Premonstreyten / alwaer den Prince banden lande ordinaerlijck loogert / comende binnen Antwerpen. Ende in dese kercke in den hooghen Choor / staet die sepulture van die edele Isabeau van Bourbon / huysvrouw van Charles de Charlois den lesten Hertoch van Bourgoegnien / die int iaer 1465. binnen selue Clooster ouerleden is / alsoomen mach mercken aen haer heerlijcke sepultures opschrift. Dese kercke is int selue iaer ghesondeert en ghebout als d' Oorden vande Premonstreyten is in ghestelt gheweest deur den H. ende vermaerde Prelaet Norbertum / den sone van Geribert de Balsgrauie in Picardien / int Bisdom van Laon / tot eender plaetsen genoemt Premonstre, int Jaer 1124. ghelijckamen int langhe beint inde Historie van den seluen Norbertus leuen / gheschreuen op de mueren int selue Clooster van S. Michiel inde latijnse tale. Mengaende die d'p kercken ende Conuenten der Mendicanten oft aelmoeffen biddende / binnen Antwerpen wesende / zijn die Princebroeders band d' oorden van S. Franciscus / alwaer een seer schoone bibliotheque is / die Carmeliten oft Vrouwenbroeders / ende die Predicaren / oft van S. Dominicus oorden / waer van sy haren Reghel ende oorspronck hebben. Heurlieder kercke wert ghesondeert int iaer 1243. ende een weynich tijts daer na is ghesondeert ende ghebout gheweest dat Clooster vande Princebroeders / te weten xl. iaren na die boofds. Predicaren. Maer bouen dese d'p boofse oorden / is die vierde int iaer 1585. daer toe gecomet doot toedoen banden Hertoghe van Parma / zijnde als doen Gouverneur bandelanden / te weten / die Capucinen van een seer H. en franghe leuen / eenen spiegel der deuchden / wiens oorden ghesondeert is int iaer 1525. by eenen deuoten Minnebroeder in Italien / mer name Heer en Broeder Mathews Gasci. Noch zijnder ander Hospitallen en Gasthysen waer van het vermaerfste ende dat rijckste wort

ghemeynlijck genoemt dat rijck gasthys. Souen desen is daer noch dat dult-hys daer die beseten ende dulle menschen worden onderhouden / dat bondelinghen hys / dat knechtens ende meyskens-hys / daer verschepden ambachten worden gheleert / met een loflijck onderhout / ende schoone ordonnance.

Dese gheheele stadt is alleentlijck ghedeylt in dijs prochien / als van onser Vrouwen / van S. Jacobs / Sint Joris / S. Andries / ende van S. Walburg / diemen de Socht-kercke noemt / wesende d' alderouste boue alle d' andere / diemen seyt dat inden tijde des Heydenschaps toe gheeechent was den valschen afgodt Mars. Andere verclaren datmen aldaer soude geeert ende ghedient hebben den seer schandelijcken Af-godt Priapus / diemen seyt dat van d' eerste inwoonders deser plaetsen is g'ootelijck gheeeert gheweest / in sulcker bueghen dat sijn figure inden in-ganck bander poorte des Sochts / natuerlijck in eenen steen ghegrauert ende ghesneden was / ghelijckamen alsoe och tegenwoordichlijck siet / inden muer vande gebange poorte. Ander sustineren als Seramus in Orig. dat soude wesen d' Godt Tarsus. Dese dijs prochien zijn ghedeylt in twaelf partijen / ghenoemt Wijcken.

Antwerpen en is niet alle van alen tijde een Rijck-stadt / maer daeren boue oot die Metropolitane en d' opperste des heylighs-rijck geweest / alsoo wy hier nae int particulier van dat Marcgzaesschap sullen beschrijven / waerom dese veel schoon priuilegien ghebruicht ende gheuet / alsoo doot een partije oock ander Rijckse stede van desen lande zijn ghemietende.

Binnen Antwerpen is noch een groote digniteit ende hoocheyt (van ghelijcken als wy hier bouen hebben geseyt van Brussel) mer name d' Socht-gzaesschap ghegheuen den Capiteyn van den Castele oft Socht van Antwerpen / met een seker pensioen ende prouisie van logijs / met noch ander goeden / soo wel binnen als buyt der stadt / welken Capiteyn oft hooft daer nae mach ten leene gheuen aen d' een oft aen d' ander / en daer van is in-gestelt gheweest een leen-hof ende iuris-

iurisdicte/die noch ter tijt duert ende
int wesen is. In desen stoel en iustitie
procedeerden alle bijschien daghen:
inden stoel des Luytenants of stad-
houders vanden Heere des Leens.
Dit officie van Gerechtgaefschap was
in boozleden tijdt ghelegen int recht
vanden Casteleyn / ende wacht des
Casteels / ende der inwoonders / in
sulcher buegghen dat hy vernach met
reden een wijspraek te doe/daer ge-
appellatie meer op en valt/gelijck dat
noch namentlijck op den dach van
heden is / wat alsmen enigen borger
maecht oft ontfant / soo doctme hem
eedt doe in die vier-schaere/volgende
die forme der woorden ende termen
vanden ghepasseerden tijdt te weten/
dat sy den Hertoch van Brabant sul-
len ghetrou wesen / ghelijck als den
Marchg:auue des heplijchs rijck/belo-
uende getrouwelijc te bewaeren en te
beschermen dat Casteel en de Gerecht-
(d'welck tegenwoordichlijck van die
stadt wort verstaet) met dat lant onder
die iurisdicte vander stadt ghelegen/
ende die Compaignie vande Burgh-
graue / oock d'ander borghers. Dese
digniteyt ende hoocheyt is hier booz-
maels geweeft inde handen des Her-
togen van Cleuen/als Heer van Dieft-
die int eynde by mangelinghe is ghe-
comen op den Prince van Oraengie/
gheschiet by den booz-ouders van
Rassouwen/ende metten seluen Her-
toch van Cleuen. Is boozwaer een
goode ende heerlijcke digniteyt ende
staet.

Nu staet ons hier wat te mentio-
ren/deur wat middelen dese stadt ghe-
comen is tot soo hoogen weerdicheyt
ende boozdeel der iaer-mercken booz
die coopmanschappen / naer dat wy
beuinden dat hun dese ouer langhen
tijt by den Princen geaccordeert zijn/
met stercke / schoone ende autentique
pruilegien / die welcke daer nae zijn
gheconfirmeert / by d'authoriteit en
gratie soo van die Papen / als vande
Kiepers. Is warachtich dat Jan die
tweede van dien name / Hertoch van
Brabant / hebbende eenighen haet-
ghen dese stadt / haer een partje van
dese byrichte heest benome / de wel-
cke hy der stadt van Mechelen heest
ghegunt ende gheoctropeert / int iaer
M.CCC. Maer sy hebben die selue
gheheelijc wederom geeregen / deur
octrope ende toe-laeringhe des Kie-
pers Henricus de vij. van Nurem-
burg / die hen t selue heest gherekti-
tueert int iaer 1309. Lowijs die Gra-
ue van Vlaenderen/aen wien dese stadt
verbonden was / ter oorsaecken van
seker diwaren ende gagien / daer den
Hertoch van Brabant in verbonden
was/heest dit recht der byrichte an-
derwerf Antwerpen gheuomen / dese
gheuende die van Mechelen / int iaer
1358. waerom tusschen dese twee ke-
den een oorloghe op-ghelesen is / na-
mentlijck int iaer 1410. Maer om
cozt te maecten / soo ist ten laetste ghe-
accordeert dat dese twee mercken by
die van Antwerpen souden bliuen/
ghelijck sy die noch ter tijdt zijn ghe-
byrichte / met die bouen-ghesepde
pruilegien / welcke byrichte gedue-
rende/moghen alle personen binnen
Antwerpen comen / met hun goet en
coopmanschap by en vranck / sonder
dat pemat vernach hun eenich belet-
sel te doen booz wat schulden dat sy.
den van desen is ghenoeit die
Sintren-merck / ouermids d'it die
bijschien daghen booz den feest-dach
beghint. d'ander wort die Samis-
merck oft S. Remus-merck ghe-
noemt deur dien dese inde vierde
weeke naer onser V. Vrouwen half
Oost begint:tewete/den rij.dach Sep-
tembris. En elck van dese merck duert
den tijt van ses weken / met die bouen
booznoemde pruilegien ende byri-
heden.

oorloge
tusschen
Antver-
pe ende
Mechelē

Antwer-
pen is
thoofst
van een
quartier
van Bra-
bant.

Die stadt van Antwerpē is thoofst
van een quartier van Brabant / sulc
dat onder haer quartier en iurisdicte
zijn begrepen dese stadt / als Berghen
op Zoon / Seda / Liere / Herentals /
Steenberghen / met noch ander steden
ende dorpen / vande welcke eenighe in
ciuile saecken staen te recht binnen
Antwerpen. Dit quartier comt haer
versamen met d'ander vergaderinge/
ende dese volghen om hun portie ende
deel te betalen die schattinghe / by den
Staten den Prince geaccordeert. Is
warachtich / dat meestendeel van d'an-
der conserteren met t gene dat die van
Antwerpen determineren oft beslu-
ten met d'ander Staten.

heden. Vande welcke erempt zijn die schulden toecomende den Prince vā den lande. Ende eer wy boozder gaē/ soo moeten wy verhalen/ datter noch twee peerde-merkten zijn/ d'een van dese wordē ghehouden inde Quater-temper van Hingen/duerende dy dāgen. d'ander comt des woensdaechs na onser V. Vrouwen gheboortē dach in September / al waer een groote quantiteyt van peerden comen/ van allen soorten/ ende van verscheyden contreyen/ ende ooc wt Denemarch/ d'welck een sake is plaissant om aen-licken. Terstont na dese merckē volcht die Hup-merckē daer by na ontallijcke hupen van alle soorten van beesten comen/ soo ghewoont als oock ghesonten/ comende van verscheyde provincien/ sae wt die verre ghelegghen Indien / weert zijnde een excessiue somme van penninghen.

Voorts staet te noteren/ hoe dat int iaer 1503 ende 4. die Portugalsers met een wonderlijcke en machtighe Scheep-armee/ ende oorloofse gereetschap victorioeselijck hebben inghenomen Calcoeten oft Calicut in oost-Indien/ en zijn metten Coninck dā aldaer geacordeert/ beghinnende drooghe specerijen te brengen wt Indien na Portugael (wesende een bo-
 agie van ses duysent mijlen) die daer na van Portugael worden ghebracht na die stad van Antwerpen/ welke Coopmanschap sy in boozleden tijden plegen te gaen soekē lanc die roode zee/ van daer na Sarut ende Alexan-
 drijen/ ende soo voorts na dese landē. Maer die selue trafijcke is gepreiscert ende by den Portugiesen aen die Facteurs des Coninck van Portugael (hem houdende herwaerts-ouer) gesonden aen die Duytschen/ en andere provincien/ ende die ten eersten ter kennissen vande Foggers/ Welsers/ ende Osteters/ ende een weynich daer na aen Nicolaes Archtergem (daer wy hier bouen af ghementionneert hebben) die d'eerste van herwaerts-ouer metten Facteur des Coninck van Portugael/ touchende de specerijen/ de selue heeft ghesonden na Duyts-land/ die wlske dese landen boozde nauigatie van Portugael-Indien/ versagghen en prouideerden

van die specerijen en drooghen/ waer inne treffelijcken Coopmans-handel ghelegghen is.

Voorts staet ons int cort te verhalen entree des Princen Philippi (wijlen die Catholijcke Coninck van Spaengien/ hoogher memozen) bin-
 nen Antwerpen den 1. dach der maet Septēbris anno 1549. die met grooter solemniteyt sijn in comste heeft ge-
 daen/ comende in dese landen om booz-
 Prince ontfanghen ende ghehult te worden. Dit is inder waerheyt eenen Conincklijcken entree gheueest/ ende
 soo triumphant/ als dat daer van een volcomen boeck is ghemaect/ waer
 inne ghemployeert is gheueest Cor-
 nellius Graphius (ghenoech by ons bouen ghementionneert) een Secretaris deser stad/ die de gheheele ordon-
 nantie heeft ghemaect/ van die Tri-
 kē triumphael/ poorten/ personagē/ en andersins/ misgaders die latijn-
 sche carmina ende versus, na den eynde seluer. Welcken boozsepden boeck
 Graphius gheintituleert was/ Spectacula in susceptione Philippi Hisp. Prin-
 cipis.

Den boozsepden triumphelijcken entree oft in comste des Princen Philippi/ is gheschiet met eenen seer magnifiquen ende keijserlijcken staet/ alwaer present waren die loflijcke en victoriosen Roomsch-keijser Carolus die vijfde sijnen Heer Vader/ met beyde sijn sulters/ Eleonora Coninginne van D. anchrijck/ ende vrouwe Maria Coninghinne van Hongarijen. Eerst comende na den middach in die heerlijckheyt van Berchem/ ghelegghen ontrant twee duysent passen van Antwerpen. Tusschē dese stad ende Berchem by die Lazerije stont eenen draepboom/ wesende den pael vander seluer stad/ van desen draepboom nae Berchē te gaen/ aenden Mechelschen wech ter slincker hant af/ neffens dat galgen-belt/ staet een groot black belt/ hebbende die breede van ontrant hondert endel. passen.

Op dit selue belt heeft mijn H. den Marchgauen/ met mijn H. de Amptman/ ende ander Heeren vande Magistrat (ter comste van sijn hoocheyr) gestelt een triumphante sachoorden/ van ontrant twee duysent wijgelesen crijfch:

Entre
 binnen
 Antver-
 pen van
 Philip-
 pus Prin-
 ce van
 Spaen-
 gien.

erijck-knechten / gerozen wt die bo-
gherijck bander stad / sonder eenighe
vriendelinghen / die binnen der sel-
uer ontallich veel zijn. Men den
boogmoenden draepboom hadde die
stad doen maken eenen boghertinn-
phael / om te sien aen twee zijden als
van achter ende van voor / met twee
deur-gangen. In d'eerste zijde bouen
elken deurgang waren gheschildert
ij. wapenen / d'een van des heplijcks
rijck Marchg:aeffchap / en d'ander
der stad van Antwerpen / tusschen
welcke twee wapenen was eenen
Abacus oft tafel / daer inne int latijn
was begoft te schrijuen / maer midts
der haesticheit niet volschreuen /
dese woorden.

Sic tibi Magne Phil. &c. Dat is:

Het sy u geluckich hooch-mogen-
de Philippe / dat ghv heden tot deser
plaetsen in des heplijcks rijck March-
g:aeffchap / doortijds banden keiser
Justiniano ingestelt / ende by uwen
boogvaderen tot nu toe / by rechten
titel onder-houden / met grooter ghe-
meinder gunsten gehult wort. Achter
desen boghe waren noch gestelt / maer
niet volmaect / vier bierrante colom-
nen / hanghende tusschen elcke colom-
ne / capitellen / ende goen circaet die-
men noemt groep / op elcke van dese
colommen waren bereet ghemaect
te setten eenighe vande oudste ende
bekentste Marchg:auē des heplijcks
rijck / tot Carolus Magni toe / en
souden geweest hebben tot acht-thie-
ne in ghetaele / te weten.

Anselbertus / d'eerste Marchg:auē /
sone van Sigebert / wijlen Hertoghe
vande Francken.

Arnout / die tweede Marchg:auē /
des boogf. Anselbertus sone.

S. Arnout / die tij. Marchg:auē des
boogf. Arnouts sone.

Anchises / die tij. Marchg:auē des
boogf. S. Arnouts sone.

Pipinus / die ti. Marchg:auē / des
boogf. Anchises sone.

Carolus Martellus / die bi. March-
g:auē des boogf. Pipinus sone.

Pipinus de clepne / die tij. March-
g:auē der Francken Coninck / des
boogf. Carolus Martellus sone.

Carolus Magnus / die tij. March-
g:auē / Roomsche-keiser ende der

Francken Coninck / sone des boogf.
Pipini de clepne.

Nadie boogfende bij. Colommen /
byder leprosen Conuente / was ghe-
maect een ront Capelleken / niet seer
groot / maer van antijcker forme / seer
bequaem om sien.

Die Prince ghecomē wesen-
de tot aenden boogf. draepboom / soo is
hem met behooflijcker eerbiedinghe
teghen ghecomē die Clergie / met
die H. bander stad / hem aldaer met
gunstiger herten blijdelijck ontfangē-
de / en hebben hem bekent boogf. haren
toecomende Erf-heere / den seluen die
stadts-sleutelen in handen leuende.
Enden gecomē int boogf. Capel-
leken / is daer met grooter blijfchap
ende ghewoonlijcker ceremonien / in
des heplijcks rijck Marchg:aeffchap /
ende der stad van Antwerpen turf-
dirtien / met allen behooflijcheden
ghehult gheweest. Daer na zijn die
Ver-houderē vander stad / met allen
d'Officiēn / Edelmanen / Voogden
ende Coop-liede met grooter menich-
ten alle te peerde / in costelijck habijt /
met gheschickter oorden wter stad
comende / hem teghen ghereiden / ende
met sonderlingher reuerentien sijn
hoocheyt boogf. byrijdende / wederom
na die stad gekeert / aldus den ghee-
len dach elck in sijn oorden overbrijn-
ghende. Ende zijn alsoo des anderen
daechs metten boogf. Prince gecomē
na dat stad-huis / ter plaetsen tot de-
ser saken gheordineert / daer die Can-
cellier van Brabant present was / met
de gheheele ouerichheit vander stad /
ende die ghemeente van Antwerpen /
in wiens tegewoondicheit die Prince
in effect heeft gheswooren / nae onder
costummen / op dat H. Euangelie / in
der formen nabolghende.

Wy Philippus / byder gracie
Godes Prince van Spaengien / van
d'een ende d'ander Sicilien / van Je-
rusalem / etc. Wersche-hertoch van Jo-
steneijck / Hertoch van Bourgongie /
ende van Brabant / Graue van Fland-
burg / van Vlaenderen / etc. Welouen
dat wy comende van dese successie
van desen staet / soo vastelijck ende
onverbrekelijck sullen onderhouden
ende doen onderhouden die Rechten
der H. Kercken / ghelijck wy oock
gheburen

De eede
van Phi-
lippus
Prince
van
Spaen-
gien.

gebruycken t'recht der stadt van Antwerpen/ende van het Marquisat des heylighs rijck/ ende int generael t'onderhouden haer statuyten/privilegié/libellen/crenuten/ vryheden/ en allen haer rechten/ ende en nieuwe costuymen/ oock eenfamentlijck die privilege gheacordeert met ons blijde incommste/ by onse vooz. staten van Brabant/sonder wiensminghe van eenige saken dier moghen zijn/ende die sonder te gedoogen/ noch oock te doen ter contrarien/ in eenighe manieren/ r'sp int geheel/ noch in deel/ en sullen al doen/ dat een goet wettich Heer ende Prince schuldich is te doen/ ende daer toe hy verbonden is/ aen die stadt van Antwerpen/ aent Marquisat des Roomschen rijck/ ende aen allen die goede ende ghetrouwe onderdanen/ misgaders d'wvonders der selker/daer toe ons Godt wilt helpen/ ende sijn heyligen genadich en behulpich zijn.

Die Pragsifraet bant der stadt hebben reciprokelijck aenden Prince ooc eedt van ghetrouwicheyt ghedaen in deser manieren.

Wy Borgheemeesters/ Schepenen/ ende staten van Antwerpen/ sweeren ende belouen/ den seer deurluchtigen Prince van Spaengien/ van Sicilien van Jerusalem/ Kerckich-herloch van Oostenrijck/ etc. ende onsen verskerden Heere/ hier present/ als Hertoch van Brabant/ ende Markgave des heylighs Roomsch rijck/ hem ghetrouwe te zijn/ ende al te doe dat goede ende ghetrouwe onderdanen zijn verbondē te doen/ aen hare waerachtigen/ souueren/ ende wettighen Prince/ alsoo helpe ons Godt en allen sijn heyligen. En dit alle t'gemeynte beloofde/ accorderender gene die Pragsifraet hadde beloofd/ op heffende haer rechte hant en die seluue aduoperende/ soo hebben die trompetten ende musicaele instrumenten een tecken ghedaen van grooter vrolijcheyt. En den heraut des Coninc heeft onder t'volck een groote quantiteyt van goud ende siluer ghesaept/ niemwelinc tot dien eynde geslagen/ met die diuise ende figuren.

Dit al ghesaffect zijnde/ soo is gebocht een rijckelijck ende keijserlijck auontmael/ daer die maiesteit van

Spaengien Carolus die 5. metten Prince Philippo sijnen sone/ die Coninginne van Hongarij/ die Coninginne van Hongarij/ sijn der Marquiteren/ die Prince van Piemont/ twee Hertoginne van Savoyse/ d'oude en die ionge/ de Duch d'Alue/ ende een goet ghetal van andere Hertoghen/ Grauen/ Baronen en Edellipden/ etc. present waren.

Na het triumphelijck auontmael is bereyt gheweest een schoon excellēt keijserlijck bancker/ daermen wonderlijcke ende ongelooftliche dingen sach. Allen die baten/ schotelen/ platteelen/ sautieren/ sout-baten/ telioore/ croesen/ schalen/ ende candelaren/ waren bouen matē constelijck gewrocht/ ende dat van inckelen witten supker/ hier ende daer seer soetelijck met goud verciert/ oock sijn aldaer alderley manieren van frupt/ alderley soorten van gebierten/ soo constich van inckelen supker na t'leuen/ ghecontereyt ende ghemaect/ dat hem niemant genoegh en conde verwonderen. Dit bancket en ghedaen zijnde/ soo heeft men op de hooftiche maniere vrolijck ghedanst/ ende ander gelijcke vrolijcheyt bedreuen.

Ende hoe wel wy gheneycht zijn alle lancheyt te schouwen/ soo en can ick nochtans stil swijgende niet doopen gepasseren/ sonder te verhalen een wonderlijck nacht-spectakel/ want na het vooz. bancket/ binnen dē tijt datmen danst/ liet soo heeft hem daer onvrolijck een wonderlijck spectakel vertoont. Want op de merckt was ghemaect eenen boom van redelijck hoochden/ wel getackt/ wel gebladert/ ende vol vruchtē/ by desen boom stonden twee naekte houten beelden/ constelijck ghewrocht d'een van Adam/ ende d'ander van Eva/ tusschen hen beyden honck aenden seluen boom een groote schrikelijcke slanghe oft serpent. Allen die ledē van Adam ende Eva/ met allen die bladeren ende appelen banden boom/ waren binnen hol/ ghedult met cleyn pijpen vol buspoeders/ soo behendelijck daer ingeselt/ datmen selue (bysonder in der nacht) niet en conde ghemerken.

Als nu een vghelijck op dit spectakel merckende was/ liet soo is on-

Vremt
en een
selfsaem
specta-
kel.

booze

boos:kenlijck van ontfet den boer van Eua een cleyn blannneken opclim mende/haer onboos:kenlijck inde buyc gecropen/die met grouwelijck ghe luyt is geborsten/daer herwaerts en derwaerts hondert ander blammen wt gecomen zijn/ende soo boozs tot Adam/daer na totter slanghen/ende boorzaen totten geheelen boome ghe: roimen zijn. Daer berste Adam/die slange/ende daer bersten gelijk allen die bladeren bande boomen/doe hooz: demen een bzenit ende menichbuldich gheluyt/met oock een grouwelijcken slach: Nu was by na verbrant die ge: heele Eua/nur b:ande den geheelen Adam/en dat geheel serpet tot asche: Alsoo veel bladeren ende appelen als opden boom waren/.met soo veel blammen sachmen dien alle canten b:anden/met eenen opstien sout ghy gesien hebben dypsent/blammen/met eenen ghehooz: hooz: demen t'gecrack ende dat getier van dypsent scheuten. Die daer by stonden/soo deur het on: boos:chicht menichbuldich wisp:in: gde hier/ooe deur het subijt menich: buldich crackende gheluyt/wierden soo verschrickt/als dat sy van breezen als met eenen bonder slach met hoope ter aerden bielen/seer grouwelijck roepende en tierende/d'ee herwaerts ende d'ander derwaerts met haesten vliedende/dient mogelijk was/deen den anderen niet verbedpene.

Gouuer
nante en
Gouuer
neur van
Brabant.

Om der cortheyt wille slaen wy hier ouer die heerlijcke incomsten binnen der stadt van Antwerpen ende ander Brabantse steden/ghedaen tot vers: schepden tijden by de Gouuerneurs generael deser Neder-lantischer pro: uincien/met expresse autorisatie des maiesteyts van Spaigien/als Her: toch van Brabant/daer der vele ge: weest zijn/sonder de gouuernate vrou: Marziete van Oostenrijck. Als Duc d'Alue/in wiens plaesse den ij. Decembris anno 1573. gecomen is Lo: dewijck van Requesencen/Comman: dador van Sint Jacobs oorden/die welke gestorue is binne der stadt van Brussel den v. Meert int iaer 1576. na sijn doot wert t'gouuernement in handen bande staten des lants gestelt. Daer na wert tot Gouuerneur ghe:

sonden Don Joao van Oostenrijck/ die met grooter triumphen de eersten dach Mey anno 1577. binnen der stadt van Brussel wert ontfanghen/ en op den eersten dach der maent Oc: tobris/deur grouwelijcke pesten van dese werelt gheschepden is. Daer en: tusschen te weten den xxi. Nouobris/ 1577. boozs. is d'Herfch-hertoghe Mathias/des Keyfers broeder/bin: nen der stadt van Antwerpen gecome als vande stat tot Gouuerneur van den lande gheroepen. Die welke den xxi. Octobris 1581. wt Antwerpen verrocken is. Inde plaesse banden bouen boozs. Don Joao is Alexander Farnese/Herfch van Parma ghero: men ende ghesuccedeert/die nae veel diuersche victorien (oock ontfanghen hebbende dat Gulden vlies) binnen der stadt van Atrrecht in Atrrops wt dit dal der tranen gheschepden is. In die plaesse bandes selue Farnese heeft die deurluchtrige Coninc van Spaë: gien gesonde/Ernestus Herfch-her: toch van Oostenrijck/etc. Die met grooter vrolijckheyt ende triumphen binnen Antwerpen als Gouuerneur is ontfangen gheweest den iij. Julij int iaer 1593. Welcken hooch-geboze Hertoch des Keyfers broeder tot Brussel ouerlede is de 22. february anno 1594.

Ende soo is daer nae ten lesten in sijns broeders plaesse ghesuccedeert d'edel ende hooch-gebozen Prince Albertus, Herfch-hertoch van Oos: rijck/&c. als Gouuerneur generael der neder-lantischer prouincien/ende doen ter tijt Cardinael. Doende sijne entre binnen der Princelijcker stadt Brussel den iij. Janu int iaer 1596. verselschap met een groote menichte van Edeldom/onder welke was d'edel Philippus van Nassouwe/Prince van Oraengien/&c. Die al-daer met grooter eerbiedinge ende vrolij: heyt is ontfangen geweest. Desen ge: duerende sijn gouuernement is seer victorieus gheweest. Ten eersten stormender hant innemende den 24. April int iaer 1596. die stadt van Ca: les metten Castele/den Coninc van Branchrijck toebehoor/ende. Ten ij. heeft by met appointement den 23. Mey boozs. inghenomen die stercke stadt

Entre
vanden
Aertse
hertoge
Alber: tus bin: nen
Brussel
en sijn
victorie.

stادت van Ardres/ oock in Francrijk.
Ten iij. oock innemende met een
crifsch-practijcke die stadt vā Amies.
Ten iij. soo heeft die voorsz. Souuer-
neur Albertus, al int selue iaer/ den xx.
Augusti oock met appointement in-
ghenomen die stercke stadt van Hulst
in Vlaenderen/ gheestmeert soo van
bruyt/ als vā vpant ontwinbaer/ welcke
vier heerlijcke ende magnifijcke be-
zo:ien sijn Hoocheyt vercreghen heeft
binnen eenen corten tijdt van ontrent
vier maenden.

Den 4. September int iaer 1598.
is den voornoemde Albertus, die deur-
luchtighe Hertoch van Oostenrijck
met eenen rijckelijken ende princelijken
staet veretrocken wt Brussel/
na Dupisch-lant/ nemende doorsz sijn
reys naer Hispanien/ om sijn bruyt
aldaer te trouwen ende te halen/ die
hooch-gebozen dochter des machtigē
en Catholijcken Coninc van Spaen-
gen/ die welcke daer na met Isabella
Clara Eugenia zijnder vrouwe/ den 6.
Septemb:is int iaer 1599. met groo-
ter triumphen binnen der stadt van
Brussel gheromen is. Ende den vij.
Decemb:is int selue iaer is die selue
Hertoch met de Hertoghtinne ghe-
romen int Casteel van Antwerpen.
Die welcke dē. dach der seluer maet/
inder stadt gheromen sijn/ waer die
Heeren vander stadt/ in costelijken
habijte hare Hoochedē/ te peerde sijn
int ghemoet ghereden/ nemende alsoo
t'samē haer passagie dooz S. Joris oft
die kerser-poor:te/ al waer die ses
Gulden vander stadt seer wel geïnon-
teert/ in slach-oo:den stonden. Ende
die wijcken waren bouen op die be-
ken/ seer lustich int gheuep/ plaifant
om aensien. Al waer mijn eerwee-
dighe H. die Bischof vander stadt/
met oock d'ander Gheestelijckheyt
ende Clergijē hebben onsen deurluch-
tigen Hertoch ende Hertoghtinne/ met
alder reuerentien ende eerbiedinghe/
seer heerlijc naer behooren ontfange/
tot wiēs eere seer rijckelijcke schoone
stellagien/ ende costelijcke boghen tri-
umphael/ soo by de stadt/ als by die
nimen der Cooplieden/ peghelijck om
het costelijckste/ in verscheppen plaet-
sen ghemaect waren/ seer lustich om
aenschouwen.

Daer nae heeft die deurluchtighe
Hertoch buyten der stadt met ghe-
woonlijcke ceremonien/ den behoor-
lijcken eedt ghedaen/ als Hertoch van
Brabant/ in ghelijck hebben daer nae
reciprokelijck die Heere vander stadt/
ter gewoonlijcker plaetsen/ dē voorsz.
Hertoch oock eedt gedaen na behoor-
lijcker formen ende onde costume.

Wederkeerende totter stadt van
Antwerpen/ soo deel alst t'gouerne-
ment der seluer stadt aengaet/ salmen
weten dat t'selue in vijf ledē gedeelt
is. d' Eerste is d'oude magistraet oft
Heeren vander stadt/ als die Borgh-
meesters der seluer/ die Schepenen/
Tresoriers/ ende Ontfanghers. Dat
ij. ledt/ wort ghenoeint d'oude Wede-
houders/ die Borghmeesters ende
Schepenen die noch tegeer woordich-
lijck dienen in minder digniteyt. Die
derde oo:den ende ledt/ wort die bor-
gerijē ghenoeint/ waer onder seffen
twintich Capiteynen vande borgherijē
sijn/ van rij. quartieren vander stadt/
met vier Edelmaēs heurlieder Hoof-
mannen. Die vierde mettē naem der
leden sijn die Dekens/ vande welcke
binne Antwerpen vier-en-beertich in
ghetale sijn/ wesen die hoofden van
seuenentwintich ambachtē der seluer
stadt. Dar lesse liot is dat lichaem ende
den staet vander stadt. Maer eer wy
doozder passeren/ soo staet ons wate
seggen van het creeren ende versetten
vande wet/ ende van wiens by haer au-
thoriteyt/ last ende officie heeft. De-
sen Magistraet worde alle iaer ver-
nieut ordinaerlijck inde maent van
Mey. Die teghenwoordighe Heeren
noemen negen Edel-mannen onder
hun/ die sy weerdich estimeren totter
digniteyt van t' Borghmeesterschap:
ende die hoofden der dierien quar-
tieren vander stadt/ den welcke achthie-
ne ghelijck gheta/ d'welck tot achthiene
toe comt/ ende tot dese wort geuoecht
d' lichaem vande Magistraet/ noch in
d' officie wesen/ de welcke achthie-
ne sijn/ soo dat die buyten-borghmee-
ster daer inne niet begrepen en is: in
sulcker maniere zijnder 36. Edelma-
nen/ bequaem om dese nie Heeren in
oo:den te stellen/ wiens namē worden
te houe gesonden/ om aldaer den heur
ende electie te doen/ ende die Prince
oft

t'Gou-
uerne-
mēt der
stadt vā
Antwer-
pen.

oft ſijnen Luytenant beſelijſte gheſien hebbende/ ende met zijnen ſaecht gheconſulterede op die denominatie/ ſoo kiest hy daer wt de gene die hem goet duncken/ die by de bozghers banden ſaet der ſtadt ghenomineert zijn/ met alſulken reſtrictie/ datter gheen twee ghebueders/ noch oock gheen twee Conſijns inde magiſtraet en moghen weſen. Daer na werden twee ghedeputeerde oft twee Commiſſarissen geſonden wt die Heeren banden Gulde Wile/ oft ten minſten Barons van Brabant/ gheafficeert mette Cancellier van Brabant/ verclaerende den Magiſtraet ende Schepene boz dat ſaet. Deſe nieu Heeren hebben die privilege ende t'recht die Bozgemeesters te kiesen: alſoo nochtans dat die Prince boz een coſtume heeft te recommandere twee alſulke als hy begeren en van hem gherozen zijn/ kiesende den binnen-Bozgemeester van t'getal der nieuwe Heeren/ ende den Luyten-Bozghemeester wort ghenomen wt d'oude Heeren/ oft van d'andere die boortjts zijn ghetweest.

Den Hertoch heeft binne Antwerpen zijnen Luytenant oft Stadt-houder in criminele ſaecten den Marchgzaue/ wefende eenen heerlijken ſtaet ende officie/ die ſeer ghereſpecteert wort/ hebbende boortjine Luytenant den Schoutet/ ende boz/ ſoo deel als ſijn digniteyt van t'Luytenantſchap aengaet/ ſoo heeft hy iurisdictione ouer ſeker byliggende dorpe bander ſtadt/ wefende bant Marchgzaeſſchap van Aijen/ d'welck toebehoort dat Marchgzaeſſchap des heyligh rijck/ boerende oock (als boue) den tiſſel van Marchgzaue/ dat is die Marchgzaue van Aijen/ om met deſen nae onderſcheyden te zijn van ſijnen particulieren Luytenant/ diene (als bouen) Schoutet noemt/ den welcke Erasmus verclaert int latijn geheeten te zijn. Quistor paricidij. Die Marchgzaue heeft behaluen ſijnen Luytenant deel die naers ende Officiers/ die alle den Prince oft Hertoch eedt doen van getrouwicheyt/ wiens officie is allen quaet doenders te appzehenenden/ ende daer ouer aenden Magiſtraet iuſtitie te verſoeken/ oock daer nae die ſententie t'executeren/ ouer het cri-

men oft miſdaet ghewefen. Den Hertoghen Luytenant ende rechter in ciuile ſaecte/ wort den Kinnan genoemt/ die ſeker daghen ordonneert om recht te doen/ en eenighe ſaecten te bedingen/ oock van bereypte euen/ haefelijche goeden ende anders ſins in ciuile ſaecten te ſommeren/ iuſgelijc aen die Heeren bander ſtadt te verſoeken ſententie ende domis/ toe laſt banden genen die onrecht hebben.

Noch zijnder ander cameren ende Heeren opt ſtadt-huys/ als die laken-halle/ die heur-meesters camer/ die weef-heeren/ ende die peſt-makers camer. Voortz ſoo en ſtaet hier niet ſtil ſwijgende boortj te paſſeren die camer vande ghemeyne huys-armen/ ſtaende inde hooft-kercke van ouer t. Vrouwen/ met alſulke godlijche ende loſtliche ordonnantien/ om die ſchamel huys-armen t'onderhouden/ als dat nae ons opinie inde gheheele Chriſtenheyt diergelijche niet en is te binden/ waer toe gheſelt zijn vier Almoeſſentiers/ erbaer mannen/ van groater macht en qualiteyt/ om d'ackmoſſen met groater neerſicheydt te bergederen/ ende weder na conſcientie wt te repchen/ d'welck in eenen iare een onghelooſtliche ſomme ghelts wt bringt ende beloopt.

Alſoo die ſtadt van Antwerpen meest ſtaet op die coopmanſchap/ ſoo zijn binnen der ſeluer een groote menichte van Cooplieden van allen nationen van volcke/ als hooch-Duytſche/ Denemarchers/ Oſterlinghen/ Italianen/ Spaengiaerden/ Engheleſche/ ende Portugieſen/ die van grooter macht ende rijkdom zijn/ elck in zijn quartier/ om hun affairen ende handel te driuen/ ghemeynlich ſes oft ſeven tale ſprekende. Den Hertoch van Brabant heeft daer ooc zijn munte/ d'welck is een Conincklich huys/ met verſcheyde cameran en plaetſen/ daermen ſoo wel gout als ſiluer is muntende/ metten naem ende wapenen banden Prince. Daer ſtemmen oock den Tapiffiers pant/ daer deel excellentie ende coſtelijche tapijze van verſcheyden ſoortzen werden gheſien en vercocht/ wefende een rijkelijche trafijche en coop-manſhandel. Oock den ſiluer-smits-pant/ al waer te binden

Dienden zijn seer costelijcke coppen / schalen en inweelen. Die bissch-inerct daer alle soorten van bissch in abon-dantie comt in tijde van papse. Dat sumptueus/costelijck ende Conincklijck Stads-huys / by eenighe schrij- uers dat palley's ghenoecht. Dat we-nemende schoon ende triumphant Oosters-huys inde nieuwestadt/liggen-de tusschen twee blieten ende waterē. Dat Engels-huys oock van excellen-ter bouwinghe/tot logijs der Engel-schen gestelt. Dat playfante en groote edificie der Portugiesen/ met dat seer wonderlijck sojneps/brandende nacht ende dach sonder wtgaen/daer alder- ley soorten van schoon lustighe crista- lijnen ghelassen worden gheblasen/op de maniere van Venegien / oft Mu-rano / ende dat tot grooten cost van Jacques Desquet Bressan / tot wel-ken eynde hy schoone ende groote priuilegie hadde/soo vanden Coninc/ als by de Heeren vander stadt. Oock zijn binnen der seluer stadt verschey-den Druckerijen / waer van die heer-lijckste ende vermaertste is / by wijle Christoffel Plantijn / Drucker der Kon. van Hispanien in sijn leuen opgheset / ende nu by Moretum bewoont / die t' drucken excerceert / weerdich van memorie / als dat die-ghelijcke in gheheel Europa / niet en wordt ghehouden / daer die boecken van allen talen worden ghebruict / die de ghehele Christenheyt deur wor-den ghesonden.

Een wepnuich hier bo:ē vāde Coop-lieden int cort verhaelt hebbende/soo staet hier noch te mercken / dat deur diemenichte der Cooplieden hier flo- rerende ende comende wt verschey-den prouincien/midts anders oock die missien ende brieuen aen de selue Cooplieden van allen gheueken / da-ghelijck veel nieuwarende ende tijdin-ghen comen / van andere landen.

Nu aengaende de Cooplieden / soo zijn diersichse/nachtichste/ende ver-maertste onder andere de Foggers/hooch-Duytsche van Ainsbourg/heb-bende in die selue stadt haer excellent ende triumphant huys / van welcke familie is t' h' oft geweest Dr. Antho-nis/achterlatende by testamenten sijnen erfgenamen meer dan ses milioenen

gouden croonen in baleur en wep/ende/sonder noch ander groote rijkdom-men/abondāt in dese familie / wesen-de in alfulcker estimen / als dāse niet alleen en zijn vermaert in Duytsch-land / ende ander prouincien van Eu-ropa / maer oock tot in die nieuwe werelt toe.

Discours ende verhael der Antwerp-sche Cooplieden, ende van haer tra-fijcke.

Nu staet ons hier int cort te verhalen die trafijcke/coop-mans-handel/ende affairen / metten wrlanische Cooplie-den / in dese stadt trafickerende / we-sendes natiën (hier bo: verhaelt en ghenoecht) maer bysonder van wat landen/steden / en plaetsen t' goet ende Coopmanschap binnen der stadt van Antwerpen wort ghebracht / soo wel te lande als te water / daer van een groote ende onwysp'chelijcke quan-titeyt van Coopmanschap wt Italien te lande comt / van onckmeertlijcken baleur ende prijs / oock wort van hier derwaerts ander soorte van goet dace bo: ghesonden / van grooter costelijckheyt.

Van scoonen en wort herwaerts Coop- gheen coopmanschap van eenighen māsca-
prijs oft wep/ende ghebracht/maer van pen tot
hier wordē na scoone ghesonden ver- Antwer-
scheyden scoonen van lakenen/tapisse- pen van
rije/saeyen/trippen/heel ende half lijn- diuer-
waer / niet meer ander goeden ende sche
coopmanschappen. soorten,

Van scoonen worden herwaerts- ouer ghesonden ghewaterde ende on- ghewaterde camelotten van verschey- den soorten / spicerije / droogherten / sijde / cattoen / seuters / tapisserte / spaens leder / ende Indische ver- we. Dit zijn allen die coopmanschap- pen die sy in Keuanten becomen. In welcke plaetse die van Antwerpen heurlieden boordē van een groote menichte Engelsche lakene / en oock van lakenen van desen lande selue / ende en bouen van Nementiersche lakenen van bier rolend / ende en groot gesal saeyen / lijnwaer / eenighe tapisserte / en roefenullen tot carmosijn berwe- comende wt Spaengien / waer van

in hun forneren booz een groote somme ghelts.

Van Solognic comt herwaerts een meniche van ghewoichte oft geweten saepen / gouden endesilveren laken / bonette / lampers / ende diergelijke waren. Ende van hier worden dese boosheit van alderley soorten van saepen / van half teijpen / tapissierije / lijnwaet / cramerije / en een wepnicch draperije.

Die Weueethanen bestellen na dese quantiteeren spererije / Sarosiefs-nagelen / canel / noten / muscatis / gingeber / ende veel droogertije / als Rheubarbe / Meloe / Cassie / Agarie / Draecken-bloet / Mentie / Peene-bladeren / Colocynthide / Scamouice / Tutie / Mirridat / ende Triacle / welke goeden sp al halen in Bruanten / etc.

Noch comen herwaert / ouer berseyden costelliche waren van rooymanfchappen van diuersche contreyen als wt t'Coninckrijck van Napels / Sicilien / Melanen / Florenten / van Genua / ende ander plaetsen / te lanch ballende hier al int particulier te verhaelen.

Beschrijuinge der stadt van t'Sherdoghenbosch, een der vier Hooftsteden.

t'Sherdoghenbosch
beichrijuinghe.

DIE stadt van t'Sherdoghenbosch is in voorszeden tijden by de Franckosjen ghenocmt gheweest Bois le-Duc, dat is het bosch vanden Hertoch / welken naem sp noch op den dach van heden inde dijnische sprake is buerende / te kennen geende dat dese plaerse hier boozmaels een schoon bosch ende luttich foreest is gheweest / toebehoozende den Hertoch van Brabant / om welken naem te versoeren / ende lichteliker te prononciere / is desen daer nae verandert gheweest / inden naem t'Sherdoghenbosch. Dese stadt is gelegte op een cleyn riuier Dece genoemt / liggende twee mijlen van die Maese / vier van A. nesteyn / ende twaelf mijlen van A. rwerp. Dese stadt is groot / schoon ende sterck / vol volck / rijck / wel ende bequaemlich gheboort / den principalen Tempel oft Kercke is Sint Jans Kercke / seer costelije en magni-

fijck / men siet albaer een woneinende excellente horologie / van seer wonderlich ende constich werck. t'Wolck van deser stadt is bailliant cristich volck / soo wel te peerde als te voet (d'welck in dese trouweloze ende onsalighe tijden ghenoech gebleken heeft) behoudende haer oude stoutmoedicheit ende wietheyt der Belgische oft Nederlanders / daer inne passerende ander volck daer ontrent ghelegen. Die stadt is wel booschen van alle soorten van Ambachts-lieden / onder andere wort daer sieck laken ghemaect / met een groote quantiteyt van lijnwaet / begrijpende mede t'platan daer by liggende / albaer iaerlijck wel ghemaeckt wort / ten totten ghetale van twintich duysent sturcken / wtbringhende een excessiue somme ghelts / men mach oock hier bergeten dat die wateren by dese stadt veel beter zijn / ende bequaemer om te wasschen / ont lijnwaet te blecken ende wit te maken / als elders in andere pronuncien tot eenigher plaetsen. Doch worden aldaer seer excellente messen gemaect / wijt ende breec vermaert. Daer word een ongeloofliche quantiteyt van sijne spel en gemaect van allen soorten / mitsgaders diuersche cramerije / die allen die werelt deure worden ghesonden. Binnen dese selue stadt leet oock een Schole van studentten seer gheprezen ende vermaert.

Inde voorsz. stadt van t'Sherdoghenbosch was geboren M. Guillamme Eychenort / Cardinael van H. kercken / een seer excellent Prelaet / eenich Cardinael van desen lande / ghecozen by den Paus Adriano die vi. van Diericht / oock is wt dese stadt ghesproten Georgius Macropedius / een geleert man / Professor oft openbaer leser inde dijn tale / als inde Hebreusche / Grietische ende Latijnsche sprake / met noch andere trefseliche geleerde. Dese stadt is die vierde ende laetste hooft-stadt vande vier hooft-steden van Brabant / hebbende onder haer tusschen te het quartier ende de vier leden / te weten / die Kempe / den Doel / Maessant / met een seker paert van Oosterwijck / in welke quantiteeren begrepen sijn die steden van Helmon / Spudou / Meghen / A. nesteyn ende

E ij Graue

Gave / t'samen metten dorpen daer onder soortende. Nu wille wy voorts procederen totter beschrijvinghe der dyp cleyn hoofst-steden.

■ Beschrijvinghe der stad van Thienen.

Beschrij-
vinghe
der stad
vā Thie-
nen.

Die stad Thienen d'eerste der dyp cleyn hoofst-steden is ghelegghen op een riuierken die Scheete genoemt / dat niet wijs ban daer sijnen oorsprong en neemt / passerende neemt sijnen cours deur Halen / ende gaet hem ontsaen inde riuier den Damer genoemt / daer het inbloept. Thienen is van Louen ende S. Trupen ghelegghen enen verre / te weten dyp mijlen. Die stad is seer groot / maer wepnich betimmerd / midts datter groote onbetimmerde erue in is liggende. t'Is in voorszeden tijden een vermaerde stad gheueest / daer wort by manieren goede Coopmans-handel ghedaen. Oock vintme by gheschifte (alsoo dat oock blijkt) dat dese stad tot dyp diuersche stonden is ghemeerdert gheueest / ende met mieren omringt. Ende ghelijckmen sepeer t' Hertogenbosche rijk ende groot geworden was / soo was Thienen die vierde ende leste hoofst-stad van Brabant / maer dese is daer nae ghedestruert / ende by na geruineert / gheduerende d'oorloghe tusschen die Franchoyzen en Luyckenaers / sulc datse noch op den dach van hedē / voorsz. meeste paert een ruine en verwoestheydt is. Daer leyt een soo schoone hermaerde Cozemerk / als ick meyne dat ergens mach ghebonden worden. Inghelijc is t'lant daer rontom seer vruchtbaer ende abundant van excellentie graenen van alle soorten / oock vintmen daer delicate fruyten ende costelijcke kaesen. Daer is een Collegie van Canonicken / in die kercke van S. Gernep / die een schep is gheueest van Parijs / dese stad is d'eerste ende principaelste der dyp cleyn hoofst-steden / hebbende schoon rechten ende privilegien / eensdeels als d'ander principael Hoofst-steden.

■ Ghelegghentheydt der stad van Leeuwe.

Leeuwe die is der dyp cleyn hoofst-steden is ghelegghen op den water-loop van een riuierken / die een wepnich ban daer in de riuier bander Scheeten loopt / liggghende een mijle van Sint Trup / int lant vā Luyt / t'is een sterke stad / om dat men die op d'een zijde can int water stellen / oock ouermidts dat dese een frontier-stad is vā d'lant van Luyck voorsz. genierende die privilegien / gelijc als een der dyp cleyn hoofst-steden. In dese stad leyt een Clooster vande oorden van S. Augustijn / wiens Prioor een vande twaelf Prelaten van Brabant is. Oock zijn inde schoon hoofst-kercke van S. Venaeers seker Canonicken / daer laerlijc den tweedē dach van dē hoochtijt van Sinterren / een groote menichre volck van verscheden coutrepen wt deuotien bededaert comen doen. Suptender stad van Leeuwe siemē een groot slaende water oft laeck / genoemt het Ven. Al-waer hier voormael een seer sterck Casteel heeft gestaan / als frontiere vande Luyckenaers / d'welck genoech ghetuyghen die ruinen diemen noch ter tijdt siet. In dese stad wort een soorte van bieren ghebraywen / soo delicaet ende excellent / als dat dese eenighe wijnen in smaeckere bouen zijn gaende / die in ander vercheyden plaessen ouer al worden ghesonden.

■ Ghelegghentheydt der stad van Nijuele.

Die stad van Nijuele die is. en leste der dyp cleyn hoofst-steden is ghelegghen biss mijlen van Brussel. t'Is een seer sterke plaesse / daermen een groote quantiteyt van sijnen lijnwaet ende doerckmaekt / op die maniere van Camerijc / hoe wel die dese in sijnerheydt te bouen zijn ghaende / ende beter zijn. Dese is een der vier steden / begrepen int Marck-graeschap des heijchrijcs / ghelijc Paris Camilus ghetuyche die welcke gaendeer veel schoone

Ghele-
gheyt
vā Leeu-
uwe.

Ghele-
gheyt
der stat
vā Nij-
uele.

neprivilegien. Dat lant daer rontom is seer vruchtbaerich ende abundant van allen goet. Niet verre van daer vintmen schoone careelen om te bouwen. Van dese plaerse is gheweest Joān Tainturier / Capellaen ende sangher Ferdinand Coninck van Napels / welke Joān van Trithemio is ghestelt int ghetal der deurelichtiger mannen / midts sijn groote wetenthept ende schriften by hem gemaecht / ende om dat hy een excellent musicien / ende een constich schilder is gheweest. In dese selue stad leyt begraven r'lichae van Dupijn / de eerste sone van Carloman / ende vader van die H. Vrouwe S. Geertruyt / die welke om haer singuliere deucht en heplich leuen is gheset int ghetal der heplighen.

Dese H. Princersche heeft die principaelste kercke van Nijuel gheouderet / boerende haren naem / d'welck een groot ende excellent badt is / wel berieft van binnen ende buyten. Sy is oock die selue / die in dese stad heeft gesondeert en ingestelt d'Edel oorde der Canonickers / dienende daer noch heden dachs hier in grooter autoriteyt in goede ende H. policien / wesende in getale van twee-en-beertich. In welcke oorden ende compaignie niemant en wort ontfanghen dan alleenlijck Jonvrouwen / hebbende vier quartieren / soo wel van r'smoeders als van s'vaders zijde. Een pegelijck heeft haer huyfinghen besouderd / vast byder kercken van S. Geertruyden / ghecleet zijnde met geestelijck habijt / seer costelijck in witte cleedere / zijnde inde kercke / maer na der noemen sijn dese gehabituert / op die maniere vā weerlijche Abrahamme oft Jonvrouwen / oock by weseude om hun te begenen totten heiligen state. d'Incomen deser oorden is ghetoetsaem tot een eerlijc onderhout. Sy hebben voer haer hooft een Abdesse / diemen gemeenlijc noet mijn vrou vā Nijuele / weseude soer een geestelijc als weerlijck Querhoofd der seluer stad. Alwaer oock een Collegie vā Canonickenis / inhoudende een getal van xxx. personen / oock wel boosien vā renten ende iaerlijcsche incomen.

¶ Dat Hertochdom van Aerschot.

Die stad van Aerschot is gelegen aen een cleyn riuier met name den Demer / liggende by mijlen van Louen / van ghelijcker distantien van Diest. Ten is gheen en langhen tijt gheleden dat dese heerlijckhept is vereert gheweest metten tijtel vā Marquisschap / maer die Keeser Carolus die vijfde heeft desen tijtel veradert inde digniteyt vā een Hertochdom / ter oorsaccken vande goede dienste der Heeren / die dese was toe-behoornde / ende om het credit dat sy hebben in Vengouwe. Inghelijck is een seer oude Saenderije / die Heeren der seluer / sijn van het deureuchtich huys van Croy / comende wt Brancarick / welck Hertochdom nu tegheuur vordichlijck is belicende den dooluchtighen Carolus Croy / een seer rijck ende machtich Ridder vande Gulden Bliese.

¶ t'Marquisschap van Berghen.

Berghen is een Saenderije / opgerecht tot een Marquisschap int iaer 1533. deur den Keeser Carolum den vijften. Welck plaerse is gelegen op eenē berch / ende by den ouer eender cleynder riuier den zoom / ende om een onderschepte te make van een ander stad / oock Berghen genoemt / soo wort dese gheheeren Berghen op Zoom / welck riuier genoech haren oorsprong heeft daer by / ende dat een half mijle vander seluer stad / haer vermengende met dat water vander Schelt. Dese plaerse is ghelegghen in d'uyterste deel vanden oosten van Brabant / niet wijt vander zee. Van Berghen tot Antwerp sijn ses mijlen te lande / ende van Middelborch in Zeelant acht mijlen te water. Van Berghen was geboren Mr. Joān Atomus / Prioor vanden Troon by Grobbendonck / niet verre vā die stad hier / een seer gheleert religieus / ende singulier Jheet / die onder ander ander een wtnameude boeck int licht wtghegeuen heeft / tegen Martinum Lutherum. Die van Berghen plochten

t' Hertochdom vā Aerschot.

Vvāncee Bergen een Marquisschap vvert.

Ghelegheyt vā Berghen op Zoom.

te doen groote trafijcke met die van Antwerpen. De Marquis plach grootelijc d'Engelsche natiete fauoriseren / om den coopmans-handel van herwaerts-ouer / maer t'is onmogelijc dese stadt in haeren eersten fleur ende prosperiteyt te stellen. Op t'lant zijn veel heerlijckheden / met een goet ghetal ban schoone dorpe / ende eplanden op die Schelt seer vruchtbaerich. Die Heeren van Berghen zijn van ouder afcomsten / van edelen bloede en deurluchtich / ende eenighe doock Afders banden Gulden Diefse. Vande welken is gheweest Robertus / Bisshop en Prince van Anich / een seer gheleert ionck heer. Ende Maximilianus sijn coufijn / boer ende de naem van Berghen / die Kersich-Bisshop van Camerich is gheweest.

¶ t'Graeffchap van Hoochstraeten.

Hooch-
straeten
een
Graef-
schap
ghe-
maecht.

C Arolus die bispe van dien naem Aroisch. Kieper / is de ghene die Hoochstraeten heeft verheuen tot een Graeffschap / dit is een bequame plaetse / maer niet ommuert / liggende van ghelijcker distancien van Antwerpen ende Berghen ses mijlen. Van deser plaetsen was ghebozen Anthouts Schout / een man seer geleert ende vermaect. Een derdendeel van een mijle van Hoochstraeten leet een sterck en groot casteel oft huys banden Heere van Hoochstraeten / weseude sijn ordinarise residentie / liggende t'selue casteel aen een elen riuere / ghenoecht Merche / die haeren oorspronc daer by heeft / passerende boorts nae Breda / die haeren cours neemt inde Mase / een weynich onder Zeuenberghen. Onder dit Graeffschap ligghe veel dorpen / met een wijde en breede iurisdiccie / makende alsoo een groote heerlijckheyt. Die Heeren van deser plaetsen zijn ghesproten wt t'deurluchtich huys van Lalain.

Een mijle rontom Hoochstrate leyt een groot ende schoon dorp / genoemt Toenhout / van waer geboze is die geleerde Mathematiatus Joas Stadius / wiens boeck te binden zijn inde Bibliothecque Courardi Gesneri.

¶ t'Graeffchap van Meghem.

Meghem is bereert metten tijt t'Graef tel van het Graeffschap ouer schap vā langhen tijdt / dese plaetse is Megem. gheleghe aende linche tijt de der Mase / d'z mijlen van t'Zher-toghenbosch. t'Is een goede stadt / hebbende een iurisdiccie ende heerlijckheyt.

¶ Die Baenderije van Breda.

O die riuere de Merche / bouen ghementioneert / is dese Baende rijk van Breda. plaetse oft stadt van Breda. gheleghe d'z mijlen van Hoochstraeten / ses van t'Zher-toghenbosch / ende acht mijlen van Antwerpen. t'Is een goede ende playfame stadt / ende behaluen die schoone edificien ende huysen / soo leet daer een sumptueus slot / seer magnifich ghe-bout / met dobbel besen / bolwaters / met bequame logissen ende huysingen / d'welc niet seer langhe en is ghesondeert ende ghe-bout / by den Graue Henrick van Nassouwen. Breda is bereert metten tijtel van Baronschap / met een heerlijckheyt ende staedt van grooter inportancien ende in-comē / ende bouen die iurisdiccie der seluer heerlijckheyt / zinder noch dorghen ende rijcke dorpen / waer by oock ge-boecht is die stadt van Zeuenberghen / die bypheydt van Schoonsdael / met die heerlijckheyt van Oosterhout ende edel weseude / d'welc een ouer casteel heeft. Van daer was ghebozen Joas vā Boischot / een vermaect Jurisconsult oft recht-gheleerde / waer deur by ghemployeert is gheweest tot veel digniteyten / was namaels Ambassadeur des Conincs aen t'Coninginne van Engeland / boorts Raets-heer inder Princeen oft Secretē staedt des selfs Conincs / Tresorier vande Chanciers oft brieuen ende bescheeden tot Wiluooden / toucherende de Hertoch van Sabant. Dese Prinschap is ouer langhen tijdt ghecomen inde handen ende heerschappije / van die deurluchtighe familie van Chalou / weseude een vande vier principaelle ende vermaectste huysen van Bourgognen.

goengien / d'welck ten lesten deur t'houwelyck ende aliance bande vrouwen ghecomen is aen t'huyse van Nassouwen / te weten / Graef Hendrick.

Die Baenderije van Dieft.

Ghele-
getheyt
vā Dieft

Dieft is gelegen op die riviere den Demer/liggende een mijle van Halen/ en dyp van Chien/ hebbende onder haer een groote ende lanchstreckende turisdietie/ daer worden lakenen ghemaecht ende veel sekerre capissen. In dese stadt staen twee Collegiale kercken/ d'een als die hooft-kercke van S. Sulpicius/ ende d'ander van S. Jan. Van die selue stadt was ghebooren Nicolaus Clenardus/ seer vermaert ende gheleert in dyp talen/ ende heeft veel werken oft boecken ghemaect/ onder alle de Griecsche met oock de Hebreysche Grammatica. Ende heeft daer en bouen in Granaden gheleert d'Arabische tale / ende om beter te verstaen/ ende daer van een volmaecte kennisse te hebbē/ soo is hy na Africa ghetrocken/ int iaer 1540. en is gheweest binnē die groote stadt van Feis al- waer hy banden Coninck selue in grooter eeren is ghehouden geweest/ begerende dese tale te leeren/ om bequamer te schrijven teghen die sekte der Mahometisten/ seggende hem in haren Alcoran inde Arabische tale geschreuen/ groote balseheyt en gronwelycke errewen ghehouden te hebben/ waer tegen hy geleerdelijck heeft gheschreuen ende weder- leyt. Dieft is een seer oude baenderije/ die heer vā deser stadt is Borck- graue van Wierpen/ welke baenderije ende heerlijckheyt nu ter tijt is toebehoorende Philips van Nassou.

Dieft ee
Baende
rije.

Die Baenderije van Grimberghen.

Grim-
berghen
een Baē
derije.

Grimberghen is ghelegen een half mijle van Viluorden/ en twee mijle van Bressel/ daer staen eeschoone abdye/ welke heerlijckheyt van grooten respecte is/ hebbende een groote turisdietie vā veel dorpen/ wiens Heeren zijn d'outfke van desen lande. Dese baenderije

is ghedeylt in twee deelen: van d'een is heer die Prince van Oraengien/ ende d'ander van dese is bande huise van Glimes d'welck die gene zijn/ die den naem van Grimberghen voeren. t'Is warachtich datter nademael dese partagie oft deplinge geschiet is/ zijn ghemaecht twee baenderijen.

Ghelegentheydt der stadt van Maestricht.

Die stadt van Maestricht ^{die stadt Maestricht} heeft haren naem van oudts behouden/ epgentlijck beteeckenende die passagie ouer die Ruse/ ter oorsaken dattien daer ouer die selue riviere passeert/ en oock dat dese by den Latijnschen daer na is genoemd Traiectum Mosē, ende wordt oock van sommige geheet Traiectum superius, om een onderschept te maken tusschen dese ende de stadt van Drecht/ gelegtaen de frontier van Holland/ by de latijnsche ghenoemt Traiectum inferius. Die stadt vā Maestricht is seer bequamelijck ghelegen op de voorsz. riviere de Ruse daer deur passerede. Daer leyt een schoone ende groote steenen brugge/ daermen ouer passeert na de stadt Wijk/ waer af Cornelius Tacitus mentie is makende. Dese stadt is van luyck ghelegheyt vier mijlen/ groot en seer sterk. Daer liggen twee Collegiale kercken/ in die welke van d'eenē die Hertogh van Brabant Canonick is/ te weten in die kercke vā S. Bernaes/ die eerst volck tot ten Christen gheloone bekeer heeft/ wsende dē eerste Bishop seer heplijck vā conuersatie/ deurluchtych van miraculen/ en desen Prelaet is gestoruen int iaer 395. Den twintichsten ende leste Bishop vā Maestricht is gheweest S. Lambert/ die ghemarctiseert is/ d'welck oorsaecke was dat S. Huybrecht mits der grooter weetheyt des volcx/ bande Paus heeft vercregen/ soo dat desen Bishopelijcken stoel van Maestricht is verfelt tot luyt/ int iaer 710. In dese selue kercke zijn rustende veel oude ende schoone Reliquien van versehen den Heylighen/ die op seker tijden met solemnele ceremonien worden getoont. D'ander is die kercke van onser L. D'oung

Wouwen. Daer staet oock een schoon ende sumptueuse Commanderie die Bissen genoemt/ van Duytsche Ridders oft Crups- heeren der oorden van onser L. Vrouwe van Jerusalem/ die ghebestruert zijnde/ weder gherestaureert is/ alsoo hier bouen verhaelt is. Dese stadt is toebehoorende den Hertoch van Brabant/ ende int iaer 1579. by de Prince van Parma inghenomen/ welck was een bander vermaerste belegheringhen van Nederlandt. In dese stadt is overleden Joa. Soropius Becanus/ wiens sepulture verbestruert leyt.

■ Beschrijvinghe der stadt van Liere.

Beschrijvinghe
vā Liere. **D**IE stadt van Liere is ghelegghen op een cleyn riviere die Rethie ghenoemt/ twee groote mijlen van Antwerpen/ ende van Mechelen niet soo verre. Maer van wien oft wanner die ghebout oft ghesticht is: en can ick in geender manieren achterhalen noch becomen. 't Is een playsante stadt/ maer niet groot/ wonderlijck sterck/ twee-mael met muieren ende beften wel gewatert omringelt/ hebbende dobbel poorten. Daer en is maer een prochie-kercke/gewijt ter eeren van S. Commiaer/ wiens H. Reliquie daer rusten. 't Is een lustige

en claer kercke wel beziert/ welck een halve Canonickijse is. Die stadt is begift van die Hertogē van Brabant met schoon priuilegien/ besonder van een offe merct en anderfins/ sulc daer in mijnen tijt op eenē merct- dach op deselue merckt/ ouer die by dupsent offen zijn gheweest. Ten anderen soo plach die stad hier boormaels seer te klozerē/ deur die meniche der scholen/ die in mijnen tijt wel 32. zijn geweest/ nu seer vermindert/ mits desen allendige troubleusen tijt. In de stadt ligghen twee Vrouwen- Cloosters/ Dion ende Nazareth/ d'welck boor desen miserabelen tijdt plach te staen/ buyten der stadt/ met noch een Begijnhof. Sijten der binnen-stadt aende lipper-poorte leyt dat Clooster vande Sacropfen oft Carthusers/ van sumptueuse ende costeliche edificien/ d'welck inden tijdt van Merlen van Koffem anno 42. stont op 't hiel buytē Antwerp/ maer is van Koffem boor seer verbrant ende gheruineert.

Den ij. Augusti int iaer 1582. were dese stadt banden Schotten aldaer in garnisoen liggende ouer- ghegeuen inde macht des Prince van Parma/ daer heel Soldaten doot bleuen/ ende die stadt beynlich gheplundert wert. d' Incarnatie oft datum van het ouer- gheuen is dese.

claVstrIs ScotorVM referatIs arte secVnda
Hel Dolor AVGVAl, sic Lira prada stetit.

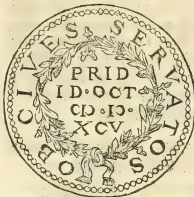
De ritij. dach Octob. int iaer 1597. hebben die rebelle rsmozghens inden dagaeriet die boossepde stadt van Liere verast/ met een wonderlijcke practijcke die Mechelsche poorte brekede/ hebbe die j. schilt- wacht vermoort/ die ij. ghewont/ ende die rest gheuanghen. Die Borghers ende rgarnisoen hebbe hui den tijt van hier uen dapperlijck berwept/ daer ouer beyde zijden veel doot bleuen. Maer alsoo des vants hoop soo verden als doet- volck ghevelldiger aen- comēde/ ende die Borghers ende soldaten van bechten/ schieten seer vermoept waren/ ende bander hope berooft om die stadt te troghen befenderen. Doo heeft Don Alonso de Luna der stades Souuerneur die Lijper- poorte ingenomen ende bewaert

ende is daer nae met eenighe Garnisoenen ende Borghers/ ingelijc metten Spaignaerts van Antwerpsche castel/ met de Borghers van Antwerpen ende Mechelen/ by hem ontboden/ met een groote coragie/ nae den middach/ den vrant ingheballen/ ende heeft eenighe noch plundereude/ ander metten roof ghelapen/ met ghewelt ter stadt wt ghedreuen/ alwaer meer dan by hondert banden vrant doot bleuen/ soo verflaghen als verdroncken. Ende alsoo wert die stadt tweemaal op eenen dach inghenomen. Al- waer die baillante Borghers van Antwerpen en Mechelen/ eenen alsulken lof/ prijs/ ende eere behaelt hebben met Godts hulpe/ die weerdigh is eider ewiger en on-
kerffe.

sterffelijcker memoizen. Sinnen Antwerpen zijn tot deser memoizen siluerre penninghen ghenuut / die byder stadt eenighe Officialen om hen te

vereeren ende eenichhins te rekenpenferen zijn gheschoucken / waer af die figuren hier nae is gheset.

(*) (*)

Incarnatie oft datum deser victorien.

en decIMO qVarto oCtoBrIs, qVod fata rVLerVnt,
hoftlbVs eXpVLsIs, Capta reCepta Lira est.

Beschrijvinghe van Vilvoorden.

Ghele-
ge heyt
der stadt
Vilvoor-
den,

Die stadt Vilvoorden is ghele-
ge op de ruire de Senne / tus-
schen Brussel ende Mechelen / twee mijlen van d'een
ende hand'ander. Daer leet een out
Slot / stercker vander natueren / dan
van die conste des hant-werck / ghe-
bont ende ghesondeert int jaer 1375.
daer worden ordinaerlijck gestelt se-
ker gheuangenen van grooter impo-
tancien / ende dat alleenlijck van des
Princen volck ende van zijnen Raede.
Indit Slot worden bewaert die pri-
uilegien ende d'originael van desen
gegeuen ende verleent by den Prince
dat Hertochdom van Brabant / ende
erlandt by t'Hertochdom gheboecht/
ghelijck daer oock bewaert worden
die priuilegien / ghecontroleeren
Hertogen van Brabant / by de Pau-
sen / Keyfers / en andere groote Prin-
cen. Inghelijck oock die contracten
ende transactien ghepasseert tusschen
den seluen Hertoch / en andere Poten-
taten ende Heere. En om desen schac-
te bewaren / soo isser een commiss ghe-
set by den Hertoch / ghenoecht die
Garde / oft Thesozier des Chartres.

GEMBLOVRS, liggende dri-
mijlen van Namé / is in voorszeden tij-
den verheuen gheweest tot een Her-
tochdom / maer is naderhant veran-
dert in een Abdij / vande welcke fon-
dateur is gheweest S. Hubrecht / een
Heer van seer edelder afcomste. Den
Abt van dese plaetse / gelijck oock zijn
successeur heeft d'eerste plaetse ende
bois onder die Prelaten / ende is oock
een temporeel oft weerlijck ende gee-
selijck Heer van deser plaetsen. Is
een groote ende rijke Abdij / seer
sumptueus ende magnifijck. Is ver-
maert geweest inden tijt vande Paus
Stephano die seuse van dien naem /
waer van Platina mentioneert / seg-
gende / menschruiet toe de verdiensten
van desen Paus dat S. Hubrecht
d'Edel Prince van Loepien / heeft
t'Clooster van Gemblours doen bou-
wen in eenen cleynen tijt op sijnen
cost. In dese Abdij is een vermaerde
Biblarthe / daer veel boecken ligghen
inreter handt gheschreuen / ende nopt
gedrukt / ende onder andere die sin-
ken van Sigebertus een vermaerde
chronijck ende historie-schrijuer.

IOVDOIGNE, oft Geldenake Ioudoi-
is gelegen op een cleyn ruire Siaz gne, an-
genoecht vier mijle van Gemblours ders sel
daer leet een seer ondt Casseel / waer denake,
F van

van menscht / dat die Hertoghen van Brabant ghewoon waren / haer kinderen daer te doen op-boeden / om die ghesontheit des lochts.

Ghele-
gerheyt
der stad
Hamut.

H A M V T is gelegē twee groote mijlen van Gheldenaerken / liggende in een vruchtbaer landouwe / seer out / welckmen seyt ouer langhen tijdt een Graeffschap gheweest te hebben / ghenoecht Dabor. In ghebruycken noch op den dach van heden een seuer mate / gheheeten Dabor.

Ghele-
gerheyt
der stad
Landen.

L A N D E N leyt soo van Hamut als oock van Thienen twee mijlen. Eenighe verclaeren dat d'outste stad is van Brabant. Joannes Meierus schrijft dat den Hertoch van Tonghe-
ren ende van Brabant dese gheson-
deert ende ghebout heeft inden tijdt dat Childerich in Francrijck regneerde. Eenighe affirmeren oock sterckelijck / dat seker Hertoghen van Brabant in vooleden tijden aldaer haer hof hebben ghehouden.

Steden
van Bra-
bant.

Mengaende noch andere Brabantse steden / als Balen / Sichen / Herentals / Espinoven / ende Grauepasse-
ren wy voosby / censoeels om datter geē sonderlinge materie en valt weer-
dich ende memorabel om schryuen / als oock om die lanchheydt te schou-
wen / ende om voorts te comen tot die beschrijvinghe des Landts / ende der stad van Mechelen.

¶ Beschrijvinghe der stad ende heer-
lijckheydt van Mechelen.

De stad
en lant
van Me-
chelen.

Mechelen die plaissante stad vier mijle van Brussel ende ingelijck van Antwerpen te lande / oock mede vier mijlen van Louen / is alsoo ghelegen int hertende midden van Brabant / in een fantachrich lant / dies niet te min vruchtbaerich / van bequaeme ende seer ghesonde locht / daer de schoon ri-
uiere de Dele deur passeert / gemetede
het vloepē ende Ebben water zee. Daer
ligghen veel blietende wateren / tot
groot gheuefende bequaemheydt der

borgheren. Die straten zijn seer wijt
ende groot / wter maten schoon ende
reyn bouen ander steden. Die Bor-
gers zijn seer vriendelijck van sprake /
saechtmoedich van manieren / beleest /
manierlijck / ende wel ghesaconnert /
ende godt-breuende / van oudts ver-
maert voos / stoutmoedich en dapper
crijsch-bolck / sulc datter noch op den
dach van heden dat out spreec-woort
gheuseert wort : Deurken toe, die Me-
chelaers comen.

Daer ligghen seuen prochie ker-
ken / waer van die twee van struch-
tuere ende sumptueusheydt / d'ander
verre te bouen sijn gaende / als die Ca-
thedrale kerke van S. Rembout /
mer eenen wonderlijcken groote hoog-
den toren / wesende een kerck-bij-
dom / ende die kerke van onser L.
Vrouwen ouer die Dele. Oock staet
binnen Mechelen t'huys van Dissen-
borch / toebehoorende den Conman-
deur van d'oozden der Duytscher
Crus-heeren / daer hier voos oock af
gheroert is. Als dese stad noch inde
verblintheit des Heydenschap was /
soo hebben daer verscheden heyligen
t'woort Godts ghepredickt / ende niet
gheprositeert. Waer ten lesten heeft
S. Rembout (sone des Coninc van
Schotland) Mechelen totten Chri-
sten gheloone ghebracht / al waer hi
die croone der Martynien ontfangen
heeft / int iaer 775. deurlustich van
miraculen / soo wel in sijn leuen als
na sijn doot / wiens V. Reliquien al
daer in grooter reuerentie ende eeren
gehouden worden. Mechelen is seer
sterck midts dat t'water tot versche-
den plaetsen aen die stad is loopende.
Is oock mede een lant ende heerlijck-
heyt appaert / daer af die Hertoch van
Brabant souuereyn Heer is / hebben-
de onder sijn iurisdicte noch seuen
thien dorpen. Die Mechelers zijn sub-
tijle gheesten / als gheschut-gieters /
Clock-gieters / Schilders / ende beelt-
snijders / oft Clep-bekers. Onder
andere is vander stad van Mechelen
gheweest die wijt-vermaerde ende
groote M. Michiel van Corijen /
schilder in sijnen leuē des Maesteyts
van Spaegnen / mer wiens ecel-
lente conste verscheden kerken in
Nederlant verciert sijn.

Sinnen

Sinnen Mechelen zijn doch vermaerde constenaers van mesmakers/wiens werck wel bekend is in verre ende breinde landen/ia tot Indis toe. Doch worden daer veel costelijcke en fine lakenen gemaect die in verscheyden Provincien worden gheschickt/welcke neringhe der draperijen daer hier voornachs soo pleechte flozereyen/als datter meer dan 3000. wulle wevers ghecouwen plegghen te gaen/Doch word daer veel sijn ende costelijck sijn waer ghemaect daer groote trafficke in gelegen is. Mechelen gaudeert van twee sonderlinghe Privilegien/ waer van den die crenprie en vryghedt banden tol is/daer van hier nae (tracterende van d'innemen der stad van Ruys) breeder sal ghementioneert worden. d'ander is dat haer godden ende meubelen allen in Nederlande deur niet subiect noch verbonden en zijn in eenighe bede oft assistencie van ordinairse schattinghe aen den Prince banden lande/ghelijck als andere steden/der stad gheoecropeert by Hertoch Charel van Bourgognien/deur den grooten ende ghecouwen diens den seluen Hertoch bevesen.

Sinnen Mechelen leyt des Hertoghen van Brabant heerlijcken Raet/ghesondineert ende ingheset by den boor. Hertoch Carel van Bourgognien/ int iaer 1436. daer toe inden eersten tot een heerlijck parlement gesondineert was met eenen Cancellier boor. hooft / twee Proclidenen / vier Ridderes / ses meesters vande requeste / acht gheestelijcke ende twaelf weerlijcke Raeders. heeren / Doctoren / oft Licentiaten / maer dese ordonantie is namaels verandert gheweest by den Hertoch Philippus int iaer 1503. Maer nu op den dach van heden is boor. hooft vā desen raet mijn V. die President/daer sijn selsthen Raeders. heeren / waer die twee van dese gheestelijcke personen zijn en Proclidenen. Daer sijn twee Secretarissen ende ses Secretarissen met noch eenighe ander Officiers. Onder desen Raet sorteren ende appelleren van alles sententie by den magistrat vander stad ghepronuntieert / die heerlijckheyt van Mechelen / dat gheheele land van Vlaenderen/Artoys/

Hollant / ende Middelburg / in Zeeland / Namen / Nuremburg / en Valencien / met d'ander cleyn steden / liggende op de frontieren van Vlaenderen en Henegou / genoet Diehtigheuse plaetsen / ter oorsacken van eenich differet oft gheschil / toucherende heurlieder jurisdictie / ghevesen tusschen die Henwiersche ende Blamminghen / daer onder so resorteren ende ghelegē zijn. Die oost-Briesen met oock die heerlijckheyt van Brecht / bekennden desen grootē Raet boor. het hooft in Civile materien / ende dat by maniere van Revisie / van ercesseuen cost. Op welke revisie ende ghepronuntieerde sententie / gheen appel meer en valt in gheender manieren.

¶ Vanden grouvvelijcken brandt binnen Mechelen.

DIE grouvvelijcke destructie Brant der stad van Mechelen is gescheert en elf ure inder nachte / den senensten dach der maent Augusti int iaer 1546. wanneer deur een schreckelijck tempeest van donder ende bliem / vier gecomē is int buspoeder / ligghende in groter quantiteyt in die sant-poorre / deur welcke cracht die selue poorte gheheelijck is ont verre gheblighen / met allen dat fundament / sulcke datter niet eenen steen en was te vinde / noch lijstecken der seluer. Dit duyvelsch poeder is so gheweldich gheweest / dat die selue vesten gheheelijck waren wt-ghebroocht / als oft daer van te vooren noyt water in en hadde gheweest / die visschen zijn ghebraden ende verre wt die vesten gheslaghen / met groot ghewelt om verre woepende die mueren ende huysen / sulc datter in meer dan dertighondert passe wijt / niet een huys en is onghedestruert oft geheel gheblen / nids r ghewelt van steenen ouer al blegende / waer as die memorie ende lijsteckenē op den dach van heden haer noch vertoonen. Men asfirmeert ende t is warachtich datter wel 150. personen zijn doot ghebleuen / ende een groot ghetal menschen gewont. Den nacht der boor. poorte was soo gheweldich / ende heeft soo grooten geluyt gegeuen / als dattet

den seluen heeft gehooft tot Antwerpen ende Brussel. Op den derden dach is daer een cleyn ioncken ghewonden gheweest noch leuende / die binnen den seluen tijdt noch gheten noch gedoncken en hadde / roepende:

Jch heb soo grooten doest / d'welck een der Magistraet van Mechelen heeft tot hem genomen ende opgheboet.

Den datum oft Incarnatie van dese destructie.

Se Ven AVgVfI bedreeft poe Hier den helschen Donder
Tot Mechelen VV Hier Sant-poorten, een snel de IrLiick VV onder.

Vander stadt vryheydt ende Iurisdic tie van mechelen.

Vryheydt
ende iurisdic tie
vā Mechelen.

Hier district ende iurisdic tie en is niet voorder streckende dan ouer die stadt en byzpheyt van Mechelen. Te wetē / die voorsz. stadt / met die byz dorpen / ende hun gehuchten / als Yener / Mynsen / Hombeke / Veeft en Hesse / metten Buxtenijen / als Reckerspoel ende Rieu-lāt / met andere / misgaders alken hun toebehooren / die welcke al staen onder het Schependom vā Mechelen. Item dorp van Hest / met sijn toebehooren / staer oock onder die voorsz. stadt / ende vseert die costynne van Mechelen / gelijck als binnen der stadt. Maer en staer soo inmediaet niet / onder voorsz. Schependom / ghemerckt dat Hest voorsz. eenē Schoutetich ende seuen Schepenen besonder heeft / resorterende by leeringhe / oft appel / onder voorsz. Schependom van Mechelen. Die selue van Hest / contribueren oock metter voorsz. stadt van Mechelen / in alle hunne beeden / blyckende by seker ardoort / ende condemnatie voluntarie / tusschen hun gepasseert / dē dach der maet Meerte / iur laer rē. li. behalue dat splieden gheen accijse en betalen.

Wort hier merckelijc gestelt Stadt byzpheyt en iurisdic tie van Mechelen / tot onderschept banden lande van Mechelen / d'welc metter voorsz. stadt niet ghemeyns en heeft / wāt dat wort van Brabant ghehouden / hebbende Officiēren op hun seluen. Onder anders / eenē Stadthouder vande leene / onder den welken sorteren dese nāvolgende dorpen / als Kymenān ende Boouhepen / Meerberghen / Putte / Wanere / Bersele / Schiercken ende Grootloo / Peregem / Noozdewijck / Duffel ende Walem / Zoogenbosch /

Geckeren / Gheele / Ouwē / Conticke / Waerloos / Aet / en Hertelaer / Balaer / Schelle / en Riele / en heeft noch eenen Drossaert ende Rentmeester.

Noch zyn in Brabant byz ander dorpen ghelegghen / maer hoe wel dese onder Brabant ghelegen zyn / soo comen sy nochtans vooz Schepene van Mechelen / eenighe by hoost-aduise / ende by appellatiē / ende alle beyde by appellatiē / als te weten / t' Bisschoppen hof des dorps van Doorne by Antwerpen / ende het dorp van Haecht. Wel verstaende dat die optie hebben / oft inde Cancellerie van Brabant hun appel te verheffen / oft vooz Schepenen van Mechelen. Vnder dyp dorps / als Wespelaer / Doortmeerbeke / ende Humbeke / comen vooz Schepene van Mechelen / alleenlijck om leeringhe oft hoost-aduise / ende hun appellatiē verheffen / die alleen in Brabant. Ende dit al achter volghende seker Concordaet / tusschen die van Brabant / ende die stadt van Mechelen / gemact anno rē. hondert xxxij. den viij. Nouembz.

Die Leden vander Diuisen Rechte.

HET ghebeurt dat t'gheschild onderlinge geresen / tusschen alien zyn leden en plaetsen / die onder t'recht vander diuisen resorteren / ende die vandeseluen recht bseren / ende om die gheschillen te neder te legghen / so zyn die Drossaerden / Schouteten ende Meepers / respectuēlijck met hunnen adioneren Schepenen / &c. vergaderet gheweest in der stadt van Mechelen op t' Stadthuys / int laer rē. derthien / so hier na beschreuen staet.

■ Mechelen t'hoofd vander Diuiften.
Die leden vander Diuiften.

Drossaerts van t'lant van Mechelen.

Drossaert
van { Keerberghen,
VVaelem,
Duffel,
Gheele,
Reeth,
VVesterloo.

Schouteth
van { Heyft,
Yeregem,
Schelle,
Niele,
Mortsele,
Rumpst,
Conricke,
Puerse.

Meper van { VVildebroeck,
Ruyfbroeck,
Blaesvelt,
Zeempfche ts'Heeren van
Grimberghen,
Zeempse, t'Godtshuys
van Oliueten,
Grimberghen, smpelijck,
Londersele,
Eppenheim,
Humbeke.

Meper { Tot Grootloo,
Tot Berlaer,
Tot Lijsele,
Van Breuseghem,
Van Meysen,
Van Beyghem,
Sint Ians inden Scricke,
Van Vrempe,
Tot Putte.

Sinte Catelijnen VVauere is onder den Drossaert van Duffel, onder Peruvveys,
Bersele, &c.

Onser vrouwen VVauere is onder den Drossaert van Putte.

Rijmenam is onder den Drossaert van Putte, maer voorts nopende der Diuiften
Rechte, daer afmaecken mentie die statuyten van Mechelen: onder den tijtel,
Der diuiften Rechten.

Mechelen is in onsen tijden door
den Coninck van Spanië Phi-
lip. II. ghemaect een Hertsch-bisdom/
waer van den eerste Hertsch-bischop
is gheueest D. Antonius Perenotus,
Cardin. Granuellanus, een man van
grote vernusfchepdt / en experientie/
ghestoruen te Madrid anno 1585. de
20. September / op welcken dach

oock ouerleden is den Keeser Caro-
lus de 5. Den desen sprack bij. diuer-
sche talen soo perfect datmen qualijck
conde ghemercken van waer hy ghe-
bozen was. Hadde oock een singuliere
rememoratie / want gelijk Jul. Cesar/
soo hadde hy 4. oft 5. schrijuers die
hy met ditteren moede was maec-
kende.

PIPINVS SENIOR BRABANTIAE DVX I.

P V P P I I N

VAN LANDEN.

d'Eerste Hertoch van Brabant.

Puppijn
I. Her-
toch vā
Brabant

PV P P I I N van Lan-
den/d'eerste van dien
name/sonne van Car-
leiman / een heyllich
godevreesende Prince
was/d'eerste Hertoch
van Brabant / een
pronincie van neder-Germanien/ oft
Neder-lant/ waerom die bouen ghe-
noemde Emundus de Dinsten den
seluen noemt een Kerstich- Hertoch /
dat is/ d'eerste Hertoch vā neder-
Kustrien. Ander geuen hem den naem
Patriarch van Brabant / ter oorsae-
ken dat hy als den tweedē Abraham/
soo deure sijn selfs neerlijcheit/ als
ooch met hulpe en bystant der godt-
vreesende Priesteren (die hy was on-
derhoudende) in Brabant ende inde
by-liggende plaetsen / Gode ende de
Heylige Kercke veel geestelijcke kin-
deren heeft gebaert. Seer victorieuse-
lijck heeft hy die Swanen/ende ander
landen van Duytsch-lande/ met ghe-
weldiger hant r'onder gebracht/ ende
heeft gheregneert den tijt van dertich
iaeren. Hy heeft ten houwelijck geno-
men die dochter des Hertochs van
Aquitaniē/ met name Jonberga/ van
welcke heylige huysvrouwe hy oock
drie kinderen crech/ twee dochters/
Begga ende Geertruyt/ die naemaels
int ghehal der heyligen ghestelt wert/
ende eenen sone met name Grimoal-
dus. In den tijt van desen Puppijn
regneerde die groote Coninck van
Branchrich Lotharis/ die welcke in
1111. iaer sijn rijckr ordeneerde/ dat
Puppijn ende sijn na-comers soude
wesen die meeste regheerders ende
sweert-draeghers der croonen van
Branchrich/ den seluen stellen ende
maeckende den eersten Hertoch van
Brabant ende neder-Oostentrich/ oft
anders genoemt cleyn Vorrich / lig-
gende tusschē den Rhijn en de Scheldt/

om dat vanden Coningē van Branch-
rich te leene te houte/ waer deure het
blijck/ dat die Hoocheit ende digui-
teit der Brabantscher Hertoghen co-
men is vande Coninghen van Branc-
rich. Oock hadde Puppijnlast van
r' Coninck weghen te gouiernerē
r' lant vander Eluen totte Moselle /
en dit al mits sijn der wijs heit/ dencke
ende ghetrouwichheit. Hy nam raedt
ende assistentie aen D. Arnout Marc-
grauē des heyllichs/ en namaels
Bischof van Metz / om sijn gouer-
nement bequamer te bedienē / die
Coninck Lotharis boofz. hadde eenē
tongen sone/ met name Dagobertus,
den welcken hy mits sijn der ioncheit
den goeden Hertoch Puppijn ende
D. Arnout beual/ om hem te regeren/
leeren ende bewaren/ te meer/ om dat
hy r' Hertochdom van Brabant voor
hem ende voor sijnen erfghenamen
vanden Coninck Lotharis ontfaen
hadde/ alsoo bouen verhaelt is. Desen
Lotharis hadde eenen sone/ met name
Sigebert, die naemaels Coninck wert
van oost-Branchrich / waer af Metz
die hooft-stadt was/ desen sone gaf
Lotharis oock inde bewaernisse ende
regheringhe des boofz. Hertochs
Puppijn. Ende deure den raet vanden
voorzienenden Grimoaldus, stichte die
selue Sigebert Coninck van Branc-
rich / tot verscheppen plaetsen veel
Cloosters ende oock Godshuysen/
tot behoef der arme menschen. Naer
Grimoaldus wert ten leste deure het
ende tijt seer sammerlijck vermoort.

Die voorzende Puppijn quam aen
r' Hertochdom int iaer vi. xv. Ende is
tot Landen salichlijc inden Heere ont-
slapen / als mensche leef 645. oft 647.
ghelijck andere schrijuen. Al-waer
hy begrauen werdt. Naer is nae-
maels verdoert/ en ghebracht binnen
der stadt van Nijuel/ liggende aldaer

S. Ar-
noue.

in een casse / die iaerlijck inde Cruyf-
daghen wort omgheslagen.

Ich hebbe bouen verhaelt / hoe die
Hoocheydt ende digniteyt der Gra-
bandtscher Hertoghen ghecomen is/
van die Coninghen van Brancrtijck/
maer d'oorzaecke waerom de selue
is staende onder den Roomschen ke-
ser / is / dat die naecomers vande booz-
sepden H. Pippino naemaels oock
tot dat keiserrijck zijn ghecomen / die
hun landen onder hare kinderen ghe-
deylt hebben / sulc dat Brabant is
gebleuen onder de gene die groot lot-
rijck ende Almanien te deel hadden.
En mits dat die keiserlijcke Croone
daer nae vande Coninghen van Branc-
rijck / op die Roomsche Coninghen
ende totten Duytschen ghecomen is/
soo is Brabant onder dat keiser-
rijck ghebleuen tot op desen teghen-
woordighen tijdt toe. Eenighe schrij-
uers / ia treffelijcke ende geloof-weer-

dighe chronijcken (achterlatende den
boozsepden Grimoldum) stellen An-
segisus ende Begga / die tweede Her-
toghen van Brabant / wiens oorden
ende ghetal wy hier zijn volgende.

Onder den boozs. Pippijn ghe-
schieden veel wonder teekenen / men
sach veel bier wten hemel vallen. Oock
openbaerden hem eenen grooten ver-
naerlijcken regenboge / wiens gelijc
noyt en was gesien geweest / daer een
gromwelijcke pestilentie na volchden.
Men sach eenen Engel ende een duy-
nel gaen deur die stadt van Roomen
booz allen huysen / ende alsoo menigē
slach als de duyvel deur last vanden
Engel met eenen vleugel op die deure
sloech / soo veel menschen stouen in
dat huys. Oock is in desen tijdt int
iaer 600. oft naer t'schrijven van Car-
tion 630. op ghestaen die valsche
Propheet Mahomet / een voorlooper
van Antichrist.

Teecke-
nē inde
locht.

ANSEGISVS ET BEGGA BRAB.DVCES.

ANSEGISVS OFT
ANGIIS,*Ende Begga, die tweede Hertoghen van Brabant.*Ansegi-
sus ende
Begga
die ij.
Herto-
ghen.

Angijs met Begga
Grimoals suster/ en
Pippijns van Lan-
den eerste dochter/
die tweede Hertogē
van Sabandt int
laer 658. hebben ge-
regneert den tijt van ach- en- twintich
iaeren. Desen H. Hertoch was die sone
van S. Arnout / Marchgraue des
heplichs rijcs/ maer namaels Bishop
van Metz. Hy heeft tot eender huys-
brouwen ghetrouwt die eerweerdighe
Princersse Begga/ van seer edelen ge-
slachte/ ende een moeder van vermaer-
de Coningen. Hy heeft in Ardeinen/
tot Anden/ liggende tusschen Lupdich
ende Hoeye/ deur goddelijcke reue-
latie een Clooster doen bouwen van
seuen Kercken/ na die seuen Kercken
van Noomen/ van Edele ionckbrou-
wen/ ende Canonickersen/ al waer
sy haren godd. zesenden man Angijs
heeft begraven. Die Begijnen hebbe
verst den naem van haer gheregghen/
mits dat sy die Begijnē daer in soude
gestelt hebben/ alsoo eenighe willen
seggen/ hoe wel daer af geen groote se-
kerheyt en is. In welck doofz. Cloo-

ster sy salichlijck inden Heere gestor-
uen is ende oock begraven. Maer nu
ter tijt wort haer heplich lichaem in
grooter reuerentien gehouden binne
der stadt van Ceulen int Clooster ghe-
noemt S. Marien/ alwaer het mit ter
tijdt is rustende. Hy heeft noch een
Clooster gesondeert binnen die oude
stadt van Landen. Haren feest- dach
wort van de H. Kercke ghecelebreert
den 17. dach der maent Decembris.
Nu keeren wy weder tottē vermaer-
den Prince Angijs/ die welcke Crof-
cun den Coninck der Vandalen/ een
wreet tyran en vyant der Christenen/
ende haerder leeringen/ met gewapē-
der hant victorieuselijc heeft verwon-
nen in eenen strijt by Trier/ den selue
drijuende wt t'lant van Belgis. Ten
lesten is desen goeden Prince/ int laer
ons Heere 585. op de iacht seer depz-
lijck vermoort ghetweest/ van eenen
Goduino/ den welken hy selue van
ionck af voor sijnen sone hadde op-ge-
boedt/ groot gemaect/ ende oock ouer
die bunte geheue/ liggende begraven
ter plaetsen bouen verhaelt. Hy heeft
eenen sone achterghelaten ghenoemt
Pippijn.

PIPINVS II. HERSTALLIVS COGNOM.

PVPPIIN DIE II.

*Van dien naem, met toename van Herstal, oft
die Grone, die derde Hertogh.*

Puppijn
die twee
de, de
iiij. Her-
toch.

Nade doot der boos-
seyder Segga/ is ha-
ren sone Puppijn int
Hertochdom ghesue-
cedeert / die tweede
van dien name/ ende
die derde Hertoghe
van Brabant/ ende van lotrich/ oock
wert hy namaels March-graue des
Heplichs rijcs. Hy was met toename
ghenoemt Puppijn van Herstal/ ter
oosfaecken van een dozp alsoo ghehee-
ten/ ligghende tusschen die stadt van
Lupdick en Maestricht op die Mae-
se. Alwaer de selue Hertogh een casteel
hadde gheboort/ daer hy gewoon was
hem dichtwils te vernaecken/ om die
soetichheit des lochts/ hem seer aenge-
naem. Tot Ceulen hadde hy eenen
bozch Capitolum gheuoemt. Hy
heeft seer victorieuselijc geregneert/
den tijt van xix. iaren. En was van
seer goede en godt-bresende ouders
geromen/ want d'ander achterlatende/
soo was die H. Segga/ suster van S.
Geerttrijt sijn moeder. Hy was een
wijs ende broom Prince/ groote neer-
sticheydt doende/ tot verheffinghe der
hepligher kercken. Den boosseyden
Puppijn/ wert Pletrudis een vrou-
we van seer H. leuen/ tot eender hup-
prouwen ghegeuen. Dese twee nu al-
dus versaeint zijnde / en wel wetende
datter niet boos/ eendrachticheyt (we-
sende een wortel van allen goet) en
behoort gherekent te worden/ hebben
tsamen in goede vrede ende acroode
gheleest/ tot welcke eendrachticheydt
ende godtbresende leuen/ dit goet ge-
sproten is/ als dat hun Godt die Hee-
re kinderen heeft verleen/ die de boec-
stappen der onderen in heplicheyt des
leuens na-gebolcht hebben/ te weten/
diz sonde ende een dochter/ Drogo, een
Prince van Kempen-land/ Grimoal-
dus, die welcke om die belijdinghe

banden name Godts/ ender gelooue
Christi/ binnen der stadt van Lupdick
namaels is ghemartysceert gewest/
al-waer hy ooc in S. Jacobs kercke
begrauen wert. Die derde sone was
Siluius, een seer goedertiere man ende
denoot/ die naederhant int ghetal der
hepligen gheromen is. Die dochter
wert Noirburgis gheuoemt. Die dat
raede-hups oft voorsz. Capitolum
binnen Ceulen heeft laten wijen ter
eeren van onser L. Vrouwen. En tot
een teecken van haer heplich leue/ soo
zijn hy haer lijck gesien gewest twee
hemelsche lichten. Hy rust nu ter tijde
hy Coblent/ op S. Beatrijberg/ int
Clooster bande Carthusiers. Haeren
seest-dach wort gherelebeert den 31.
Octobris. Maer die voorsz. Puppijn
heeft allen sijn kinderen die hy acu
Pletrudis gewonē hadde/ ouerleest.

Die wijle Puppijn met sijn Sou-
uerenement ende assaen in Brabant
belijch was soo hebben die Vriesen
metten Coninck Raddodum/ die doer
ter tijt noch vanden des Christen ge-
loofs ware/ ende om haer gramscap
te beter ouer die Christenen te baren/
dat gantsch Francken-landt metten
biere ende swerde ghedestneert.
Puppijn dit vernemende/ heeft als
een groot beschermmer des Christenijcs
wt sijn land sommighe dwysende volck
hy een vergadert/ niet de welcke hy
in grooter haesticheydt in Hollant na
die stadt Wiltenbozch / nu Brecht
genoemt/ getrooken is/ en nademael
dese stadt haer langhen tijt bromelijch
hadde gedescendeert/ soo heeft hy die tē-
lesten victorieuselijc in-gedomeu/ al
waer hy een groote menichte van on-
geloouige verflagē heeft/ verduijnen-
de oock den boosseyde Coninck Rad-
dodum/ wescende d'eerste die de Vrie-
sen onder gehoofticheydt heeft ge-
bracht/ die te bozen noyt en hadden
geleert

geleert eenighen wt-lanschen Prince onderdanich zijn. Aldus maecte hy die Prinsen der Franſcher Croonen ſubiect. Puppijn niet tebeden wesen de dese metten ſweerdeverwonnien te hebben / maer willende oock haer ſielen winnen ende ſalueren / ſoo heeft hy tot hen gefonden den heplige man Willeboort / die doen ter tijdt t'woort Godts predickte / op dat hy met het claer licht der Euangelischer leeringē hin verduyſtert ende ongheloeuich herre verlichtē ſoude / en dat groifacm woest volck / totter kenniſſen vanden warachtigen Gode mocht bringen. Hy heeft den Hepligen Lambertum inden Wiſchopelijken ſtoel van Tongheren weder ingheſtelt / die van ſijnen branden afgescedt was ende daer Paramondus hem t'onrecht ingheſteken hadde. Stephanus Abbas verclaert dat Pipinus veel vermaerde oorlogen buerende / van allen dese geweldichlich heeft getriumpheert / en dat hy heeft selue den Coninc der Franken Theodoſicum verwonnen / ende op de blucht ghedreuen.

Puppijn is nae die doot van ſijne brooſz / wertighe kinderen / in die ſchandelicke ende ſtiuckende ſonde van ouerſpel gheballen / t'welck hem tot meerder ſchanden gerekent wert / om dat hy alrijt te voren ſoo reyn ende onbebleekt geleest hadde / behangen met vleescheliker liefden van een Edele riſſchoon vrouwe Alpiadis genoet / die hy oock onwetelich ghetrouwt heeft / ſijn deuchdelicke vrouwe ende Princeſſe Plertrudis noch leuende / daer hy eenē ſone aen gewonnen heeft / die hy Carel dede noemē / en namaels Charel Martel geheeten wert / t'welck die H. Lambertus Wiſchop vā Maſſe trich vernemende / heeft den Hertoch van ſijn ouerſpel berispt / waerom Dodo die Prince van Gaengien / een groot machtiſch Heer / broeder der broefder Alpiadis / beſeendedat die Wiſchop den Hertoch ſo verre brengen mochte / als dat hy ſijn ſuſter verlaten ſoude / ſoo heeft hy eenige toege maect die den H. Lambertum ſouden

ter doot brengen. Dus beſtimmen dat hy des nachts langen tijt in ſijn gebet gelegen hebbende / ſeer deplich vermoort wert. Dese moort en bleef aen Dodo banden rechtueren / zihen Gode niet ongheloeont / want hy viel in een ſeer grote ende ſware ſiechte / diemen die luyſuchticheit noemt / ſoo dat ſijn lichaem van dat gewoonte wert gegetē / ende ſoo gronwelich was ſtiuckende dat t'ſelue in een ruiere gheworpen wert. Sijn mede-hulpers en zijn ooc van die wraecke Godts niet vry gheweest.

Rademael dat Puppijn Souuerneur van Brancrich was na die doot des Coninc Hilderijc / die ſonder oit achter te late ouerledē was / van wien hy t'Hertochdom vā Brabant te leene was houdende / en nae ſommige broome ſeytē in Brancrich (daer hy oock hoof-meester was) ende elders wtgherecht / ſoo heeft hy ſijn leuen gheeyndt int iaer 714. ende dat int 29. iaer ſijns rijcs. Maer vooz ſijn doot vergadert hebbende d'opperſte bande ſteden / heeft ſoo veel ghedaen / dat hy Charel Martel ſijn baſtaert ſone aen Alpiadis gewonnen / met conſent der ſeluer ouerhent / een ſuccesseur heeft gheſtelt des Hertochdoms van Brabant. Die brooſz. Pipinus is wt dese werelt gheſcheyden den xvi. dach der maent Decembris. Int iaer ons Heeren bijc. xiiij. ende wert begrauen in Joppilien.

Inden tijt van desen Puppijn van ^{Innemē} Herſtal / te weten / int iaer 697. hebbe ^{vā Gra-} die Haracenen dat Coninc-rijck van ^{nacen.} Granaten in-genomen / ende hebben dat beſeten den tijdt van ontrent acht hondert iaerē / tot alſmen ſchreef d'uyſent vier-hondert negetich. Wanneer Ferdinandus Coninc van Arragon / ende Elizabeth Coninghinne van Spaiguen dat wederom wonnen en in-namen. Maer doe ter tijt wonnen die Heydenen / inſghelijc gheheel Afrieken / veel Chriſtenen doobende / t'welck sy noch teghenwoordelijc zijn beſittende.

(.) (.)

CAROLVS MARTELLVS BRABANT. DVX.

VAN CHAREL

MARTEL.

Die vierde Hertoch.

Van sijn oorloghen, ende hoe die Saracenen in Vranckrijck quamen, insgelijcx oock vande Vriesen.

Carolus
Martel
die iij.
hertoch

Desen Chaerle Martel / sonne banden boosheide / Druy-
pyn die tweede / was van
herder ende wreeder natu-
re / waer af hy oock den
naem buerde (want Marteau beteek-
kent in ons tale eenen hamer) / welck
hy oock seer wel bewesen heeft / in sijn
byanden te dwingen. Ten eerste heeft
hy t'lant van Saren in sijn subiectie
ende onderdanicheyt ghebracht / daer
af d'invwoonders seer sel ende rebel
waren. Daerna bracht hy die Duyt-
schen t'onder / mer oock die Swaenen.
Doozts heeft hy groote ende bloedige
oorloghen gheboert tegen Eudo Dist-
goth / Prince van Aquitanien ende
Gasconien / die hem deur Ambassa-
deurs daer toe beroepen hadde / waer
tegen hy hem dapperlijck heeft ghe-
weypt ende ghestreden. Ende is met
sijn heyracht gecomen tot in Gasco-
nien / aldaer hy met Eudo gheromen
zijnde om die byanden te wederstaen /
eenen grootten strijd heeft ghehad.
Maer Eudo merckende dat hy ver-
wonen was / ende niet lange en sou-
de comen tegen ghehouden / soo heeft
hy hulpe versocht ende begeert vande
Saracenen / vande welcke wy moeten
berhalen / hoe die valsche Propheet
Mahomet binne den tijt van hondert
iaren / ingenomen ende verouert heeft
Arabien / Palestina / Sirien / Persen /
Egypten ende Afrieken / van waer sy
ouer-ghescheept zijn in Spaignien /
t'welck sy den tijt van thien iaren ge-
houden hebbe / soo zijn sy met seer veel
duysenden van volcke in Vranckrijck
tot die stadt van Tours ghetrocken.
Dese heeft eerst in Vranckrijck ghe-
bracht Abdiram den Coninck / wien
die boosheide Eudo Distgoth Heer
van Aquitanien / tot sijnder assien-

rien hadde gheroepen. Dese Sara-
cenen in Vranckrijck zijnde / hebben die
stadt van Bourdeaur in ghenomen /
ende gheheel berooft / ende ouer-
mits den grootten haet en tijt / die sy
totter Christelijcker Religien dragede
waren / soo hebben sijt daer-en-bouen
dapperlijck al vernoot datse inde stadt
gebonden hebben / ionck ende oudt /
mans / vrouwen ende kinderen. Die
kercken alle gelijck om leege ghesme-
ten / alle de beelden onder die voeten
geworpen. Daer ginc terstont ouer
al den roep datse nae Tours trecken
wilken / om S. Martens kercke oock
te berooien / die welcke met veel schoo-
ne ende rijckelijcke inweelen begaest
ende verciert was. Dit vernemende
die Hertoch Carel soo vergaderde hy
van allen canten groot volck / nemede
oock mede tot sijnder hulpen den sel-
uen Eudo / die te voer den Saracenen
om hulp ende bystant gebeden hadde /
ende is aldus met sijn volc na Tours
getrocken om der Saracenen opsoet
te wederstaen. Binne corten tijt daer
na soo gheschieden daer eenen vrees-
lijcken ende bloedigen strijt / daer van
beyde sijden een groote moort ende
bloet-stortinghe geschiede / maer alsoot
Godt geboerchde / soo creghe die Sara-
cenen int eynde den quaeden coop /
want daer wert nader-hant benonide /
datter vande Saracenen t'seuentich
duysent verlagen waren / t'welck ge-
beurde in Aquitanie / byder stadt van
Pictaue. Daerna (alsoo Sigebertus
verhaelt) heeft die selue Carel Martel
noch een denwelichtige victorie verre-
ghen by Narboun / aen die Riviere
Girant / verlaende d'ij hondert vijf
en-tachtich duysent Saracenen / met
haren Coninck Abdramo / verlesen-
de duysent vijf-hondert manne vande
sijne. Dese boose ongoddelijcke nare
wt Vranckrijck gedreuen was gendot
sacht weder na Spaignien te trecke.
Met welke heerlijcke victorien / die
hooz

hoo:seyde Hertoch eenen eeuwighen ende onsterfelijcken lof verreeghen heeft. Maer hier mede nochtans niet te beden wesen:de / dat hy bouen dese onder sijtsubiectie ende onderdanicheyt hadde gebrocht t'lant van Bourgegnyen / met oock een groot deel van Aquitanien / nae die doot van Ende / soo heeft hy hoo: hem ghenomen die Driescen te gaen bestoemen / doen ter tijt noch ongeloonlich wesen:de. Als nu die Hertoghe Charel Martel in Driescenlant ghecomen was / soo heeft hy t'selue lant gheheelich gede:rupeert / verlaende sonder eenighe compassie oft deernisse mans / vrouwen / ende kinderen / ionck ende oudt / heurlieber Heydensche tempels tottē grondetoe afbrandende.

Als Hilderick die Coninck van Franckrijck overleden was / achterlatende sinen sone met name Dagobertus die tweede van diē name. Soo ist geschiet dat die Potentaten en Heeren vā Franckrijck aē Charel die croone presenteerden / ende wilden tot eenen Coninck maechen / maer hy refu:seerde en weygerde die croone rontfangen / ende daer hy voegende sprac / dat hy lieuer hadde / en dat hem oock meerder eere was ouer die Coningen heerschappij te hebben / dan selue Coninck te wesen. Dus heeft hy Dagobert den oudsten sone des vooz: Hilderick in sijn Vaders stede ende digniteyt gestelt. Maer vier iare daer nae / desen Dagobert overledē zijnde / soo heeft Charel des vooz:seenden Dagoberts broeder Rotharius doen Coninck croonen / die welcke maer twee iaren en regneerde / nae wiens doot wilde Chilperic der vooz:ghenemder Coningen Reue / oock met ghewelt totter croonen succederen / maer terfont creech hy Charel Martel met alken sijn macht teghen / soo dat hem den slach die hy teghen den Hertoch bestont / eenen seer broeven ende ongheluckighen slach wert. Chilperick nu aldus vanden Hertogen verwonnen zijnde / heeft terfont daer na sijn Ambassadeurs wt gesonden / om den hertoch te paeyen ende te vreden te stellē / die welck hy den hertoge soo vele met huiwel:sp:ken heft dedē / dat Charel gepactē zijnde / Chilperico terfont

die Coninckliche wapenen gesonden heeft. Nae dat desen Chilperick xv. iaren gheregneert hadde / soo willen eenige segghen datter eenen Coninck gecoren was Theodoricus genoomt: d'ander seggen dat Theodoricus Coninck was voo: Chilperick / ende dat dese twee ghebroeders waren. Oock heeft Hertoch Charel die Saracenen verwonnen voo: die stadt Auignon / die sy alreede in ghenomen hadden / hebbende der Hunne leysman Amoreus genoomt verlozen / die wt Spaignien gheromen was / om sijn volck hulpe ende onderstant te doen. In den tijde van Gregorius die derde Paus van diē name / soo hadde Luitprandus Londus / Prince van Lombardien / die stadt van Roome belept. Ende want die Paus op Leo (doen ter tijde Keyser van Roome) gheen hope en hadde / soo heeft hy tot desen Charel Martel brieuen ghesonden / hem bidende / dat hy de stadt van Roome in noot wesen:de / niet wel van doer hadde / wilde te hulpe comen ende onderstant doen. Charel terfont des Paus brief ghelesen hebbende / heeft alle saecken ende affairen op een zijde gestelt / ende heeft Luitprandum sijnē grooten brient gheboden / ende op soo schoone wederō van hem begeert / dat hy die stadt van Roome wilde met vreden laten. Hierom heeft Luitprandus terfont t'selue gewillichlijck gedaen / op dānnen niet en soude seggen dat hy Charel Martel per geweygert hadde. Ende van dier tijdt af hebben die Coningen van Franckrijck al tijt de stadt van Roome gonstich gheweest. Mer dese ende diergelijke dingen eenen grooten lof verreeghen hebbende / is die voo:seyde Hertoch overleden / als hy tot grooten ouderdom gheromen was / int iare 748. gheregneert hebbende 34. iare. Die groote ende oude chronijcke van Zabang verhaelt niet meer andere / dat midē Charel al tijt sware oorloghen was boerende / en hem aen:wieffen / ende dat voo: de langduerende oorlogē sijn schat minderde / soo schatte hy die H. kerke geuende die chiende sinen Ridderen om daer op te leuen / sulcx datmen leest dat hy daerom soude berdoemt wesen. Daer en bouen bāntmen.

binnen naer t'getuygen van sommige dat t'selue soude ghereueleert zijn aen Eucherio Bisschop van Orlens.

Inde voorszede groote Duytsche cronijcke beuintne dat Charcl Martel nae hem soude achter-gelaten hebben d'ysonen ende een dochter / hoe wel Sabellicus niet met allen vernamenende vande dochter / seyt dat hy twee sonē achter-liet / te wete Carolomanus / aen welcke als aen den oudsten Gostenrijck en Swaen / maer aen Puppijn Bourgogneuen en Vranckrijck te deel gevallen ende ghebleuen zijn. Oock dat Carolomanus hem

van selfs totten geeselijcken staet be-
geuende / tot Roomen by den Paus Zacharias soude gecome zijn / vande welcken hy sijn wijsinghe ontfinc / met oock dat Cloosterlijc habijt / waer mede hy nae t' Clooster van Cassien gegaen is. Ende dat Puppijn daer na alleen regnerende Duytsch-land ende Portugael soude gewonnen hebben / houdende t'landt van Vranckrijck in maten en inder voegen / als sijn voorsz. baders gedaē hadden. De voorsz. Charcl Martel sijns baders landen geregeert hebbede dē tijt vā 33. iare is wt dese werelt gesehepden int iær 741.

PVPPIN DIE III.

*die cleyne ghenoemt, de vijfde Hertoch, ende
Coninck van Vranckrijck.*

Puppijn
die iii.
de vijfde
Hertoch

Pe wyle dat Childeric oft Theodoricus regneerde / soo hebben allen die Heeren van Vranckrijck desen Puppijn seer beuinnede / by rade ende consente van Zacharias / doen ter tijt Paus van Roomen / hem voorsz. hinnen Coninck ghero:en int iær 750. die al tijt seer groote gonste ende liefde was draghende tot die Roomsche kercke / waerom hy den alder-christelijcksten Coninck wert genoemt / mits dat hy rConinck van Vranckrijck seer wijselijc regeerde / ende die byandē vromelijck wederstont. Ende daer-en-bouē om dat Childeric die Coninck den lande onbequaē was / seer slap / t'hyus sittende / niet doende dat eenen Prince toestaet. Waerom die Franchoyen hem bedwongē Monick te wordē tot Bosson int clooster van S. Medart. Dese voorsz. Puppijn quam den Roomeynen ende de Roomsche kercke te hulpe ende bystant / als sy in noot waren / ende des van doen hadden / te ghen Westphum / den Coninck van Lombardien. Op eenen tijt daer na / als hy Stephanum dē tweedē Paus van dien naem tot hem sach comen

gereden om hulpe te versoeken en te
conten halen tegen die Lombarden /
soo is hy denseluen te ghemoet geloo-
pen / hem seer ootmoedelijc te vsete
vallende. Daer na heeft hy den Paus
die te peerde was / selue in sijn palleys
gelept. Alsoo veel te hepliger ende re-
ligieuser waren doen die Coningen /
als sy nu bouen t'ghemeyn volck ver-
heuen worden. Ende hy plach dit te
segghe: Op sulcke conditien hebben
wy die wapenen aen-getogen / op dat
wy die Roomsche kercke van allen
quaet ende iniurie beschermen ende
bewaeren souden / ende dat ter eeren
Godts en Christelijcker religien / niet
om vande menschen eenigē lof / prijs /
oft eer te behalen.

Hertoch Puppijn hadde mettēt d'Oorlo
volck van Aquitanien veel te doen / in ghe van
sulcker voegen dat hy daer acht iaren Aquita-
regē oorloorchde / eer hy dese onder sijn
subiertie ghebrangen rōde. d'Erste
oorloge was doe sy die stad van The-
loatum belepden / ende eermen daer
opt eenigē slych sloech oft assout dede:
soo creech Kaiserus die Prince van
Aquitanien sinen pēys / maer doe hy
weder in sijn land gecomen was / ende
siende dat Puppijn sijn leger op-ge-
broken hadde / soo begonst hy ander-
wyl

PIPINVS III. BRAB. DVX, FRANCOR. REX

werf sijn hoornen op te steken/ ende
sant sijn knechten wederom in Fran-
rijck/ doende daer sulckē ouerlast/ als
dat sy kint geheel beroofden. En om
dit te wreken/ soo heeft Puppijn sijn
sone Charel derwaerts gesonden/ met
sommich crijsch-volck/ t'welc hy hier
ende daer vergadert hadde: want hy
doen tot sulcken iare ende onderdout
geromen was/ dat hy t'selue niet ghe-
doē en ronde. Als Charel nu met eenē
grooten moet en coragie in Aquitaniē
geromen was/ soo heeft hy binne cor-
tē tijt veel stede int t'lant bā Muerne
in-genomen. Dit is met Charel dat
eerste chrijch-stuck ende proene van
sijnder vromicheyt geweest/ sulck een
geluckich beginsel heeft dat rijck ge-
had/ vanden genē die doo: sijn vrome
sepen/ Charel de Grootē ghenoeint
wert. Hier na en leefde Puppijn niet
langhe/ achterlatende twee sonen/ die
hy aen sijn huys-vrouwe Berta die
dorchier Heraclij gewonnen hadde/ te
werē Charel/ die namaels die Grootē
ghenoemt wert/ alsoo voo: geseft is/ en
Chaerleman/ nae wiens astijueicheyt
dat gantsche rijck op Charel bleef staē.
Die voo: septe Pipinus gheregneert
hebbende in Francrijck den tijdt van
xlviii. iaeren/ heeft sijn leuen ghe-
eyndt binnen de stadt van Parijs/ int
iaer bij. lxxviii. Ander/ als H. Hierich
Costerius/ seggen/ 768. ende wert be-
grauen in t' clooster van S. Denijs/ al-
waer die Coninghen van Francrijck
begrauen worden.

Inden tijt van Pipino voo: septe/ te
weten/ int iaer 767. gheschieden veel
wonder dinghen. In Driē
een alrukken schrickelijken aertbe-
uinge/ als dat sommige stede versonc-
ken. Enige ander steden op berghen
staende/ scheyden hen banden anderē/
ende gingen staen wel ses mijlen van
daer/ op ander effen plaesen/ ende dat
seer te verwonderen is/ dese en braken
noch en scheyden niet van een.

¶ Vandie oorlogen des Princen Ca-
rolomanni/ eer hy die vverelt verloo-
chent hadde.

Carolomannus met sijne broeder
Pipino is met broederlijke een-
drachticheyt sijnen Vader in d'onge-

deplde oft onberschepde erfelijcheyt
gesuccedeert. Dit heeft Dageberrus bā
Sembours op-geteekent. Dat Fran-
sche rijck in sulde ende rusten ghestelt
oock insgelijc vermeerderd: sijnde/ soo
is die dapper Prince ende oorloochs-
man Carolus Martel ouerledē/ ende
hy heeft Carolomannum ende Pipi-
num sijn sonen successours sijns rijck
ende heerlijchheden achter-ghelaten.
Pipinus daer na Aquitaniē in-ge-
nomen hebbende. Soo heeft Carolo-
mannus eerst in Dupsch-lant/ ende
daer na in Sassen heerlijke victorien
vercreghen.

Als Carolomannus nu ontrēt bij
iaeren met sijne broeder sijns Vaders
heerlijcheden ghegouerneert hadde/
ende ter liefden van Godt die Heere
d'aertsehe dominie ende heerschappij
berlatende/ om int toecomende leuen
een seuenboudige possessie t' ontfangē/
soo heeft hy Pipino sijnen broeder
dat Fransche rijck gelaten/ ende is na
Aomont totten Paus Zachariam ge-
trocken/ verleschapt metten Fran-
schen Edeldom/ met bringende heer-
lijke giften voo: den H. Apostel Pe-
tro en wert banden voo: s. Paus ge-
wijt/ (alsoo wy hier voo: verhaelt heb-
ben) ende heeft restouē daer na op den
berch Sozette voo: hem een Clooster
ghesticht ter eeren van S. Siluester/
daermen seyt dat die H. Paus in sijne
allendigen tijt soude hebbe verbor-
gen gheweest. Tot deser plaesen quamen
gheduerelijck by Carolomannum
veel Franchopsen/ daer voo: by passe-
rende/ als tot haeren Heere: ende om
dat hy deure het verlaten/ vanden aert-
schen lof hem niet en soude verheffen/
soo is hy met sijnen mede-broeder
Fido na Cassinen getrocken. En niet
lange daer na soo heeft hy int Clooster
van Dienne sijnen lesten dach mette
doot gecyndt. Wils lichaem deure be-
nel des Coning in S. Benedictus
clooster gedragen wert/ int welc hy
dat cloosterlijck habijt ontfanghen
hadde. Sijnen feestdach wort van die
H. Kercke gecelēbreert den 17. dach
der maent Augusti.

Aertbe-
uinge
veel
quaets
doende.

CAROLVS MAGNVS BRAB.DVX.FRANC.REX ET IMP.

CAROLVS MAGNVS

DAT IS, DIE GROOTE,

Sone van Puppyn die cleyne, de sefte Hertoch van Brabant, die eerste ghebornen Coninck van Vranckrijck, ende Roomsche Keyser.

Die vrome ende deurluchtighe feyten vanden seluen Charel de Groote, op t'cortste gheskelt.

Carolus die Groote die vi. Hertoch

Carolus die groote was geboren op den dājn tot Jugeheym in Kinckauwe / die tot Ropons in Brārijse geroet wert int iaer 758. die Brancrijck / dat hy van sijne vader Puppyn seer groot ende breed ontfangē hadde / noch veel grooter deur sijn victorieuse feyten ende oorloghen heeft ghe-maect / want hy heeft daer naemaels toegedaen ende hy-geboecht Aquitanien / Gasconien / alle die berghen van Pauisen / gheheel Italien / t'lant van Sassen / aen beyde sijden der riuieren d'Elue / tot aen Calabrien / t'lant van Costenri / t' Hongerijse / Denemarch / op d'ander sijde vander Danouwen gelegen / Sclauonien / Liburnien ende Dalmatien / sonder noch alle d'ander steden liggende op die zee. Hy temde ende bracht oock onder sijn subiectie d'ongeloonighe die in Duytsch-landt tusschen den Rhijn ende de Weyxel woonachtich waren. Die Saracenen werden van hem met gheuewt wt Spaignie tot int iwerste van Spanen gedreue. Hy heeft oorloge gebuert tegen Desideriū Coninck van Lombardien / een groot vbandt banden Paus / den welken hy naemaels in sijn geuewt gheregen hebbende / heeft hem te Ropons in Brancrijck doen vueren / met sijn vrouwe ende kinderen / ende met desen strijd is dat rijck der Lombarden vergaet / welck gestaen hadde den tijt van 204. iaren. Inde Paesch-dagē daer na / als desen Cha-

rel inde stadt van Roome quam / soo wert hy banden Paus Adrian den eersten van die naem in grooter weerden ontfangē / ende ouermits die Rome ende victorieuse feyten / die hy om den Roomschen stoel te beschermen hadde wt-gerecht / soo wert hy bandē seluen met schoone priuilegien begaest. Daer na voerde hy van nieuws weder een oorloge teghen die Sassen (die tot verscheppen tijden soo dickwils rebelleerden) ter oorsaken bande rebellie oft wederspannichheit / want die wijle Charel absent was / soo hebben die Sassen dat geheell lant tot aen den Rhijn gedestruet. Nae dat hy van deser oorloghen ontslagen was / soo maecte hy sijnen peys metten Hertoge van Beieren. Naer daer na voerde hy anderwerf oorloge teghen den seluen / om dat hy seker ghesceers niet geleuert en hadde / alsof selue te horen ondersproken was. En Beieren nademael in-genomen sijnde / soo boerdemen oock oorloghe teghen die Sclauonen. Allen dit lant ende t'volc heeft hy binnen den tijt van eenen somer seer victorioselijck onder sijn subiectie ghebracht. Daer nae is hy den Hunnen (die alreede Hongersche begonsten genoemd te worden) aengeballen / dese heeft hy ten eersten met eenen grooten gheuewldigen strijt gequeit / en daer nae die selue victorioselijck gewonnen hebbende / soo heeft hy dese gracieelijck getracteert. Na dat Charel nu soo menighe deurluchtighe ende schoon victorie vercreghen / ende soo menich lantschap onder sijn rijck ghebracht hadde / soo is hy na Francienlant (een lantschap in Duytsch-landt) ghetrocken / al-waer die valsche sechte Felicianā geheete (wiens aen-gangers

hangers ende Hectarissen Seelt-sto-
mers waren zijn vanden seluen Cha-
rel/ende met consente van veel Pre-
laren te niet ghedaen.

C Carolus vvert van den Paus Leo
die derde Keyser ghecoren.

C Carolus
vverde
Keyser
gecoren.

Die Paus van Ro: men Leo
die derde van dien naem / die
na Adrianus gecroont wert/
siende ende aenmerckende dat
desen Coninc Charel met sijne uaco-
melinghen om het Roomsche rijck soo
veel gedaen hadden/ ende dat die Key-
sers van Constantinoplen daer niet
deel om en gauen/ soo heeft hy deur het
grooetelyck biddē des volcx/ Carolum
weder binnen Roomen comende/
Roomsch- Keyser gecorē int iaer 800.
oft 801 ende heeft den seluen op den
hepligē kerf-dach/ met die Apostolij-
sche benedictie gesalf/ alle dat Room-
sche volck dymaels roepende / Den
grooten ende vredeſamē Keyser Charel
Augustus, van Gode ghecroont, zyeen
lanck ende victorieus leuen. Ende alsoo
is d'opperste digniteyt des rijck van
den oostē/al-waer de selue 333. iaren
was verlaten/ anderwerf deur d'excel-
lente deucht ende macht vanden H.
Carolo ghereſtitueert.

C Carolus
die groo-
te met
sijn
huys-
vrouwe
ende kin-
deren.

Die selue Charel heeft binne sinen
leuen d'p huysvrouwe gehadt d'Eer-
ste was genoemt Hildegardis/aende
welcke hy d'p sonen wan/ te weten/
Lodewijck/die nae de door van sinen
Vader int rijck ghesuccedeert is (alsoo
hier nasal verclaert worden) Duppijn
ende Charel/die beyde in S. Peeters
kercke binnen Roomen/ in presentie
van Vader ende moeder/vande Paus
Adriano/ Coningen zyn gesalf ghe-
weest. Duppijn Coninc ouer Italiē/
wien de selue Paus ouer die vunte
geheuen hadde/ ende Lodewijck ouer
gansich Aquitaniē/ dat is Langedoc.
Daer na heeft die voors. Keyser Cha-
rel tot Worms op den Aghjsten hou-
welijck genomen Fastrada die doch-
ter van Rudolphus/ Graue vā Franc-
kenlant/ vande welcke hy twee doch-
ters creech/ d'eene genoemt Theodo-
reta/ende d'ander met name Hiltru-
dis. Maer nae die doot van Fastra-
da troude hy Iutgarda/ vade welcke
hy geen kinderen en creech.

Carolus gecoren Keyser van Ro: men
ende ghecroont/ als beschermmer
des heplijchs rijck/ hadde by hem twee
ketters/ Campalun en Campanum
die hy ter doot soude gebracht hebbē/
maer deur t'bidden des Paus henlie-
den t'misdaet vergenē hebbende/ heeft
hy dese in Brancrijck ghefonden. Hy
heeft oock Leonem den Paus/ wien
die Romeynen groote iniurie hadden
ghedaen sijn oogen wt-stekende / sijn
tonge afsnijdende/ ende inden kercker
worpēde/ weder in sinen Pauselij-
ken stoel ende digniteyt gestelt. Ende
mits dien dat hy der geleertheit ende
consten seer gansich was/ oock mede
deur t'biddē ende instantie van sinen
meester Aluinum soo heeft hy tot
Parijs een vermaerde schole en vni-
uersiteyt gesticht/ daermen van alder-
ley gheleertheit ende consten mocht
tracteren. Die ghelijck sondeerde hy
noch een te Pauen. Nademael dat
hem sijn twee ionste sonen/ te weren/
Duppijn binnen Melanen/ en Charel
in Dupsch-land/ afgestoruen waren/
soo heeft hy sinen lesten ende eenigen
sone Lodewijck met consente vanden
oppersten Princen ende Heeren van
Brancrijck/ tot het Keyser-rijck gero-
ren. Na dat hy die reste sijns leuens
hem vanden Heere verleen in vrede
geleest hadde/ so is hy ten lesten deur
groote cortse/ ende pijnē der zijde bin-
nen de stadt van Aken salichlijck in-
den Heere ontslapen/ int 71. iaer sijn
ouderdoms / int 14. sijn Keyser-814. den
doms / int 47. iaer sijn Rijck/ ende 28. lan-
lept in dese kercke begrauen die hy
selue gesticht hadde. Op sijn grafstont
geschreuen aldus. Hier leyt begrauen
Charel de Groote / die Christelijcke
Keyser van Roomen. Ende hy heeft
in sijn leuen ende na sijn doot deur die
cracht van Godt almachtich veel mi-
raculen gedaen/ waerom hy deur den
Paus Paschalem in t'gatal der heyligē
gen geschreuen wert int iaer 1196.

Int iaer
780.

Int iaer
1196.

Doo: sijn doot ende int selue iaer
sachmen der sonnen loop cesserē/ende
die mane dymaels verduyfterē. Tot
Aken wert eenen cloot bandē donder
inde kercke gesnerē. Oock viel inde
selue stadt die schoone timmeragie/ die
vanden Dalsepse totter kercken toe
quam/ en de brugge die de selue Cha-
rel

Fonda-
tie van
de vni-
uersiteit
vā Parijs
ende ee-
nige sey-
ten van
Charel
de groo-
te.

Int iaer
780.

Int iaer
814. den
28. lan-

Int iaer
1196.

Toecks-
nē voor
Charls
de groo-
te doot
geschiedt

rel de Grootte ouer seuen iaeren tot Mentz hadde doen make/ verbrande.

Die grootte des lichaems vā Charel die Grootte.

Die boorz. Charel was vollijuch/ sterck ende van hooghster statueren/ eenighe trefselijche chyonisch- schrijuers genuygen hem lanch gheueest te zijn acht van zijn boeten/ die oock groot waren/ hebbende grootte ende leuende ooghen/ gelijsterende als eenen leeu met een vrolijck gelaet. Hy hadde eenen stercken ende eloecken ganch/ alle sijn wesen was mannelijc. Sijn stemme was claerder/ dan men wel wt eenen soo grooten lichame soude verwacht hebben/ scaep ende ghesont van li- hame/ behaluen dat hy int eynde sijns leuens ontrent vier iaeren eer hy sterf/ dickwils met corsen ghequet wert.

Die sacundie vā Charel die Grootte en liefde totter con- stien.

Charel heeft een sonderlinge facundie en wel- sprekenheyt gehad/ ende metter latijns her talent/ ic te vreden zijnde/ heeft hy noch ander spraken geleert/ die Grietische tale verstant hy beter/ dā hy die int leuen pronun- cieerde/ die vop constē heeft hy seer bemint/ oock in grotter weerden houdende de genen diese leerden. Ende Grietische spraeke hadde hy eenē aetheur ende booz/ meester Petrus Disamus/ in ander consten/ als Aethonica/ Dia- ectica/ en Astronomia/ heeft hy booz/ zynen Mr. gehadt/ le- tinus Bitannus/ daer hie booz/ af ghementioneert is/ den welken hy in grooter reuerentie hadde. Altijs heeft hy grootte genuech- te ghehad int laghen/ rijden/ ende swennen.

Charel de grootte neer- sticheyt om sijn kinderē te befor- ghen.

Carolus boorz. gaff sijn sonen gheleerde manne om hen t'onderwijsen/ desen groot goet belouende ende wt- repckende/ mits hem wel kenlijc was/ hoe een geleerder is/ hoe hy lichtelijc- ker ende beter leert. Want hy en hiel dese boz/ geen gherechte ouders/ die meer sorghe dragen om haer velden/ lanchschappen/ ossen/ coepen/ en peer- den/ dan booz/ haer kinderen.

Matich- heyt des Keyfers Caroli de grootte.

Carolus boorz. was seer sober int eten/ hoe wel hy dickwils beclaeche/ dat het vallen sijn lichaem schadelijc was. Zoo matich in wijn/ als dat hy ouer dyp oft viermael niet en drank. Hy adt altijs seer geerne wilt- bjaedt/ selden hielt hy in eltijs/ ende dat oock niet dan op heplijge dagen. Oock septe

men dat hy nimmermeer en adt son- der eenighe gheleerde coutinghe/ oft schoone Historien te hoozen lesen. Hy wenschte op eenen tijt/ dat hy binnen sijnen leuen eens twaelue alfulche alfulche mocht hebben/ als Hieronimus/ en Augustinus warē/ Alcuinus sijnen Mr. dit hoozende/ antwoorde/ seggende: Ghy wilter rij. hebbē/ maer Christus/ die een Heere des hemels ende der aerden was/ en hadde selue maer rij. deser ghelijcke.

Van Charels die Grootte goedertierenheyt ende Godtvruchticheydt.

De Christelike Religie heeft hy soo seer bemint/ als dat hy niet alleen Wissen/ Verspen/ Mettenen en Completen en hoozde/ maer oock selue medesanch Psalmen/ Hymne/ ende dierghelijcke/ als oft hy selue een Priester hadde ge- weest. Sijn Hof was meer een Clooster ghelijc/ dan een Keyfers oft Co- Petrus nincz palleys. Hy heeft in sijn leuen Candi- 27. Kercken gesticht/ op sijnen eygen hms, rost/ waer van die principaelste is on- ser l. Vrouwen Kerke binnen der stad van Aken/ inde eere van Godt/ ende sijn wtueroren heplijc. d' Antu- rien hem gedaen/ verdoech hy gewil- lichlijc/ want men viint niet dat hy tegen sijn vbanden grootte oft weede wrake was ghebruyckende. Hy was soo caritati/ sende liberael ouer die be- hoefte ende arme menschen/ als dat hy sijn aelmoessen niet allen in sijn lāt wt- repete/ maer ooc aē veel Christenē die allendich bande Heydenen geuan- gen laghen in Persen/ Spaignen/ Afrischen ende in ander contrepen. Ooc heeft Charel alie die werelt deur gesonden/ om niet alder neer. sticheyt t'ondersoecken die namen/ dat leuen/ ende dat steruen der heplighen/ die welcke hy swaardum een seligheus ende Monick dede vergaderen/ t'sa- men in eenen boeck/ Martyrologium gheenoemt.

Die principaelste ende meeste oorloge behaluen de Sassensche die Ca- vanCa- rolus de Grootte heeft gevoert/ heeft hy aenueert tegen die Hunnen/ die hy niet meerder tozagien en gerceschap dan d'ander wt- gerecht heeft. Een hy hem

hem aennemende in Hongarijen/
(wā die Hunne dese prouincie warē
besitide) daer wy hier voor een wep-
nich af geroert hebben/ maer d'ander
heeft hy Pipino synen sone/ den Sou-
uerneurs der landtschappen/ ende an-
dere gecommittēerde ouerlicheit be-
uolen/ de welcke met grooter vromt-
heyt gheuoert hebbende/ heeft ten le-
sten int achtste iaer volenut. Maer
hoe veel baracillen/ slagen/ en bloedts
datter gestorwt wert getuygē die ydele
ende ledige plaetsen der wooningen
van geheel Hongarijen/ met oock die
Conincklycke edictie alsoo verwoest/
sulx datter geen teeken van mensche
woontinge en is gebleen. In dese oor-
loghe der Hunnen wert allen haren
Edeidom verlagen/ allen hun glorie
is gevallen/ oock is allen haer gelt en
schatten by lauchheyt des tijts verga-
der/ berooft geweest. Maer daer en
is by menschen memorie geē ologē
regen die Francken op-gesien/ daer
sy rijcker geworden sijn/ ende meer
goets ghetregen hebben/ want sy tot
dier tijt toe by nae arm schein te sijn:
wter maten beel gouts/ siluers/ ende
kostelijcken roof wert in s' Coninck
hof by de soldaren gebonden en voor
buyt wech genomen/ datmen te recht
gheloofte die Francken den Hunnen
rechtveerdelijck gheroofte te hebben/
t welch sprieden ander volck onrecht-
telijck hadden ontweidicht.

Hier dient wel by-geboecht wt de
Epistelē van Eneas Silvius/ dat Ca-
rolus die Groote/ die d'eerste nae die
Grieken dat Roomsche rijck adveert
heeft/ dat schuytm ende ghespups der

Hunnen ende Longobaerden/ van die
quellen te des Daus van Roomē/ denre
verschietheyt verdueren ende verlost
heeft. Allen dat crijsch-volck die sijn
mede-gesellen waren gheueest/ ende
hem bystant ghedaen hadden: heeft
hy in deser maniere verzeert ende met
bypheyt begaest: Gaet seyt hy mijn
soldaeten/ ghy sult heerlicheit ende
cloecke victorieuse mannen genoemt
worden/ mede-gesellen der Coningē/
rechters der misdaden ende clachten.
Leest hier na by van arbeyt. Draecht
sorge voor die Coningen en t'gemeyn-
te/ strafte dat oneerlijck en schandelijck
is. Sijt de vrouwen gunstich/ doet
bystant de Weesen/ geest raet de Prin-
cen/ begeert van hyn onderhout/ cle-
deren ende soldije. Doo wie v dit wep-
gert die sy sonder eer ende saem/ die v
eenige inurie doet/ die bekenne hem
een schuldenaer vande M. Maer
macht v ghyliden/ dat ghy alsulcken
grooten eere ende priuilegie/ met eenē
oprechten arbeyt vercreghen/ met
vrouwenchap/ oncerlijcheit/ oft deure
eenige ander faute niet en besinnetet/
op dat t'gene t'welck wy v lieden ge-
uen tot eere ende glorie/ niet en come
tot een penē ende straffinghe/ d'welck
wy en onse nacomelingen die Room-
sche Coningē/ v te straffen/ alijt on-
waerts referueren/ indien ghy by
an-tueren eenigē ouerdaet doet/ oft
v te buyten gaet. Die v victorieuse en
vermaerde Carolus die Groote/ is
ghestouwen int iaer 814. liggende be-
graue/ als bouen/ in onser V. Vrouwen
kercke binnen Aken.

(C D)

LVDOVICVS PIVS IMP. CAR. MAGNI F.

LODEVVIICK DE GOEDERTIEREN,

*d'Eerste van dien name, de seuenste
Hertoch van Brabant.*

Lode-
wijk die
Goeder-
tieren
die vij-
hertoch

Let die dootd van Charel die Grootste sijne vader en van sijne broeder is Lodewijck sijne eenige sone/Coninck van Aquitanië/die midts sijnder goedertierenheyt/die goedertieren ghehoemert wert/ gesuccedeert int keijserrijck van Roomen/ende wert Coninc van Franckrijck/van Italien/ende Duytsch-land/ooch mede Hertoch van Brabant. Hy regneerde xvi. iaren/ende heeft tot Aken na sijns boosfaders aftijutheyt/meiten begaten van diuersche natien/eenen eendrachtigen nieuwen peys en brede ghesloten. Hy heeft sijn twee sonen Lotharius ende Duppijn Heere van Aken gemaect/ende den anderen oft derden Prince van Seperen. Dese Lodewijck was wel geleert inde wet des Heeren/ende een deuot onderhouder der gheboden Godts/die H. kerke eerende ende beschermende. Onder andere sichte hy dat Clooster banden Reguleren binnen der stad van Brussel op den Couwenberch/dat doen ter tijdt in Sonien lach.

Reguleren tot
Brussel op
den Couwen-
berch.

Dese goedertieren Lodewijck vergaderde int vi. iær sijns rijcks/met consente vanden Paus Paschalis de vierde tot Aken een Concilie van veel Bischoppen ende ander Prelaten/al-waer ghetraecteert wert vande reformatien der Cleergijde oft geestelijcheyt/daer afeen besonder boeck ghemact wert hy een geleert man Amalarius ghenoeemt/inhoudende veel salige wetten ende ordonantiën/daer hier na veeleder affsal ghetraecteert worden. Soe heeft hy allen sijn land deure wijse ende geleerde mannen gesonden/om rechte te doen/sonderlinge den genen die verdacht waren als weesen/weduwen/ende meer andere. Ende dat

onrechtelijc gedaen was/dede hy onrecht. Daer-en-boue wort hy groetelijc geprefen/dat hy op de maniere banden losweerdighen keijser Theodofius/van sijn misdæet/openbaer penitentie dede.

Metten volcke van groot Malachie heeft hy oorloge geboert. Deure hulpe en bystant vande Franchopfen/heeft hy Gasconien weder onder sijn rijck ghebracht. Die Grietenen/willende wat niens op-stellen/die eenen nieuwen Coninck ghemact hadden/heeft hy verwonnen ende huimen gecoren Coninck Murmantanus ghenoeemt/die hy inden strijt ghevangen hadde/dede hy dooden. Binnen sijnen tijde werden die van Roomen vande Saracenen beleert/dat geheel landschap Tuscia ghestrueert/het Clooster volc van Cassinen berouwen/daer-en-bouwen werdet ouer al/met roouen ende brant-sichten te niet ghebracht.

Dese Lodewijck hadde drij sonen van sijn eerste vrouwe ende Coninginne/met name Emegaeert dochter Hertochs Welphins van Seperen/te weten Lotharis/Duppijn en Lodewijk. Van sijnder tweeder huysvrouwen Judith genoeemt/hadde hy eenen sone met name Charel de Caluwe. Sijnen sone Lotharis heeft hy tot eenen mede-gheselle ende regeerder genomen/als tot eenen Roomschen Coninck/den seluen beuelende Italien ende Spaigmen te gouuernerenn/na dat hy op den H. Pasch-dach van den Paus Paschalis boosfext/gesaift ende gewilt was. Als die selue Lodewijck de Goedertiere int ix. iær sijn rijck deses Lotharis sijns sone in Italien hadde ghesonden/omt land te regeren als bouen/soo heeft hy sijnen goeden vader seer ongetrou geweeft/want hy dede soo veel/dat hy vanden bouen-ghenocmden Paus Pascha-

Oorlogen ghe-
veerchy
Lode-
wijk
die Go-
dertiere

lis Kēſer gefalſt wert. Zijnen Vader
 Lodewijck vernemende deſe groote
 iniurie hem gheſchiet/ is in alder dili-
 genten na ſtoomen gereyſt / al waer
 hy ſcherpe reformatie genomē heeft/
 wie deſe waren die ſijnen ſone tot dit
 ſtuck opgheroepet hadden/ ende be-
 vinnende dat den p̄ncipaelften was
 ende t'hoofte deſer muſterrijen en con-
 ſpiratie Bernaert Coninck van Ita-
 lien/ Coninc Puyſſins ſone/ die d'out-
 ſte ſone was van Coninck Charel die
 Groote/ ſoo heeft hy den ſeluen doen
 ter doot brenghen. Daer nae heeft
 hy oock vernomen dat Judith zijn
 tweede vrouwe Charels moedere
 oofaerke was gheweest van alle dat
 boofſeyde quaet/ ſoo heeft hy met toe-
 ſtekinghe ende conſent der Biſchop-
 pen ende Prelaten/ ſijn Vrouwe Ju-
 dith van hem verſooten ende verla-
 ten/ dander mede-conſpirateurs wer-
 den wten lande gebannen/ deur wel-
 ke rechtvaardige iuſticie en ſtrenghe-
 heyt / ſijn ſonen ende ander Princen
 tot meerderē haet en nijt tegen hē on-
 ſieken ende verwerkt werden. Den
 anderen ſijnē ſone Puyſſin/ maecte
 hy Coninck van Aquitanien / ende
 Lodewijck ſijnen derden ſone / oordī-
 neerde ende maecte hy eē Prince en
 Coninck van Seperen/ Duyſlant en
 Swaben. Ende van ſijnder tweeder
 Vrouwen Judith/ hadde hy eenē ſone
 genoemt Charel de Caluwe/ Coninck
 van Brancrich / Hertoch van Bra-
 bant/ ende daer nae Roomiſch Kēſer/
 die Hollandt eerſt wt gaf ſijn ſuſters
 ſone/ Dierick ghenoecht.

Van ſijn doot, ende ſommige Pri-
 uilegien, die hy achter liet.

Lodewijck de goedertieren is
 wt dit ſterfelijk leven deur die
 doot gheſcheyden/ int 26. iaer
 ſijns Rijcs / ende wert begraven tot
 Metz in Loreynen / die binnen dē tijt
 van ſijnen leven / ſijn godtverſenden

Vaders wegen ende boeckſtappē was
 naevolgende. Hy ordeneerde metten
 Biſchoppen ende Prelaten/ binne der
 ſtadt van Aken (daer af wy hier bonē
 ghementioneert hebben) dat veghe-
 lijcke kercke hēre renten ende iaer-
 lijce inncromen ſoude hebben/ daerop
 die Prieſters mochten leven / en haer
 onderhouden/ op dat die ſelue hem in
 niemants dienſt en ſouden beſeden/
 want het is een groot abys en ſeer
 leelijck/ dat een Prieſter hem begeest
 tot ſchoenen te vaegen ende reynighen/
 cleederen te keeren/ oft den piſſpot der
 Hobelingen wt te dragen/ oft dat een
 Prieſter der ioncbrouwe booz treede/
 die van Godt den Heere tot alſulcken
 hoogen ampt ende officie geroepē is.
 Oock heeft hy ingheſtelt dat die Prie-
 ſters op gheen ghewin en ſouden toe-
 legghen/ overmits dat hen leelijck
 ende onbetamelijck is. Noch heeft
 hy metten boofſeyden Prelaten ghe-
 conſtitueert (dat te vozen dickwils
 hadde gheſtatueert gheweest) als dat
 die Prieſters niet gheen purpure oft
 ſijden laecken en ſouden geleeedt gaē/
 ende dat sy geen ringen niet geſceente
 en ſouden draeghen. Maer ſijn naco-
 melingen hebben deſen regel niet oer-
 beel andere onder die boet gheraden/
 Naes des Vaders doot/ ſuccedeerde
 den oudſten ſone Lotharis/ die/ nae
 dat hy t'Hertochdom van Brabant
 26. Jaeren gheregeert hadde (vanden
 welken Lothrick ſijnen naem heeft)
 is in een Clooſter gheghaen / ghe-
 naempt Brunen. Ende nae deſen
 Lotharis wert ſijn broeder Charel die
 Caluwe/ Coninck van Brancrich
 en Hertoch van Brabant. De welke
 veel ſtrijden ende oorlogen teghen ſijn
 broeders gheboert hebbende/ is twee
 iaeren booz ſijn doot Kēſer van Roo-
 men geworden. Ende als hy nu rroch
 iaeren in als geregneert hadde/ ſoo is
 hy wt deſe werelt geſcheyden int iaer
 ons Heeren acht hondert ende lxxvij.
 liggende begraven tot Nantes.

LOTHARIUS I. LVD. PII F.

LOTHARIUS I. VAN DIEN NAME.

*Sone van Lodewijck die Goedertieren, Keyser, die-
achtste Hertoch van Brabant.*

Lotha-
rius i.
die viij.
hertoch

In rijk van Lode-
wijck is gescredeert
Lotharius Roomsche
Keyser/ Coninck van
Italien ende Austra-
lien als den ondesten
sone den achtste Her-
toch van Brabant. Nad mael dat hy
met sijn broeders Ludouico ende Ca-
rolo grooten twist hadde gehadte ende
bloedige oorlogen geboert na die doot
sijns Vaders om die deylinghe van
de Vaderlijke erfelijcheden ende
rijcken want die twee voorsz. broe-
ders en wilden niet gedoogen dat Lo-
tharis haren ontfien Broeder soude
als Keyser regneren/sonder hare con-
seute/so hebben sy teghen hem ghe-
conspireert/ ende bloedighe oorlogen
gheboert/ den tijdt van d'v iaren/
inde welke den gheheelen Edeldom
van Franckrijck verflaghen wert/
behaluen noch een groote menich-
te van duysenden. Maer sijn ten
lesten met malcanderen een d'achtelijc
ouercomen/ te weten/ dat Charel de
Caluwe soude hebben west Franck-
rijck/ dat den naem van Franckrijck
behouden heeft. Lodewijck hadde
Duysch-landt/ banden sijn totter
Eluen/ ende Donouwe. Maer Lotha-
ris bleef Roomsche Keyser/ ende Co-
ninck van Italien/ mit gaders oock
banden lande/ t welck tusschen beyde
sijnder broeders landen lach/ te we-
ten banden sijn totte Schelt/ dat is
oost Franckrijck/ oft groot Lotrijck/
t welck hy tot een Hertochdom vech-
ten heeft/ willende dattet van sijn-
nen name Lotrijck soude ghenoecht
worden/ waer van daer na die Prince
van Brabant Hertogen van Lotrijck
genoecht werden. Aldus bleuen dese
d'v broeders hier na in goede vre-
de ende ruste. Maer na sommige iare
heeft hy dat rijk ouer-gegeuen sijnen

sone/ ende aen die sijne oorlof nemar-
de heeft die werelt verlaten/ en is een
Monick gheworden int Clooster van
Prunien/ liggende in Ardenen/ nade-
mael dat hy 36. iare had geregeert.
Ende is daer na een salighe doot ghe-
stouwen den 29. dach der maent Sep-
tembris. Carolus Coninck van Bro-
uinen ende Bourgoegniën/ is son-
der kinderen ouerleden.

Lodewijck sijnen sone en heeft niet
lange geregeert/ maer is gestouwen/
sijn vader noch leuende/ die geen erf-
genamen achter-gelaten en heeft.

Inden tijt vande voorszede Lotha-
ris/ was in Duysch-landt eenē alsale
ken grouwelijken hongher/ als dat
sommige menschen deur den wtersten
hongers- noot ghedwongen werden
haer eygen kinderen t eten/ allen mi-
serie te bouen gaende.

Int iac
81. die
te in
Duysch-
lant.

Oock heeft het in sijnen tijt/ te wetē/
by de Syriaensche stadt d'v dagen en
nachtē bloet geregent/ en oock sprin-
ken/ in onbegrijpelijk getal/ heb-
bende bi bleugelen ende twee tanden/
bedeckede dat gansche aertrijck in Sal-
lien oft Franckrijck gelijc den sneeu/ be-
deruende allen die vruchten vander
aerden. Dese werden ten lesten met
eenen stormenden wint/ inder zee ghe-
worpen/ die sy weder tot wierp op
t'lant/ cauferende een afsulckē bylen
bochticheit ende afgrijpeliaken stanch
datse die locht daer deur infecteerden
ende seynlich maecten/ soo datter een
grootte dierte en sterfte na-gebolcht is.
Den Tijder bloede soo hooghe/ sulck
datmen te Roomen van d'een straet in
d'ander met schuymten moeste vaeren.
Met desen ouerbloet werde veel huy-
sen om-geworpen/ boomen wter aer-
den gerucht/ oock swom dat roet ende
t'laet metten water wter aerden. Dese
plagen gheschieden binnen Roomen
tweemael in een iac.

LOTHA-

LOTHARIVS II. LVD. SIMPL. F.

LOTHARIVS II. VAN DIEN NAME,

*Coninck van Lotrijck, die neghenste
Hertoch van Brabant.*

Lotha-
rius die
tweede
die ix.
hertoch

Nadie doot des keisers
Lotharis d'eerste/so is sy-
nen tweede geboren sone
intrijck van Lotrijck ghe-
suceddeert / die mides sijn
groot misdaet / te weten / verlatende
Serbergam die Coninghinne sijn
wettige huysvrouwe / heeft in sijn hof
gebracht Waldradam / die nichte van
Gintharius Aertsch-bischop vā Co-
len / waerom hy vanden Paus Nico-
las inden ban gedaen wert / met oock
sijn oneerbaer by-slaperesse / ende die
hoorspeide Gintharius van Colen /
ende Thengaldus Aertsch-bischop
van Trier / zijn af-geset geweest / ende
van alle kerckelijcke digniteyt be-
rooft. En meer ander quaets is daer
na gevolcht / dat inde Chronijcken vā

Brabāt niet claerlijc en is beschreue.

Ende int iaer ons Heeren als men
schreef 870. soo is die hoorspeide Lo-
tharis Coninc van Lotrijck / deur be-
uel des Paus Adriani nae Roome
gherepft / ende van daer betrocken
zijnde / soo wert hy op de reyse met
grootte siekten bedanghen / ende co-
mende totter stadt van Placentien /
soo heeft hy aldaer sijn leuen geepnt /
geen wettich opz oft hint achter-la-
tende / wien int rijck van Lotringen
ghesuceddeert zijn (soo sy t selue d'een
onder d'ander gedept hadden) Iode-
wijck Coninck van Duytsch-lant /
ende Carolus Calvus / oft die Calu-
we Coninck van Franckrijck / ghe-
lijck inde selue chronijcke van Fran-
rijck breeder verhaelt wort.

CAROLVS CALVVS LVD. PII F.

CAROLVS DE CALVVE,

*den thiensten Hertoch van Brabant, ende
den tweeden van Lotrijck.*

Carolus
die Cal-
luve
den x.
hertoch

Carolus die Caluve/
keiser ende Coninc
van Brancrich/den
thienste Hertoch vā
Brabant / ende den
tweede vā Lotrijck/
sone van Lodewijck
die Goedertierē die welcke in Branc-
rich regueerde den tijdt van sessen-
twintich iaren / heeft nae die doot
van Lodewijck de keiser sinen Va-
der dat rijck ende die benedictie des
keiser-rijck vercregen ende ontfan-
ghen vanden Paus Joannes binen
de stadt van Roomē op den vij. kerst-
dach int iaer 875. oft nae t'schijuen
van eenige 877. In sinen tijt vielen
die Denen ende Noormannen wt
Denemarchen ende Noorwegen mer
ander natien/die al t'samen Heydenē
waren/mer grooter wezetheit ende
macht in Duytsch-land ende Branc-
rich/quamē die zee om-gebaren tot
ter Deynen/winnende tot Parijs toe
t'lant van Neustrien / nu ghenoemt
Normandien / ende quamen daer na
om die Britsche zee inde riviere de
Voire / ende wonen die stadt van
Rantes / doodslaende den Bischop
die op den Paesch-avond die boure
was wijdende/mer oock die Seeste-
licheit/mans/vrouwen/ende kinde-
ren. Voorts van daer treckende tot
Tours in Tourayne / t'welc sy won-
nen verbrandē s. Merrens ker-
ke / daer nae voeren sy tot Angiers.
Maer Hamphus Hertoghe van
Aquitaniē/ende Robert Graue van
Angiers quamen hen tegen / alwaer
grouwelijck ghebochten wert / maer
dese twee Prinzen werden daer ver-
slagen/en die Heydenen wonen den
sejdt/ oock in-nemende die boosch.
stadt van Angiers / alwaersy bliuen
reideren. Maer die Coninc Charel

de Caluve booschep dit vernemende/
bevreest zijnde noch vā een arger toe-
comen / soo maecte hy tot sijnder
assistentie te krijgen Coninc Salo-
mon van groot Britaniē/ dat nu En-
gelant heet/ welcke Coningen noch
tans byanden waren. Maer ouer-
mits dat t'Heydensch volc die Denen
ende Noormannen soo sterck teghen
hen quamen / soo werden sy t'samen
vrienden/ ende belegerden die boosch.
stadt vā Angiers met grooter macht/
de Heydenen alsoo benaauwende/datse
genoofsackt waren him by appointe-
ment op te gheuen / behoudens
haer leuen.

Carolus booschep viel aen met
groot ghevelt Lodewijck sin Broe-
ders / Coninc van Duytsch-land so-
nē / maer vandē ioncken verwonnen
zijnde/ soo is hy weder ghekeert in
Brancrich. D'gebertus verhaelt/
dat hy versnadēde die Franche ma-
nieren/aen nam die costume der Grie-
ken / want hy droech sleppende clee-
deren/en een breeiden gordel/hangēde
totten boeten toe/ die seer costelijck
was. In desen Charels tijden soo
wert Holland een Graeschap/int iaer
863. Want Charel aenliende ende
merckende dat die Denē ende Noor-
weghers ouer al soo gheveldich wa-
ren / soo gaf hy t'lant een van sinen
getrouwen dienaarē/genoemt Dieder-
ick den seluen makende Graue van
Holland/om t'lant bequamelijcker te
beschermen tegen die Noormannen/
waer teghen hy thien iaren lanc oor-
loochde. Ende alsoo die booschepde
Noormannen onder ander landen/
Vlaenderen seer quelden/dat doen ter
tijdt mer lutel edificien ende huyfen
berciert / ende daer-en-bouen meer
bewoont was van die wilde en seltē
dieren/dan vande mensche / soo wert

een pegelijck banden Coninc geordineert ende gestelt tot eenē bewaerder/ die vande Franckhoyfen wort genoēt een Forestier, ende hy ontsieden VVarant-meester. Deur dese oorsaecke is Vlaenderē tot die digniteyt vā Graefschap gecomē. Balduinus was d'eerste Forestier/ die Judith des Conincs dochter/ als hy wt Engelandt weder quam/ hem verstaet heeft deur sijn ionge dwaesheyt/ met gheuwelt te nemen/ hierom hebben die Bischoppen ter instantien des voornemenden Charels de Caluwe/ op den anderen comende ende acqorderende/ Balduinum voorsept tūde van gedaet. Maer als hem t'sept niet en beroude/ soo heeft Carolus deur dē raet vā de principaelste ouerherpde Balduino toegelaten den bant des houwelijck/ hem wt eenē bewaerder van Vlaenderen Graue ordinerende ende makende. Alsoo heeft desen Carolus in sinen tijde twee Graefschappen gheordineert/ alsoo hier verhaelt wort. Ende Lodewijck Charels broeder Coninc van Duytschlandt/ vermeerderde hem oock sijn palen/ hem geuede een deel van sinen lande. Carolus stichtte in Franckrijck veel cloosteren ende kercken daer gheen en waren/ ende die vernielen dede hy repareren/ Tot desen Charel quam wt Engelandt den gheleerden Jan Broctus/ die tot sijnder begheerten wter Grienscher tē en int Latijn oversette t'boeck der hemelscher Ierarchien/ by S. Denijs gecomponeert. Ende alsoo hier bovē verhaelt is/ dat hy vanden ioncksten sone Lodewijck sinen nebe verwonnen was/ hoorde dat hy eenigen inbal in sijn rijck soude doen/ so is hy met sijn heir ghetrocken ober t'gheberchte in Italien/ om den vbandt te wederstaen. Maer comnende binne der stad van Mantua/ soo wert hy metter coetsen bevangen/ ende is deur den d'onck banden denijne gestouwen inden iaere 914. int tweede iaer sijns keiser-rijck/ en int xxiij. sijns Coninckrijck/ t'welck hem een boos ende valsck Joodsch Medecijn/ met name Dedechias in sinen medepaelschen dranch hadde gedaen. Sijn

lichaem wert begraben int Clooster van S. Eusebius van Verellen/maer is namaels verboert in Franckrijck tot S. Denijs/al-waer hy doo: S. Denijs lichaem begraben wert.

Die dooscede Carolus hadde een huyfrouwe/ met name Hermenrudis. Maer niet veel ghenuecht en en heeft hy met sijn kinderen ghadt/ want Chaclemān/ die een Diaken ende gh'estelijck persoon was/ is een Apostact gheworden/ hem weder totter werelt begebende/ is tēgē sijne eyghen vader opghesien/ waeromme hy van Godt verhtderdelijck ghestraft wert. Want die vader breefende dat sijn rijck deur hem mocht ghebestreect worden/ heeft hem ghebanghen ghenomen/ ende sijn ooghen doen wt sicken. Ende sinen anderē sone Charel genoemt/ te seer staende op sijn eyghen crachten/ wilde tegen eenen Ridder bechten met naeme Albijn die seer sterk ende vroom was/ oock niet wetende dat sijnen campioen en wederpartije eens Coninc sone was/ is vanden seluen dootgheslagen. Waeromme Charel sijn vader seer bedroeft was. Dins en bleef hem maer eenen sone meer/ ghe-noemt Lodewijck. Van sijn dochter Judith hebben wy hier boven gementioneert/ ende oock dat haren man Grave van Vlaenderen was/ dese Judith hadde d'eerste bruylost ghecelebreert met Adolpho den Engelschman.

Inden tijt banden doos. Charel de Caluwe des keisers/ ghebuerde een groot haestich opperwater in Junio/ sulck dat in t'laet vā Sassen een dorpliggende verre van allen rivieren ende wateren/ in eenen oogē opslact tijds/ versoncken is/ met allen die menschen/ beesten/ huyfen/ boomen/ ende oock die kercke. Sulck datter gheen memorie meer asen is/ dan dattet nu een groot water is. Men gheloofst dat dese grouwelijck plaeghe gheschiede/ mids een groote oncere ende schandaleuse verachtinghe/ den Heplighen Sacramente gheschiet.

Groot
opper-
water.

LVDOVICVS BALEVS CAR. CALVI F.

LODEVVICK DE LISPERE,

Den elfften Hertoch van Brabant.

Lode-
vvijc die
Lisperre,
dē elfste
Hertoch

Lodevvijc die Lisperre / den elfsten Hertoch van Brabant / ende den derde van Vorrijck / sone des keisers en Coninck Charle de Caluwe / die in sijn spraecke was lisperre / heeft nae d'aflijchheit sijns vaders / dat Hertochdom van Brabant en Vorrijck / met oock dat Coninckrijck van Brancrich twee jaren gheregeert / ende is deur de doot wt dese werelt ghescheyden / int jaer acht-hondert lxxxvij. oft lxxxij. nae t'schrijven Edmunda van Winter sonder een levenden erfghenaem achter te laten / nae die doot vanden booscheyden Lodewijck / ghelach die Coninginne van eenen sone / die Charel genoemt wert / ende namaels die Simpele / maer eerdesen Charel tot sijnen iaeren en bewinde des Rijck ghecomen conde / soo wert geheel Brancrich van d'ongeloofighe Denen ende Noortmannen / al te iammerlijck bevochten ende gheestruect / so dat hy twaelf iaeren ondt zijnde / seer qualijck totter Croonen conde gheraeken. Hy destrueerden oock een groot deel van Enghelandt / van Picardien / Brabant / Vlaenderen / van Hollandt / ende d'omliggende landen / totten Rhijn ende Colen toe / die se verwoesten metten sweerde ende bier. Maer sy werden vanden Franchoyzen met een groote heereacht dapper gevolcht / ende verslaeghen in eenen strijd tot bys duysent mannen / ende daer-nae noch in eenen anderen slach by Parijs / tot negen duysent.

Het gebeurden daer-nae / dat twee Coninghen vanden Noortmannen eenen met naeme Sodebaert / ende den anderen Segesrijt genoemt / met eenen gheweldighen hoop volck in Brancrich quamē / ende hebben als

doen Vrecht ghebestruert / en trocken oock opwaerts nae Colen inde stadt die sy verbrande / sy wonnen Bon ende Aken mede / al-waer sy in des keisers Hof haer peerden stalden. Ende tusschen den Rhijn ende de Maese / ende gheheel Ardennē deure destrueerden sy Breden ende Castellen beroovende veel Cloostren / als Brunen / Stabeloo / ende S. Remakels. Hy destrueerden oock Luydich / Tongeren / Maestricht / S. Trupden ende Brabat. Dit vernemende keiser Charel die derde / tewetene / des booscheyden Lodewijck van Duytschlandt sone / soo was hy seer bezocht / midts die vederfessnisse deser landen. Ende om die selue te verlossen vande ongeloofighe Noortmannen / soo quam hy om hem onderstant te doene / die welcke hy also om-ringelt heeft / datse noch ghekeeren noch ghewenden en konsten.

Hier-omme maecte een der booscheyde twee Coninghen ghenoemt Sodebaert arcoort ende peps metten keiser / op restrictie ende conditie / dat hy hem soude laten doopen en Christen worden / ende darren hem soude gheven een deel van Briellant / ende bobendien / dat hem tot eender hupszrouwen ghegeven soude worden Galle Vorharris dochter die Coninck van Vorrijck was. Op welke booscheyde conditie / wert hy vanden keiser in ghenade ontfanghen die daer na ouer de buite is gedoopt geweest. Maer den anderen Coninck Segesrijt / en wilde hem gheensins totten Christen gheloobe begheben / ende is wt Vorrijck ghebloden / trekkende met sijn volck nae Brancrich. Ende die twee booscheyde geboeders niet marhtich genoch om die Noortmannen te wederstaen / maecte metten selven een arcoort ende besat van twaelf iaeren dies soo gaven sy hem rij. duy.

Der Denen
ende Noort-
mannen
vvreethen
de booscheydt.

rij. duysent march silvers / ende alsoo
rupinde hy t'lant. Maer int iaer daer
na stormen dese twee bastaerden broe-
ders / Charleman ende Lodewijck
voorsept. Die Noortmannen dit ver-
nemende / soo quamen sy weder met
een groot geweldich heyt / causerende
dat midts d'astijueheyt der seluer
twee ghebroeders t'bestant nu geer-
spireert ende wt was / ende repsoē na
de stadt van Louen om daer te liggen /
ende alsoo voort nae Vranckrijck te
trecken. Die Franchoyen bedenckē-
de dat haren Coninck een kint was
van seuen iaren / soo sonden sy aenden
voorsz. Coninck Charel den keyser /
hem biddende te willen in Vranckrijck
comen / om het gouuernement bandē
lande t'aenbeerden / t'welck hy alsoo
dede / bewarende des Coninck plaetse
den tijt van biss iare / maer hy en was
niet machtich ghenoech / om d'onghe-
loouige selle ende wreede Noortmā-
nen wt Louē ende Lotrijck te verdrif-
uen / hoe grooten macht hy oock had-
de. Maer zijn ten lesten van selfs wt
Louen getrocken na Vranckrijck / om
Parijs te belegerē. Hierom heeft die
voorsz. keyser Charel tegen hen ghe-
sonden Hertoch Hendric / maer die
Noortmannen de selue lagen leggen-
de / groeuen eenen put inder aerden /
den welcken sy subtijslyck deckten /
waer inne die voorsepde Hertoch om
ghebracht wert. Keyser Charel ver-
volchde dese met grooter macht /

maer het was te vergheefs / want hy
en conde die niet verdrifuen / ende soo
bont hy gheraden met hen peps te
maken / huij latende dat lant ouer die
Sepne / t'welck doen Neustria ghe-
noemt wert dat nu gheheten is Noz-
mandien.

Des voornoemde Lodewijck die
Lode-
Lispere eerste hups vrouwe was ghe-
vviex
noemt Aufgarda / t'welck eenighe
de Lis-
berclaren geweest te zijn des Coninck
pers
van Spaegnien dochter. Zijn twee
huyf
de hups vrouwe met name Richildis /
vrou
dochter des Coninck van Engeland.
vven.
Enighe willen segghen dat dese sou-
de gheweest zijn een dochter des Co-
ninck van Spaegnien. Zijn kinde-
Lode-
ren hebben gheweest Carolus met
vviex de
toename de Simpele / nae die doot
Lispeis
sijns Vaders geboren / Lodewijck ende
sone.
Chaerleman / alle beyde ghewon-
nen hy een sijnder byslaperffen / de
welcke nae t'ghetuygen van Paulus
Remilius / Charels die Simpele eer-
ste momboirs zijn gheweest / daer na
Carolus Crassus / Otto die Coninck /
Arnulphus die keyser ende Lode-
wijck. In de tijde des voorsepde Cha-
Gemb-
rels de Simpele / leefde D. Wijnbert /
blours
die t'Clooster van Gemblours in
in Vvalf
walsch Brabant ghesticht heeft. Nae
brabant
dat dese voorsepde Charel bisschop ien
gesticht
aren gheregneert hadde / soo wert hy
berradelijck tot Veronnen gebzacht /
al waer hy bā druck ende droef heyt
inde ghebanchenisse ghestozuen is.

CAROLVS SIMPLEX LVD. BALBI F.

CAROLVS DE SIMPELE,

*Lodewijck de Lijpers Sone, den twaelfsten
Hertoch van Brabant.*

Carolus
die Sim-
pele di-
xij. Her-
toch.

Int iaer
900.

Carolus die Simpele / Coninck van Brancricke / de rij. Hertoch vā Brabant / ende de vierde vā Lotricke vā als hy gebore was / want sijn vader steruende liet sijn vrouwe bezucht. Hieronime heeft Carolus die Kēser ende Coninck van Duytsch-landt als momboir vā sijnen nebe en broeders sone / dat Souuernement des Rijcs aēuert ende nae sijn doot / Odo Graue Koberchts sone van Engiers / maer dese en heeft hem den tijdt vā negen iaeren niet ghebraghen als momboir / maer als Coninck selbe. Daer na hebben die Princen ende den Edeldom vā Brancricke haren souuerēnen Heere ghenomen / den selue buerende met grooter macht nae Kiemen / al waer hy ontrent den iaere negenhondert / vanden Bischof vā Kieme Coninck is ghewijdt ende gēsalft geweest.

Daer-na quamen die Noortmannen wederomme in Brancricke / niet teghenstaende datter te voer met hun accoordt was ghemaeckt / ende hebbe die stad vā Parijs belegeert / maer te vergeefs / treckende vā daer voort nae die stad vā Sens liggende in Bourgondien. Ende overmids dat sedese oock niet en conde gewinnen / soo trocken sy nae die stad vā Tours in Tourayne / die welcke sy innemede verbranden / ende destrueerden dat landt / veel quaets doende. Die Prince ende overste vā dese Noortmannen ende Denen vā Kollo genoemt / vā edelen gheslachte wt Denemarchen / die wten lande ghebaumen was / den welken veel Denen ende Noortwēgers ghevolcht waren. Oec hadde hy hy hem sijn neue met name Sello / die aldus voort-treckende alrijt om boose seften te bedriuen / beleggherden die

stad vā Chartres / waer inne dat warē Kichert / die namaels Hertoch vā Bourgondien wert / ende Koberht vā Parijs. Dese aenmercken de datse niet machtich ghenoech en waren om hem te wederstaen / so hebben sy metten Denen ende Noortmannen contract vā pēse gesloten / want nademael dat sy Brancricke nu met swaere oorloghen den tijdt vā veertich iaeren hadden seer deirlic gequelt / soo begonst hy oock te verdrēten / waer-omme sy hem te lichtelijcker totten selben accoordt verstornden / belovende het Christen ghelooft aen te nemen. Die voorsepde Charel die Simpele dit verstaende / soo was hy seer verblift / ende tot meerder sekerheyt vā desen accoordt / soo heeft hy den voorsepden. Kollo sijn dochter Silla genoemt / tot eender huyfrouwen ghegeuen / ende Kollo begaf hem totten Christen ghelooft / ende werdt ghedoopt / ende ghenoeemt Koberht / nae Koberht Graue vā Parijs / die hē vander vinten geheben hadde. Ende hem wert dat landt vā Neustria ghegeuen / d'welck nae die Noortwēghers ofte Noortmannen wert ghenoeemt. Noortmandien dat noch op den dach vā heden den seluen naemt buert. Sello nebe des voorsepden Kollo begaf hem oock totten Christen ghelooft / ende Charel die Coninck ghaf hem de Borcht vā Blois metten toebehoorten vā dien.

Als nu die plaghe der Noortmannen ghecessert was / ende Charel die Simpel Coninck Hertoghe vā Lotricke ende Brabant / grootelijc hopen de was voorttaen in vrede ende ghe rustelijc te leben / soo quam Koberht Graue vā Parijs / een listich Prince / ende sondt op teghen Charel / seggende dat hem die Croone vā Brancricke was toebehoorende / om dat

Robert
Graue
vā Pa-
rijs.

Qdd

Edo Graue van Angiers sijn broeder boden-genoet die Croone gehad hadde/ om dat hy als Coninck hadde gheregneert. Charel dit vernemende/ soo is hy met seker hulpe teghen de voorsepden Robert te velde ghetrocken/ en hebben met malckanderen voer die Stadt van Poisson gronuwelijck gestreden/ daer Robert met veel van sijnen berllagen wert/ maer dies niet te min Charel ontfiende Roberts gheslachte d'welck seer machtich was/ maecte vriendschap ende aliancie mitte Coninck Henrick van Sassen/ ende tot een teercken van sekerheyt/ soude hy hem die handt/ vande Heylige Martelaer S. Denijs/ int gont beflaghen/ ende verciert met costelijcke gesceenten.

Daer-nae quam desen Charel die Sumpel in grooter swaericheyt ende verdriet/ deur een boos verract hem gheschiet. Want Heribert Graue van Bermandois/ die des voorsepden Roberts van Parijs/ die hy Poisson berllagen was/ suster ghetrouwt hadde/ siende dat die Coninck nae Bermandois quam/ soo ghuech hy ootmoedelijcke toehem/ als een heimeelijck verrader/ ghebepdelijcken sijn dienste presenterende/ noode hem ter maectijt. Die Coninck hem wel berrouwende/ die sijn valsche laghen niet en voorsach/ ginc metten seken Heribert/ die hem verradelijck ghebangingen nam/ ende is binnen Peronnen inde ghebarickenisse van grooten rouwe ende swaricheyt gestorue (als voer) naer dat hy xv. iaren alleen gheregneert hadde/ int iaer 955.

Die Coninginne van Vranckrijck met name Ogna sijn ghesellinne/ dochter Eduardi des Coninck van Engelandt/ dit vernemende/ nemende

Lodewijc haren sone Hertoch van Loiringen ende Habant die doen noch een ionck kindt was/ heeft die blucht genomen wt Vranckrijck/ tot haeren Vader Eduwaert/ Coninck van Engelandt.

Hoe Vranckrijck nae Charel die Simpele gegouerneert vvert, ende van sijnen sone Lodewijck die Simpele.

Als eenighe Princen van Vranckrijck bedachten naer des voornoemden Charls doot/ dat het rijck sonder Coninck was/ soo hebben sy aenghenomen Adolphus/ Hertoch van Bourgondien/ sone van Richart die Graue die de Roymannen tot Chartres verdrēf/ ende heeft Vranckrijck gegouerneert den tijt van ontrēt xij. jaeren/ ende is doen overleden. Hieromme bonden die Franchoisen geraden/ haren ionghen Coninck weder te crighen/ die met sijn moeder in Engelandt was. Waeromme souden sy Willem de Kerisch-bischop van Sens/ om Lodewijc haren Coninck Charls de Sumpelens sone. Maer die Coninginne sijn moeder/ en wilde haer kindt niet laten gaen/ dan alleenlijck hy middele van sekerer expresse gelofte ende conditien. Op de welke hy met grooter macht wt Engelandt quam/ est die voorsepde Kerisch-bischop bracht hem tot Louwen in Vranckrijck/ al waer hy sijn beertien iaren ende geconsacert ende ghesalt wert/ int iaer 925. Dese Lodewijck oock met toename die Simpele/ nam ten houwelijcke Coninck Henric van Sassen dochter/ ghenoemt Gerberga/ die de suster was vanden eersten Kēser Otto.

LODE-

LVDOVICVS SIMPLEX CAR. SIMPL. F.

LODE VVIICK DE SIMPELE,

*Sone van Charel die Simpele, den xij.
Hertoch van Brabant.*

Lode-
vviijc de
Simpele
dē xij.
hertoch

Als Lodewijc die sim-
pele / Coninck van
Dranckrijck / dē xij.
Hertoch van Bra-
bant / en den vijftē vā
Lotrijck wt Enghe-
lant gheromen was /
ende in Dranckrijck Coninck gesalft /
(als bozen gesept is) soo was Dranck-
rijck den tijdt van vijft iaren in stilten
en niet rusten / sonder eenighe in-lant-
sche / oft wt-lantche oorloghe. Maer
daer na heeft dat meeste paert van
Dranckrijck opgeslaē / en besonder Hu-
go Capet / die groote Graue van Pa-
rijs / des boos. Roberts sone / die by
Boisfon verslaghen was / die stont na
die croone van Dranckrijck / mits dat
Odo sijn oom / als Coninck ghere-
gneert hadde (also bouen verhaelt is)
Te wijle dat Coninc Lodewijc boos.
noch een kind was / soo gebeurdet dat
hy deur valsche conspiratiē gebangen
wert bande Noortmannen sijn onge-
tron ondersatē. Otto die keyser (wiēs
suster met name Gerberga Lodewijc
ghetrouwt hadde) die vernemende /
quam in Dranckrijck met een ghe-
wellich hez van 7. legioenen / om
Lodewijc sijnen swager te verlossen.
Lodewijc by vande dese groote macht
des keyfers vreesende / hebben hem
les ende by wter ghenakenissen
ghelaten.

Een le-
gioen is
vi. M. vi.
C. en 66
mannen

Hy hadde twee sonē vā sijnder huys-
vrouwen Gerberga des keyfers
Henric d'eerste dochter / als Loha-
ris die nae hem Coninck wert / ende

Charel / die Hertoghe van Lotrijck
ende van Brabant is gheweest / te
weten cleyn Lotrijck / vander Maesen
nederwaerts totter Schelt / ende also
wert Brabant doen van Dranckrijck
ghescheyden / d'welck banden Coninc
Duppjins tijden / Vader van Charle
de Groote / die Coningē van Dranckrijc
te gader ghehoudē hadden. Die boos-
noemde Lodewijc is wt dese werelt
ghescheyden int jaer ons Heerē 955.
Ende heeft gheregneert den tijdt van
seben-en-twintich iaren.

Inden tijdt van desen Hertoch Lo-
dewijc / te weten int jaer 932. heeft vande
in een Italiaensche Stadt liggende aen Sarace-
die zee / Genua genoemt een warach-
tige fonteyne van bloet gevloeyt / due-
rende eenen gheheelen dach lanch / te
kennen ghevende die toecomēde ver-
woestinghe der selver Stadt / want int
selue iaer / in die Saracē wt Aphri-
ca gecomen in Italien / ende ten lesten
boos. die Stadt van Genua boos. zeven
die sy nae langhe belegeringe hebben
ghewonnen / de welke sy alsoo ver-
woest ende ghedestruert hebben / als
dat den eenen steen op den ander niet
en is ghebleven / meer eenen grups-
hoop ghelijck dan een Stadt / verwo-
gende al datter inder Stadt was / soo
wel vrouwen / mans / als kinderē / ooc
die gheheele Stadt beroovende. Die
Genuosfche Cooplieden dit verne-
mende / vergaderden byden anderen /
ende hebben die s. hepen metten ghe-
heelen roof genomen / oock verles-
de die ghevanghene.

LOTHARIUS III. BRABANTIAE DVX XIII.

LOTHARIVS

DE DERDE,

Sone Lodewijcx die simpele, den xiiij. Hertoch van Brabant, ende van Lotrijck.

Lotharius die
iiij. den
xiiij.
hertoch

Lodewijck de Simpele heeft gerekent Lotharis sijne sone / Coninck van Brancric / Hertoch van Lotrijck en van Brabant / die welcke Coninc ende Hertoch gheweest heeft den tijdt van rrii. iaren. Kēser Otto den tweeden sijn ooms sone hadde noch een ander suster genoemt Heilwich die ten houwelijc nam dē boozesepden Hugo Graue van Parijs: en daer van wout hy eenē sone / met name / Hugo Capet / desen toenaē wert hem ghegeuen doen hy noch ionck was / ter oorsaken dat hy dēdel kinderen daer hy mede was spelende / gewoon was haren cappuyt af te trecken banden hoofde. Om dat desen boozesepden Lotharis bēdelijc mocht regneren / soo maecte hy den boozesepden Graue Hugo / vader van Hugo Capet / Maerschalch van geheel Brancric. Maer coets daer na stēf Hugo ende wert tot S. Denis begrauen. Sinnen sijnen tijt wert Hongarijen ende Polen totten Christen ghelooue ghebrocht deur den H. man Adalbertum / Bishop van Pragen.

Hongarij
ende
Polē tot
tē Christiē
ge-
looue
ghe-
bracht.

Dē boozesepdē Lotharis heeft oozloghe gheboert teghen Kēser Otto den tweeden sijns ooms sone / om t'lant bangzoot Lotrijck / welc sijn boozvaders hadden beseten / ende is getrocken niet een groot heyz in Lotrijck / roouende en veel schade doende den Kēser-rijcke. Die Kēser die dit niet en hadde verwacht / liggende alsdoen binnen der stadt van Aken / en dooste hem niet roeren / midts dat hy daer op niet verstaē en was. Ende als die Coninc Lotharis nu in Brancric weder ghekeert was / soo dachtē die Kēser Otto om sijn leet te wreken /

waerom hy een grote heyzcracht vergaderende / ontboot den Coninck van meyninge te wesen hē in Brancric te comen versoecken / ontrent S. Aemēus-dage / ende alsoo viel hy met grooter macht in Brancric / en stichte roof ende brandt al-omme Aken / Louwen / Doison ende Parijs / ende niemant en dooste hem wederstaen / maer hy en descreuerde die kerckē n. Ontrent S. Andries dach / liggende op die Sepne / soo wert hem in sijn volcbanden Franchosen schade gedaen / slaende van achter inden steert. Maer t'is daer na soo verre gebraht / datter een dach doert gheodineert wert / om metten anderen te preken en te tracteren bandē prijs / ende vergaderden op een riuier / alwaer dege twee Princken metten anderen een accoord van pērs sloten / in deser maniere dat Lotharis Lotrijck vercrech niet vastichēdt van eede / nimmermeer eenich recht daer toe te preken / noch te epfschen / welc te besstaen is van groot Lotrijck / te weten bandē Aken nederwaerts. Ende die Kēser Otto / gaf hem oock ouer die stadt van Wormick / mer noch ander plaetsen daer questie om was. Desē boomoemdē Lotharis is wt dese werelt gheschēden int iaer ons Heeren neghen-hondert ende seuenentachtich / ander segghen lxxxiij. ach erlarendē eenē son. Lodewijck genoemt / die maer een iaer en regneerde nae sijns vaders doot / naer wiens aflijcheit succedeerde Charel dēs boozesepden Lotharis broeder.

Dintus.

CARO-

CAROLVS CRASSVS LVD. SIMPL.F.

CAROLVS DIE VETTE, OFT DICKE,

*den Vijfthiensten Hertoch van Brabant,
ende van Lotrijck.*

Caro-
lus
Crassus
den vx.
hertoch

Carolus Crassus Hertoch van Brabant ende Lotrijck (Tode-
wijck sijns broeders
Lotharis sone / Co-
ninck van Brancrijk
sonder kinderen ghe-
storben sijnde) is met grooter macht
nae Italien ghetrocken / teghen die
Saracenen ende Slaben / om dat
Christen gelooue te defenderen / ende
heeft Italie beschermt / ende als kei-
ser gegroet wesende / soo heeft hē Joā-
nes die Paus ten lesten seer gheerne
geroont / ende t'is nu onbekent / of
iemandt anders banden Pausen ghe-
beurt is / dat binnen den tijdt van vier
iaeren / dyn keisers zijn ghecroont ge-
weelt.

Dry
Keyfers
gecroont
binnen
vier iaer-
gen.

Als Italien nu in ruste gestelt was /
soo is die boosseyde Charel nae Brā-
rijk ghetrocken / int iaer viijshyrb.
Want die Noortmannen waren an-
derwerf in Brancrijk ingheballen /
verclarende datse alleenlyc hadden
peps ghemaect metten Coninck van
Brancrijk / ende niet metten Fran-
choisen / slyeden hieromne deure den
noot bedwonghen zijnde / hebben Ca-
rolus den keiser tot assistentie ghe-
roepen hem Brancrijk onderdanich
maeckende. Ende teghen die Noort-
mannen by Louen sinen legheer staē-
de / heeft tot twee diuersche stonden
sijn crijch-volck gesonden / maer en
heeft niet schijdes weert wtgerecht /
teghen soo grooten gewelt. Ende t'is
ten lesten soo verre ghecomen / als dat
Carolus die Coninc seer bezweet zyn-
de / hun t'landt heeft ghegheuen om te
bewoonen / d'welck banden Noort-
mannen / Noortmanden ghenoemt
wert. Daer na is Lozeppen verwoest
ende Briellant onderdanich gemaect /
gelijck als Hermaoldus Driester van

Lubeke schrijft. Maer Todewijc Co-
ninck van Dupschlant / heeft deure se-
ker verbondt metten Noortmannen /
sonder oorloge in sijn lant ende rijck
onbeschadicht ghebleven / niet teghen-
staende datse geheel Brancrijk had-
den verwoest. Maer wiens doot als
die selle barbarissche ongheloouighe
nu ontbreijdt ende by warē / so heb-
ben die Soheemers / Swabē / Buse
ende ander Slaben / die hy onder tri-
bunt gebracht hadde / hun alsooden van
dese seruittut verlost. Doet-ter-tijdt
wert Dassen verwoest banden boos-
seyden Noortmannen ofte Denen / dē
Hertoch Bruno wert doot-geslagen /
met noch twaelf Grauen / Theoderi-
cus ende Macquardus Bisschoppen /
zijn oock ghedoot geweest. Doe wert
Briellant verwoest / die stad van
Maestricht gheheelijc gedeftruceert.
Oec hebben die reeroovers Colen en
Trier iammerlijc verbrant. Van dat
palleys binnen Aken hebben sy hare
peert-stal ghemackt. Om die breefe
der onghelooighe ende barbarissche
hebben die van Ments hun begont
sterck te maechē. Carolus die ionge
linck wederkerende van Roome
met een gheweldich heyr / heeft
die Noortmannen byder rivierē die
Maese aengetast / ende heeft dese met
alsulcken ghevelt gedwonghen deure
belegeringe / als datse den vijftiensten
dach zijn ghenootsaecht geweest / hun
op-te gheuen : ende die tyrannen
van Denen gebangen ghenomē heb-
bende / soo en heeft hy hem oer die
byanden Godts met alsulcken straf-
sichepdt niet ghebroken alst betadē /
tot een lanch-duerende achterdeel en
sware ruine der kerck / dē ongodde-
loosen sparende / sekeren eedt van hen-
lieden ontfangēde / ende met conditie
des verbondts van hun ouerbloedich
ghege-

ghegeuen heeft hy dese by en brack
laten deur-gaen. Maer splicden d'on-
verstandicheyt van des Coninck ione-
heyt bespottende / als sy nu los ende
by waren / soo zijn sy anderwerf t'sa-
men gehoopt / ende hebben alsulcken
schade ende verderffnisse gedaen / als
dat sy die maete van vreecheydt zijn te
bouen ghegaen. Wat meer? die stede
metten borghers / die Bishoppē met
hun gantsche rudde / die deurluchrige
kercken metten hoop der geloovigē /
zijnt samen verbrande gheweest. Hier-
omme wert Carolus inden raet ghe-
accuseert ende besculdicht / ende om
sijn dwachtheyt wille van t'rijck afge-
set / ende heeft Arnulphum sijn broe-
der tot eenen successie ghehadt.

Nu keeren wy wederomme totten
boosheyden Carolum die Dicke oft
Wette / vā wien die Graue Hugo met
roename Capet / (die een stout ende
verstandich Prince was) een groot
byandt wesende / heeft nae die Croo-
ne ghesaen / willende Charle daer
af beroouen / niet tegenstaende dat sy
twee gesusters kinderen waren. En
Hugo pretendeerde dit recht / midts
dat sijn oudt Oom Odo / Graue van
Angiers Coninck hadde gheweest.
Hertoch Charle van Brabant dit ver-
nemende / quam met een groot
heer van Brabanters en Loepnot-
sen / int iaer ons Heeren 980. tegē dē
boosheyden Hugo / die hem ooc te ge-
moet quam met een groote menigte
van volcke. Suler dat daer eenē grou-
welijcken slach gebiel / maer Charle
tweemaal victorie hebbende / behield
dat velt / in-nemende die stadt van
Louvain. Hugo dit siende / vergader-
de anderwerf een geweldich heer / en
belegerde die boosheyde stadt vā Lou-
wen / den tijt van meer dan een maēt.
Maer Charle wert ten leste deur ver-
raet des Bishops Anselmi tot Louwe
s' nachts by sijn huysvrouwe ligghen-
de ghevanghen / ende tot Orleans
ghebrut / al waer hy inde ghebanchē-
nisse van grooten rouwe seer ellende-
lijck sijn leuen heeft geeyndt / int iaer
ons Heeren 992. achter-latende een-
nen sone Otto genoemd / en twee doch-
ters / eene met name Gerberga die
getrouwt heeft den broeder des Graue

van Henegouwe / ontfanghende met
t'houwelijck dat Graeffchap van Lo-
ben ende Brieffel / met oock t' Mar-
graeffchap des Heijlichs Rijck van
Brabant / ende Ernegardis hebbende
tot eenen man den Graue van Hen-
gouwe. Na die doot Charles heeft
sijnen sone booscheyden / als Hertoch
gheregneert.

Ende t' is seer te verwonderen / sept
Otto Bishop van Frisinghen / dat
desen keiser voornemt / nae dē kei-
ser Carolum die Groot / onder alle
Coningen van Dancryck / van geen
meerder macht en is gheweest / dat hy
binnen corten tijt / tot alsulcker ar-
moeden is gecomen / als dat hy voot
heeft gebreck ghehadt / ende van Ar-
nulpho nu Coninck gemact zijnde /
claerhelijck heeft versocht / een wep-
nich van sijnen schat in Dupschlant /
dankelijck te mogē ontfange. Suler 106 30.
dat hy met Job wel hadde mogē seg-
ghen: Ghy hebt my opgeheben / ende
als op den wint stellende hebby my
crachelijck omgheworpen.

Ontreft den tijt vanden boosheyden
Hertoch o r'immers cortz daer-nae /
te weten / int iaer dussent / maer nae
die rekeninghe van andere / dussent
twee / heeft den keiser Otto / becom-
dende dat d'Italienen ende Fran-
choisen altijt wt waren om dat kei-
serrijc op hen te brengen / ende dat in Seuen
Dupschlant veel opzochs hadde ghe- Keur-
weest / om der election en keurs wille / vorsten
en dat die Franchoisen ooc practiceer- gheoord-
den dat keiserrijck op hen te brengen. neert.
en gemect dattet de Christenen eenen
machtigen Potentaet vā noode was /
om den Paus en die Christē Kelligē
te defenderen ende voer te staen. Dese
ordinatie der keur-vorste / met hulpe
vanden Paus Gregorius inghesiet /
soo van Gheeselijcke als weerlijcke
personen / als namentlijck dese d'ij
Kerck-bishoppē van Mentz / Cenz
ende Trier. Daer toe heeft hy ghe-
maecht dese vier weerlijcke Vorsten.
Die Vorst van Bohemen / want op
dier tijt en hadde Boheme noch geen
Coninghen / die Paltz-graue vanden
Rijn / den Hertoch van Sassen / ende
de Marchgrauē van Brandenburg.

OTTO CAROLI F.

OTTO SONE VAN

CAROLVS, DEN SESTHIENSTEN,

Hertoch van Brabant, ende van Lotrijck.

Otto dē
xvi. Her
toch.

Otto den xvi. Hertoch van Brabant / ende bā Lozen / regneerde nae sijns Vaders doot vijftien iaren int iaer 1002. Een

waerachtich / wettich / ende een eenich erfgenaem der Croonen van Brancrich / die sonder wettich op: gheslozen is. Maer hy verschrict zijnde deur t' exempel van sijnen Vader / en merckende dat die Graue Hugo hem veel te machtich was : soo heeft hy lieuer gehad dē tijtel des Hertochdoms met ruste te ghebruyken / dan na dat rijc te staen / ende hem in groot perijckel te stellen. Aldus heeft hy sijn onderfaten den tijt van xv. iaren (als bouen) in brede ende gerusticheit geregeert.

Hericus
hertoch
van
Beyerē.

Henricus Hertoch van Seperen / Keysers / inde plaetse des afdijnghe Ottonis gheset / heeft dat deel van Lotrijck en Brabant / te weten (t' gene dat walsch Brabant genoemt wort) Godesfrop den Graue van Ardenne / ouer ghegeuen tot bedroch ende achterdoel van Serberga / suster bā Otto. Na Godesfrop is sijn Broeder Godelijn gesuccedeert en na ghebolcht / die xv. iaren regneerde / wt den welken hebben heuren oospronck ghehad Stephanus die xi. Paus van Roomen / Godesfrop sijn successour / ende Geda / die ten houwelijck ghenomen heeft Lambrecht Graue van Louen / naer Godesfrop is gebolcht Godesfrop den derden sone / toegenoemt metten Sulte / de welcke niet alleen en heeft beseten lotringen en Brabant / maer heeft daer-en-bouen met gewelt van wapenen in-genomen ende beseten / soo wel Hollant als Vriesslant. Hy hadde een suster ghenoeemt Ida / die getrouwt heeft Eustathium den Graue van Soemē / van welcke Ida geboze zijn Godesfrop de iij. en Goudewijn Coningen van Jerusalem. Maer hoe wel dese vier Princen d'ē na d'ander vervolgens / met toelatinge des Key-

sers / den tijtel des Hertochs bā Brabant ende lotringen hebben geboert / nochtans niet warachtich noch wetelijc / als de gene die dat Hertochdom niet geheel / ende t'selue onrechtueerdich / die wettighe besitters ende erfgenamen van haer erfelijckheyt ende recht berooft / hebben beseten : hierom soo ist dat wy dese onder die Hertoghen van Brabant niet en hebben geset / heur liden onweerdich achtende / in eerlijcker oorden te stellen / wt die welcke sy die warachtighe erfgenamen van Brabant / met onbehoorlijckheyt ende bedroch / onrechtelijc wtgedreuen hebbē. Maer dese ten lesten achter-latende den tijtel van Hertoch van Brabant / soo hebben sy aengenomen die namen van Grauen van Louen ende Suesse / niet oock (soo eenighe gheboelen) dat Marchgraveschap des heplijchs rijcs. Welcke alle t'samen Sarlandus / die Hertoghen van Brabant alleenlijck verbolgende is stil-swijghende boozhy ghegaens : maer gemerct in dese dat warachtich gheslachte des Keysers Charel de Groot wort ghercontinueert ende verbolcht / en sy na dat die bremdelingen dat Hertochdom van Brabant onrecht hadden beseten / wederom hadden vercregen / soo sullen wy dese hier d'een na d'ander verbolgens in t'gheslachte der Hertoghen stellen.

Maer eer wy comē totter beschijvinghen van Lambrecht ende Serberga / soo en comē wy niet stil-swijgende boozhy passerē / sonder intcor te te verhalen t'innemen der Hepligher Stadt van Jerusalem / ghemercke wy hier boven banden victorieusen Godesfrop van Bullion hebben ghesproken / die de selue Stadt met een deurluchtighe victorie heeft inghenomen. Als nu tot desen eynde te horen alle Christe Princen / Potentaten / ende Edele van alle Rijcken en Provincien met groot gewelt van volcke

Jerusalē
die H.
stadt in-
genomē
an. 1099

byden anderen vergaderd zijnde / die
stadt van Antiochien hadden innegē-
nomen / soo zijn dese voort getrocken /
ende hebben die boossepde H. stad van
Jerusalem belegerd op eenen moegē-
standt / daer sy den tijdt van xxix. da-
gen booslagē / lijden de groote ellende
van honger ende dorst / want die sche-
pen en consten niet soo bequamenlijck
aencomen / nae dat den noot sulcr wel
was bereysshende. Or en mocht die
fonteyne Siloen navelijc die menichte
van menschen lauen. Als so dus een
wyle tijds in soo grooten arinoede
waren gheweest / soo begonstet hun
grootelijc te verdrieten / hieromme
raedt houdende hebbē sy geresolveert
om houten balcken ende ander ghe-
reerschap int bosch te haelen / daer af
blockhuyfen ghenaeckt werden / met
noch ander ingenie / die sy met groo-
ter cracht dzongen aen die muere van
Jerusalem / om daer op climmede / al-
soo die stad te bestojmen. Maer die
van binnen hebben hen bromelijck
ghedefendeert.

Daer nae commen die Christenen
met leederen aen die mueren / vā daer
sy geweldich veel Saracene verslaede
die stad ten lesten hebben ingenomē.
In Salomons tempel was een me-
nichte van onghelouuighe gebloden /
die haer mannelijc defendeerdē / maer
die Christenen ten leste die deur met
boomen ende ander instrumenten op
brykende / werden meester vande sel-
ven Tempel. Vande Saracenen zijn
der meer dan thien duysent verslagē /
soo veel bloedts was daer gestort / als
dat die afghelouwen leden / te weten
breuen / armen / hoofden ende handen
int bloedt swommen / als oft dese in
der rivieren hadden gheballen. Daer
hebben die Christenen eenē rijckelijc
ken duynt ende schat gevonden / waer-
van die stad ouerbloedich was / sulcr
desse vander onghelouigher goet nu
waren rijck geworden. Ende Gode-
waert van Bullion en dacht opt roo-
den niet / maer begonmerde hem meer
met cranen te visiteren dat graf ons
Heeren / ende den Serch van Calu-
rien / alwaer die Salichmaker des
wereldts is ghecrupst geweest. Daer
nae wert den toren van Sion vanden
Christenen belegerd / alwaer dzy hon-

dert kidders de blucht hadden geno-
men / die ten lesten gedwongen waren
henmits seker ransoen op te geuen.
Dese doosluchtige ende memorabile
victorie heeft Gode almachtich de
Christenen verleent / den xv. dach der
maent Julij int iaer duysent ende ne-
ghen-en-neghentich.

Als die Christenen den boossepden
Godebaert van Bullion wilden croo-
nen tot eenen Coninc van Jerusalem
soo en heeft hy dat gheensins willen
consentieren / seggende. Dat niet en be-
taemde in die H. stad ghecroont te
worden / daer Christus onsen Heer is
ghecroont gheweest met een doornen
croons / nat vanden bloede.

Daer na wert Godebaert geaduer-
teert / hoe dat die Soudaen van Babi-
lonien / een outallijck volck was sen-
dende / om die stad van Jerusalem te
belegghen / doen besette hy met volc-
ke den toren van Sion / op eenē dzy-
dach in d' Oostmaent. Die Christenen
waren sterck ontrent twintich duys-
ent mannen / maer die Saracene wa-
ren in ghetale / ouer die dzy hondert
duysent / dē Admirael des Soudaens
was seer verwondert / dat die Christe-
nen hen soo verre te ghemoet quamē
ghetrocken / seggende dat sy dyl ende
wgsinnich waren / van meyninge dat
se hen binnen de mueren van Jerusa-
lem niet en souden hebben derre ver-
beyden / maer hy en hadde ghen ken-
nisse van die wonderlijcke wercken
Godes.

Al dus zijn die Christenen en Tur-
ken tsamen tegen elck anderen verga-
dert op een black belt / ende hebbē den
Turcken met alsulcken ghevelte ende
snelheyt aengengallen / ende haer ooydē
gebzoken / als datse geenē tijt en had-
den haren doghe te spannen / maer eē
ieghelijc die blucht nēnēde / aerbep-
de om wech te comen / daer werden
menich duysent Turcken verslaghen.
Ende hun menichte was soo groo-
sulcr dat d' achterste niet en wistē wat
dooz gheschiet was / van achter haer
eygen volck doordringende int ghe-
weir der Christenen. Ende die Chri-
stenen hebben al doen deur die gracie
Godes een soo glorieusen victorie ver-
cregē als opt mach geschiet zijn weer-
dich tot eē eeuwige memorie beschre-
uen.

Heerlijc
ke victo-
rie der
Christe-
nen tegē
die Tur-
ken.

hen te werden. Want gelijc de Rooyden windt die wolcken verstroyet/ alsoo hebben die Christenen de Turcke boozt-ghedreben ende verslage/ die de blucht waer nemende/ waeraf ooc een menichte inde zeespringende zijn verdoncken.

Eenen Turck die totten Christe gelooue bekeert was/ heeft vertelt/ hoe dat de Admirael der Turcken staende voor die poorte van Ascalon/ en siede dat die Christenen sijn volck soo deerlijc hondden ende kerfden/ sprack met claegelijcke woorden aldus/ O Mahomet ons ghebieder ende Patroon/ waer zijn nu v crachten/ waer is die macht der hemelscher Goden metten welke ghy in vzeuchden leeft/ waer is die geduerighe cracht des Schepers/ in wiens tegenwoordicheydt ghy altijt zijt staende/ waerom hebdt v volck achterghelaten/ i welc t alder naeckste vult/ wende het schijnfel ende wt daerschel van alle menschen/ dus beestelijck verniet en doorslaet. Die volck dat dese septon bedriest/ pleech voort van ons te bidden/ ende en pleech anders niet te hebben/ dan allcentlic een male ende palster. Och/ och/ waeromne hebben wy hunder ontfermt ende ghespaert/ waerom en hebben wy dese niet dooghellaghen?

Den boozsepde Godesoy van Sullion Coninck van Jerusalem ende Margraue des Heylics Rijck/ heeft mer sijnen Capellaen totter stadt van Antwerpen gesonden/ eenen onesti-

meerlijcken schat ende tresoor/ te weten/ dat H. Besnijdenisse ons Heeren Christe Jesu/ i welck met de boozlijcke eere ende deuotie/ by den Bisshop van Camerijc/ die geheele Clergie/ Magistraet ende Borgeren/ met Cypren ende banen inde stadt gebracht wert. Ende inde stilte van dat H. Sacrificie der Missen/ zijn dry druppelen bloets/ miraculeuselijc op t Corporael geballen/ ooc genesen een Coninghinne van Sicilien/ die een ongeneselijcke sieckte hadde. En als dat boozsepde Heylich Besnijdenisse wert omgedragen/ soo isser inde Sullversmids-strate eenē beseten mā van den byandt verlost gheweest. Godesoy die deurluchtighe ende victorieuse Prince/ een iaer dry daghe min Coninck gheweest hebbende/ is sallychlyck overleden/ seer Christelijcreyn ende onbesmet van sijn lichame/ binnen sijnen leven. En is met grooter droefheyt der Christenen/ aenden boert des berchs van Calbarie begraven gheweest. Doe wert in sijn plaetse sijn broeder Soudewijn Coninck van Jerusalem gemaect. Maer t is grootelijc te beclagen/ dat die Christenen die H. stadt verloren hebben/ die sy met soo grooten aerbeidt/ swaerheyt ende pericule hadden gewonnen/ naedemael datse die hadde besetē den tijdt van onrent 80. jaren. Nu willen wy weder-keeren tot onse boozgadede materien.

Dat H. Besnijdenisse ons Heeren.

Eens
Turck
clachte
aen Mahomet

LAMBERTVS ET GEERBERGA.

L A M B R E C H T

ENDE GEERBERGA,

*de seuenthienste Hertoghen van Brabant,*Lam-
brecht
end:
Geerber-
ga den
xvij.
Hertog-
ghen.

Umbrecht en Geer-
berga / Graue van
Loue en Suesfel.
Dese Geerberga
was de dochter
bā Hertoch Cha-
rel / en die suster/
midsghaders oock

erfghenaeme vanden Hertoch Oe-
to. Als sy niet alleen onrechtelijck/
maer oock ongoddelijck / van haers
broeders erfelijcheit wert wrgellost
soo heeft sy voo: haer ghehouden dat
Graeffchap van Louen en Suesfel/
met ooc d' Marchgraeffchap des H.
Aijer / t welck sy van haren vader tot
een houwelijckse ghifte hadde ont-
fanghen. Sy heeft den voorsepde Lā-
brecht (een stoutmoedich mā ter ooz-
logen) getrouwt / vande welcken sy ge-
hadt heeft Henrick ghenoeint d' ou-
de / Graue van Louen ende Suesfel/
oock Marchgraue des H. Aijer.

Dese Lābrecht sone Aepneri met-
ten langen halse / des Grauen bā He-
negouwe / ende die broeder Aepneri
Graue dessels Graeffchaps / hē ver-
heffende van die verregē victorie ouer
die Luyckenaers / in eenē bloedighen
slach geschiet tot Hougarden / tegen
Saldrick Bishop van Luydic / daer
heel edele onder meer andere verfla-
gen werden / soo aerbeyde hy om we-
derom te krijgē dat hy verlorē hadde.
Hieromne aenbeerde hy eē oorloge
tegen sijn nebe Godsfrop / Graue bā
Ardenne / inde welke hy by Floit-
baen verflagen wert / int iær 1014.
geregneert hebben den tijdt van rij.
iaeren / en liet na hē sijnen voorsepden
sone Henrick d' oude Graue / daer van
wy hier na sullen tractere / die bā sijn-
der hupso:ouwen Geertruyt / dochter
Aobrechts / de Driese / Graue bā Vlaē-
derē verweckt heeft eerst Lambrecht
den Graue sijnen successeur / een bail-
lāt Prince ter oorlogē / en Jda die tē
houwelijck ghenomen heeft Soude-
wijn / Graue bā Vlaēderē en Hene-
gouwe / en machtelc die tot eenē mā

genomē heeft Eustathium / Graue bā
Sulloin. Lambrecht nu inden strijdt
doot-geblebē zijnde / so is Henric sijnē
anderen sone / gheuonnen vander
hupso:ouwe Geda / dochter des Gra-
uen van Ardenne / in sijn plaetse ghe-
succedeert. En also dese in eenen strijdt
gevanghē hadde een edelman genoēt
Herman / die welcke binnen Louē int
Hof by en los ghinc / nochtans als
gevangen man / soo is desen op eenen
nacht hemelijck inde camer vanden
voorsepden Graue slapen / gecomē / en
heeft den seluen declijck vermoort / en
die blucht genomen / int iær 1078.

Henrick sijnen derden sone is nae
sijnen vader gesuccedeert ende in sijn
plaetse gecomē. Hy hadde tē houwe-
lijc genomen die suster des Hertochs
van Thuringē / aende welke hy ver-
wert heeft Henrick / die inden strijdt
van Doornick doodt gebleuen is / int
iær 1069. en Godsfrope / die welke
lotrijck weder-gerregghen heeft.

Jnde tijt des voorsepde Lābrechts
en Geerberga / te wetē int iær 1007.
was in Walschlant geboren / eē won-
derlijc schepsel van eē vrou- / persoon /
met twee hooften / vier armen / ende
voorts allen leden dobbel tottē nabel
toe. En beneden dē nabel voorts / was
sy in alder manieren gelijc een ander
mensche. Sy tijden als d' een adt / soo
hogerde d' āder / als d' eē loech / schep-
de d' āder / als d' eē spardāder sweech.
Ten lesten so stierf d' een / maer d' ander
leefde daer nae ontrent d'v iaeren /
dragen also des anders doot lichaem /
die daer na ooc gestorvē is / overmits
den g:ouwelijcken stanc ende swaer
verdriet dat sy hadde van dat doode
lichaē. Sebastianus Munsterns ver-
haelt in sijn Cosmographie / bā twee-
lingen / wiens hooften aen d' een zijde
vast aen een gewassen waeren / waer
van d' eē voort stierf / soo dat d' ander se-
keren tijdt noch leefde / tot datter stierf
mids den stanc van het doode lichaē
dat was dragende.

HEN-

Bloedi-
gē slach
tot Hou-
garden

HENRICVS DVX BRABANTLÆ.

HENRICK I. VAN

DIEN NAME,

*d'oude, den xviij. Hertoch, Graue van Louen ende
Bruessel, Marckgraue des H. Rijcx.*

Henri-
cus 1.
den 18.
hertoch

Henric d'eerste d'oude / was d'viiiij. Hertoch / Graue van Louen ende Bruessel / Marckgraue des H. Rijcx / sone Lambrechts boossept / die verfla-
ge was deur Godewaert van Arden-
nen (als voze) liet eenen sone nae
hem / Henrick ghenoemt / die na de
doodt van Lambrecht synen Vader
Graue van Louen ende Bruessele wert
geheeten Henrick d'oude. Ende heeft
berwert eenen sone genoemt Baldri-
cum / anders Lambrecht toe-genoemt
meiten baerde / ende Rechtele die
ghetrout heeft Eustachium d'eerste /
Hertoch van Bouloin / soo boue ver-
haelt is. Hy regneerde xxiij. iaren /
ende schreef hem Graue van Louen
ende Bruessel. Na dat hy op sijn bed-
de vermoort was / so regneerde Lam-
brecht die tweede / Henric sone acht
iaren. Dese stichte dat Collegie der
Canonicken van S. Goedelen binnen
Bruessel / ende S. Peeters tot Loue.
Hy wert ten lesten in eenen strijt hy
Dornick verflaghen / int iaer 1054.
ende is binnen Rijnuel begrauen ghe-
weest. Henrick die tweede Lambrechts

sone / int iaer 1054. heeft gheregneert
xxiiij. iaren. Hy hadde getrouet die su-
ster des Hertochs van Thuringen /
ende heeft twee sonen ghehad / Hen-
rick ende Godewaert / hy stierf int
iaer 1078.

Henrick die derde Henric sone /
int iaer 1078. heeft gheregeert xviij.
iaren. Dese schreef hem Graue van
Louen ende Brabant / hy is oock in
eenen slach verflaghen by Dornick
ende te Rijnuel begrauen / int iaer
1095. sonder eenich opz achter te
laten.

Ontrent den tijdt des boossepden
Henric d'oude / te weten / int iaer als
men schreef 1036. soo heeft een ghe-
noemt Berengarius / ghebozen van
Tours in Francijck / begonst wt te
ghenen tot Angiers en daer ontrent /
d'eerste gronuwelijke ketterijse bande
Sacramentarijse / waerom versche-
den Concilien werden gehouden / al
waer sijn blasphemijse valsche ende
nieuwe ketterijse ghedoemt wert / die
hy oock dickwils int openbaer we-
derroepen heeft / ende daer niet inne
en is ghestoemen. Sijn leeringhe is
in dese onsalighe tijden ouer al seer
verbreijt.

Berenga-
rius
d'Aerts
Ketterse
beginfel

Canon-
ix die
van
S. Go-
delen en
S. Pee-
ters ge-
fodeert.

LAMBERTVS. BARBATVS $\overline{\text{XIX}}$.DVX BRAB.

L A M B R E C H T

METTEN BAERDE,

*den neghenthienden Hertoch
van Brabant.*m-
echt
etten
erde
129.
toch

Mertoch Lambrecht mettē
baerde / anders Galdrich
die tweede van desen nae-
me / v: oeder des boos-
de Hēric die derde / Gra-
ue van Louen ende Brues-
sel / die seven Preben-
den / ofte Canonickē heest ghe-
fundeert in S. Peeters kerke bin-
nen der stadt van Louē / ende twaelue
inde kerke bā S. Goedele tot Brues-
sel (als voze geseyt is). Hy heest van
Oda die dochter Goselijns des Her-

tochs van Lotringhen ghewonnen
Henrich den tweeden van desen nae-
me / Graue ende Marchgraue.

Deze Lambrecht heest dat Heylich
lichaem van S. Goedelen verdragen
wt die kerke van S. Saurix bin-
nē Bruesel / inde Hoost-kerke al-
daer / wien hy die thiende van Brues-
sel heest ghegheben / met meer ander
goeden. Desen vijftien iaeren gere-
gneert hebbende / is verflaghen ghe-
weest in eenen strijdt byder stadt van
Dornick / int iaer 1063.

HENRICVS II. DVX BRAB.

H E N R I C K

D I E T V W E E D E

*van dien naem, den t'v'ntichsten
Hertoch van Brabant.*

Henrick
de tweede
den
xx. Her
togh.

Henrick die tweede
van die name / heeft
verwecht eenen sone
oock met name He-
rick die derde bā die
name / Graue ende
Margrave des H.

Alsx. Naedemaet dat desen Henrick
den tijdt van elf iaeren hadde ghere-
gneert / soo wert hy van een Edelman
met name Herman in sijn bedde ver-
moort / alsoo hier boven verhaelt is.
inden iaere alsmenscreef 1074.

Een seergroot Reusen lichaem
gehevonden.

Een Reu-
sen lic-
haem ge-
vondt.

Ontrent den tijdt des voozsen-
den Henrick die tweede / soo
wert binnen de stadt bā Koo-
men ghebonden een groot
Reusen lichaem / gants geheel / sonder
corruptie ende onverteert / hebbende
in t'midden op de borst een wonde
lanck vier voeten ende eenen halven
breet / ende dat lichaem was lan-

ger dan die mueren bander stadt hoo-
ghe waren. Ende men vondt oock in
sijn graf staende eenen lanterne met
eender bernende keerse / dienen met
gheenen winde wt blasen / noch met
geenen water wt blusschen en conde /
maer daer was eenē van subtylē ver-
stande / die met eē greffie onder in die
keerse een ghat maechte / daer die
licht in quam / ende terfont ghinc die
keerse wt / ende hy lanckhepdt des
tijds begonst dat lichaem te verrot-
ten ende stofte te wordē / als ander in-
schen lichaemē. Op sijn graf lach eenē
steen / opt deksel van sijn lichaem was
gheschreven / ende inden steen gegravē
heert aldus: Hier leyt Dallas Evan-
ders sone / die den Ridder Turnus
heeft ghedoor met eender lancien.
Men vermoet dat dese woorden doe-
ter tijdt daer niet opgehouden en wa-
ren / hoe wel dānnen seyt Carmentis
die latijnsche letteren ghebonden te
hebben / maer dat Ennius oft een
ander Poet die nader handt daer op
heeft doen setten.

HENRICVS III. DVX BRAB.

HENRICK III.

VAN DIEN NAME,

*den een-en-twintichsten Hertoch
van Brabant.*Henric
den iij.
den 21.
hertoch

Henrick die derde van die
name / heeft gegeneereert
eenē sone met name Hē-
rick / van desen name die
vierde / Graue / en Mar-
grauē des H. Rijkx / ende Godevaert
metten baerde toegenoeint / den eer-
sten Hertoch van Lotringen / Graue
van Loben / ende Marchgrauē des
Heplich Rijkx. Hy regneerde den tijt
van seftien iaeren / ende sterft int iaer
ons Heeren 1090.

D'Orden der Regulieren.

Colle-
rius Ca-
nonicus

In den tijt banden boofz. Hen-
rick die derde / te weten int iaer

1080. is d'orden of t' Clooster le-
uen der Monicken Regulieren ghe-
noemt (die daer schijnen hunnen re-
ghel te hebben ontfanghen van S.
Augustijn Bifchop) ghereformeeert /
ende tot een beter manier vā leuē ge-
bracht / deur den weerdigē mā Godes-
fuo. Ghelijck de selue orden d'yn
hondert iaeren daer nae / weder ont-
gelt zijnde / in eē beter discipline ende
manier van Clooster-leuen gestelt is /
daer byder tijdt inde Nederlanden
veel godd'zēesende en gheleerde mā-
nen zijn opghedoedt gheweest / tot
grootē voozderinge des Catholischen
gheloofs.

HENRICVS IIII. BRABANTLÆ DVX XXII.

H E N R I C K

DIE VIERDE

van desen name, den xxij. Hertoch
van Brabant.

Herrick
die vier-
de xxij.
Hertoch

Henrich die vierde van de-
sen name Graue en Mar-
grauē des Heilich Rijck
heeft geregneert ses iaere/
oft daer ontrēt, ende is tot
Dornich ghestorven in die wapenen/
oft int tomoij, indē iaere alsinē schreef
1096. ende wert begraven inde kerk-
ke van S. Geertruyt binnen Nijvel.

Nae die doot van desen Henrich
die vierde, die sonder eenich sone ach-
ter te laten wt dese werelt ghescheyde
was, succedeerde sijn broeder, genoēt
Godesclop metten baerde. Die booz-
sepe Henric hadde oock een dochter/
die gherron hadde Frederic d'eerste
van dien name Henric, die wt deser
weerd ghescheyden is booz sijnen
Vader.

Een vvonder Godts vvraecke.

Chro-
nica
Polonie
vvōder-
lijke
Godts
punitie.

Ontrēt dese tijt is in Polē cē m-
mozabilesaecke gebeurt. Coninc
van Polen Pompilius genoēt hadde
allen sijns Vaders broeders doen
vergeuen, d'welck den rechtbeerdigē
Godt niet en liet onghewoken want
op enen tijdt houdende een heer-
lijke maeltijt, so quamen die mup-
sen wtē graue der vergeben persoo-
nen, van ongheloofeliker grootten
die den Coninck metten sijnen ober-
taselsittende aen-bielen, die welc sijn
gardemē allen haeren aerbeydt niet
en conde gheheeren. Men in rechte
een groot vier rontōme Pompilius/
sijnder hupsozourwen ende kinderen,

maer ten baete niet want die mupsen
spronghen ober t vier, den moordadig-
gen Coninck met een furie toegaele.
Maer gheen bate bindende blodenspr-
alle nae een ander element, bāt aert-
rijck, ende namen hun blucht nae die
zee in een schip, maer te berzheefte
want die boozs. mupsen swommen
met grooter menichten deur t water/
ende maecten gaten int schip, so datse
genootsaect waerē weder aen t iande
te comen, midts t'perijckel van ver-
drincken, daer die mupsen den Co-
ninck in meerder menichten aenbielē
hem met sijnder hupsozourwe en kin-
deren grouwelijck bytende. Ten leste
nam die Coninck metten sijnen die
blucht op eenen toren, met naeme
Cruyswits, maer tē holp al niet, wāt
die mupsen liepen met grooter me-
nichten den toren op, eerst deerlijck
doot bytende sijn sonen, daernaē sijn
hupsozourwe, ende ten lesten den Co-
ninck selue hem op etende totten bee-
nen toe, wzaecke nemende van die
grouwelijke tprannie der moordad-
dicheyt. Waerachtich een grouwelijc
exempel booz de moorders.

Van gelijcken leestmen van Hatto
Bischop tot Mentz, wiens bleesch die
mupsen hebbē ghegeten ende wiens
bloet ghedroncken, erēde sijn cleederē
van sijn lijf, ende waer sijnen naē ghe-
schreyden stont, cradden sijn wt. Soo dat
den toren die hy inden Rijn hadde la-
ten maecten om hem te salueren, niet
en profiteerde.

GODEFRIDVS BARON BATVS DVX BRAB.

G O D E V A E R T

M E T T E N B A E R D E,

*den drij en-twintichsten Hertock
van Brabant.*

Gode-
uaert
metten
Baerde
den 23.
hertogh

Godebaert ghenoeint met-
ten baerde sone Henric
die derde/ en broeder des
boosjepden Henric die
vierde wert Graue vā Lo-
uen ende Brussel/ ende Marchgrabe
des H. Rijer / alsinen schreef 1096.
Men wien Keyser Henric sijn doch-
ter ghaf tot den hunsbrouwe wesende
des ionghen keyfers suster. Dese
Godebaert wert metten baerde ghe-
noemt / midts dat hy sijnen vader
beloofd hadde sijnen baert niet eer te
scheeren / booz hy en hadde eerst sijn
wettelijke landen Brabant ende
Loerich weder vercreghen / waer toe
hy quam in deser manieren.

In den tijt banden Keyser Hen-
rich den derden Godebaerts metten
baerde schoon-vader / soo trock Her-
toch Godebaert van Sullion over die
zee nae dat H. lande / die Hertoch vā
Loerich was / als af- ghebaelt vande
Grauen van Ardenen / van eender
zijden / ende liet dat Hertochdom vā
Loerich (daer Brabant meesten-
deel in begrepen is) in handen ende
bewaringe vandē Hertoge ofte Gra-
ue Henric van Limborch sijn Neue-
een dobbel ende onghetrou Prince/
sonderlinghe inden twist tussche den
boosjepden Keyser Henric/ en Hen-
rich sijn sone/ die tegē sijnen vader op-
stondt / neersticheit doende om selue
Keyser te zijn / midts dat sijn vader
teghen den Paus ende den stoel van
Roome misdaen hadde / ende was
hieromme tot hem trecken beel Prin-
cen ende Heeren maer sonderlinghe
viel met hem Henric vā Limborch/
stercken den sone ende opropede tegē
sijn vader. Daernaer verliet hy dē so-
ne ende trock byden vader. Maer ten
lesten sierf vande Keyser Henric bin-
nen der Stadt vā Luicde/ doe hy rltij.

iaeren als Keyser hadde gheregeert
lijdcude veel ghewelto. Daer-na quā
Henric sijnen sone int Keyserrijk/
ende werdt gedachtich der ongetrou-
wichheit des boosjepden Henric van
Limborch / ende dede hem vanghen/
maer hy ontquam niet practicken.
Ende obernichts dat hy als erfgenaef
van Godebaert ende Soudewijn vā
Guillō dat Hertochdom vā Loerich daer
Grabāt meest is in liggē hadde ge-
houde/ so beroufde hē die Keyser daer
af/ en ghaf t selue den boosjepdē Gode
naert metten baerde sijnen swaeger /
Graue vā Loue genoemt/ vē welcken
hy met Keyserlijke bonnisse maec-
te Hertoch/ also den 16. iaeren Gra-
ue van Louen ghemeeft hebbende.

Die Keyser gaf Godebaert te dra-
ghen eenen wapen- schilt van siluer/
ende daer na eenen schilt van goude/
geclaut/ getonge ende getant vā kele/
ghelick wijlen Hertoghe August H.
Segghen man boerde. Dit geschie-
de int iaer ons Heeren 1108. Ende
doen wast geleden hondert iare ende
cen / dat Otto Coninch Charels sone
stierf / ende Geerberga sijn suster be-
rooft wert van t Hertochdom / be-
houdende alleen Louen ende Brussel.
Maer Godebaert crech weder
Loerich ende Grabāt / vander Maer-
sen totter Schelt / dat sijn booz- vade-
ren af- ghemomen was/ die norhtans
van Charels die Groote gheslachte
gheromen waren.

Hertoch Godebaert nu tot desen
state gheromen zijnde / onbboot de
ghene die sijnder booz- vaderen leen-
mannen plagen te zijn/ die welcke als
ghehoorjaen en onderdanich zijnde
compareerde. Onder ander onbboot
hy Heer Arnout Berthout/ Heere vā
Grimbergen / om sijn leen te comen
onsangen / maer ouermids hy seer
mach-

Die van
Arden-
nen be-
saren
t Her-
tochdom
van Bra-
bant t'on
recht.

machtych en rijk was / soo was hy
 soo grootmoedich / dat hy den Hertog
 niet en wilde keunen eenich rechte
 te hebben in t'lant van Grimbergen.
 Hy was oock Heer van half Mechelen /
 d'ander helfte vercrech hy by coope
 vande Kercke van Lipdick. Hy
 was oock in ghelijc Heere van Duffel /
 van Walem / Kumpst / Hesp /
 Gele.

Desen boosfeyde Godabaert metten
 baerde wert vanden gheheelen
 Edeldom seer bemint / oock hebben
 veel Coningen deur hem legaten sijn
 vrientschap begheert / want het was
 een goedertieren Prince / herre van
 alle wreetheyde ende tyrannie ver-
 schepden. Hy socht alstijt meer sijnder
 Heeren / dan sijn eyghen profijt. Hy
 waecte / op dat sijn ghemeynte soude
 gerust slapen / hy arbeide / om dat die
 sijne souden ledich gaen. Den ondanc-
 baren ende de onverstandigē dede hy
 deucht / ia oock tegen huns selfs danck.

Vande eerste oorloghen tusschen den
 Hertoghe ende den Heere van
 Grimbergen.

Oorlo-
 ghe tuss-
 che de
 hertoch
 van
 Brabant
 ende de
 Heere
 van Grim-
 bergen.

Also daer grooten twist was
 gheresen tusschen den boos-
 seyden Heer Arnout Hertog
 thout / ende den Hertog God-
 abaert mette baerde / soo vergader-
 de elck sijn macht / ende die Hertoghe
 crech veel dorpen ende heerlijcheden
 met ghevelt van Heer Arnout. Hy
 leuerden malkanderē slach met groot-
 ter menicheten van volcke / al-waer

grouwelijck ghebochten wert / daer
 Brabant groote schade was lijdede /
 want daer werden veel ridders ver-
 slaghen. Heer Arnout een stout
 moedich Prince / sterck ende cloer ter
 wapenen / oock seer bloetgierich /
 dreef sijn volck vromelijck aen / sulcx
 dat hy ten lesten deur groote vromie-
 heit velt behielt / niet teghenstaende
 dat Godabaert victorieus was / doe-
 de oock groote forse met wapenen
 onder sijn vanden / maer moest ten
 lesten met sijn volck totten velde wij-
 ken. Ende van dier tijt af boerden sy
 sware ende bloedige oorloghen teghen
 malkanderen / gheduerende totten
 sterf-dach toe vande boosfeyden God-
 abaert. Die elijf iaren gheregneert
 hebbende deur de doot wt dese werelt
 gheschepden is int iær 1140. ende
 wert begraven inde kercke int Cloo-
 ster van Westigem / dat eē mās Abdijse
 is tusschen Gruessel ende Kelt. Ach-
 ter-latende eenen sone met name God-
 abaert die tweede Hertog / ende
 Henrick Graue van Louen / die daer
 nae Monich wert int Clooster van
 Westigem / ende Alepdis Coninginne
 van Engelandt.

Sijn groote heylicheit ende godt-Perck
 bruytlicheydt machmen mercken by Abdijs
 allen die Cloosters die hy met sijn en- by Lovē
 ghen gelt ende op sijnen cost gheson- gesticht
 deert heeft. Hy stichte dat Clooster by
 Louen Perck genoemt / welck daer
 noch staet / ende nader-hant deur
 hulpe van veel goede Heeren / met
 schoen lant ende huylingen vermeer-
 dert ende rijcker gemaect wert.

GODEFRIDVS II. GOD. BARBATI F. DVX BRAB.

GODEVAERT II.

VAN DIEN NAME.

Den xxiiij. Hertoch van Brabant.

Gode-
uaert
die ij. dē
24. Her
toch.

Odeuaert de tweede
sone des booscepden
Godeuaerts metten
baerde/ Hertoch en
Margraue (inden
tijt vā Coenraet die
Kieser) wt Iurgarde
dochter des Hertochs vā Salsborch/
der Kēserinnen suster/ is sijnen Va-
der int Hertochdom ghesuccedeert.
Als dese een iacr gheregneert hadde/
soo is hy met grooter menichten van
volcke reghen Henrick Hertoch van
Limborch gereden/ die welcke metter
macht in lotringen gecomen zijnde/
bedreef al te grootē geweld van moor-
den ende roouen. Godeuaert trock
terstont na die stad van S. Trupen/
die hy belegerde/ midts dat dese stad
metten booscepde Henrick was hou-
dende/ ende na veel strijdens ende af-
souten/ heeft hy dese ten lesten in-ge-
nomen niet appointeiner/ siende dat
Henrick hun gheen onsfed en dede.
Die bozghers ende inwoonders der
seluer stad/ om meerder quact ront-
blijeden/ beloofden hem onderdanic-
heyt/ waer deur so hunnen peys ver-
creghen. Daer nae wert die wet ver-
sedt/ ende die Heeren Henrichen
gontlich wesende werde verdrueuen.
Doen quam hy inder stad/ daer hy
boos Heere wert ontfanghen ende
ghehult.

Van daer trock hy met grooter
macht nae Aken/ daer hy inghelaren
wert/ ende heeft den tijt van twee da-
ghen in sijne Maesteyt gheseten/ be-
dwinghende allen d'inwoonders tot
sijnder huldinche. Aldus die gantsche
macht des Hertochs Henrick te niet
gedaen hebbende/ soo is Godeuaert
met sijn knechten in grooter trium-
phen weder in Sabā gekcort. Niet
lange daer na heeft hy oock tegen die
Szinbergers oorloge geboert/ maer
met meerder schade dan profijt/
want die Szinbergers bercregen in
desen strijt allē t'gene weder/ dat hen
Godeuaert metten baerde te vozen af
ghenomen hadde.

Men leeft in sommige chronijckē
dattet in desen tijde byder stad van
Louen in eenen nacht honich daude.
Daer na is desen Prince Godeuaert
ouerleden int iacr ons Heeren 1144.
als hy d'ij iaren ende eker maenden
gheregneert hadde/ ende wert begrā-
uen in S. Peeters Kercke binnen de
stad van Louen.

Na den tijt vanden booscepde Go: Ioannes
deuaert die ij. te weten int iacr 1161 de tem-
soo is wt dese werelt geseheden lo- poribus.
annes de temporibus, den wapen-
drager vanden H Carolus die Groo-
te/ Roomsch- Kieser ende Coninck
van Brancije/ our wesende d'ij hon-
dert y. iacr/ t'welck memo:abel is.

GODEFRIDVS III. IN CVNIS BRAB.DVX.

GODEVAERT

DE DERDE,

*Den 25. Hertoch van Brabant, Godenaert
inde wieghe ghenoeft.*

Gode-
uaert de
ij. inde
wieghe
genoet
de xxv.
hertoch

Godenaert die derde
van dien name / sone
des boosfeyden Go-
denaerts die tweede
den xrb. Hertoch /
Graue ende Marc-
graue is merre wie-

ge inden strijt gebacht / want hy ver-
loosfijnen vader noch gheen iaer out
wesende. Niet teghenstaende Keyser
Conraert confirmeerde hem al t'ge-
ne dat sijn boosvaders hem verleen-
hadden. Maer om sijnder ionckheyt
wille soo waren sommighe Heeren
te sonter om te rebelleren / ende be-
sonder H. Wouter diemen Gertshout
noemt / des Heeren van Grimbergen
sone / ende H. Geeraert van Grimber-
gen sijn broeder diemen hiet draech-
baert / beyde H. Arnouts kinderen.
Dese wonnen ende bestreuerden tot-
ten gront toe die Borcht van Rete-
laer / liggende niet verre van Wilboor-
den op die Reme / tusschen Wilboor-
den (doen ter tijdt een dorp) ende Epe-
ghem / daertinnen al noch den berch stet
staen. Oock verbrandde sy dat boor-
sejde dorp van Wilboorden / beroo-
uende oock ianmerlijck t'plat lant.

Allen die Gaender-heeren ende
den Edelboom van Brabant dit siende
ende merckende dese wreede inin-
zie / daer van sy seer beroert waren
gheboden een goote hezbaert /
vergaderende allen de macht die sy
souden / soo in Brabant als Vorrijck
ende cregghen oock goote hulpe ende
assistentie van Graue Diederick van
Blaenderen. Ende trocken alsoo mer-
rer macht nae Grimbergen / twelck
sy seer sterck ghebollewerckt donden /
dat sy wonne ende verbrandent met-
zen Clooster. Des anderen daerha
trocken sy boor die stad van Meche-
len / verbrandende t'lant van Grim-
berghen / liggende tusschen Deuren

ende Mechelen / twelcke stad sy bele-
gerden. Maer als sy vernamen dat
die Heeren van Grimbergen een
goote macht van volcke hadden ber-
gadert / soo verlieten die Braban-
ders Mechelen / comende des nachts
by Grimbergen logeren / ende t'san-
derdaechs trocken sy noch vast naer-
der / berceet om slach te leueren. Maer
wt gratien sonden sy eenen Heraut
aende H. van Grimbergen / hem ont-
bedende / dat hy quame tot ghenade
vanden iongen Hertoge / ende indien
niet / dat hy hem torten strijde soude
bereyden / waer op die H. van Grim-
bergen antwoorde / dat hy met hem
wilde slach leueren.

Daer na gaf die H. van Gae-
he den raet datmen haren ionghen
Hertoghe van Bruesel soude halen /
om de Brabanders moet ende co-
giet te geuen om bymelijcker te strij-
den. Ende alsoo wert dit hint liggende
in een silueren wieghe / gehael van
Heer Arnout van Crapnhem / ende
gehangen aen eenen willigen boom /
int delt daer den slach gheschiedde /
staende aen een haghe / noch ter tijdt
genoemt de Weseen-hage.

Doen wert daer vreeselijck gestre-
den / banden moeghen tot inder nacht
toe. Des anderen daechs werdt daer
weder bitterlijck ghesreden / tot als
die Brabanders die victorie verreege-
maer een dat daertoe qua / so gheschie-
de daer een grouwelijcke moort ende
bloetstorting / niet verlies van menich
mans leuen. Als die Hertoghe den
Borcht van Grimbergen nu in sijn
macht hadde gheregen / soo wert dese
torten gronde toe afgheworpen. Maer
hoe wel die boosfeyde Hertoghe die
dictorie hadde / soo en gheschiedet son-
der groot verlies niet / want daer veel
Princken ende Heeren doot bleuen.
Vande Grimberghers was Heer Ar-
nout

Viluoor
den eer-
tijts een
Dorp.

Grou-
welijck
striede
van de
Braban-
ders te-
gen den
H. van
Grim-
bergen.

nout H. van Grimbergen alsoo ghe-
wont dat hy daer af gestorven is met
meer ander edele. Daer wert oock
ghebaughen H. Arnout d'oude Heer
van Grimbergen / met sinen sone H.
Wouter / ende veel andere.

Desen H. Wouter van sijn ghebanc-
kenisse verloft trock met veel andere
Princen ende Heere over die zee / om
die H. Stadt van Jerusalem te conque-
stieren / laetende sinen iong broeder
te gijsele / in handen des boosheyden
Hertochs. Als desen boosheyden
Heere Wouter Berthout langen tijdt
int ongeloouich lant hadde geweest
ende mannelijc tegen die Saracenen
ende heydenen gestreden hadde / soo
keerde hy weder hertwaert over om
sinen boosheyden ionghen broeder te
verlossen / maer bevondt dat hy ghe-
storven was. Ende ter oorsacken van
desen soo ist / dat die ionckste broeder
int landt van Grimbergē / ende in veel
plaetsen onder Grimberghen liggēde
dat leen-goeterst ende behoudt. Heer
Wouter vernemende dat hy telāghe
hertoest hadde / soo trock hy haestelijc
over die zee / daer hy banden Sarace-
nen by Damiaten verslagen wert.

Als dien boosmoedē Hertoch Go-
debaert was ouden ghetworden xvij.

iaeren / soo nam hy tot eender hups-
brouwen Margriete des Hertoghen
Henric vā Limborchs dochter. Hier
deur wert te neder ghelept den twijf
ender gheschil / dat also lange hadde
gestaen / als Godebaert metten baer
de botrijck weder creech / teghen Hen-
rick van Limborch desen Heir vader.
Desen Godebaert wā aen dese Mar-
griete twee sonen / dē eenē genoēt He-
rick / die nae sijn vader int Hertochdō
suceedeerde / ende den anderen met
naeme Melbrecht / die Gischop van
Lupdich wert / en gemartyrizeert is.
Godebaert heeft gheregneert den tijt
van xlvj iaeren / ende is overleden int
iaer 1187. Ende wert begraven in S.
Peeters Kerke binne Loden alwaer
Margriete sijn hupsbrouwe oock be-
graven lept.

Van sommighe teeckenē die in
desen tijdt gesien vverden.

Binnen den tijdt vā desen Hertoch
heeft tot veel plaetsen grootē hon-
ger en dierte gheweest / en daer werdt
menich wonderlijc teecken gesien.
In sommighe stedē gheschiedē vrees-
lijcke en verbaerlijcke eerdrbevingē
inde locht werden dā sommen gesien
ende dā Maenen.

Grootē
plagen
regnerē

HENRICVS GODEFRIDI F. DVX BRABANTIE XXVI.

H E N R I C K

SONE GODEVAERTS,

*den ses-en-twintichsten Hertoghe
van Brabant.*

Hēricus
Gode-
vaerts
sone
dē xxvj.
hertoch

Henrick Godevaerts sone
erfde na de dood van sijnen
Vader dat Hertochdom /
ende trouwde tot sijnder
ghesellinnen Machtildis/
des Grauen van Soloniē Marhecus
dochter. Men seyt dat hy van haer
creech twee sonen / te weten Henrick /
die naderhandt Hertoch wert / ende
Godevaert: hy genereerde oock vier
dochteren / vande welcke d'ouste ghe-
noemt was Maria / die met houw-
lijck ghealieert is gheweest aenden
Keyser Otto de vierde. Die tweede
met name Sophia troude Keynaert/
Graue van Gelderlandt / wt de wel-
cke hy ghegenereert heeft Otto / Gra-
ue van Gelderlandt boossept / en Hen-
rick Bisshop van Iupdick. Die
derde dochter ghenoeemt Margriete/
troude tot eenen man den Graue van
Arvernon in Franckrijck ende Solo-
mien. Die vierde Machtelt genoemt/
die tot eenen man nam Florentium
oft Floris / Graue van Hollandt / vāde
welcke hy verwerckt heeft Willem
Graue van Hollandt / ende naemlaels
Roonsch Coninck / die banden Drie-
sen wert verslagen. Die selve Floren-
tius Graue heeft oock ghegenereert
wt die boossepde Machtelt een doch-
ter / die ten houwelijcken ghenomien
heeft Willem Graue van Henegou-
wt / tot wiens erfelijckheyde hy ghe-
boecht is dat Graeffschap van Hene-
gouwe Hollandt ende Zeelandt.

Desen Henricus d'eerste / heeft nae
die doodt sijnder eerster huysvrouwen
Machtelt ghetrouwt Mariam / doch-
ter van Philips Coninck van Fran-
rijck / vande welcke hy een dochter
heeft verwecht / die boos haren man
heeft genomē den Hertoch vā Cleuē.
Die boosnoemde Henrick heeft int

tweede iaer sijns Kijser dat Casteel en
huys van Duras (ghelegen tusschen
die stadt van Leentw ende S. Trupde)
gedestruereert totten gronde tot / t welc
hy ses iaeren daerna weder tot groo-
ten coste opghelouwt heeft. Doertrac
die selue Hertoch met sijn heprcracht
teghen Geeraert Graue van Loon /
verbrandende ende destruerende met
grooter derwoestinge sijn lant. Daer
nae belegherde hy die stadt van Sint
Trupden / die hy inghenomen heeft.
d'Onsaecche deser onloghen en werde
niet clacrljck ghenoech verhaelt / vā-
den genen die wy in dese onse Chro-
nijke sijn naevolgende / hoe wel noch
tans eenighe affimeren hier af oos-
saecche gheuweest te hebben die boech-
dye van S. Trupden.

Den boossepden Hertoch Hen-
rick mettrē Kerisch Bisshop vā Metz
in Loeynen / en noch met ander Prin-
cen ende Heeren repide nae Jerusa-
lem / beroonende dat hy een warach-
tich Prince der Christenen was / ende
een bpandit der Turcken. Zoo wert
deur hē (als een Capiteyn der Chri-
stienen ghemaect) die rijcke en mach-
tighe stadt Saruth niet ghevelt in-
genomen / ende die Turcken verdoe-
den. Een wyle tijds daer-nae / wert
oock ghewonnen die groote stadt van
Constantinopolis / deur die hupe des
boossepden Henrick. Waerom hy een-
nen grooten lof ende naem verzege-
n heeft. Daer-nae heerde Hertoch He-
rick weder in Brabant. En int ach-
thienste iaer sijns rijcs ende Hertoch-
doms heeft hy geweldichlijck gestre-
den teghen Florentium / doentertijt
Graue van Hollandt / ende teghen
Otto Graue van Ghelre. Alwaer hy
victoricuselijck heeft gebochten / wāt
hy heeft dese twee Grauen gebangen

e Huyse
vā Du-
ras tus-
schen
Leeu en
de Sint
Truyde.

S. Truy
dē inge-
nomen.

genomen / maer hy leefde met sijn
vanden (al was hy eenen leeuw)
seer goedertierlijck ende ghenadich/
want den peys ghesloten zijnde heeft
hy hen elck een van sijn voorsepde
dochteren ghegeven.

Int xviij. iaer sijns rijcs berga-
derde die selue Hertoch Henrick wt
gantsch Sabant een groote menich-
te van volcke / ende is daer mede nae
die stad van Luydich ghetrocken / die
welcke hy na veel schermtutinge en
assouten in-genomen heeft. Binnen
de stad werden veel mans ende vrou-
wen bande rasende soldaten met een
barbarische wreethedde ende wra-
nie vermoort / ende niet alle en wer-
den ontallijcke mans ende vrouwen/
maer oock die cleynen ende ionghen on-
noesel hinderken (my schoont dat
icht verhalet) in t'water gheworpen
ende verbronden / vrouwen / ende
maechden zijn seer schandelijck ghe-
bioleert gheweest. Voorts so zijn die
soldaten inder kercken geloopt om
die oock te berooven / alwaer sy die
genijde altaren met menschen bloet
hebben besmet / sulcx datmen in allen
hoeken een teeken des wreetheds
mocht spore. Dat gantsch lant ront-
omme Tongeren met oock die stad
selue wert gheheel verbrant ende
verwoest. Maer int weder-keeren
wert dat gheluck der Sabanders
dewijl die rechmeerdige Godts gram-
schap in ongheluck verandert / want
Hugo Bishop van Luydich / heeftse
met eenen hoop volcsseer dapper ge-
volcht / ende heeft wel twee duysent
verslagen. Dese waren al meestendeel
van Louen ende Liere / ende veel van
hen werden ghevangen / iae Hertoch
Henrick selue en rontte nauwelijck
met luttel geselschaps ontsloopen. De-
sen slach ende strijt geschiedde tusschen
dat doorp van Montenaecken ende die
ende stad van Landen op een plaetse
Staps ghenoemt.

Daerna ist gheschiet dat die Her-
toghe wesende binnen der stad van
Briessel bande Grauen van Vlaen-
deren ende Hollant beleghert wert/
dier met gooter macht voer quamē/
mer oock Haelberge Prince en broe-
der des Coninck van Engelandt. Ich
beuinde dat d'oofsake deser oorlogen

soude gheweest hebben dat Henrick
sijnen behouden Vader den Coninck
van Vrancrijck geen hulpe en soude
doen / metten welcken die voornem-
de Graue oorloghe was voerende.
Hier gheschiede menighen oploop
ende dickwils tot grooten achterdeel
van die daer voorlaghen. Op eenen
tijt als Hertoch Henrick eenen groo-
ten assout hadde gheleden / soo veran-
derde hy terstont synen moet / belo-
uende den Graue van Vlaenderen /
dat hy van dier tijt af den Coninck
van Vrancrijck nimmermeer en
soude bystant doen / noch met ghelt
noch met wapenen. Den peys onder
heulieden in deser manieren gesloten
zijnde / soo wert den leger terstont
op-ghebrocken.

Omtrent desen tijt soo heeft Sala-
dijn die Soudaen oft Coninck van
Babilonien die H. stad van Jerusa-
lem gewonnen / ende dat heyligh lant
wert wter Christenen handen weder
ghenomen / daert omtrent lxxx. iaeren
onder gheweest hadde / van Gode-
uaerts van Sullions tijden / t'welck
Godt die Heere alsoo ghehengde /
overtuigde d'overbloedicheit der son-
den / die banden Christenen int heyl-
lich landt geschiedde / soo onder weer-
lijcke als geestelijcke personen.

Jerusa-
lem den
Christe
nē afge-
nomen.

Van die bruyloft van Otto den iv.
Keyser, ende hoe die Coninck van
Vrancrijck ten strijde beroepen vvert,
ende ten lesten, van die doot des Her-
tochs Henric voorleijt.

In t'iaer ons Heeren 1214. is die
Keyser Otto die iij. binnen Maer-
tricht ghecomen / alwaer hy tot
eender ghesellinne heeft ghetrouwet
die dochter des voorsepden Henric /
Maria. Daer hebben de voornemende
Otto metten Graue van Vlaenderen/
den Coninck van Vrancrijck t'strijde
beroepen / waerintme hun Hertoch
Henrick te hulpe ghecomen is. Al-
dus met eenen grootē hoop volcs ver-
gadert soo hebben die voorgenomde
hinnen leggher gheslagen / niet verre
van Dornick. Die Coninck van Vranc-
rijck merckende dat hy dese groote
menichte niet en soude connē weder-
staen / soo is hy (soomensept) met
wee-

Luydic
inghe-
nomen.

Slach
tusschen
Monte-
naecken
en
Landen.

weenende ooghen in die kercke ghegaen/biddende den Heere hem in een rechtbeerdige sacche behulpich te wesen. Daernaes is hy met een groote menichte van volcke sijnen vbandt te ghemoet getrocken. Alwaer eenen grooten ende grouwelijckē slach gheslaghen wert / die pijlen vloegen inde locht soo dicht/als oft hagel-steenen hadden gheweest/die peerden maecten alsulcken ghetier int brieschen en loopen sulen datter d'aerde grouwelijck af daverde/allesints was groote droefheyt/ende hier en was anders n te sien/dan alleen een grouwelijcke en afgrijselijke ghedaente des doods. Maer die Franchoisen creghe noch tans int leste d'overhandt/ nemende vier Capiteynen der vbanden gebanghen. Naedat die Graue van Vlaen-

deren/die Keyser Otto/ende die Hertoch Henrich/ een langhe wyle tijds hadden teghengehouden/hebbent (de hoop verlatende) op een loopen ghesielt/om hun leven te salberen. Die Hertoghe Henricz daer na d'onghelouighe verslagen hebbēde/heeft hem seluen eenen lofsijckē naem bereghen. Int naestvolghende iaer/ soo heeft hy binnen Colen deure groote siekten sijn leuen gheepndt/ int iaer ons Heeren 1235. als hy geregneert hadde den tijdt van xlvij. iaeren / en wert begraven binnen Loben in S. Peeters kercke/ wils sepulture daer noch heden d'oeft gesien wort/ staende verheuen int midden vande choor. Maer Maria sijn leste huysvrouw/ is begraven in die kercke van Afsighem.

HENRICVS MAGNANIMVS XXVII. BRAB. DVX.

H E N R I C K

DEN HOECHMOEDIGHEN,

den 27. Hertoch van Brabant.

Henric
den
Hooch
moedi-
gen ge-
noemt.
den 27.
Her-
toch.

Henrick Hertoch vā
Brabant en Mar-
grauē van eenighe
genoemt dē Hooch-
moedigē succedee-
de na die doot sijns
Vaders int Hertoch
dom. Hy heeft eerst tot eender huyf-
brouwen ghenomen Mariam/ doch-
ter des Roomsch Coninc Philips/
die des eersten Keyfers Frederic
sone was. Vande welcke hy eenē sone
reech/ oock met name Henrick/ ende
vier dochteren / waer van d'ouste
Machtelē ghenoemt ten houwelyck
ghegeuen wert aen den broeder van
de Coninc van Brancrick/ Graue
van Artois ende S. Paul/ daer af
quam die brone Robert van Artois.
d'Andere met name Maria/ troude
den Hertoch van Beveren. Die derde
was ghenoemt Beatrix/ die welcke
ten houwelyck ghegheuen wert den
Kant-graue van Thuringen. Ende
d'alderionckste Margriete geheeten
begaf haer totten Cloosterlycken le-
uen/ ende heeft in heylighē gesche-
nen int Clooster van S. Bernardus
oorden/ ghenoemt t' Hertogendale/
ligghende twee mylen van Louen/ in
een schoon lustighe pleyne. Dit Cloo-
ster heeft Hertoch Henrick haren
Vader/ daer van wy hier tracteren/
ghesicht/ waeromme dat t' Hertog-
endale ghenoemt wert/ midts dat
van eenen Hertoge gesondeert was/
daer toe besettende die thienden van
ouer-Issche/ met noch ander goeden/
nae die doot van Maria boosheyt/
troude Hertoch Henrick een ander
brouwe/ met name Sophie/ die van
edelen stamme was/ dochter van S.
Elisabeth vā Thuringen. Dese deyl-
bedagheltier den armen seer milde-
lich/ volgende die boer-schappen ende
t' exempel haerder hepliger moeder.

Hy baerden Henrick eenen sone/ die
oock nae den Vader kerken ghedaen
wert.

Desen boosheyt Hertoch Henrick
heeft groote oorloge ghehoert aen die
Mase ende den Rhijn. Hy heeft Aan-
denrode ghewonnen / ende totten
gronde toe ghedestruert. Daer nae
belegerde hy met grooter macht van
volcke die stad van Colen/ maer te
verghefs/ want hy die niet en conde
ghewinnen. Maer als hy eenē groo-
ten hoop volcx verlozen hadde / soo
trock hy in die om-liggende dorpen/
ende al brantlichtende ende roouen-
de/ is hy van daer vertrocken. Ten
tijde van desen Henrick hebben Al-
bertus die groote/ ende Thomas van
Aquinen Predicaeren / beyde ghe-
leerde ende vermaerde mannen / in
haren fleur geweest. Albertus hadde
sijn residentie binnen der stad van
Colen / ende Thomas was een Pro-
fessier ende openbaer Lector inder
Godsheyt tot Pauen.

Alber-
tus Ma-
gnus, en
Thomas
van A-
quinen

Hoe den voorsayde Henric die Room-
sche Croone ontsayde, ende
van sijn doot.

Innocentius die vierde / Paus
van Roomen/ naerdien hy Keyser
Frederick die tweede / als sijnder
loosheyt moede zijnde (soo eenige
seggen) van t' Roomsche Rijck afgeset
hadde/ soo heeft hy aen Henrick Her-
toch van Brabant vrien gheson-
den/ hem biddende dat hy t' regiment
van t' Roomsche Rijck aenneme wil-
de/ t' welck die Hertoghe niet sijnder
fortynnen ende staet te vreden zijnde
ontseyde en refuserde / maer recom-
mandeerde grootelich hy de Room-
sche Princen sijn susters sone Wil-
lem sijnen neue/ Graue van Hollant/
welcke promotie causeerde / dat die
selue

selue Willem nae die doot van Henrick / lande-graue van Thuringen / deur beuel des boosceyden Papis Innocentij / byden kienbozsten daer toe ghecozen wert. Daer-nae reysde hy nae Aken / al-waer hy blydelijck ontfanghen wert. Maer als hy van meyninge was te reysen nae Roomē / om die keyserlijcke Croone t'ontfanghen / soo stonden die Briesen op teghē Coninck Willem / waeromme hy niet een groote heyreracht op die Briesen trock. Desen Henrick een vroom en hooghmoedich Prince stierf in xxiij. iaer sijns Rijcs / int iaer 1274. ende werdt begraven int Clooster van Wilers.

Die gheloofweerdighe Chronijck-schrijvers verhalen / als dat ontrent desen tijdt een vermaerde toobeneresse in Engelandt was / wiens waert als die Priesters inder kerckē waren celebrerende / soo quamen die diyuclen ende namen haer lichaem wten grabe / settende t'selue op een swart peert / d'welch sy deur die lucht buerden / t'groot iammer en geschreye van dese toobeneressen wert ghehoort duer vier mijlen weechs verre.

Een v wonderlijck Godts vverck ende Mirakel vveerdich eeuvi-gher memorien.

Voor die doot banden boosce. Hertoch Henrick / te weten. int iaer 1276. soo heeft Woutrechtelt / dochter van Floris die dertienste / Graue van Hollāt / huyfrouwe vā Graue Herman van Hennebozch / op onser L. Vrouwen dach inde basten wesen deden goeden

bijdach / tot Iosduynen / int Clooster buyten Delft / alwaer sy gecomē was / ghebaert d'p-hondert trijf. kinderen / al met volmaerte ledckens / de welke Otto Bishop van Brecht hare oom / in een becken doopte. Die knechtens werden ghenocmt Joannes / ende die meyskens Elizabeth. Maer soo haest als sy ghedoopt waren / soo sterven sy al t'samen / met die Grabinne haer moeder. Ende werden allen gelyck int voorgenomde Clooster begravē. Ghelijcken noch heden daechs mach sien in haer historie / ouer dat graf gemaect. d' Oorsaecke van dit mirakel is / datter op eenē tijdt een arm vrouken wiens man gestoruen was quam boosch die deuren broodt biddende / hebbende twee kinderkens op haer armen beyde van eender d'acht. Die booscepe Grabinne die schamel vrouken siende heeft versmacdt / seggende / onmogelijck te zijne / meer dā een kindt van eenen man t'eender reysen te ontfangen. Dat vrouken heeft haer bequamelijc veradwoudt seggen / d' dit deur Godts ghechēnisse wel geschieden mochte. Maer die Grabinne en wilde dat niet ghelouen / en heeft dit vrouken schoffierlijcken toe gesproken / ende schandelijck van haer verdrēnen. Waeromme sy seer geturbeert ende verstoort was / segghende: Godt die alken dingen machthich zijt / ick bidde v ootmoedelijck deser Grabinnen alsoo veel kinderen te verleenē t'eender d'acht als daer daghen int iaer comen / t'welch aldus geschiet is / ghelijcken bouen verhaelt heeft. Desghelijc en is noyt ghedoot noch ghelien gheweest.

HENRICVS MANSVETVS XXVIII. DVX BRAB.

H E N R I C K

DE SAECHTMOEDIGHE,

den xxviii. Hertoch van
Brabant.

Hēric de
saecht-
moedi-
ge pho-
noemt
den 28.
hertoch

Henrich de saechtmoedighe Hertoch ende Marchgraeue / sone des voorsepde Hēric de Hoochmoedighe / quam naer die doodsijns baders totten rijke. Hy wordt van eenighe genoemt die Saechtmoedige mitsdien hy seer sechbaer / inlijck ende soet int aenschouwen was / soo datmen nauwelijc sijns ghelijc en vondt. Ende was van seer hoogen en edelen ghesachte / van allen zijden / al soo hier vooren verhaelt is. Hy troude een seer edele en deuchdelike bloeme / Vrouwe Alepdis / dochter des Hertochs van Bourgondien / aende welcke hy d'p sonen wan / Henrich / Jan / Godenaert / ende een dochter met name Maria / die daer nae treide Philips die derde van dien name Coninck van Brancrich / S. Lodewijc sone. Desen voorsepde Henric regeerde sijn landt als een getrouw Prince / in goeden peyse / midtsgaders in eendrachticheyt / als een die tot alle gratie ende liefgetallicheyt gheboort was. Godenaert die ionckste sone / hadde vooz sijn gedeelte in Brabant / Hereschot / Bierbeke / Sichenen / ende S. Nechten Kode. Hy was een edel / sechbaer ende vroom Prince / ende troude een edel vrouwe / waer mede hy creecht landt van Dierfon / daer aen hy wan

eenen schoonen sone gheheeten Jan / met oock twee dochteren.

Desen Hertoch Henrich heeft binnen allen synen leuen die deucht der eendrachticheydt in grooter estimen ende weerdicheydt ghehadt : maer d'ur haet ende nijt dā sommige Heeren wert hy deerlijck ter doot ghebracht / int iær 1260. nae dat hy den tijdt van dertich iær geregneert hadde. Na wiens aftijcheydt sijn huyse vrouwe sekeren tijdt regneerde / mits dat haer kinderen tot hunnen iaeren noch niet geromen en waren. Hy liggen beyde binnen der stadt van Louvegrauen / int Clooster vanden Predicaren / d'welck die Hertoch selue ghesicht ende ghesondeert hadde / aende rechte handt vanden hooge altaer.

Naden tijdt vanden voorsepden Henrich / te weten / int iær als men schreef 1272. oft daer-omtrent quam wt Italien sommige ketters die rijde de Gheesselaers gheenoemt werden : dese geestelicken / liepen Duyschlant en Brancrich hen / seluen geesselden / ende dit geesselen hielden sy van meerder weerde ende verdienste dan Martelaer te steruen / ende aldus het landt deureloop ende / spreiden sy onder dat volc verscheden valsche dwalingen ende ketterijen.

IOANNES HENRICI III. F. DVX BRAB.

IOANNES

D'E E R S T E

*van dien name, den xxix. Hertoch
van Brabant.*

Ioannes
I. den
29. Her
soch.

Ioannes d'eerste van desen name/ Hertoch van Lotringen/ Brabant ende Limborch/ Marchgrauē des H. Rijck/ ende Adboract van Aken/ den tweeden sone des overleden Hertochs is van d'oberste banden stede tot eenen Prince gecoren. Overmits dat Henric d'ouste sone daer-toe niet bequaem was/ om eenige ghebreken die hy hadde. Desen volgende den raedt des Heeren van Mechelen/ die een deuchdelyck Prince was/ heeft hem selven totten Cloosterlijcken staet begenen/ waeromme terfont tusschen die van Louen ende die van Mechelen eenen grooten r'wist op-rees/ ende die van Loben causeerde datmē Henric te cort dede/ want al en was hy niet wel bequaem tottet goubernement/ soo seiden hy datmen hadde mogen deure den wyfsen raedt van sijnen Heeren elant doen regeren. In somma het is tē lesten soo verre gheromen/ dat die Louenaers hun poorten bestonde te sluyten/ als die bobergenoeinde Alepdis mer haren sone Jan daer-inne comē wilde.

Winnen desen seluen tijde/ zijn die Louenaers (soomen sept) op d'aerde van Mechelen gheromen/ om die al metten sweerde ende viere te vernietelen/ t'welck die Heere vander stadt bernemende/ is terfont met sijn volck wt-getrocken/ om den vyant te wederstaen. Den strijt gheviel seer wreet ende schromelijck om aensien/ ende die victorie keerde ter syden vander gene die de sterckste waren. Die Mechelaers met hulpe vā ander steden hebben int leste d'ouerhant ende die victorie vercreghen/ sulck dat die Loue-

naers verdreuen werden ende die blucht namen.

Daer nae heeft Hertoch Jan die Louenaers onder sijn subiectie ghebracht. Ende heeft den houwelijck genomen Margriete die dochter des Coninc van Brancherijck Philippus die hy seer beminde/ maer is naemaels van kinde ghestoruen. Daer na troude hy boor sijn tweede brontwe/ oock met name Margriete/ die dochter van Guido/ Graue van Vlaenderen/ aen dese wan hy twee sonen/ Jan die dat Hertochdom geerft heeft/ ende Godewaert den welcken hy seer ionck verlorē heeft. Oock twee dochters/ d'een Margriete genoemt/ trouwen Henrick Graue vā Lurenborch/ naemaels Koesch-Kepser/ vāde welcke die selue Kepser gegenerceert heeft Jan/ Coninc van Bohemen/ etc. Ende d'ander dochter geheeten Maria/ Grauinne van Savopen.

Van d'oorloghe tusschen den bischop van Colen ende Hertoch Jan.

Als Hertoch Jan hadde benome/ dat Henrick die Prince van Limborch overleden was/ soo is hy derwaerts gereys om sijn asfaien te beschicken (want hy tselue lant wel ende werteelijck gheerocht hadde) maer ouermits Kainundus die Graue van Gelre hem met soo grooter machte teghen quam/ soo entonde hy niet en ende ghebrengen t'gene hy inde sin hadde. Hy vergaderde met grooter neersicheyt knechten van allen canten/ ende die Graue van Gelre hadde t'sinder hulpen den Hert-bischop van Colen/ Henrick Graue van Lurenborch/ en Walramus Prince vā Palchenborch.

Oorlogerufschē dē Bischof van Colen en hertoch Jan.

Maer

Maer Hertoch Jan maecte hier af soo luttel werck / als dat hy met sijn knechten in des voorsepde Bishops lant ghereden is / ende heuet daer al verniet ende verwoest.

Daer nae wert eenen peps ghelotem / maer te bergheefs. Hertoch Jan was seer vertoert / om dat die Prince van Ghelre hem niet en hadde willen gheveerdighen tot Maestricht te comen daermen banden peps tracteren soude / alsoo dat besproke was. Daeren-bouen wert gheseyt dat die Graue van Luxemborch Gelderland om een groote somme van penninghen vercorcht hadde. Waerom Hertoch Jan vergaemt zijnde / is met eenen grooten hoop volker na Valckenborch ghetrocken / om die stad van Coten (op die welke hy meest vertoert was) te belegghen / t welck die Bishop vernemende / maecte hem terstont aent booz-blieden: maer die Hertoghe van achter deur bergen ende bosschen na-bolghende / heeft alle sijn lant teemael berooft ende verniet.

Corts daer na is hy gheromen ter begheerten vande Colcuars ende Gulickenaers om t'casteel Woponck te belegeren / want daer laghen sommighe straescenders op / die daghelijc den passerenden coopman t'sijne namen ende hem beroofden / t welck een groote swaricheyt was / booz die om-liggghende coop-steden. Ende om den Hertoghere wederstaen / soo hadde die Bishop binnen corten tijden eenen grooten leger vergadert / ende is daer soo berre mede ghecomen / dat hy niet wist van t'boozgenocinde casteel en was. t Welck hoozende die Hertoch van Brabant / is met eenen hooghen moet ende rozagie hem te ghemoeet getrocken / ende sijn knechten met een schoone wt-spraecke vermaent ende ghebeden hebbende datse hem dien dach bromelijc wilden helpen bechten / is booz al inden hoop van sijn teghen-partije gheloopen. Sijn soldaten volchden hem gerouwelijc nae / ende den strijd totten auont toe ghedueret hebbende / soo heeft die Hertoghe van Brabant ten lesten den slach ghewonnen ende die butoie vercreghen. Vanden Hee-

ren die den Bishop tot hulpe ghecomen waren / werden verslaghen Henrick die Prince van Luxemborch met dyp van sijn broeders ende veel ander Heeren / ende die Bishop wert ghebaughen / met hy nae allen sijnn edeldom / t'ghetal der gheender dier doot bleue is onseker / maer dit weetmen nochtans datter meer van des Bishops dan van des Hertochs bode ghebleuen is. Na dese heerlijche butoie heeft Hertoch Jan t'casteel / dat hy inghynomen hadde / gedeftruceert / ende totter aerden toe doen af-wo:pe ende caseren.

Twede iaer daer nae / is daer een Peeter rijck machtich man in Brancarijck vander gheueest / ghenoemt Peeter vander Broetse om sijn misdaet ghepunieret. Bractsen / die welke met de liefde van des voorsepden Hertochs Jans suster / huysvrouwe des Coninck van Brancarijck / bevaughen zijnde om dat hy altsijn gheselschap schoude / ende oernidders dat hy sijnen wille niet en mochte volbrengghen / heeft hy haer by den Coninck (metten welck hy seer familiær was) gheaccuseert ende beschuldicht / ich en weet wat quaets ghedaen hebbende / ende dede soo vele datme dese in groot perijckel haers lijfs inder gebærken sijn sloot. Hertoghe Jan dit grouwelijc stuck ghehoort hebbende / is terstont op gheseten / reysende na Parijs / alwaer sijn voorsepde suster ghevangen lach / ende na scherpe examinatie van allen dinghen / soo bevont hy dat sijn suster t'onrecht beschuldicht was. Waerom hy haer verlost / ende dede den voorsepden Peeter die haer beticht hadde / op-hanghen / trijgende alsoo loon nae wercken.

In t'iaer ons Heeren 1273. Kerf Aleidis die ghoeede ende deurluchtighe Aleidis huysdis / die moeder van Hertoch Jan Vrouwe voorsept / ende huysvrouwe Henrick die derde / sy leyt binne Ioben begraven / als bove verhaelt is. Dese weddighe vrouwe heeft altydt seer be-mint ende in grooter weerden gehat den gheleerden Thomas Aquinas / eenen Predicaer / alsoo voorsept is / xenden welke sy tot Parijs dicwils brieuen sonde / raedt van hem begeerende / hoe sy in dit sterfelijc leuen dat

dat eenwich leben mocht verdienen. Hertoch Jan heeft daer-na sijn dochter Margriete een schoone ionghe maecht Henricum den Graue vā Luxemborck / tot eender hupszouwen ghegeuen. Dese Henric was desone van Henric die inden strijt bleef / niet verre van Woronck boorz / denselue Henrich de ionghe werd daer-naer Roomsch keiser gerozen / ende reysde nae Italien.

e'Hou-
vvelijck
van die
dochter
des Co-
nincxvā
Enghe-
lant,

Niet lange daer-nae heestmen met grooter triumphen en eeren die bruylost hande dochter des Coninc van Engelandt ghehouden. Tot welker bruylost Hertoch Jan oock met eenē heerlijcken staet ghereys is / al-waer hy van eenen pegelijcken met grooter blysschappen ontfanghen wert. In dese seeste hielymen nae onder gewoonten een steekspel / int welck die voornomden Hertoge inde mys van sijn sincken / oft van sijne rechte arm ('t is onseker) een doodelijcke wonde ontfinc / waer-van hy int iaer 1294 den derden dach steyde / gheregneert hebbende dyndertich iaren / binnen corten tijdt daer-na gestoruen is / welck in Sabant ghehoort zijnde / wert daer soo grooten rouwe bedreue

dat niet om segghen en was / te meer / want hy hadde alijdt een goeder tierren / genadich / en weldadich Prince binnen sijn leven geweest hondē sijn landt in goeden vrede. Welcken beclaechgelijcken eynde heeft hy gehat. Sijn licham wert tot Bruesel ghebracht / ende begrauen inde Minnebroeders Clooster daer doen-ter-tijdt veel goede ende heylige mannen waren.

Juden tijdt vanden voorseiden Jan d'eerste verhieft haer een wonderlijcke pelgrimage-daert / niet alieen in Italien / maer oock daer bytē. Daer waren hy die twintich dussent kinderen byden anderen vergadert / met dat Cruys gheteekent / treckende gelijck als een hebrāe menige habenē der zee / van dese weter belevande zee-roovers gebangen / en seer weynich heerden weder na hups. Hy wilden den Turck slaen / ende dat heyligh graf winnen / 't is een wonderlijcke saecke oor memorabel. Hy dunct dat Godt hier-niede wilt te kennen gheue / dat indien wy dit willen binden / en dat hy lant winnen / dat wy moete worden also cleyne kinderen / Mathei int xviij. ende xix.

Pelgri-
magic-
vaert,
van on-
ter xx.
duysent
kinderē

De doot
vā Her-
toch Jan
deerste.

IOANNES II. IOANNIS I. F. DVX BRAB.

IAN DIE TVVEEDE

VAN DIEN NAEM,

*den dertichsten Hertoch van
Brabant.*

Ian die
tweede
den xxx
herroch

An de tweede van desen
name/ sone van den booz-
sen den Ian d'eerste/ na die
doodt sijns Vaders tot dz
Hertochdom ghecomen
zijnde/ heeft Margriete / dochter des
Coninck van Engellant Edivaerts
d'eerste / toteender huyf/ trouwen ge-
nomen / aende welcke hy gewaenen
heeft eenen sone doork met name Ian/
die hem int Hertochdom nae ghe-
volcht is. Desen Ian die tweede heeft
die vermaerde sale int Casteel oft
e huyf van Dieren doen maechen.

d'Orlo-
ghe van
hertoch
Ian die
ii. tegen
Vranc-
rijck,

Sinnen desen tijden stonde op een
grootte oorloge / die de Coninck van
Branchrijck Philips den vierden op
Vlaenderen voerde. d'Oosaecke van
deser oorloghen was/ om dat Guido
die Graue van Vlaenderen sijn doch-
ter Philippa (die de Coninck van
Branchrijck op die bunte gheheuen
hadde) den Coninck van Engellant
toteender huyf/ trouwen geben wil-
de. Dese was doen-ter- tijdt in Vran-
rijck by haren Peter. Aldus is die
Coninck met sijn huyf/ trouwe / allen
sijn edeldom ende met eenen grootte
hoop volcx inde frontieren vā Vlaen-
deren ghecomen / daer hy sommighe
steden ingenomen heeft/ ende binnen
corten tijdt creech hy t'gheheele landt
in sijn subiectie/ nae dat hy Guido mē
sijn twee soneu gebangen hadde.

Vlaenderē albus in sijn gewelt heb-
ben/ so heeft hy daer af Grabe gemaect
een heer genoemt Jacobus Simpo-
lius. Wiens wreetheyt ende ycrānie
begonst ten eersten die van Brugge/
ende daernaē dander Vlamingen/ so
seer te verdrēten als datse hem rebel
bielen. Die Grabe was te Brugge
ghecomen/ om recht te doene ober de
ghene die grootelijcx tegghen hem/ al-

soot t'scheen/ gesondicht hadde / maer
die samen vergaderd zijnde / hebben
hem met grooter macht alle sijn volc
af- gheslagen / sulcx dat die Grabe sel-
ue met eenighe andere/ nauwelijcx en
ronde ontbliden. Cortx daer-naer
heeft die Graue sijn clachte by dē Co-
ninck ghedaen/ vanden overlast hem
gheschiet / doende soo vele / dat die
Coninck wt allen sijn rijck een on-
tallijck volck vergaderde/ om Vlaen-
deren gantsch t'onder te brenghen/
maeckende Capiteyn oft Velt-heer
vanden leger den Graue van Artois/
die een wijs Prince was / en in septe
der oorloghen wel verbaeren. Dese is
gecomen met allen sijn volck tot tyn
Cortrij/ grootelijcx hopenē dat hy in
cortē tijdt alle die steden van Vlaen-
deren soude inne hebben. Maer alsoo
die s'crupne endeden teerline der oor-
loghen onseker is/ als in meer ander
dingē ooc wel can veranderen/ soo is
hem soch anders ghecomen.

Die Vlaensche Heeren vermaen-
den de knechten / datse booz hun va-
derlandt/ hun vrouwen/ kinderen en
goet/ bromelijcx sonden/ strijdē/ dwelck
oock alsoo gheschiede. Die knechten
booz haer bypdom / landt ende sandt
grootte bromicheyt bedrijvende / nae-
men booz hun dāse den strijdt sonde
winnen / oft al t'samen doot te bly-
ven. Men was gheboden datse int be-
ghinsel des slachs niet slocken ende
dicke clippels der franchossen peer-
den/ sonden slaen / waer deur sy die
victorie bereygen hebben/ soo datter
eenen grooten hoop franchossen
doot ghebleven zijn. Eenighe hebben
willen segghen / datter hy nae alle dē
edeldom van Branchrijck bleef. Maer
dese victorie hebben die Vlamingen
beel steden weder in- ghenomen/ by-
den

den Coninck hen te hozen af-ghe-
wouwen.

Die Frā
choifen
somen
ander-
verf in
Vlaen-
deren.

Die voorsejde Coninck Philips
is coets daer na met nieu ende versch
volck in Vlaenderen in-ghebullen/
al-waer een groote schermtuslinghe
gheschiede byde stadt van Aijssel/ soo
datter van beyde zijden veel doot ble-
uen. Ende ter seluer plaetsen hiel die
Coninck de Vlaminghen des anderē
daechs/ banden mozghen tottē auont
toe bechtende/ hopende dat hy hen in
deser manieren/ staende inde groote
hijte ende bechtende/ ten lesten ver-
winnen soude. In somma d'oorloghe
wer seer sel om aenken/ van beyde
zijden bleuender veel verflagen/maer
die partijen en werden niet eer ghe-
scheiden/voor datse den auonts chep-
de. Die Vlaminghen trachen her-
waerts ende derwaerts nae t'water/
om hunnen dorst te bliffchen/ die sy
den den aerbeyt des slydts behaelt
hadden. Die Coninck dede sijn volc te
peede bliuen/ om die wacht te hou-
den/ende de Vlaminghen bedechten-
de van eender zijden/ behielt hy d'o-
verhandt.

In dese oorloge bleef doot de Wille
van Gulich/ wien die Vlamingen te-
gen de franchossen voor hūne Ca-
pitelen gecozen hadden. Die Coninck
van sulcke fortune ende victorie seer
hooch-moedich zijnde/ beleggerde
Aijssel/ met hem ghebracht hebbende
Grave Guido sijnen gevangen. Hoe
langhe die belegeringhe duerde/ oft
hoe dickwils hy die stadt bestormde/
en weetmen niet. Sommige schrybē/
dat den peys in sulker boegen/ endē
op al sulke eondicien gestoten wert/
als dat die Coninck die stadt vā Aij-
sel/ende eenighe ander plaetsen voor
hem houden soude/ totter tijdt toe
datse ghesloten soude hebben/ waer-
op die Coninck sijn penninge soude
heffen/ die hem toeghesent waren. Al-
dus wert die Grave Guido los ghe-
laten/ ende van sijn volc met grooter
bliffchap ende triumphen ontfangen.
Maer dese bliffchap en duerde niet
langhe/ want hy is coets daer nae
ghetrouwen/ tot grooten onderdom
ghetcomen zijnde.

Vander beroerten gheschiet tusschen
die Mechelaers, Bruecellaers, ende
Antwerpenaers.

Die Mechelaers seer ghetur- Beroer
bert zijnde/ om die byghend- te russen
die hūn benomen was van Meche-
sint ende dijsch te berroopen lenend
ende om dat den Antwerpenaers al Antwer-
sulcke priuilegien banden. Kēser pea.
Henrich verleent waren/ soo creech
Mechelen op Antwerpen eenē groo-
ten haet/ maer dat desen haet noch
meer vermeerderde was/ dat die
van Antwerpen waren Hertoch Jan
te hulpe ghecomen/ als hy quam ont-
de stadt van Mechelen te belegghen/
die hem de poorten door den neuse
ghesloten hadden. Dit beleg duerde
sommighe weken. Die van Meche-
len zijn op eenen tijt metter macht op
d'Antwerpenaers wt-geromen/ende
dat oock t'heurder goeder auontue-
ren/ want sy versloegen eenen goeden
hoop van hūn byanden/maer sy kee-
den by na al t'samen weder ghesont
ende onbeschadicht inder stadt. Als
dan die Mechelaers aldus voort gin-
ghen in hūne rebelligheyt/ soo heeft
den Hertoghe op den hals berboden/
dat niemant soo siont en ware de
Mechelaers eenichsins spijse oft vit-
talie te brengen/maer op dese ma-
niere en rōde hy die noch niet ghe-
temmen/voor hy en hadde die selue
by t'Casteel van Aijselmonde in eenen
slach/ die daer gheschiede/ verwonnen.
Doen brachten sy den Hertoghe van
sels die stadts- sleutels ouer/ bidden-
de om ghenade. Dese ontfangen heb-
bende/ soo heeft die Hertoghe een
groot deel vander stadts- muerē doen
afbreken/ wsfende van mepninge die
geheele stadt allen haer gescht endē
getweer af te nemen/maer die hebben
sy met een groote somme gelts af ge-
cocht.

By na op den seluen tijdt is bin- Beroer
nen Brueffel opghestaen een groote te binne
beroerte/maer veel periculēser dan Brueffel
die te Mechelen hadde gheweest.
Die sinde/ wcuers/ schoen makers/
tauerniers/ en dierghelijcke gespuys
quamen tot sulker raserijen/ als dat-
se eenighe rijke personen hūsen af
braken/

bzaken / waerom sommighe van die rijkste die stad verlieten. Die Hertoghe deur desen twist geturbeert zijn / hielt sijnen legheer tot Viluooden (een stedeke twee mijlen van Wechelen ende Buessele.) Op eenen tijt zijn die Buesseelaers wt-geromen / tot inde beniden van Viluooden / eenighe scyden datse totten Hertoge quamen om ghenade te bidden van haerder rebellicheyt / den anderen docht / datse wt quamen om te strijden / mits sy niet open banieren geromen waren. Waerom den Hertoch hun niet luttel volck te ghemoet ghetrocken is / ende heeft inden hoop geslagen / maer den Hertoch aen-comende / ende den strijt nauwelijck begonst wesen / maecte sy hen aen voozloopen / die voozse den achterste niet verbeypende / sulck dat sy daer alle verwonnen waren.

Die voozende Hertoch is int xix. iaer sijns rijck / int iaer 1312. tot Dueren banden steen der blasen gheschouwen / liggende tot Buessele begraven in S. Goedelen kercke. Nocht en was daer Prince wien meer vooz oozlogen grouwelde dan desen Hertoghe / maer als hy die niet en conde sehouwen / soo heeft hy die selue stout

moedichlijck ghehoert.

Current den seluen tijdt hadden binnen der stad van Maesricht veel maanen ende vrouwen ghemaeckt eenen grooten dans op de steenen brugge. Soo gebeurde dat een Priester gaende tot eenē siecken daer voozby quā mette H. Sacramēte : de dansers geen eere noch reuerentie dē selue betruifende zijn deur de gehenckeuiffe Godts de brugge indallende verdoucken / al waer ouer die twee hondert menschen inde Maese ianmerlijck versmoorden.

Coets daer nae / te weten int iaer 1281. werden allen die Franchoisen met haerlieder huysvrouwen int eylant van Sicilien vande inwoonders des lants op den Maesdach alsinen die Vesperen huyde / den xix. Maert / binnen den tijdt van twee uren vermoort ende doot geslagen totten getale van acht duysent / t welc hun afgrijselijcke leelijcheyt die sy bedreuen soo wel niet ghehoude vrouwen als ionghe dochters / ghecauseert hadde / daer af noch op den dach van heden dat spreek-woort in t'latijn is : Vesperę Siciliang. Dat is / die Vesperen van Sicilien.

IOAN. III. IOANNIS II. F. DVX BRAB.

I A N D E

DERDE,

den een-en-dertichſten Hertoch
van Brabant.Ian die
derde
dē xxxj.
hertoch

In die derde van die naem/ sone Jans die tweede/ is na de doot vā sijn vader int Hertochdō gecomē. Desen Hertoch Jā maect twaelf iacren oudt zijnde/ creech int beghintſel sijns rijcs groote beroerten / want om t' groot gh' le dat sijnen vader ende grootvader van een vegelijcken ontcleut hadden/ om him oozloghe te voeren/ soo wert die coopman ouer-al ghearsseert/ t'welck een groote swaricheyt causeerde/ niet alle voozden coopmā maer oock vooz dat ghausche rijck. Hiertoewert terſondt raedt gefocht/ want die cooplieden presenteerde den Hertoghe/ indient hem beliesde/ dat se de crediteuren met humen ghelde betalen souden/ t'welck ghedaen zijnde/ mocht elck vooz sonder sorghe oft perijckel ouer al varen / daer hy wilde.

Langh-
duerde
en scha-
delijcke
reghen.

Int naebolgēde iacr / weseude int iacr ons Heeren 1315. wert Brabāt met eenighe onmliggende landen met groote plaghen ghequelt. Want int beghin vande Meerte stont daer eenen geduerigen reghen op / die noch meer noch min en duerde dan thien gansche maenden / sulck datter op de velden terwe noch cozen / noch ander goet/ vooz menschen noch vooz beeste en conde gerijpen/ waer den tot veel plaetsen eenen soo groote dieren tijdt quam / als van menschen memorie/ iac van t' begin der werelt hadde gheweest. d' Arme menschen / die ouer al vooz die poozten ende kerckdeuren laghen/ gauen van armoede en grooten honger / ooc datse van doode prijs hadden gheten/ humen gheest / diemen sonder gheral dondt doot liggende / soo inde bosschen/ velden/ als wilbernisseu/ dat derde deel vande men-

ſchen steruen wel/ want die sterfte quam soo wel ouer den rijcken als armen. Doen en batet de rijcke. wecken haer goet niet/ datse aende armen ontspaert hadden/ die sp van hongers noot lieten steruen. Daer-en bouen werden die supghende kinderen aen s' moeders borsten liggende doot gebonden/ die sp van grooten hongher ghebeten ende af-geknaecht hadden. Die heerrel roge goude t' Antwerpen 60. Toumoisen. Hier nae is eē groote ende grouwelijcke pestilentie naeghevolcht / als datmen dagelijc wt elke stadt met lx. ende met lxx. seffens wtroech : vande welcke eenighe den eersten / andere den tweeden / ende sommighe den derden dach / oock eenighe int aen-comen der sierten ghestorven waren. Dat volck bloot van verbaesicheit in bosschen / berghen / velden ende woestijnen/ d' ander liepē na die kercken om Gode te bidden om sijn gracie. In somma t' waer onmoghelijc te beschrijven die groote ellende / d' arck ende misbaer / dat hy nachte ende dage bedruē wert. Dierghelijcken eplaes hebben wy in onse allendighe tijden / maer besonder int iacr 1587. in ons nederlāt met grooter droefheit gesien.

In desen tijt wert een sterre gesien die welcke een groot ende grouwelijc licht wt gaf. Eenighe wilde segghen datse beteekende die toecomende doot van sommighe groote Heeren/ d' ander seiden datter een groote oozloge oft pestilentie soude na-volghen. Alsoo daer gemeynlijc eenige plagen zijn nabolghende.

Hertoch Jan voozsept was oozlo- Oorlo- ge voerende teghen Kepyndt vā Dals getegē kenborch/ midts de groote schade die d' e Valc hy tot Maesricht hadde gedaen. En kenborch hebbende de knechten van Valken-ghers, borcht int velt gheregen / soo heeft hy die

die stad van Sittart belegghert / die van als wel besocht en voozide was. Hier hadden die borghers van ander steden ende dorpen hun goet geblycht ende tot bewaernisse ghebracht / also in een balle ende sekerer stad. Van binne was veel volck / met oock ghetrouwe ende dappere Capiteynen / deur wiens byromicheit den Hertoch eens vander stad ghebreuen wert / soo dat hy weder nae synen leger moeste. Welck die van Haerlem siende / gaven hen oock terfonde over aenden Hertoch die welcke weder met syn volck in Brabant keerde. Coets daer-naer wert eenen peys ghesloten tusschen den voorspden Heynout en Hertoch Jan / maer hy en duerde niet langhe. Ten lesten nae dat de voorspde Heynout die van Maestricht groote molestatie aengedaen hadde / hebnde ich dat hy te Loden en wyle tijts bewaert wert / maer niet inde ghebrachnisse. In desen tijt leefde Jan Mandevill / een seer gheleert ende expert man in der Medicijnen / geboren in Engeland die hy-nae die geheele weerdit deur-gewandelt hebbende / heeft syn reyse in d'byverschepden taelen beschreven.

Die Bischop van Wyck hadde den Grave van Vlaenderen verocht allen t'recht dat hy aen die heerlijchheid van Mechelen hadde. Den welken die borghers van Mechelen niet wildeste obediëren / hebben aenden Hertoch van Brabant als Prince vader stad eenen legat ghesonden. Toderwijck aenbeerdit hebbende alle t'goet dat die Mechelaers in Vlaenderen hadden / soo heeft hy Hertoch Jan ter oorzoghen beroepen / die Mechelen / alsoot schen / wilde tot assistentie comen. Metten Grave van Vlaenderen waren vander Prince aengepannen / die welke tot diverse plaetsen in Brabant in-brekende / hebben daer alle metten sweerde ende viere verniet. Binnen den tijt dan thien maanden en mocht in Brabant gheen vicualie comen / soo nauwe hadden die vanden al besloten. Desghelijc oock die Brabanders in Vlaenderen loopende / beroofden al dat tusschen Denremonde en Melft ghelegen was / brengende met hen allen t'bee van dien lande. Het gheschiede daer nae

datter wt Vlaenderen bijshondert ruyters in Brabant gheromen zijn / om Brussel / soomen sende / te belegghen / t'welck ghehoort wesende / soo zijn daer xxvi. Edelmans met eenen hoop ghevapende borghers t'snachts op-ghefeten ende derwaerts gheveest daer die Vlamingen deur comen solden. Ende een oorsaecke ghenomen hebbende hun denoir te doene / soo hebben sy inden hoop der Vlamingen gheslagen / al-waer eenen vreden ende bloedigen slach gheschiede / maer die Vlamingen werden ten lesten verwonnen. Daer weter hondert ende vijftich ghevanghen wech ghevoert na Brussel totte Hertoghe / die welcke hy eens deels tot Dueren / ende eens deels tot Louen dede voeren om aldaer bewaert te worden.

Inden tijt van desen Hertoghe ge-bielder binnen Mechelen eenen grou-welijken brand / want daer branden veel teertinghen ende straten af / met veel schoone huysen / ende allen t'gene dat memoabel ende siens weerdich was. Daer na regneerde een groote ende schromelijcke pestilentie die menich dwysent menschen mede slechte.

Die bysonen des voorspden Hertochs Jans / te weten / Henrick / So-deuaert / ende Jan d'outste / slopen alle sonder kinderen achter te laten. Syn outste dochter Joanna heeft na d'actijueheidt haers eersten mans Willem Graue van Henegou ende Holland / ghetrouwt Wendelaum Jans des Coninc van Bohemen sone. Dit hadde die vader aldus beschickt / hopen de dat ouermids die liefde der grooter Princen ende Heeren die Wendelaum bestonden / eenen goeden ende vasten peys soude moghen onderhouden worden / maer t'gheviel anders. Niet langhe daer nae / soo is die Hertoghe overleden int xiiij. iaer sijns rijcs / almen schreef 1315. op S. Nicolaes acont / die van sijne Edelen met grooten rouwe te graue ghedragen wert int Clooster van Vleers. Want sy hadden eenen sedigen beleefden ende verheuerdighen gheleerden Prince / seer bequaem totten gouuernement des lants verloren.

Ian Ma
devijl
een En-
gelsmā.

oorloge
vā Her-
toch
Ian die
ij.
Heerlic-
heyt vā
Mechelen.

Eenen
brant
tot Me-
chelen.

Hertoch
Ians die
iii. kin-
deren.

¶ Een memorabel mirakel.

Memo-
rabel
mirakel

In den tijdt van desen Hertoch
was in Hollandt binnender stadt
van Leyden een vrouwe / die van
haer eyghen suster een broot be-
gheerde / midts den honghers noot /
t welck sy haer wepgherde / segghen-
de / datse gheen broot in haer hups en
hadde / haer suster seyde verskert te
zyn datse broot in haer hups hadde /
daer op sy antwoorde / segghende / is
daer eenich broot in mijn hups / Gode

gheue dat steenen moet worden .
Endesiet / t is deur Godts ghehe-
kenisse aldus nae haer woort ghe-
schiet / want allen haer broot dat sy
in hups hadde wert in steenen ver-
andert. Vanden welcken een noch
menighen tijt daer na tot een memo-
rie ghelegghen heeft in S. Pieters
kercke binnē Leyden doorsept / aen
de noort-zijde in een tassen.
(.) (.)

WENCESLAVS ET IOANNA IOANNIS III. F.^a

VV E N C E L A V S

ENDE IOANNA,

*de twee-en-dertichste Hertoghen
van Brabant.*

VVence
laus en
Ioanna
die 32.
Herto-
ghen.

Beroer-
te tot
Louen.

Wencelaus oft Wē-
tijn ghetrouwt hebben
de die dochter des
dooznoemde Jās die
derde / heeft naer die
doot van sijn behou-
den vader dat Her-
tochdom aenbeerdit binnen wiens le-
ben Louē tweemaal in beroerte was.
Ten eersten / om dat die Meyer ofte
Schoutetij vander stadt / eenen bisch-
crooper inde gebankenisse dede hou-
den / die banden Heeren los ende by
ghewesen was / twelck in deser ma-
nieren is ghebeurt.

Op eenen tijdt quam die boozz.
bischcrooper met een groote menichie
van bisschen nae Louen / wiens wage
niet verre vander stadt int slijck bleef
stekende / soo dat die peeden desen
niet en konden wigghetrecken / waer-
omme hy een peerdt nam gaende in-
de weyde / twelck hy inden wagen in
spande / om sijn peerden behulpich te
zijn. In deser manieren heeft hy sijn
nen bisch inder stadt ghereregghen / ende
heeft dat peert weder in sijn plaesse
gheleydt daer hy t selue hadde gebo-
den. Hy inder stadt comende werdt
banden Meyer Deeter Correel ghe-
hanghen / die terstondt hem oplepde
dat hy t peert ghestolen hadde / waer
wt veel quaets gheschiet is. Want een
groot ghebzuysch van volcke is den
Meyer naegeloopē / met geweld drin-
gende opt stadt-huys / ende hebbe die
Schepenen gebangen ghenomen / die
so opde bozcht brachten / een plaesse
int hoochste vander stadt / by Julium
Cesarem (soomen seyd) gebout / daer
so andere Heeren gherozen hebbende /
so heeft den boozse Meyer al ge-
daen wat sy wilden. Dit selue rumoer
duerde meer dan twee iaeren / ende tē
lesten den pēpē ghemaecht wesende /

zijn die Heeren bande boozz. bozcht
af-geromen / die daer soo lange ghes-
ten hadden. Men sant den Hertoch
handen gheimenpen ghelde eteliche
dusenden / oock hadde hem die booz-
sejde Correel dickwils met penmin-
gen d' oogen wiggheseken. Want men
seydt dat t' Casteel ofte slot van Wil-
boorden met dit ghele opghemaecht
wert / twelck nu een stercke plaesse is.
Van die ander beroerte binnen Louē /
sal op een ander plaesse geseydt wor-
den.

Daer nae boerde Wencelijn oozloghe
met Willem Marchgraue vā Gulicke
om dat sijn volck den coopman vā naers,
Brabant afgeset hadde / die deur Gulicdaer
ker-landt reysde. Alsdan die hoopen
tsamen quamen / soo gheschiedde daer
eenen breeflijckē slach / int aencomē
wert die Prince van Seldē deurscho-
ten / ende door wren hoop gedraghen.
Nae dat die Brabanders den strijdt
hadden gewonnen / die byanden ber-
dreuen hebbende / gheen breef meer
hebben begōst goede chiere te maec-
ken / te banchetteren / eten en drinckē /
Ende midts datse nu in slape waren /
soo werden sy van haer byanden ver-
rast ende berlagen. Nae dat die Her-
toge hem een wyle tijds mannelijck
hadde geweert / soo wert hy met som-
mige edele ghevāngen. Dit quā de
Herzoghinne ter oorz / die daeromme
soo grooten rouwe en onghetoechte
was bedrjvende / dat niet om segghen
en was. t' Selue quam oock ter ken-
nisse banden kēpser Charle die vierde
hoesijt broeder gēvangē was. Waer-
omme hy terstondt vergaderde alle
die Princen sijns Rijcs / ende begonst
met henlieden tegen Willem / die Wē-
celaum ghevāngen hielt / te poredē-
ren / om hem van sijne goeden en heer-
lijckheden te verooven. Waeromme
die

Oorlo-
ghe der
Gulicke
vā naers,
Vven-
celaus
hertoch
gevāgen
wert.

die boofz. Willem seer verbaest zijn: de / heeft sijnen ghebanghenen los ende by ghelaten maer behielt noch dander Heeren. Om die welcke te lossen / die Hertoghe een groote somme van penningen van sijn onderstaen eyschte / deselue verreegt hebbende ende sijn ander affairen mit beschiet hadde / soo heeft hy daer naer eenighe iaeren van oorloghen opgehouden.

Keyser charel vā in Brabant alwaer hy van sijne broeder Wencelijn / met grooter eeren en mecomen ontfaenge wert t' sijn der eer hielmen banchetren / met alderlepe spel van triumphen / en int wechreysen conbopeerde Wencelijn die Hertoghe sijnen broeder / tot in Dancryck toe / keerende vā daer weder tot Brussel / nae dat hy van sijnen broeder die Keyser oorlof genomē hadde.

Beroerte onder de Lo-wenaers om die Heeren te lossen / daer te horen dat afgesproken is / causeerde onder die Lovenacs weder een nieuwe connotie. Dat gemeyn volck rebelleerde teghen die Heeren / stellende andere in hun plaetse / na hun belieben. Na dat dit regimēt den tijt van d'z iaerē lāch hadde geduert / so wert binne Brussel omghebracht den belhamer en oppersten inventeur der voozgenoeder commotien / die welcke den beuel des Hertoch te rade ghecomen was / ende wert doot gheslaghen van Jan Calsteren een Edelman / die wt breezen der ghemeynten wt Louen ghebloden was. Van wiens doot die Lovenacs meer dan wtstuntich zijnde / quamen met een furie na t' stadchups ende werpen tot cbi. persoonen toe vande principaelste ter vensteren wt / de ghene die byten stonden battense op hun pijcken ende iavelijnen / d'ander werden sonder bermherticheydt oft eenich medelijden deerlijken vernoot / twelc Hertoch Wencelijn vernemende / soo heeft hy Louen comen belegghen / op dat hy die stadt in ghenomen hebbende / die rebelle met luttel volck inder stadt ghelaten corrigeren mochte / t'welc ten eynde van seuen weken aldus gheschiet is / nade-mael dat hy dese nier en conde gewinnen / ende heeft die principaelste van deser beroerten wt den lande gheban-

nen. Daer wert alleenlijck een Edelman Jan de Watere onthooft / die de ghemeynte opgheroept hadde.

Na dat die Hertoghe tot Brussel een wile den tijt vergheren hadde / met spelen / to nopen / iagen / haetsen / (waer in hy een groot meester was / ende ander ghenoechren / soo is hy na Luxemborch gheveest / daer hy kortz daer na ghestomen is int iaer 1383. gheregneert hebbende den tijt van 28 iaeren. Ende wert begraven int Clooster van Ortuels / t'welc hy daer te horen ghesondeert ende met grooter renten ende yebende begaest hadde.

Dese tijdinghe wert de Hertoghinne Joanna (doen-ter-tijdt tot Brussel wsfende) gebracht dat haren lieuen ende beminden man overleden was / den welken ghelijck sy binnen sijnen leuen grootelike bemint hadde / alsoo bedreef sy oock grooten rouwe om sijn doot / welcke droefheyt sy niet en soude hebben comen met eenigen troost versoeten / ten ware gheueest datse hadde gesien dattet haren lande wel van noode was / dē last ende t'regiment des lātes t'aenveerden / ende alsoo heeft sy veel schoone ende wijselike seften bedreuen. d'Oorloghe daer sy den Hertoch van Gelre toe beroepen hadde / heeft sy aldus gheboert / als datse (ouermits die voorsz. Hertoghe met sijn volck niet en wilde ten campe oft strijde comen) die v'crorie ende d'ouerhant behielt. d'Oorlaecke der seluer oorlogen was dese. De Keyser van s' Herrogheubossche hadde eenē van des voozgeden Hertochs Heeren onthooft / die bevonden hadde gheweest sijnen eyghen vader doot geslagen te hebben / t'welc den Hertoch seer ter herten giack. Dese boofz. Hertoghinne is overleden int iaer ons Heeren. 1406.

Ich bevīde dat desen Wencelans Vvecht sijns moeders lichaem is ghesne- laus her- den gweest / ende (t'welc seer te ver- tocht vve- wonderen is) dat sy nochtans daer af sijns moeder lichaem gesnōde gheen hinder en heeft ghehad.

Een ghedenck-vveerdich mirakel van t'Heylich Sacrament.

IN t'iaer duysent d'z hondert ende negen-en-estich / onder desen boofzgeden Hertoch Wencelans

Heeren vā Lovē ter vvesten vvege vor- gepen.

Vvecht- laus her- tocht vve- sijns moeder lichaem gesnōde

laet te weten / isser een Jode ghe-
weest met name Jonathas / die rijcke
ender' hooft van al de Joden / woonē-
de in Sabant / ende is ghecomen tot
enen die Jode gheweest hadde / maer
nu Christen was geworpen genoemt
M. Jan van Louen / den welcken hy
ghehuert heeft om sestig hooftkens
mottoenen / dat hy r'heplich Sacra-
ment soude stelen ende hem leueren /
om sinen wil daer mede te doen /
t'welck die boossepde M. Jan heeft
volbracht / want hy is s'nachts hep-
melyck ghEGAEN inde Capelle van S.
Catharine / staende onder Aenlen-
ke binnen B'uessel / den armaris
op-brekende daer inne dat H. Sacra-
ment stont / ende heeft met hem ghe-
dragen die ciborie metten H. Sacra-
mente / t'selue leuerende den boosf.
Jonathas.

Jonathas heeft t'selue ghedraghen
nae Edingen daer hy woonachtich
was. Die boossepde ciborie open
doende / heeft r'heplich Sacrament in
presentie van veel Joden op een tafel
ghesort / t'selue ontweerdelijck ghe-
tracteert ende bespot / t'welck tot di-
uersche sonden gheschiedde.

Godt almachtich dese iniurie niet
langher willende ghedooghen / oock
om t'Christen gelooue te verstercken /
heeft laten ghebeuren dat dien boos-
noemde Jonathas wandelēde in sij-
nen boongart / b'uyten die boosf.
stadt van Edingen / deure Godts
rechtveerdige wrake b'ernoot wert.

Hierom en heeft sijn huysvrouwe
ende Abraham sijne sone / aldaer niet
verren bliuen / maer sijn metter
wooninge ghecomen na B'uessel by
haer mede Joden / doen ter tijt woo-
nende by der Arcken / met hem bren-
ghende die ciborie metten H. Sacra-
mente / t'welck sy den Joden presen-
terden / die t'selue hebben gheselt in
hun Synagoge wesende nu een Ca-
pelleken / staende binnen den huys
van mijn Heer van Pilarmen.

Daer na hebben die boosf. Joden
een deel banden H. Sacramente tot
grooten presente gefonden aen ander
Joden / om t'selue te misghandelen.
Hier nae is ghebeurt op den goeden
D'ydach / als alle Christenen gedach-
tich sijn der passien ons Heeren Jesu

Christi / dat die boosf. Joden doē tot
B'uessel wesende / die ciborie neme-
de / hebbē dat H. Sacrament op een ta-
fel ghesort / t'selue tot spijt der Chri-
stien bespoghen / ende met heuren
dagghē ende messen furienfelic deure
steken / tot als daer blae wt quam:
t'welck die boose Joden siende / bie-
len oft sy doot hadden gheweest.

Ende sijn daer nae weder op ghe-
daen met groote verschickheyt / en
sijn samen gearcroopdeert: datse t'H.
Sacrament souden draegē nae Ceu-
len / met eender b'rouwen ghenomē
Catharine / nu Christen wesende / die
een Jodinne was gheweest op dat ter
kennisse vande Christenen niet en
soude comen. Die welcke sy ghehuert
hebben om twintich Wencelans
mottoenen / die t'selue heeft belofst
te doene / nemende tot dien effecte /
die booschreben ciborie metten H.
Sacramente.

Maer Godt almachtich niet wil-
lende dat alsulcken heerlijck mira-
kel verborghen soude bliuen / heeft sijn
en H. Engel inder nacht ghesonden
ende selue Catharine / daer sy op
haer bedde lach en s'iep / haer vercla-
rende den wille Godts te sijn / dat
H. Sacrament niet te verdraeghen /
maer t'selue te leueren haren Dieht-
vader.

Hieromme is die b'ornoemde Ca-
tharine s'mozghens b'oech / deure be-
bel van Godt / gheghaen tot hare
Dieht-vader / met naeme H. Pe-
ter vander Heede / Parochiaē vāder
Capellen / hem volcomelijck diesaechte
ende geschiedenisse verclarede. Daer
nae heeft die boosf. H. Peeter ont-
boden H. Michiel van Baecheren /
onder-Pastoor van S. Goedelen / en
Meester Jan van Woluwe Doctio-
naris vā S. Nicolaes / in presentie vā
de boosf. Catharine verhaelde / hoe
die ongoddeloofse Joden t'boosf. H.
Sacrament soo sch'oomelijck hadde
ghetracteert / ende haer ouergegeuen
metter ciborien / om te verdrage / ende
hoe dat sy die heeft geleuert in handē
des b'ornoemden H. Peeters.

Cozts daernaē dit afsgriffelijck seyt
int openbaer comen wesende / sijn
die Heerē des Capitels van S. Go-
delen / met processie / ende den boosf.
Wence-

Wencelijñ Hertoch van Brabant/ met Vrouwe Johanna sijn gesellinne / ende ander diebeersche personagien gegaen totter Capellen / en aldaer ghehaelt dat hoochweerdighe Sacramēt vā Miraekel / ende met grooter eereweerdicheydt ghebracht binnen S. Goedelen kercke.

Die boozs. boose Joden zijn terstont daernaē deur t beuel des Hertochs ghebanghen / t samen met hun vrouwen ende kinderen / ende deur het rechtveerdich dōnisse bandē boozseyden Hertoch op kerren ofte waghens gheselt / ende alsoo gheboert naden Wollen-driescb binnen Bruesel / ende werden op allen hoecken vander straten ghenepen met pferē geloepende tangen / ende opdē boozs. Wollen-driescb aen staecten gestelt zijnde werden verbrant. Welcke dyp gheconsarceerde Hostien met die bebloepde steken / nu binnen Bruesel ghesien ende aengebeden worden.

Van een grouvvelijcke plaghe van sommighē danfers.

Eē grouvvelijcke plaghe der danfers.
In t iær 1374. begonsten binne der stad van Ceulen / Aken en in ander steden liggende ontrent den Rhijn eenige brāwen ende mans wōderliken te dansen / ende langen tijdt ghedans hebben / bielen sū als dulle menschen ter eerden. Dese danfers openbaerden hen eerst tot Aken op den dach der kerck-wydinghe vā onser lieuer Vrouwen kercke / alwaer sū dansten booz den hooghen altaer springende soo hooghe als den selven altaer / nedervallende op die stoel / ende dit volherden sū langen tijdt als dat sū hen te versten ende door springen. Eenige werden met draelē om hun lichaem gebonden / op datse niet

versten en souden. Doch quamen sū tot Maestricht / Luyck / ende in andere steden. Sū waren met den blooten hoofde met groene cransen om hun hoofde / ende aldus springende en dansende / soo gaven sū malcanderē moet / seggende / frisch / frisch / en anders n. Sū gingen aldus in die kerckē / booz d'altaren ende beelden vā onser lieuer Vrouwen / al springende ende dansende / waerdeur veel mannen ende vrouwen met deser passien beroert werden ende dansten mede. Ten leste wert bandē gheleerde onderbonden datse bandē dupbelen beseten waren. Sū werden tot verscheyden plaetsen bemaent ende beswozen / sommighe werden lichtelijck / en andere swaerlijck verlost ende genesen / wel tot dyp duysent toe. Daer nae hiel dese plage op ende verghinc. Als die duysel in haer sinnen quam / soo en conde sū haer van dansen niet onthouden / maer hū comende in haren buyck / so werde sū seer ghepijnicht / hebben alsdan een verbaerlijc gesicht. En d'een clam op des anders schouder / seggende / dat hū wonderlijcke dinge in die lochtsach. Sū hadden alle ghelijc booz haer genomen / datse s'mogēs op alder heyligen dach t samen souden binnen Luyck comen in den Dom vā S. Lambrecht / ende souden alle die Priesters vermoort hebben / maer Godt de Heere heeft hū boos booz nemen belet.

Daer nae int iær 1380. wert t'geschut der bufschen van eenen Moynich gebonden / met dat duyvels bufschript. Int iær 1381. begonsten tot Aulsebach met bufschen te schieten / ende daer nae werden die selue ghemeynt.

Gheschut der bufschen gevonden

ANTONIVS BRABANTIAE DVX XXXIII.

A N T H O N I S

DEN XXXIII.

Hertoch van Brabant.

Antho-
nis den
xxxij.
hertoch

Anthonis den xxxij. Hertoch van Brabant / sone Philips Hertochs van Bourgoengien / is in deser manieren aent Hertochdom geroemen.

Joana dochter Jans die derde van die name / Hertoginne van Brabant / ende huyfrouwe des douen-boornoemden Wencelijns / heeft een suster gehadt genoemt Margriete / dese getrouwt hebbende Lodewijck Graue van Vlaenderen / heeft hem een dochter gebaert / oock met name Margriete. Na dat dese eens hadde ghewilt gheueft / wert daer nae ten houwelyck gegeue / aen Philips de Coene Hertoge van Bourgoengie / ende sone Jans die goede / Coninck van Francryck. Dus heeft Philips aen die boossepde sijn huyfrouwe d'v kinderen ghebornen / te weten / Jan / Anthonis / ende Philips. Jan als d'ouste sone succedeerde in sijns baders Rijk / Anthonis die middelste tusschen dese twee / quam deur de neersticheit van sijnen vader aen t'Hertochdom van Brabant / hē van sijn oude moeye achterghelaten / die sonder kindt ofte hoir gestorven was.

Desen Anthonis Hertochs Philips van Bourgoengie sotte / is soo wel vā sijn moeders / als vā sijn baders wegen wt Conincklike geslachte ghesproten. Hy heeft altyt vā den beghinne sijn Rijk / seer straffelijck die misdadige gepinciert / maer bysonder die huij ouders oft d'arme verdrukten. t'Landt van Brabant heeft in sijnen tijdt gheslozeert ende boosspodich gheweest / obernids de gerechticheit die in hem was / sonder die welcke geen eendrachticheit noch vrede onder die menschen en can zijn.

hertoch
Antho-
nis hou-
velijck

Hy nam tē houwelyck Drouwe Joanna van S. Paul / een seer edele /

schoon / goede en deuchdelijcke Princesse / aen dese heeft hy twee sonen gewonnen / Jacques en Philips / en een dochter / die ionck ghestorven is. Int eerste iaer sijn rijck / heeft hy sijn huyfrouwe Joanna verloren / die hy altyt lief ende werdt ghehadt hadde / die welck hy tot Duere dede begraben.

Tot deser tijdt waren binne Parijs twee excellenten ende gelsede Dooters inder Godtheit / Peeter van Alias die naederhandt Bishop van Camerijck wert / ende Cardinael / ende Johannes Person / Cancellier van d'Universiteyt. Sy hebben beyde profijte lijck ende gheleerde boeken beschreven / diemen noch ter tijdt heeft. In dien tijdt sachmen een Comete / waer deur te keunen gegeven wert / die toecomende doot des Hertochs van Orlens / met oock den twist van Luyck / welck quaet seer coets daer nae volchde.

Hier nae isser int t'gheheele lād vā Beroer / Luyck een groote commotie opghestaen / om dat daer twee Bishoppen ghevozen warē. Die stad van Maestricht / daer den eenen ghebloden was / wert vande Luyckenaers belept / ende d'leste belegh duerde dē tijt vā seftighen weken. Niet lange daer nae is die ghevozen Heer Jan van Beveren met grooter macht en hulpe die hem eenighe groote Heere deden / wt Maestricht ghetrocken tegen die Luyckenaers / ende heeft met eenen groten slach verwonnen. Daer werden wel xl. duysent vanden Luyckenaers verslagen / ende onder dese was ooc doot gebleven Dierick van Berbers / dien de Luyckenaers / den anderen veragende / tot dat Bisdomeynen te promoberen. Na dese victorie is den boosf. Jan vā Beveren inder stad van Luyck gecomē / punierende alle de ghene / die hem tegen hem gheopponeert hadden.

D ij

Daer

Van
hertoch
Ant ho-
nis huyl
vrouwe
en vvar
hy daer
mede
behielt,
Daer nae nam Anthonis t'eerder
huysvrouwen Elizabeth / een wme-
kende schoone vrouwe. Men hielt
tot Smeffel die seest vande bruylost
in des Hertochs hof met groote Co-
hy daer minclijcke triumphe. Met zijn huys-
mede vrouwe behielt hy t' Hertochdom van
Luremborch. Hy is hier na met groter
macht in Luremborch gecomē / bren-
gende die rebelighe onder sijn subiec-
tie. Veel sloten ende casteelen heeft hy
ter aerden gheuek / sommighe met
gheweldiger hant in-genomen / oock
eenige metten viere vernielende. Hy
verfloech oock eenen groten hoop
vanden genen die espel berort hadde.

hertoch
Antho-
nis
cracht
in d'oor-
loghe.

Desen Anthonis was een vroom
ende cloeck Prince om sijn volck tot
strijden te verwecken : hy en wilde
niet gedoogen dat hem yemant hier
inne te bouen ghegaen hadde. Die-
mants crachten noch knechten ont-
siende / was hy altijd d'eerste inden
strijt. Als hy sijn vanden hadde ver-
wonnen / soo ontfinc hy dese geerne
in genade / als sy dat van hem begeer-
den / ende wat hy te doen hadde daer
was hy blijtich ende neerstich in. Als
hy Luremborch in sijn ghevelt ghe-
bracht hadde / soo is hy ghetrocken na
Aken / met thien duysent ruyters. Na
dat Sigismundus die Coninck van
Roomen daer de croone ontfanghen
hadde / naer ouder ghewoonten / soo
berbeyde hy sommighe weken des
Hertochs Anthonis comste / ende
siende dat hy niet en quam (want sijn
vrienden ontrieden hem) soo is hy
van Aken nae Colen gherepft. Van
desen Prince machmen dit wel booz-
een memorie houden / dat hy die la-
tynsclijcke spraecke soo beynide / als dat

hy daghelijck die Duytschen lasterde
om datse dese sprake nietter herten en
namen / maer lieuer die Francoische
oft eenige ander tale hadden / dan dese
sprae ende lustighe spraecke.

Int iaer ons Heeren 1415. als hertoch
d'Engelschen om seker oorsaecken Antonis
teghen die Franchoisen oorloochde /
soo hebben sy hunnen leger by Assin-
court gheslaghen / ende hebben coets
daer nae metten seluen tot Blangy
(een dorphen niet verre van Assin-
court ghelegen) eenen slach geslagen /
van beyde zijden / maer sanderlinghe
onder de Franchoisen geschiede daer
groote bloetsoringhe. Inden seluen
strijdt wert Anthonis Hertoch van
Brabant met veel andere edele Heere
verflaghen / die den Coninck van
Brancartich te hulpe gecomen was.
Hy die wel eerrijcs vele onder sijn
subiectie gebrecht hadde / wert nu sel-
ue vande Engelsche om leege gebelt.
Int iaer 1415. den 25. Octobris / int
ir. iaer sijns Hertochdoms van Bra-
bant oft daer ontrent / ende int b. van
Luremborch. Sijn lichaem wert eerst
ten eynde van d'p daghen onder die
verflaghen lichamen gebonden ende
wt-gedragen. Ten eersten vanden
Bischop van Dornick eerweerdich-
lijcken ontfanghen zijnde / wert hy
daer na binnen Smeffel in S. Goe-
delen Kercke ghedragen. Alwaer den
dienst naer ouder ghewoonten ende
costume volbracht zijnde / soo wert
t'lichaem met groter droefheyt der
Princen / Edele ende des gantsche
lants tot Dueren gheboert / ende is
begrauen geweest by sijn eerste huys-
vrouwe Joanna van S. Paul / daer
hier bozen af gheseyt is.

IOANNES IIII. ANT. F. BRAB. DVX.

IAN DIE VIERDE

VAN DIEN NAEM,

den Vieren-dertichsten Hertoch
Antonis sone.

Ian die
vierde,
den
xxxliij.
hertoch

In de vierde van desen name / d'outste sone des voorsz. Antonis / noch maer derthien iaren oudt zijnde heeft nae die dootd sijns Vaders dat Hertochdom van Brabant aenbeert. In sijn scethiende iaer nam hy tot eender huysvrouwe Jacoba dochter van Hertoch Willem van Sepereu Graue van Hollandt en Henegouwe. Een lange wijle tijds was tusschen dese twee een goede vrede. Maer ten sesten isser eenē twist opgheresen / daer af d'oo'saerke dese was. De Heeren die des iongen Hertochs saecken regeerden ende administrkeerden hadden alle dinghen naer hun belieuen verandert. De ranciezen die hy de Hertoghinne van ionckhendes af gewoont hadden werdē bā hen afgeset ende andere ingheselt die haer vrent ende onbekent warē. Hoe groote droefheyt sy daerom bedreef / blyckt daer wt / dat sy terstont na Engelandt gereyft is / ende heeft aldaer hoe wel haren eersten man noch int leuen was / eenen anderen ghetrouwt te weten / den Hertoch van Gloucester des Conincs van Enghelands broeder.

hertoch
vā Glo-
cester
comt in
Hene-
gouwe

Om der boosheyder redenen wille zijnder groote twisten ende oorlogen opgheresen / die boosnoemde Hertoch van Gloucester vergadert hebbende eenen grooten hoop Engelschē is daer mede tot Calis ghecomen / hebbende met hem sijn huysvrouwe Jacoba en is van daer nae Henegouwe ghetrokken om van sijnder huysvrouwen wegent lant in te nemen ende hadde alreede veel plaetsen ende steden inghenomen. Als Hertoch Jan van Brabant vreesde dat hy oock in die manieren Hollandt ende Zeelandt mocht

verliezen ende balt heel Brinnen ende Heeren hulpe vercreghen hadde / soo heeft hy sijnen broeder Philippum en Souuerneur in Brabant ghemaecht wesen een cloeck ende broem man in sijn affairen ende is gereyft na Hollandt / Zeelandt ende Vrieslandt. Alwaer hy soo eerlijck ende blydelijck ontfangen wert / als dat hy daer mede een groot deel sijnder droefheyt was vergetende.

Als die Hertoch bā Gloucester hoorde segghen dat Hollandt ende Vrieslandt meer geacht waren dan Brabant / soo heeft hy eenen grooten hoop volck op die frontieren van Brabant gesonden / daer sy allen tlant deure grooten oberlast op die boeren bedreeuen. Ten is niet ock wisprecken / wat grooter wreethedyt ende grammeys daer bedreeuen / die kercken werden berooft / mans / vrouwen ende kinderen werdē deerlijck vermoort / die ionge maechden geboeleert ende verracht / t welck gehoorz zijnde vanden Heeren en regeerders van Brabant / soo sonden sy den Heere van Wesmael / ende h. Jan Glimes met eenen hoop knechten tot Nibel / om die vanden te wederstaen / de welke die frontiere broemelijck beschermende / deden daer menighe schermusinge.

Hoe die
Vyandē
in Bra-
bandt
quamen

Victorie der Brabanders, teghen den
Hertoghe van Gloucester.

De Hertoghe van Gloucester boos-
sejt hadde sijn garnison gelatē in een steden gheuoemt Braine le conte / alwaer die soldaten daghelijck wt liepen / brandtsichtende in die om-
liggende frontieren bā Brabant. Hier-
omme is die boosheyde Heere van
Wese-

Wesemale/met sonnige andere Heeren tot aen die mueren van de boozwoende Stadt ghecomen. Ende siende d'Engelschen die daer in laghen/ hebben allen hun poorten gheopent ende zijn metten gheheelen hoop wtgetrocken. Rauwelijck en was die bataille begonst/ doen die Brabanders hungenieten/ als oft sy die blucht hadden genomē/ tot datse een scheitte wechse bander Stadt waeren/ ende siende dat alle d'Engelschen wtwaren/ soo keerde sy weder op hun vanden slaende daer inne/ so dat dese oorloghe selder wert/ dan eenighe vande boozgaende gheweest hadden. Daer werden veel Engelschen doot gheslagen/ veel gegriet ende veel gebangen. Die noch overbleuen blode met groter verbaestheydt weder inder Stadt.

Braine
Te cōte
belegert
ende in-
genomē

Corts daernaē ruste hem op gantsch Brabant tegen d'Engelschen/ Maer tricht/ Philips Hertoch van Bourgogien/ dieden nebe was vā Hertoch Jan boozschreben. Oock quam daer van Dornick eē groote menichete van volcke der Brabanders tot assistentie/ soo dat den Brabanders hoop behaluen die knechten/ die vā Bourgogien quamen ende van Dornick seftich duysent sterck was. Met dese knechten oft soldaten/ heeft Philips Hertoch Jans broeder/ een seer expert Prince in seften van oorlogē/ die Stadt beleyd/ naer dat hyt roufomme al afgebrandt ende berooft hadde. Als hy daernaē een wijetijds boozghelegghen hadde soo is hy met sijnder macht wt naeder ghecomen/ om die Stadt te beclinnen/ hoe wel dese nochtans van plaetse ende fortificatie seer sterck was. Maer d'Engelschen werden hen soo brasmelijcken van binnen/ als datter veel vande Brabanders afghesooten ende verslagen werden. Den abondt dede die bataille scheydē/ des anderen daechs beghonsten die van binnen van peps te spreken/ maer te bergeefs/ want die Brabanders hereydē hun anderwerf totten strijde/ endesouden d'Engelschen met groter macht weder aengheballen hebben/ ten hadde gewest datse hun gheweer neder-gelept heb-

bende hen selben gewillichlijcken opghegeuen hadden. Naē dat dan Philippus die Stadt aldus ingenomē hadde/ soo heeft hy dese gantsch verbrant. Maer de bozghers bander Stadt die metten Hertoch van Gloucester hadde gheweest/ dede hy eendeels hangheit endeeendeels onthoofden.

Naē dat Braine le conte mit ghebesmeert was/ ende eenige ander stede in Henegouwe verwonnen waren/ soo werden d'Engelschen verdruben/ ende Hertoch Philips nam d'ander steden in ghenade. Naer welcke blyde victorie/ is Philips geryst om dander steden van Henegouwe in te nemē/ maer overmits den sneeu ende den grootten reghen/ moest hy sijn reyse schofsen. Sinnen welken tijdt wert hy dē Hertoch van Gloucester eenen Ambassadeur gesonden/ te hemmen ghevende dat die Hertoch ascomen soude/ om Philips slach te leuere. Maer naē datmen den tijdt van vier dagen lāck hadde ghewacht/ ende siende dat hy niet aen en quam/ soo zijn die Brabanders vertroocken/ ende int wechtrecken/ werden sy van eenen hoop Engelschen aenghebochten/ die hen onverschens meynde rouverballē/ maer daer en vielen gheen slaghen/ wāt als d'Engelschen saghen dat die Brabanders soo wel ghemonteert waren ende totten strijde opgherust/ so keerden sy weder van daer sy ghecomen waren.

Int iaer der gheboorten ons Heerē 1425. soo heeft Jan die Hertoch van Brabant sinen leger gheslagen boozbergen in Henegouwe alwaer doer tijdt vrouwe Jacoba met haerē gouvve staet resideren was. Ende geduerēde dit beleg/ so is Philips Hertoch vā Bourgogien naē Donay ghecomen/ alwaer hy met Hertoch Jan gesproken hebbende hem geraden heeft/ dat hy Jacoba boozs. die een oorlof der oorlogē was/ in Bourgogien soude doe boerē/ totter tijt toe datse den des Paus bonnisse soude gedwongē worden by haren man te comen. Maer sy wert ghewaer dat die Princen op handen hadden haer te versenden. Daeromme is sy in des Hertogē legheer ghecomen/ biddende Enghelbert

Die Hertoch vā Gloucester wert vvt Henegouwe ghecreuen.

Vrou Jacoba
vande
wene
gouvve
na Gen-
sevoert

ben den Grade van Passouwen met weenende ooghen / dat hy soo veel byden Hertoch van Sabandt wilde doen / als datse in eenige stadt / oft op eenich casteel van Sabandt mocht bliuen / t welck haer niet gheconferceert en wert / maer wert van daer nae desia t van Shent gevoert. Ende Hertoch Jan binnen Valenchiu comende werdt aldaer met grooter feest en eere ontfanghen. Daer nae sont hy tot Berghen in Henegouwe twee van sinen Edelen die in sinen name vander stadt possessie namen.

Srijde in zeelâc geschiet
Int selue iaer ende maent vā Julio / ghinc den roep ende fame dat d' Enghe schenden Hertoch van Glocester beloost hadden acht hondert croonen / ende twintich duysent gheswapende boecknerchten / om anderwerf weder van nieuws t'oorlogen / daer ghinc doch een spraecke dat die Coninc van Schotlande hem mede te hulpen comen soude / t welck Hertoch Jan hoorrende / heeft (allen ander saecken achter latende) in alle steden van Henegouwe goet garnisoen ghelaten / sendende sinen Nebe den Hertoch van Bourgoengien zieberen ouer. De Hertoch hoorrende dat die Hertoch vā Glocester weder af quam / soo schreef hy sinen Nebe / dat hy hem soude comen besoecken / met eenē grootē hoop volc / om d' Engheleche te wederstaen in hen opset. Hertoch Jan siende dat hy in persone niet en soude conuenen soo veel landen ende Provincien regeren / soo gaf hy sinen nebe den Hertoghe van Bourgoengien Henegouwe ende Zeelant te beuaeren. Op dē selue tijdt is vrouwe Jacoba al hem mellich wt Shent in Hollandt ghebloden / al waer / s sommighe Heeren ende edele van dien lande tot haer gelocat hebbende) eenighe stede in haer gewelt ghebracht hee. t. t Welck die Hertoch van Glocester vernomen hebbende heeft een groot ghetalscheppen nae Hollandt ghesonden / stellende Capiteyn ouer dese dē Heere vā Filwaeter / op dat haer Jacoba met dese knechten soude beschermen ende beuaren. Die Hertoch van Bourgoengien niet langhe daer nae vernemende dat d' Engheleche met hun selxpen in

Zeelandt ghecomen waren om t'ladt in te nemen / soo heeft hy nacht ende dach gereyst met een groote menichte van volcke om d' Enghelechen te wederstaen. Tusschen dese twee Hertogen gebiel daer eenen seer grooten en bloedigen slach / int beginnel was die victorie twijfelachtich / maer intepnde heeft die Hertoge van Bourgoengie d'oberhandt ende victorie vercregen / nae dat hy d' duysent Enghelechen verslagen hadde. Dese slach geschiedde tot Brouwersghauen / int iaer 1435. Sinen corten tijdt daer na wert binnen Roomen byden Cardinalen gheswesen / als dat Jacoba sonder wettelijche oorsaecke van Hertoch Jan gescherpden was / t welck die Hertoch vā Glocester gehoozt hebbende / heeft eē ander vrouwe ghebront / nochtans en heeft Hertoch Jan Jacobam niet weder hy hem genomen / want hy dē raede van sijne meeste Princen en Heere wert gesloten / dat sy om der gemeyneder rusten ende welbaers wille by dē Hertoge van Savoyē soude betwaert worden.

Hoe Hertoch Jan die vermaerde Vniversiteyt van Loven ghesondeert heeft.

Hertoch Jan van soo veel swaerd' Vni-
Hende diuersche oorloghen ontla-
ghen zijnde / ghemerckt hy een groot
liefhebber der consten ende scientien
was / soo heeft hy binnen der stad vā
Loben gesondeert een Vniuersiteyt /
al waer hy gheleerde mannen vā alle
landen ontboden heeft. Enighe schrij-
uen / dat d' opperste vander stad hem
gebedē hadde / op dat in die stad den
oorlogen ende tweedrachtigheden die
borghers en ambachtslieden berooft
zijnde niet te niet en soude gaē. So
heestmen van Martino den vyfften
van dien naeme / doen ter tijdt Paus
van Roomen vercregen / die selue pri-
uilegien / die d' Vniuersiteyt van Louē
noch heden daechs is gheuyckede.
Int beginnel mochten van allen
consten ende gheleerheden tracteren /
wtgenomen inder Godheyt / t welck
daer nae oock vercregen wert / dān
inde Godheyt openbaerlijck mocht
lesen /

Iacoba
mole-
steert
die Hol-
laders
seer.

lesen. De se Dinsterslept is genoegh
die vermaerfse van Christenryc. Men
begonster te doceren en te leeren de eer-
sten dach der maent Septembrijs / oft so
eenige wille op onser l. Vrouwen ge-
boortē abāt / int jaer ons Heere 1426.

Maer een quader volcht gemeynlyc
dader. Wāt vrouwe Iacoba / daer hier
boven afgesproken is / woonachtich in
Hollant tot Schoonhouen / dede soo
veel / dat sy die bander Goutwen tot
haer creerch / daer nae viel sy met eenē
geweldigen hoop vol op d'ander die
haer niet en wilden obedieren. Maer
haer viel oock die Heere van Seven-
berghen / die de Hollanders soo wel te
water als te lāde seer quēde / en groot
leer aendede. Die ghehoort hebben die
Hertoch van Outgoengien / soo is
hy terfont in alder diligētien met sij-
nen leger derwaerts gerescht / en be-
leide Sevenbergen / belouende noch-
tans den Heere van Sevenbergē een
grootte somme ghelts / indien hy van
oorlogen ophouden wilde. Twelc als
die Heere konetlyc gewerger hadde
soo beleide die Hertoge Sevenberge
wat vast naerder soo dat haer die stadt
ten leste ouergaf / ende die Heere tegē
wien danc haer die stadt hadde ouer
gegeuen / wert verdrēuen.

Vā Her-
tochs
lās sie-
ter ende
doodt.

Daer nae heeft Hertoch Jan binne
hier met sijn Heere een dachdaert ge-
houden en van daer is hy met sijnen
ioncksten broeder Philips / Graue bā
S. Paul op den Palm-abont naer
Briessel ghereyst. Maer eer hy tot
daer conde gekomen / soo wert hy on-
der wegen met grooter siechtē beban-
gen. En binnen Briessel comen / sod
heeft hy voor al sijn biecht vaders ont-
boden / dus alle sijn sonden ghebicht
hebben / soo heeft hy r'heplich Sacra-
ment ontfange / en is aldus inde goe-
de weke tot Briessel oberieden / int
jaer ons heeren 1426. inden ouderdō
van r'ij. jaeren / int r'ij. jaer sijns Her-
tochs dāms / en des Graefschaps van
Bruggoutwe / Hollant ende Zeelant
het achste / oft daer ontrent. Sijn graf-
steruen nochter tijdt binnen Dueren
voor den hoogen Outaer in S. Jans
kercke. Dēsen Hertoch Jan was in
allen tegenspoet patientich van goedē
ende stercken gemoede / recht. eerdich

heplich godthreefende / ghespraech / aē
ende goedertieren.

Inden tijdt bā desen Hertoge / als in lxx. do-
schreef 1421. op S. l'ijf betten abont pen in
werdē in Hollāte deur grooten storm Hollan-
bā water / die dijcken deurgebozen / verdrō-
en midts der grooter inundaten soo ken.
verdrō-
berdrō-
jonckē daer r'eventich dorpe. In
Driessant ende Zeelant zijn veel huy-
sen en gehuchte gedelt / in cert gewest.
Men sach ouer al veel menschen op
berghen / huyfen ende torens climm-
maer te vergeefs. Want die goluēdes
waters waeren daer soo fier / als dat
sijt al mede sleppte daer sy aē quamē.

Van een v wonderlijck Zee-monster.

De Chronick-schryvers verhalen
dat ontrent den voorsēden tijdt
als int jaer 1431. by r'Conturich
van Polen werdt ghevanghen eenen
visch ende in n'iser / op allen manie-
ren eenen Bischof / ghelich / met
eenen Mijster / Graef / en witte Casu-
sel / Schoenen / Bloesen / ende hand-
schoenen / ghelich als eenen Bischof
betract / bereedt om sijn offitie te
bedienen / hebbende sijn volcomen le-
den / als oft een perfect Bischof had-
de gheweest / maer int aentasten wast
eenen rouwen levenden visch. Maer
hief sijn Casusfel wel op van achter
ende bozen tot aende knien. Desē
visch ende Bischof wert den Co-
ninc van Polen ghepresenteert / en-
de in beelderley talen aenghesproken /
maer en ghaf gheen antwoorde / hoe
wel hy sijn lippen op ende todede.
Daer na wert desen Bischof tusschen
twee ander Bischoppen nae die zee
geboort / en ontrent de zee comēde / wert
hy vanden waghen gheset / en gaende
nae die zee / leyde hy sijn eē hant op de
schouderen bandē eenen / en sijn an-
der op die schouder bandē anderē Bi-
schop. En aldus comende aendē oener
bander zee / sach hy die Bischoppē en
r'ander volc seer vriendē sijn aen / ne-
men wet grooter reuerētien oorlof / en
matten lichaeme hem buygen / gaf de
Bischoppen die hant / en totten navel
int water zijnde keerde hy hē omme
totten Bischoppen ende volc / en sijn
hoofst boogē / gaf hun die benedictie
met sijn rechte hant / en terfont begōt
hy int water te swimmen.

T

Phi-

PHILIPPVS ANT. F. DVX BRAB.

PHI-

PHILIPS I.

VAN DIEN NAEM,

*Broeder des Voorseyden Ians de Vierde,
den xxxv. Hertoch van Brabant.*

Philips
I. den
xxxv.
hertoch

Philips d'eerste hā die name / Broeder des booz. Ians die vierde / heeft na de selues doot / dat regiment aengenomen / maer hy begheerde voor alle saecken eens ten Heylighen lande te trecken / waeromme hy nae Boosmen ghereyst is / om vanden Daus oorlof ende consent te halen sijn repse te volbreughen. Die Daus wel wetende wat perijckelen onder weghen waren (want daer hadde tusschen de Coninck van Cipers ende de Turcschen Keyser groote oorloge gewreest) en wilde niet gedooogen dat de Hertoghe die repse soude aenemen / maer heeft den seluen een wijle tijds by hē ghehouden / ende eerlijck getraect.

Dach-
vaert
tot Vil-
moorde.

Die Hertoghe wt Italien gecomē zijnde / so heeft hy tot Vilmoorde een heerlijcke dachbaert ghehouden / alwaer hy sommighe regels en loflijcke goede statuytē van sijne booz-baders totter ghemeynder welbaert ingeset / vernieut ende gherestaureert heeft. Hy maecte sijn Cancellier M. Jan Sont / een seer wijs ende verbaeren mā. Daer na dede hy sijn denoir om sommighe dorpen ende casteelen die belast waren te lossen / ende om die te doen wert hem dan elke stad een seker somme vā penningē wt-gereyct. Te wijle dat die booz. Jan Sont noch leefde (mitsdien dat hy seer ont ende traech was) gaf hy hem tot sijnder hulpen M. Jan Gillain / geboren in Brabant / die te voren Cancellier van Luydick gheweest hadde. Deur desen mans wijsen raet wert daer een eendrachtighe vrede gesloten tusschen Philips ende den Bischof van Luydick.

In desen tijt werden die van Dausmen bande Luyckenaers totter oorloghen beroepen / die welcke niet him knechten int velt gheromen zijnde / hebben veel sloten ende casteelen inghenomen / die selue totter aerden toe af-worpende / om datmen hyn eenige dorpen ontnomen hadde. Daer na wert Bouines belept en dapperlijcken bekornit / welck vernomen hebbende die Hertoghe van Bourgogengien (wefende die naeste erfghenaem van die heerlijcheit) heeft eenē hoop gewapende mannen wt Namen als wten slote gesonden / die welcke dickwils wt ende in op die Luyckenaers loopende / groote schade bezien. In deser manieren bleef lange tijt staende. Die Hertoghe Philips wt de almit met brieuen / aldan deursijn Ambassadeurs oft legaten den peps maect / maer siende dat hy daer toe niet en conde gheraken / dede so veel dat seker maenden bestant wert / hopende binnen desen middelen tijde die twelstige partijen te vereenigen / ende tot peps ende accoort te brengen.

Daer na heeft die Hertoghe gesondē Vande twee van sijnen Heeren / Enghebert van Edingen / ende Jan Sont met dyghondert ruyters / om die dochter des Coninck Lodewijck van Sicilien Isolda / die hē toe-geseyt was / in te halen. Dese soude eerst te Aken / ende dan daer weder van eenighe groote Heeren vanden Hertoghe gesondē / in Brabant gebracht worden. Te wijle alle dese dingen geschiedden / so wert die Hertoghe niet een gisote siecte bevangen / vande welcke hy binnen der stad van Louen den tiij. dach Augusti int iaer 1430. is overleden. Gheregneert hebbende dyp iaren ende dyp maenden.

Orlogē
tusschē
die Na-
muroy-
sen ende
Luycke
naers.

Vande
toeco-
mende
huyf-
vrouwe
hertoch
Philips
d'eerste.

Thien jaren na d'afligtheit van
desen voorszeyden Hertoch Philips/

als int jaer 1440. heeft een slecht
Duytsch Joanes Gutfenbergius ge-
noemt/ die edel ende seer nobel con-
de der Boeck-druckerkjen binnen der
stadt van Mentz eerst gebonden/ die
daer na die geheele werelt deurschier
is verberopt ende ghebestert ghe-
weest.

Conste
vã Boec
drucken
geuôde.

GHENOEMT DEN GOEDEN.

den xxxvi. Hertoghe.

Philip.
die ij de
Goede
g-nocht
den 36.
hert och

Philips die twerde bā die sen name / genoemt die Goede / quā totte Hertorcho doinne bā S: abāt na d'assijnich; der twee sonen banden voospenden Hertoch Anthonis / die sonder kindren ghestoruen waren / want na die doot der seluer / is t' Hertochdom verstorue op Philips / Hertoch Jans sone van Bourgongien / midts dat die selue Hertoch Jan sinjen ionckken broeder Anthonis dat Hertochdom van S: abant hadde ouer-gelaten / op alsulcke conditien / dat soo wanneer hy oft sin kinderen quamen te sien / sonder wettich opz: achter te laten / indien ghebalte t' Hertochdom als dan weder keeren soude op sin gheslachte ende nacomelinghen. Dus heeft hē die voosfede Philips des Hertoch Jans van Bourgongien sone / int beghinselsins rijck soo wijselijck ende belesedelijck ghehouden / dat hy van een pegelijck be mint ende gheceert wert. Na sinjs vaders doot waren hem dese landtschap pen verstoruen / als Bourgongien / Loerijk / S: abant / Limborch / Vlaenderen / Artois / Henegouwe / Hollāt / Zeeland / ende Briellant. Alle welcke landen hy met grooter wijsheyt gheregeert heeft.

Philips
de ij.
huys-
vrouwe
ende
kinderē

Wanckrijck / aende welcke hy gheen
 kinderen en heeft ghewonne / welck
 hy seer wel soude begaert h. bbe. Des
 wert na haer doot tot Ghent begaen
 in S. Bauens Clooster. Daer nae
 troude hy een schonie edele vrouwe
 met name Vanda / die hem oock geen
 kinderen en baerde. Ten lesten heeft
 hy getrouet Isabella des Coninck van
 Portugals dochter. Vande welcke
 hy d'v sonen wout / Anthous ende
 Joos / die beyde in haer kinsche arē
 slozen / ende Charel / die namais
 Hertoch van Sabant wert / van
 wiens arten sal gheseyt worden t'ijnder
 plaessen.

Noch en was Philips tot dat Her-
 torchdom van Brabant niet gekomen
 als hy oorloge bestont te voer tegen
 die Franchoisen / emte wreken sijns
 vaders onnoosel doot/ die welcke na
 tseggen van eenighe in Brancrtich
 doot/ Montrecau verslagghen wert/
 al waer die Princen totter afscheyt
 ghedachbaert waren. Ende men siet
 dat die Dolphijn Charel (die nader-
 hand die bis. van dien naem Coninck
 van Brancrtich wert) hem versloech.
 Maer Robertus Gazarius een be-
 schrijuer der Franscher Chronichē/
 siet dat inden beginne van dese dach-
 baert / als peghelijk van sommighe
 boozleden miurten verhaelde / so isse
 terstont een gecomē die de Dolphijn
 gebolcht hadde / ende heeft (met gram-
 schappen ontsienende) den Hertog-
 ghe van Bourgoengien dootsien.
 Ende

Ende

PHILIPPVS II. BONVS COGNOM.

En dat Charel den Dolfijn tot des Hertochs doot gheen oofsaecte en hadde / blijkt daer wt / dat die boozmoende Saguinus schrijft / dat hy daer af bleek / verwich wert / sijn aensicht keerende vanden genen die hem verflaghen hadde.

Nac sijns vaders doot heeft Philips metten Coninck van Enghelant aliancie ghemaeckt / die welcke der Franchoufen doot byant was. Van dese twes wert Brancrich een lan ghen tijt seer gemoesteert / veel sieden werden in genomen / veel doypen af ghebrant / ende veel casteelen werden geruincert. In desen staet ende elcke seker iare geweest hebbende soo heeft Charel die seuenste van dien name / Coninck van Brancrich allen sijn goet weder geregen dat hy verloren hadde / deur die hulpe van eender maccht wintich iaren out zijnde / Joanna ghenoemt. Die welcke totten Coninck comende hem seyde dat sy tot hem gecomen was / om hem wederom sijn lant te restitueren : ende dattet van Godt gheordineert was dat hy haerder hulpen die stad van Sylens die bande Engelschen belegert was / verlost soude worden / dat sy hem alle d' Engelschen verdruen hebbende / tot Aemelenyden sende / al waer hy gesalfte soude worden nae d'oude gewoonte / ende dat haer alle dese dinghen van Gode veronclicht waren. Dit en meer andere beschrijft die boozs. Saguinus. Nu keere ich weder tot de geste van Hertoch Philips wt gerecht na dat hy t Hertochdom aen ghenomen ende aendeert hadde.

In iare ons Heeren als mē schreef 1437. soo ich bevinde / te wile d' Engelschen met Philips niet wel en stonden / soo wert Calis (een stad op die frontieren van Vlaenderen ghelegen) belegert. Dese stad was doen ter tijt noch onder den Coninck van Engela / maer hier en wert niet sonderling bedruen / want eermen daer eenigen storm dede / soo wert die stad op ghegeuen. d' Oofsaecte van desen hebben wy gheseyt in d' acten ende geschiedenissen der Prince van Holland. Ick bevinde dat d' Engelschen doot dit beleg vertoert zijnde tot hy

Sugghe quamen gheloopen / mee om te roouen / dan om oorloochsch gewisse en ruysterlijc te strijden. Maer sy werde weder van die Suggelingen verdruen / achter latende ontrēt twee duysent van hunnen volcke.

Nae dese victorie / isser een groote wederspannicheyt opgherfen tussche die van Sugghe / ende den Hertoghe van Brabant / ter oofsaeken van sekerre priuilegien / den Suggelingen ontnomen. Welcken twist soo verre gecomen is / als datse niet alleenlijck teghen hunnen Hertoge op en stonde / maer deden de ghene onthooft / die den Hertoghe bystant ghepresenteert hadden. Ick bevinde inde duysche Chronijcke / dat die Hertoge willede die stad van Sugghe belegheren / simuleerde ende ghelijet hem al oft hy op die Hollanders hadde willētrecke om die een wintich onderdanigher te maeken. Ende om hun dit beter wijs te maeken / soont hy t Antwerpen byschien hondert gewapende manne die van daer soot scheel / strac na Holland onerschepen wouden. Ende mer sijn ander volck is hy op Brugge getrocken / comende nu hy der stad / soo seyde hy totten Heere van Lilledam (een vroom stout oorloochsman) die neffens hem reet. Dit is Holland dat ich onder mijn subiectie wil brengen / wissende meren binger op Sugghe / waer af die Heere van Lilledam verschrickt zijnde / so sprack hy : dat moet Godt heeren / my waer leet dat ghy yet quaets bestont / ende tot onser alder schaede beproefde / wat die raserije ende wissinnicheyt van dit rebellijck volck vermach. Maer ist sacche noch tans dat ghy hier soo grooten sin toe hebt / so en wil ich my seluen booz / als booz mijnen Heere geen sintesparen / noch te soeken maeken. Philips mer sijn volck / als willende naer Hollandt repen / werdt tot Sugghe (daermen niet quaets en vermoede) eerlijken ontfangen. Maer ten lesten als men sach datter niet goets op hand en was / hebben hun die bozghers van Sugghe al heymelijken ghewapent / en gingen hen verborgen midde inde stad inde huysen / booz hen nemende datse niet beginnen en souden / booz sy en saghen dat des Hertochs volck

Rebellicheyt van Brugge teghen hertoch Philips.

volck qualijck wilde. Sy hadden ontrent die mercht beschick't een partije volck/met groot ende grouwelijc gheschut/t welck int loffe alfulck getier maecte / als datter des Hertochs volck af ghinck loopen. Die Hertoch selue in groot perijckel sijns lijfs zijnde/ deur hulpe van eenen smid/ die hē die poortē vander stadt met ghewelt opende/ en conde selve nāuwelijc ontloopen.

Op dat dew een wederspāninghe stad niet beelbloets gestort en werde/ soo overdachte die Hertoge s'anderē daerhē een ander middel/ om dese tot onderdanicheit te brengen. Hierommede hy in allen sijn landt wtroepen/ dāmen gheen Bruggelinghen herberghen en soude/ maer datmen die selue voor openbaer vpaiden hiele. Dus gheviel dat die coopliden tot Bruggē woonachtich zijnde/ die stadt verlieten/ nemende elders haer residentie. Dit siende die van Bruggē/ ende hun vaserijē ende beruochēden ten lesten achterlatende/ vtsochten peys te maecten / t welckē sy oock verreegē / op alfulcker conditien/ als dat die gheheele stadt na datter rouwē gedoot waren / die t spel berouct hadden/ tot hy na een mijle byen der stadt/ den Hertoge met bloote voeten soude te ghemoei gaen/ biddende om vergiffenisse. t Welck alsoo ghedaent zijnde / wert die Hertoghe inde stadt met soo grooter eeren ontfanghen / als oft Godt wten hemel gheweest hadde.

Sekerē tijt daer na quam die maere dat die Princesse vā Luxemborch Elizabeth sonder hant oft oir overleden was. Hieromme is Philips/ willende die naeste van dit landt wesen/ met eenen grootē hoop volck derwaerts getrocken/ ende en ruste niet/ booz hy en is booz/ Luxemborch d'eerste stadt van dien lande gecomet/ ende na dat hy dese den tijt van xv. daghen belept/ ende grootelijc getomēteert hadde/ soo heeft hy die selue ten lesten in-genomen deur die hulpe van sijne bastiaert sone Heer Cornelis/ een seer broom man/ die op enen dinsten nacht die stadt beclant/ ende in-genomen hebbende/ heeft hy die selue sijnen vader gheopent.

Die Hertoghe selde in Hollandt eenighe groote imposien ende schattingen/ men weet niet tot wat intētie. Maer dese werden alder-eerst vande Water-landers geuepgert/ waer op anderwerf een groote beroerte opstont. Want die Water-landers causscerden datter hun steden niet soo wel regen en mochte/ als beel andere steden van Hollandt. Terstont werden van s' Hertochs weghen int Waterlant legaten gesonden / om die boozsepe schattingen niet ghetwelt ende rigeur te consequeren. Maer doen sy in deser manieren niet en boozderden/ soo sont die Hertoge derwaerts eenen grootē hoop gewapende mannen / die sommighe vande rijckste tot s' Grauen-haghe gebangē brachten. Met deser violentien wert soo veel gelts verregen/ als datter bouē t gheuen ontfangers was comperende/ noch ghenoech was ouer-schietende / om den edeldom daer op te triumpheren ende te domineren.

Philips ses iaeren daer na/ op die Schattinghe Schentenaers noch vergramt zijnde/ midts datse sonder sijn oorlof oft consentite hunnen leger hadden opghebozen/ als hy booz/ Calis lach/ nam booz hem dat hy hun met groote accijsen ende imposien quellen soude. Maer na dat hy niet en hadde verreeghen t welck hy begeerde/ soo zijnder van beyde zijden groote slagen gevallen. Die Hertoghe dede die Schentenaers met hun sauteuren vanghen ende arresteren. Insghelijc namen die Schentenaers des Hertoghen volck oock grootelijc te quellen. Ende nae beel striden ende schermutsen/ wert ten lesten die stadt van Gubenaerde vande Schentenaers beleget/ maer te vergeefs. Maer eer daer yet treffelijc geschiede/ soo werden de Schentenaers gheiaecht / moerende een groot deel van hun volck achterlaten. Terstont vielen alle d'ander steden van Vlaenderen metten Hertoghe/ maer die Schentenaers en werden nochtans dies niet een hant te gewilliger. Jae hebben coets daer na hunnen leger geslagen booz/ Denemoude/ dat van alle zijden wel boozsiet was/ t welck hen oock niet ten besten en gheviel / almen aenden wtgauck wel

hertoch
Philips
neemt
Luxem
borch
inne.

Schattinge in
Hollandt

der Gem
tenaers
en haer
rebellic
heyde.

wel ghemercken conde. Want daer bleefser beel verflaghen/ maer die daer overbleuen/ sloegen weder tegen die van Deurenmonde eenen gheluckigen slach verstaende huij byanden.

Niet langhe daer nae ghebeurdet datter weder een vreeselijcke batalie geschiede/ inde welcke verflaghen wert Cornelis des Hertogen sone/ daer te horen af ghesproken is/ ende wert tot Brussel in S. Goedelen kercke te gane gedragt. Die Vader van dese depuyliche doot sijns soons seer berouert zijnde/ heeft de Hollanders om hulpe gebeden. Dese sonden den Hertoghe eenen grooten hoop volck/ die welcke vande Ghentenaers metten eersten besoot werden/ maer alst aent inijpen ginch/ soo cregen die Ghentenaers die nederlaghe.

Na dat Philips de Hollanders bedanct hadde vande vromc hulpe die sy hem gedaen hadden/ soo is hy na die dyp Ghentse Casteelen getrocken/ die van plaesken ende meselstien wegen seer sterck waren. Sinne corten tijt heeft hy die twee gewonnen/ ende is voorts nae t derde getrocken. Het welck te Ghent gehoozt wesende/ soo zijn die bozgers metten geheel hoop wt-getrocken/ en die Hertoghe quam henlicke onverschens te gemoet. Daer gheschiedde van beyde zijden eenen grauuelijcken ende bloedigen strijt. Daer Philippus behielt ten lesten d' overhand/ verstaende na dat ick verstaen seltien d'upsent Ghentenaers. Dese nu gheheelich verdropt zijnde/ hebben ootmoedelijck om peys ghebeden/ t welck hun die Herroch ghesententert heeft/ ende wert daer na niet grooter eeren tot Ghent in-ghehaelt.

Hier na begonst Philips in allen manieren te bedencke hoe hy Dauid sijns sone tot dat Bisdom vā Drecht mocht pronouieren. t Welck die Trichtnaers verstaende/ die eenen gheint Gysrecht gunstiger ware/ gauen blyckelijck genoech te verstaen dat hun des Herrochs voornemen geenins en behaechde/ seggende/ dat sijnen sone daer toe onbequaem was/ ouermits datter een ouerwonnē vassiaert was/ waer op die Hertoghe dooz antwoorde gaf/ dat hy daer afeen dis-

pensatie banden. Daus hadde/ maeren conde hen hier mede niet contenten. Waerom begonstmen daer ghewelt te ghebruycken ende cracht van wapenen. Ende ris binnen cortē tijt soo verre gheromen/ dat de Bischop die de Canonickheit alreede gheroen hadde/ af-gesetwert/ ende liet Dauid van Bourgoengien in sijn plaesce comen.

Alle dingen aldus tot Drecht ghesit zijnde/ soo giuckmen op die van Deuenter oorlogen/ die den nieuwen Bischops ghebodt openbaerlijcken lasterden. Hierom heeft Philips met eenen geweldigen leger die stad acht weken lantck/ maer te vergeefs beleert/ want ouermits den regen ende rinde/ soo en konden die knechte ontrent die vesten int slijck en marasch niet goets wt-rechten. Die Hertoghe van Cleue soeckende ter wijlen alle middelen om de partijen te veracoderen/ heeft die saecken soo verre ghebracht/ dat die van Deuenter humen nieuwen Bischop hebben ontfangē/ hoe wel niet geerne/ maer die swaricheyt ende ongerief t welck sy by t beleg geleden hadde/ dede hen verstaen datter groote dwaesheyt is te rebelleren. Aldus is Philips niet sijn volck van daer weder na Sabant ghetrokken ontrent S. Michiels dach.

Als die Hertoghe nauwelijck in sijn lant weder gecomen was/ oock by na noch niet wat ruste gewonnen en hadde vande molestatie der boogzaden oorlogen/ soo is Lodewijck die Dolphijn van Brancricke/ met Charēl de Coninck van Brancricke sijn vader groote vranschap hebbende in Sabant gecomen/ groot betrouwen hebbende op Philips/ die sijn naeste bloec was. Philips siende dat sijn nene aldus van sijne verlaten was/ soo heeft hy hem niet groote seeste en blifschap ontfangen/ waer deur hy lichtelijc te kennen gaf/ dat hy hem wt gantscher herten bemide. Aldus bleef die Dolphijn in sijn ooms lant biss t arē lant/ tot sijns vaders doot toe. Daer nae wert hy Coninck gesalf t en gerroont/ hoe wel sijn vader t sijnen spijte sijne ioncken sone mette leuende liue totter Croonen gheroen hadde. Sabelicus vermaenende int eynde sijns boec

Dauid
s' Her-
rochs
sone
vvort
Bischof
van
yt. echt.

Die Dol-
phijn vā
Branc-
ricke vliet
tot Phi-
lippen.

boect van desen Philips seyt/ dat hy
van sommige gehact geveest is/ om
dat hy/ soomen segghen wilde/ synen
ioncksten broeder hadde vergeuen.

Van d'oorloghe teghen
de Turcken.

In jaer ons Heeren 1464. hadde
Pius die tweede van dien name
Paus in gantsch Europa brieuē
gesonden/ begeerende hulpe van
alle Coningen ende Vorsten/ om op
die Turcken te oozlooghen. Hertoch
Philips wert oock ghebeden dat hy
hem tot soo goddelijckē en nootelijc-
ken oozloge bereyde wilde/ ende met
alle andere Christen Princen hem
gereet binden/ alst noot gaue/ om nae
die steden te trekken/ die de Turcken
alreede in-ghenomen hadden. Dese
brieuen ontfanghen hebbende/ en
heeft die goede Hertoghe niet op-
ghehouden/ van alle canten knech-
ten aen te nemen/ alsoo vele als hy
mochte/ ende soude selve mede ghe-
trocken hebben/ en hadde hy niet
doo; onderdoem/ ende eenighe andere
ongherieuen belet ghemeeft. Waer-
omme heeft hy Anthonis synen va-
saert sone mede ghesonden/ een sterck
ende broom man/ om allen dingen te
besten te handelen/ ende te regeren.
Desen wt Brabant in Gallien gero-
men zijnde ende dorste niet doo; der rep-
sen/ om dat hem daer sekerē brieuē ge-
toont werden/ inde welcke sijn vader
hadde doen gebieden soot scheen dat-
men hem ombrengghen soude. Maer
het bleek naederhant/ dat dese brieuē
van synen vader niet en waren ghe-
sonden/ die hem seer bevinde/ maer
van eenighe sijns baders Heeren die
dat ter beliefien van Lodewijc de Co-
ninc van Brancricke gedaen hadde/
die den Paus van Roomen niet alte-
wel en mocht gheluchten.

In jaer der geboorten Christi 1444.
septimen datter eenen nieuwen twist
in Hollant opgherefen is/ die langen
tijdt gheduerct heeft/ tusschen die Ca-
billaus ende Hoechs/ soomen die
noemde/ broeder inde Chronijck ver-
haelt/ besonder inde groote Chronijck
van Hollant ende Zeelant. Nae alle
dese oozlogen is Hertoch Philips ge-
storven in sijn leij. jaer/ ende in het

seven-en-vertichste sijns rijer/ int jaer
ons Heeren 1467. opden rijij. dach
der maent Juniij. Desen Prince heeft
altijt (welck nochtans ongeloofelijc
is) d'oorloghen ende peys euen lief
gehad: hy was seer goedertieren/ soo
milt ende ghespracksaem/ als eenich
Prince wesen mach. In oozloosche
septen heeft hy t'samen sterck ende ge-
luckich geweest/ betoonende hem al-
tijdt sedich ende goetwillich/ hy conde
sijn gramscap seer wel breken ende
berwinnen. In gesteenten/ signetten/
tafereelen/ goude ende silbere croe-
sen/ endeoppen/ heeft hy alreke
plaisier ende ghemuechte ghenomē/ dat
hy bycans/ soomē seyt/ hier in Julius
Cesar te bouen ghinc/ maeckēde alle
constenaers rijck die hy hierom hy
hem hadde doen comen. Die Princen
ende edel Vrouwen heeft hy altijt
in grooter weerden ghelacht/ ende
wert vā desen ooc grootelijckē geeert.
Hoe die Stadt van Constantinopolen

ingenomen wert.

Binnen den tijdt des boozsepden
Hertoch Philips/ int jaer 1452.
na t'schrijven van Sabellius/ oft 53.
als Sagunius schrijft/ so heeft Macho
met den Turckischen Keyser opde 29.
dach van Mepe die Stadt van Constā-
tinopolen eenen stoel des Roomsche
Kijer stormender handt inghenomen/
als hy dese 1r. dagen hadde beleghert/
soo wel te water als te lande. Den
Grietschen Keyser Constantinus Pa-
leologus/ wert in slechte cleedere ver-
cleedt/ inde blucht aen ee poorte deure-
steken/ ende inloopen der poorten
zijn omtrent acht- hondert ridders ver-
slagen. Den Turck heeft t'hoof van
den Keyser op een spiese ghestekē met
trammelen doen om die Stadt dragen.
Hy heeft oock een Crupscir doen op
rechten/ ende daer boven geschreuen.
Dit is der Christenen Godt, ende liet
dat met dreckende slijck bewozen:
Die Keyserinne/ sone ende dochters
liethy gebondē in sijn bancket sleppē/
daer sy gebioleert werdē in des Key-
sers presentie/ ende daer nae werdē sy
deerlijck in stucken ghesuuen. Al dat
ses iaerē ont was en daer ober wert
iammerlijck vermoozt. Sulx dat
t'onnoosel bloer lant der strate vloot/
ghelijc als bloedige ghoten.

hertoch
Philips
die ij.
doot.

Constā-
tinopo-
len inge-
nomen
vanden
Turck;

CAROLVS AVDAX DVX BRABANTIE.

C H A R E L

VAN BOVRGOENGIEŒ,

*den on-versaechden ghenemt den xxxvij.
Hertoch van Brabant.*

Charel
vā Bour
goen-
gien dē
37. Her
toch.

Charel van Bourgoengien Hertochs Philips sone / is ghebooren in Bourgoengien binne der stadt van Dijon / int inder der gheboorten Christi 1431. den tienstē dach November. Zijn vader was Philippus die tweede / vanden welken wy leſt ghesproken hebbe / sin moeder was Isabelle / die van haren mā noch twee soneſonder Charel heeft gehad / die beyde in hūn kindſcheyde ghestorden zijn.

Charels
kudgē in
ghe.

Charel ontrent rij. iaerē ontst / sin dewert in alle goede conſten ende geleertheit geïnſtitueert / als eenen op den welken regiment van ſoo deel landen toecomende was . Hy heeft binnen corten tijdt ſoo veel met ſijn oeffninghe ende exercitie geboordert dat hy latijn rōde ſpreken / ende alle auctoriteyſchrijvers verſtondt / ſonder eenighe erpoſitie oft declaratie / twelch een loſbaere ſaecte is voore d'incelſe perſoon. Oec leerde hy de muſicke / die in doopledē tijde oec een cerclike conſte plach te weſen . Hy heeft die gheleerde ſeer lief ghehad / ende oock gheboordert / hy ſoude die conſten ende conſtighe gheesten oock goſtich genoeg geweeſt hebbe / maer overmits de groote oorloghen moeſte hy ſijnen ſin meer aen de wapenen hanghen / ende aendē crichshandel. Inde Hollauiſche Chronike bebindē ick / dat hy ſoo heyligh was / als dat hy noch ionck zijnde alle daghen ſijn getijden las / ten hadde gheweest dat hy om ſeer nootēliche ſaccken hadde gelaten. Diſchoon begiūfel behaechde ſijn vader ſoo wel / dat hy d'wils ſeyde / dat hy Godt almachtich ſeer

bedachte / van dat hy deur ſijn gratie eenen alſulken sone tot ſijn rijk achterlaten ſoude.

Als Charel noch ionck was / ſo hadde hy van ſijnen vader t'Graeſſchap van Charlois niet ſommighe andere heerlijchheden ontfangen / waer op hy iaerlijckſt in renten was heſſende. t'Ja corts daer nae geſchiet / dat eenen genoemt Jan Coſteyn / des Hertoch Philips ſtaedf-heer begouft in alle manieren raedt te ſoecken om Charel des Hertochs sone te vergeue / midts dat hy op hem vergramt was t'welch Charel verſtaende heeft dit ſijnen vader niet weenenden oogen te kennen geguen. Doen conſenteerde hem die vader / dat hy hem ſoude doen vāgen / ende punieren nae ſijn leeliche misdact / d'welch Charel oock dede. Wt ſulcherrechtveerdige ende behoortliche erentie is Charel in eenen grooten haet gecomen / vande ghene die ſijns vaders naefte ſtaedf-heeren waren. Deſe hebben hem haet hy ſijnen vader in ſulker bueghen vermaect / als dat die vader van ſijnen sone verbiedende / hem alle ſijn goedt aſgenamen heeft / oock openbaerlich gebiedende / dat niemant vanden Edelen met ſijnen sone bancketteren / noch eenige eer hē ſoude beuſſen . Antjōns des Hertochs maſaere ſone alle deſe dingē hoorende / is terſtondt wt Dranchſic gecomen met een menichte vā volcke / ende ſocht in allen manieren om ſijnē broeder weder metten vader te vereenigen. Philips van van beel Heeren gebeden zijnde / dat hy doch ſijnē sone die niet quaets verdienē en hadde / in gratie wilde ontfangen / oberdacht in hem ſelluen / dat hy anders geen erſgenaem meer en hadde / ſoo heet hy hem weder wt Hollant gheopen / aldaer

Tviff
tuſſchem
Charel
vā Bour
goēgien
ende ſij-
nen Va-
der.

D ij hy

hertoch
Charels
i. oorloge

hy sijns baders gramschap geduerde
de gebloden was en heeft hem weder
in sijn eerste digniteyt gestelt.

De eerste oorloge heeft Hertoch Char-
rel van selfs aengenomen / teghen den
Coninck van Brancarijck Lodewijck /
desen heeft hy tot Monsheuyt / wesen
een plaetse van Parijs ontreut seuen
fransche mijlen in eenen grootē strijde
verwonnen : nochtans was Charel
daer in groot perijckel sijns lijfs / ter
oorsaecke van een groote wonde die
hy inden neck creech . Den Coninck
Lodewijck wech gevozen hebbende
sijn wapenen / is seer verschiet op een
rasseel gebloden. Maer nae dat hy in
sijn Conincklijke siade van Parijs
getomen was / soo heeft hy hē aldaer
sekeren tijdt tussche bestoten mueren
ghehouden. Daer na werdē tot Cha-
rel / als totten genē die de victorie had-
de / brieven gesonden die om brede ba-
den / hem belouende allen t ghene te
doene / by hy begeert hadde / dus wert
den peps gesloten op deserconditien :
Als dat die Coninck sommige sieden
soude restituieren / die hy van e lant vā
Bourgoēgien alijnt met gewelt ghe-
houden hadde / insgelijc noch by an-
dere siedenkens onder welcke dat Be-
ronne een was. Aldus is den booz-
seiden Charel victorieus tot Gruesfel
getomen / alwaer hy vā sijnen vader
Philips / oock van die gheheele stede /
in groote eere ontfanghen wert : wāt
mer sijn oorlogen hadde hy meer wt-
gerecht dan men gehoeyt hadde.

De doot
van Isabella
hertoch
Charels
i. huys-
vrouw

Te wijle Charel in Brancarijck
was / soo viel Isabella sijn huysvrou-
we tot Gozum in een groote ende
sware sieckte / wt oorsaecke (als ee-
nige hebben willen seggen) om die
groote begeerte haers mans / die doē
absent was. Men dede gelcerde me-
desijnen comen die den raedt ghaven
datmen haer wt Hollant in Vlaende-
rey voerensoude / hoepde dat sy daer
int aenschouwen haers dochters / die
daer te voesteren bestelt was / terstont
gesontheyt bercrijgen soude. Maer
doen sy t Antwerpen quam / soo ver-
meerderde haer sieckte so seer / als dat
sy daer in S. Michiels Clooster ghe-
hoert wert / alwaer sy cors daer-nae
sterf / ende wert booz den hooghē ant-

taer seer eerlijc begrabē. Dese Prin-
cerse hadde haer alijdt seer tot Godt
begeven / ende gaf mildelike den armē.
Men leest dāse dichtenis met sommige
ge van haer Camer-ionck / bywonnen
die huys-armen viflicerde / hen depleen
van dāse ghebreck hadden / t welc een
schoon ende goddruchtich erēpel is.

In i aer ons Heerē 1466. zijn die
van Dinant (een siadt liggende op de
Rase) deur hulpe vāde Luyckenaers
in Sabant / Henegou en Namen ge-
comen / roouende en stelende al dāse
bonden / segghende veel quaters van
Hertoch Philips / die welcke midts
sijn groote sierte die frontieren sijns
lants niet beschermē en conde. Waer-
om dat Charel niet willende dese in-
turie langer verdragen / is wt Artois
(daer hy met nootzakelijke affairen
besich was) tot Gruesfel getomen / al
waer hy terstont volck aen-genomen
heeft / daer mede hy na Dinant ghe-
trocken is / dat hy in-genomen heeft
(hoe wel dat sterck ende wel booz sien
was) en heeft het geheel gedestrucert.

By Dinant lach noch een cleyn stede-
ken / met name Douliage / welck hy
totten gronde dede raseren en afwoz-
pen. Men siet hedsdāachs daer noch
eenige huysen / ende noch eenē schoo-
nen yut. Hy soude al met eenen mette
gheheelen hoop op de Luyckenaers
getrocken hebben / ten hadde gewect
dat die deur hen naecte gebueren ge-
leert zijnde / om vergiffnisse gebeden
hadden / die Charel hen ardoerde /
ende nam van hen vijftich manne te
griffe / die hy tot Louen sent / daer sa-
moesten bliuen wnonen ter tijdt toe /
dāse Hertoch Philips sijn vader /
wien sy d' inurie ghedaen hadden / te
vullen vernuecht en voldāen hadden.

Philips sijnen vader niet langhe
daer na gesondē hebbende Anthouis
sijnen bastaert sone in Engeland / om
van Conwayt / die vierde van dien
name Coninck van Engeland / sijn su-
ster ten houwelijc te versaecke / booz
Charel sijnen sone / is binne Brugge
int selue i aer in een groote sierte ge-
ballen. Ende midts die Heeren doē ter
tijt by hem wesende / hoeyten dattet
haest soude beteren / soo en hebben sy
Charel sijnen sone / die alf-doen binne
Ghent

Dinant
de stede
wort ge-
vōnen.

Dinant
by Her-
toch
Charel
ingenō-
men.

hertoch
Philips
die ij.
doodt.

Shet was / niet met allen ontboden. Maer siende dat die sieste swaerder ende meerder wert / ende datet apparant was dat die doot begonst aen te comen / soo ontboden sy den sone / die welcke haetelich is by sinen vader gecomen / den welcke hy seer na doot maer nochtans leuende vout / ende is by hem gebleuen tot dat hy sterf. En siende sinen vader nu overleden be- dreef al sulken ougenmechte / als dat hy alle de gene die daer tegenvoordich waren dede schreyen. Om die doot van desen Prince wert daer al sulken rouwe bedriuen / dat onmogghelich waer om schijnen / maer bysonder als die tijdinghe in Bourgoengien ende ouer al gehoor is geweest. Hy sterf (alsoo die geschreuen Chronijcke seyd) int iaer ons Heeren 1467. Zijn licham wert een wijle tijt inde selue stadt onbegrauen gehouden / want sijn sone meynde rielue in Bourgoengien te begrauen. Maer hoe dat dit noch toe-ginch / sal op een ander plaetse geseyt worden. Na dat Habel la haren lieuen man eenighe iaren ouerleest hadde / soo is sy ten leste tot Arien ghestouwen / mer verre van S. Omars / wiens lichaem oock in Bourgoengien gheboert wert.

Charel is nae sijns Vaders doot niet allen sinen edeldom na Shent ghereyft / daer hem d'ouerste vander stadt te gemoet greden / sijn heereinde humen nieuwen Prince willercome / ende hebben hem alsoo inde stadt gebracht. Als doen werden daer meer dan acht hondert misdadige los ende by gelaten / die alst metten Prince in quamen. Dus wert Charel nae alle batamenten / triumphen / ende ghemachten / Graue van Vlaenderen gecoren. Maer dese seest en triumphen wert haest niet en ondersiede onge- mechte geturbeert. Want na die elec- tie is daer een commorie op-gerefen bande bozgers / die welcke begeerde hen weder gherestituere te worden alle de priuilegien / die hen Hertoch Philips ontnomen hadde. En hebbe niet deser beroerten soo veel ghedaen dat Charel bedwonghen wert te vol- doen allen r'ghene datse begheerden. Daer na gecomen zijnde tot Denre-

monde / soo heeft hy eenen legaat oft Ambassadeur na Shent ghesonden / weder-roepende ende casserende alle r'gene dat hy te voer meer deur breef dan wt sijn engen wille gedaet hadde. Daer na is hy tot Londen gecome / al- waer hy met die gheleijcker reuerentie tot eenen Hertoge van Sabant ont- fangen wert. Daer riep allen r'bolck datse wel gheluckich behoorden gere- kent te wesen / om dat sy eenen soo geschieden ende geleerden Prince ver- cregghen hadden. Van daer is hy nae Brussel gereyft / daer hy oock blijde- lijcken ontfange wert / doende aldaer om S. Margarieten dach sinen eedt. Hier zijn die Schentenaers van selfs tot hem gecomen / die te voer soo re- bellich gheueest hadden / begeerende gracie / r'welch haer oock geschiede.

Op die selue tijt is hemen Marhe- len een ruinoer op-ghestaen / r'welch gelijck als eenen brand den eenen booz- den anderen na ontfekende de boz- gers soo verre ghebracht heeft / datse hem Heeren verlaecht hebbende / dat Schouetzhuyus gantsch ruineerden / ende verstorpyden hem alle sijn goetd. Die Prince deur het rapoort deser violentien geheel gheturbeert zijnde / is seer snellicken derwaerts gereyft / om die stadt te destrueren / ten hadde geweeft het tusschen-spreken van veel Edele ende Baroenen / hem biddende dat hy de gemeynthe dit suck berghe- den wilde / op sulcke conditien noch- tans / dat sy de huysen by hen ghede- strueert / op humen cost weder op- rechten souden / ende datse de Schou- tely / wiens goet sy ontweldicht had- den / souden restitueren vertich duy- sent gulden / booz sijn verlies. Men bebindt oock dat die van Mechelen alsoen veel priuilegien midts hun- ne rebellicheyt verlorien.

Na dat dit aldus gedaen was / soo is Hertoch Charel anderwerf op die Luyckenaers getrocken / veel van hun floren ende casteelen destruerende / en bracht sinen leger booz die stadt van S. Trupden / die hy sommige dagen belegerde. Ende nae dat hy dese inge- nomen hadde / soo heeft hy hum muer- ren totter aerden toe doen raseren en afbreken / benemende hen midts desen

Sekere
cōmo-
tie tot
Mechelē
gestilt.

hertoch
Charel
comt
r'Hert-
toch dō
van Bra-
bāt ende
r'Graef
schap
vā Vlaē-
derē toe

de Luyc
kenaers
vordē
vā Her-
toch
Charel
gedvō-
gen.
S. Fruy
en inge-
nomen.

desen alle occasien ende dojsaechē van teercomende wederpānichēpt. Heeft oock ten lesten die stadt van Luydich belegerd / maer die borghers siende datse den Hertogheniet en soude connen wederstaen / soz zyns al tsamen angewapent in hū pandtrockē wtgetrocken / ballēden den Hertoghe te voete hebben hem ootmoedelijc ghebeden / dat hy die stadt doch niet en wilde deſteineren / ende dat sy souden doen / al wach hy hen geboot. Die Prin te eenichsins gepaeyt zijnde / en is inder stadt niet ghecomen / maer heeft besolēn datmen hem alle de wapenen ende rgheweer bzeigen soude / dat inde stadt ware.

Des her
toch
Charels
brulof.

Hertoch Charel van deser oozlogē ontslaghen zijnde / soz heeft hy tē houwelijcke genomen ondt sijnde 35 iare ren Margriete / suster van Ednaert de vierde / Coninc van Enghelant.

Men hielt die seeste tot Brugge in Vlaenderen / met soo groote celselijc heyt / als ter werelt opt geschiet was. Hy dede ten eersten daer een groot palles maecten / met groote const ende blietcheyt. Allen die muere dede hy van boden tot beneden met costelijche tapijstē ende gonde laezenē behangē. Die edel sale / daer die Hertoghe opden dach sijnder brulofst met sijn groote Heerē begerde sijn maeltijdt te houden / wert soo costelijcken verciert / dat alle d'andere / hoe wel die oock seer costelijck waren / daer hy nzen mochten geleen worden. Daerinne siondt een trefsoz / daermen alderhande gonde baten / als coppen / schalen / ende potten in sien mochte. Daerinne waren sijn gonden keersumters / candelaers / lampetten / bechens / drinckbaeten / schotelen / soutbaten / wijnpotten / in somma / ten waere niet wel omsaggen / wat daer al costelijchēts tot deser feestē gebracht was. Ende op die straten oock niet te min / want alle die straten / met allen die hupsen daer die bruyt doozhy passeren soude / waren met alderleue liefelijcheydt ende wel riekende bloemkens verciert / die als doen int sisoen waeren. Men haelde van allen canten groote constenaers / die met eenighe genueschte volck mochtē vermaeckē

t welck ober ende weder ghinck.

Daer nae is die Hertoghe met ontrent dy hondert ruyters wt Brugge getrocken nae Damme. Want sijn bruyt aldaer van haer laut gheromen was / ende na datse daer getrouwen waren soz zyn sy weder nae Brugge gecomē. Alwaer Vrouwe Margriete vande borghers seer blijdelijc ontfangen / ende willecome geheeten wert. In verswijghe ick alle die stellagien die ouer al gemaect waren / alle spelen ende batamēten / die al die stadt deur van constighe speelders gespeelt werden. Opren daer der brulofst / waren inde sale / daer die Prin te met sijn bruydt ende metten grootste Heeren ter tafelen sadt / ruij. schepen / waeraf eenige van goudt warē / andere van siluer / ende elck schip hadde vier schuytkens / waer mede die spijse ter tafelen gebracht wert.

Ende te wijle dat die Heeren ouer tafelen / soz waren daer ionge kinderen in ghelijckenisse van Cupido / die ter tafelen allen manieren vā lieflijcken reuck gā. Het bantgnet van Anronius en Cleopatra / noch ooc het aboutmael van Helio gabalus / in t welck ses hondert struyf / hoofde gebracht werden / en is hier by niet te ghelijcken. Naedie maeltijdt werden daer ontallijche boofde ende batamēkens gheerhibiert / om d'oozen oock warte vermaeckē ende versade / waer as icker sommighe vertellen sal.

Men bracht inde sale pauwen die vier spoghen / in dese was soo groote conste ghebruyekt / datmē anders niet en wist / oft ten waren oprechtē pauwen. Daernaē weter eenen leeu inghebracht / opden welken een urnemende schoon maechtsat / hebbēde des Prin ten wapenen in haer hant. Daer werden oock ingebracht meer totter pompen / dan tot vermaeckelijchē dieneē dertich silueren torens / t welc was bereckeneē dat Charel doenter tijdt ouer soo veel castoelen heerschappije hadde. Ten lesten quam daer een dier / eenighe mepiden dat eenē Damedaris was / hebbēde op sijnē rughe twee mandekens / wt welke doghelkens blogen van allen sozten / singhende soo melodiuselijck ende

natur

natuerlijcken/ als ofse inde leuten op eenen groenen tack gheseten hadden. Daer nae werde alle maniere van tanserspelē/ dāsen/ ende ander genuetheten bedriuen. Somma men mocht ter werelt niet gendochelijck versieren/ tē was daer al present. Aldus brachten sy den tijdt ouer met allen vrolijcheyt totten abont toe.

Dy dagē lanck duerde dese seeste ban spelen/ en alle melodije te bedriuen/ ter eeren bandē niemē Prince. Daer wāren onder meer andere present/ die Bishop van Metz/ Georgius van Baden/ Jan van Bourgoēgien Bishop van Camerijck/ David van Bourgoēgien Bishop van Utrecht/ Guido opper-prochiaē van Doornick/ met veel ander edelmannē.

Dese vroloft geeynt zijnde/ soo is die Prince met by na alle synen staet ende edeldom van Bourgoēgien na Hollant gereysē/ al waer hem die blichschap en seest aende in-comst van elcke stad wert verniet/ ouer al be-dreefsen groote triumphē in spelen/ cornopen/ etc. t' Sanderdaechs na S. Marien Magdaleenen dach wert hy Prince van den lande gherozen.

In desen tijt werden die Luycke-naers weder twistich/ ende zijn op eenen nacht binnen Tongeren gecomen/ ende hebben hunnen Bishop den neue ban Charel met henlieden ghebangen ghebracht tot Luydick. Waerom die Prince seer vergramt sijnde/ heeft eenen grooten hoop volcx vergadert/ daer mede treckende na Luydick. Die stad van Luydick en was doenter tijt niet alleenlijc groot ende wel vrolijc/ maer oock seer rijc/ ende t'hoofst van allen die contrepē/ en des lants van Luydick. Die groocheyt machmē hier wt merckē/ datter doen ter tijdt xxxij. parochie kercken waren/ sonder die Canonicijen ende Cloosters. Die vrolijc. Prince belegerde die stad van allen zijden/ van ineyninge en hope die selue t' sanderdaechs te bestormē/ en haddet soo regenchrich weder niet gheweest. Hy reech tot sijnder hulpe den Coninck van Brancrick/ die daer selue in persoon present quam/ en daer by bleef den meesten tijdt.

Na dat Charel die stad sekeren tijt ghequelt/ en die ban binnen haer vrolijck te weere ghēft/ it hadden/ soo heest hy dese ten leste gewonnen/ ende gantsch ghebedriueert/ na datter sijn soldaten groote wreetheyt en deerlyc iammer bedriuen hadden. Cronicus Sabellicus schrijft dat Charel dese oorloge met eenen sellen moede voerde/ en de Capiteynen geboot dāse in d'een hant een bloot swert/ in d'ander een bernede torse dragen souden/ om die Luyckenaers aldus niet een wreede straffinghete droegē. Als nu die stad ghewonnen was/ soo is die Coninck van Brancrick met Charel daer inne gecomen/ voerende niet een recht/ maer een S. Andries cruys/ waer mede hy te kennen gaf/ dat alle d'eere der victorien alleenlijc Charel was toebehoorende. Dese destructie der stad van Luydick gheschiedde dē xxvij. dach Octobris int iaer ons Heeren 1468.

Als die stad van Luydick belegert was/ soo hadden die van Aken ende daer ront-omme die vrolijc. stad gebicailleert/ t'welck Charel noch ghe-dachtich zijnde/ na dat Luydick ingenomen was/ is met sijn volck nae Maestricht getrocken/ willende van daer staet nae Aken. Die van Aken dit hoorende/ en sochten gheen wapenen/ en hebben geen mueren gesterct/ noch op gheen wederstandt ofte resistentie ghedacht/ maer seer verbaest zijnde hebben hū opperste Heerē na Maestricht gesonden. Die welcke comende by hunnen Prince/ ende van selfs die sleutels vander stad presenterende/ hebben hem die stad gewillichlijc overgegeuen. Dese ootmoedicheyt was den Prince seer aenghe-naem henlieden die schult ende t'misdaet vergenēde op conditie noch tās/ dāse hem binnen sekeren tijdt tachtich duysent gulden geben soude/ om dāse sijn vranden assistentie ghedaen hadden.

Hier nae is Charel binnen Brussel ghecomen/ daer des Hertochs hof was. Al waer by een pegeltiche naer sijn verdiensten heeft geloont/ die den Luyckenaers eenighe hulpe oft bystandt ghedaen hadde. Dē straffende

hertoch
Charel
aeneert
Hollant
ende
Zeeland

t'Beleg
ende de-
struēcie
vā Luy-
dick,

Tweeen
dertich
parochie
kerckē
binnen
Luyck.

Aken
bide her-
toch
Charel
om gra-
tie.

hertoch
Charel
straft
eenige.

de ghene / die eenige goeden wt die kercken gerooft hadden / als die voor schreuen stadt ghewonne was. Bezoenende hier mede / datter geen soo rechtveerdige oorloge en is / oft men moet altydt die handen van die kercke houden.

Op den seluen tijdt wert de Luyckenaers / die wt breeke des Hertochs hertwaerts ende derwaerts gebloden waren / gheronseutert / datse weder tot haer stadt comen mochten / ende repareren t' ghene dat t' christich volck te vozen vernielt ende tot schandē gemaeckt hadde. Dus ghincme weder allen die hoeken bander stadt bewoonen / die geheel woest ende van allen menschen verlaten lach. Maer sonder tranen en wert dese niet bewoont / ende bysonder bande ghene / die huthuysen totten grondt toe afgebrandt saghen.

Daer nae heeft hy in alle sijn stedē endelanden sekere wetten ingestelt / doēde wel neerstichlijck en straffelijc ghebieiden / datmen dese niemant on gepunieert en soude laeten overtreden. Nocht en isser Prince gheweest / diemen aengaende der saecken van iustitien / min conde met vrientschap maechschap oft ghelt verblinden dan desen Charel met welcke dingen eenige dicwils laten hē d' oogen wsteken / niet aenmerckende dat t' meeste ende t' eerste deel inde rechten is / eenen pegelijcken t' sijne te gheben.

Vande Vriesen, ende vade commotien opghecomen, na dat Eduvvaert Coninck van Enghelant, des Hertochs behouden Broeder verdreven vvas.

Littel iaeren daer nae hebben die Vriesen des Hertochs gebodt ghelastert ende veracht / waeromme daer Legaten ouer ende weder gevonden werde / om die Vriesen weder tot vrede ende onderdanicheyt te roepen ende bezenghen / maer die Vriesen / als sy wel ghewoon waren / en wilden van gheen conditien hoozen / sprecken / dan van t' gene dat grootelijck tot huime byzhepdt doen mochte. Charel vernemende hun

obstinaetheyt / vergaederde een bree-selijcken hoop volck / ende soude daer mede in hun landt gheballen hebbē / ten hadde gheweest dat hy hem seluē bedocht / dattet beter was dese saecke wt te stellen tot op een ander tijdt / hem becommenderende met ander saecken.

Winnen desen selven tijde isser in Enghelant een groot rumoer opgestaen / want die edele hebben deurcracht van wapenen hunnen Coninc Edmwaert / des Hertoch Charls swager / veriaecht. Dese twist en is sonder groote bloetsfontinge niet gestilt / want boos Calis ende sommige ander sieden wert grootelijck gestreden / ghelijc als Sabellicus beschrijft / een seer neerstich ondersoeker der onder ende nieuwer historien.

Jnt iaer 1472. inde maent vā Januarij / op S. Agneeten dach / isser een sterre met een steert ghesien geweest / die grouwelijc om aenschouwen was blijvende staen den tijdt vā d'p maenden. Na dese Comete zijnder veel oolgen gevolcht / grooten dootslach / en grouwelijche pestilentien / doende tot menigher plaatsen groote ellende en schade.

Op nae op den selven tijdt / so ghe-raechte Hertoch Arnout van Gelre / logevā den hulpe van Hertoch Charel wter gebanckenissen / daer hem sijnen engē sone Adolff seuen iaeren lanck ingehonden hadde. d' Oor-saecke waerome dit geschiedde / en bindtmen niet beschreue. Op bevindt dat Adolff voorsz. tot Charel gecomen is / om vā eenige saecken te tracteren. Maer Charel aenmerckende dat Adolff enen obstinaet bleef / sprekende veel ombetamelijcke redenē / soo dede hy hem metten eersten sommighē dagen vast houde / daer nae dede hy hem tot Wilboorden boeren / daer hy soo lange gebanghesadt / als Hertoch Charel int leuen was. Men seyt dat Charel om twee redenē wille gerechte Heer van Gelre was. Want eenige seggen dat hy selue vā den Hertoghe van Gulick gherocht hadde / dier doen gherechte Heere af meynde te wesen. Andere seggen dat Hertoch Arnout een luttel tijds eer hy stierf / midts dat hy op sijnen sone Adolff

Die gevloten Luycke maers comen weder in haer stadt.

hertoch Charel dede die rechten scherpe lijce onderhouden.

Vande Vriesen en haer rebelliey.

rumoer in Enghelant.

Een comoot wort gesien.

d' Oor-saekē.

Wolff begraint was / dat Hertochdō in Charels handen ghelaten heeft: die welke terfoudt nae Arnouts aftij- nicherde / by nae in alle steden vā Sel- derlant sijn legaten heeft ghesonden / hen ontbiedende / wilden sy wijsfclijc doen / dāse den Hertoghe Charel van Bourgoengien souden onderdanich wesen. Of en wilden sy des niet doe / so soude hy hen ongetwijfelt met ge- wapender hande comen besoecken. Maer den legaten wert hoorhmoedelijck geantwoort / datter niemandt int landt van Selre was / die op des Hertochs dreygementen seer pastie / maer luste hem te oosloghen / men sou- der noch binden die hem partije hou- den souden / om hū landt te helpē be- scheemen. Dese antwoorde die Her- toghe gedaen zijnde / soo heeft hy ter- stont een groot heye vergadert / ende treckende nae Selderlant / soo is hy ten eersten binnen Aurenmonde ont- sangen geweest. Die naecte gheseten zijnde deur een afsulcken de ginsel ge- heel verschrickt / hebben hen opgege- uen / ende zijn in ghenade ontfan- ghen.

Die stadt van Denlo / wert eenen se- heren tijdt belegerd / maer ten lesten deden de borghers die poorte open / hem al in handen gevende al dat daer inne was. Daer nae wert Nimnegē (een vermaerde stadt in Selderlant) nae dat sy t ghewelt xvi. dagen hadde wederstaen / oock opgegeue. En die Hertogewert daer blijdelijc ontfan- ge / doede hem inde selue stadt hulde / als Heer van gantsch Selderlant. Men bracht voer hem sijn ij. neefhē / sonē van Wdolf / die hy genange hiele. Na dat hy dese gesien hadde / soo heeft hyse gheueft en (ondse by sijn huyf- brouwe Margriete / die doen ter tijt binnen Ghent was / soo ick in eenige boeckē beschreuen binde. d' Ander seggen dāse niet en werde gefonden na Ghent / maer dat Hertoch Charel dese niet hem in Brabant boerde / al- waer sy etelijcke jaren eerlijcken ge- tracteert werde. Na dat Charel binne Nimnegen tot eenē Prince vā Selre gehult was (als voorsept is) soo wert hy vā d' ander steden oock ontfangē. Ende ten lesten vercrech hy oock t Graeffchap van Zutphen.

Den somer inden welckē Charel dat Hertochdom van Selre hē t'on- derbracht was soo heet / als men doen by menschen memorie opt hadde ge- wete / als datter tot veel plaesen me- nichte van menschen en becken van grooter hitten stonē.

Inde herft des selfste iacers is die Keyser Frederick met een groote menichte vā volck / onder welke veel edele Heerē en Baronen / veel Her- togen en Princen waren / tot Trier geromē / om met Charel van Bour- goengie / van eenighe affaire te han- delen. Charel vernemēde des Keyfers inkomst / heeft haetelijc sijn saecken in Selderlant beschiet / en is niet eenē schoonen staet derwaerts ghereyst. Welcke dat als Charel die stadt van Trier begonst te genaecten / hem die Keyser te gemoet geromē is met si- uen staet / ende die gheheele stadt met trompetten en claroenen. Aldus nu metten Keyser inderstadt gheromen zijnde / soo hebbe sy eenige dagen by den anderē geweest / binnen welcken middels tude Hertoch Charel groote costen en triumphen dede bedrijven / om den Keyser te rareffere. Denael- tijt en d' bancket dat Charel dē Keyser dede bereyde / was by na soo costelijc als die banvloft daer te voren af ghe- sproken is. Van desen Keyser en Her- toch Charel schrijft genoech int bzeet en int lage Rudolphus Agricola / een ghelceer man.

Hoe wel wy hier dōe tracterende vander stadt van Mechelen / van t'parlemēt by Hertoch Charel aldaer gesticht geroert hebbe / so en can ick nochtans niet voer / by passeren / dat Warlandus daer af beschrijft in deser maniere: Na dat Hertoch Charel van den voorseptē Keyser geschepde was / soo heeft hy tot Mechelen een parle- mēt in- gestelt en geordineert / t'welc so vermaerde soude geweest hebbe als eenich ander in gheheel Christelijck / waert datter die naromelingen alsoo onder- houden hadden. Dit parlemēt hadde bouen andere Recht- cameren dese preeminentie / dāne vā alder- lef saken mocht sententie en vonnisse geue / sonder daer af in eenigher ma- nieren meer te moghen appelleren. In desen staet werden derich man-

vyf-
sprake
tusschen
Keyser
Frederic
en Her-
toch
Charel,

t'Parle-
mēt vā
hertoch
Charel
binnen
Mechel-
en ghe-
sticht.

nē gheordineert/ die alle wel geleerde
voorzichtighe/ discreet/ raetsame en
wijse manne waren. Men soude ge-
seert hebbe/ dat t' Concilium vā Treo-
pagus geweeft hadde / soo treffelijck
wghelijck/ en wijselijck ginghen sy
daer mede te wercke. Soo discretelijc
wisten sy alle twiste te sluisse/ geuen
eeten vgeleichen t'sijne. Ter plaetsen
daermen die partijen hoorde/ moeste
sy te peerde comen/ mits dat hen alsoo
benolē was. Ende als sy ten gedinge
gaen sitten souden/ soo was daer een
Wisse ghereet/ inde welke die Prie-
ster badt/ dat him Godt afsulken sin
verleent wilde/ datse dien dach goedē
raet en daet geuen mochten. Dat sa-
crificie der Wissen gingē sy ter plaet-
sen daer toe geordineert / om die sake
t' aenhooren/ en na seker uren ontrent
den noon / ginghen sy weder wt/ dan
was daer anderwerf een ander Wisse
gereet/ inde welke die Prieester badt/
dat den raedt dier dien dach gegeuen
was/ mocht te goede comen/ voor die
gansche ghemeynte.

Hier en bouē hadde die Hertoge
gedreycht in die sy deur onachtfaem-
heyt ver booz- by lieten/ dat totter ge-
meynder welbaert dienen mochte/
hen van hume officie te priueren en
af te setten. Soo groote liefde ende af-
fectie hadde desen Prince alstijt tot de
ghemeynte.

Alle dese dinghen aldus beschickt
zijnde / soo begōt Charel op sijn ou-
ders graf te dencken. Sēde sijns
baders ende sijns moeders lichaem/
dede hy deur verre wegen in Bour-
goengie voeren/ daer sy beyde by Di-
jon int Carthusiers Clooster begraue
werden. Wyne in elke stad daer die
lichamen deur passeerden / werden
groote wvaerden ende erequien ghe-
daen met grooter eeren.

In dese tijden dede Kobrecht van
Beyeren Bishop van Colen/ aen sy-
nen nebe Charel groote clachten/ seg-
gende dat die van Colen ende daer
ontrent hem een groot beletch deden/
aen sijn laertijrsche penningen ende
renten t' ontfanghen/ t' welck verstaen
hebbende Hertoch Charel / om Ko-
brecht sijnen nebe ende grooten brēt
te hulpe te comen/ alsoo heeft hy eenē

gheweldigen hoop volc by een ver-
gadert/ metten welcken hy wt sijn lāc
getrocken is / om die Colenaers te
gaen bestormē. Hy plantte inde groo-
te hitte der maendt Julij sijnen leger
voor die stad van Ruys. Die Her-
toch hadde met hem groot gheschut
ghebracht/ waermede hy niet alleē die
muieren om leege en schoot / maer ooc
een groot deel hysen / met oock een
grootē menichte van menschen. Die
stad creech menigen herden aenstoet
die haer oock vromelijck defendeerde.
Deur neersticheyt banden Capiteyn
Herman / broeder des Grauen van
Hessen/ dieder binne was/ deur wiēg
raedt die stad in haren fleur bleef/ als-
men daer meest voor vreesde. Want
alle ander perijckelen achter latende/
soo was inder stad soo grootelicken
eetwaer ende victualie ghebreck als
dat sommighe him peerden / daer sy
mede oozlogen souden/ moesten eten.
Ick bevinde datter in corter tijdt ober
die vierhondert peerden onder die
vozgers geten werden.

Hertoch Charel lach voor Ruys/
tot dat die Keyser Frederick gecomē
is/ om met Charel te strijden / oft die
stad van haer vbanden te verlossen.
Die Hertoch dit hoorde/ en maek-
te hem niet booz/bluchtych/ noch en be-
geerde oock sijnen legheer niet op te
breken / maer groote begheerte tot
strijden hebbende is met sijn volc sijnē
vpant te ghemoet getrocken / oock al
ghereet zijnde / maer die Keyser en
quam niet booz/der/ willende by abon-
tueren slach leuere / oft hopende dat
Charel van des Keyfers macht ber-
schrikt zijnde / terstont van daer sou-
de vertrecken. Maer als die Hertoge
niet gheschapen en was/ soot scheen/
noch in lange tijdt te vertreschē / maer
in sijn booznemen te persehererē / soo
geviel daer eenen groeten vrojd / tus-
schē sijn ende des Keyfers volck / daer
Charel met grooter eeren d' oberhant
hielt. Welcke victorie meer quā deure
sijnen wijsen raedt/ dan byder fortun-
uen/ want hy hadde sijnen hoop wijs-
selijck geordineert/ oock hadden haer
die soldaten int bechten vromelijc ghe-
houden. Van dier tijdt af en dorste die
Keyser noyt meer met Charel te belde
comen.

hertoch
Charel
belegert
die stad
vā ruys

romen. Daeromme dacht alſdoen vanden peys te ſpreken / deur des Paus legaat Alexander / Biſchop van Forliniten / die nacht eyde dach die partijē tot peys ende vrede was vermanēde / ende datmen die ſtadt ſoude laten liggen / totter tijdt toedat die Paus daer af beter ſoude gheinformeert zijn. Met deſer boogwaerden werdt den peys tuſſchen hun beyden gheſloten / nae dat hy die ſtadt een gheheel iaer hadde belegert (ſoo eenighe ſchrijven) ter oorſaeken datt Capittel van Ceuſen haren Biſchop veriaecht hadde / die Charel weder in ſijnen ſtoel wilde ſtellen.

Alſo die brome ende getrouwe Mechelaers deſen Hertoch Charel haren ghenaigten Prince voo; die ſtadt van Ruys grooten dienſt ende byſtandt vā mechenen vallyck gecompnſceert / met de priuilegie van Tol- byphendt / de welcke hy noch op den dach van heden zijn ghebruickende / alle die ſeventhien Nederlandſche Provincien deur. Toe welcker eenwigher memozen / ſoo ſtaet opt Stadt-huys binnen Mechelen / die vooſeyde ſtadt van Ruys in ſchilberijē gheconterſept / waer- onder gheſchreuen ſtaet aldus:

Priuilegie de
borgers
vā mechenen
verleē.

*Int iaer veerchien-hondert vijf-en-ſeuentich voor die ſtede
Van Nuyſen. Daer Hertoch Charel had leger gheſlaghen,
Deur den ghetrouwen dienſt die de ſtadt Mechelen hem dede
Soo van ghelde, buet'inghen, en vroom volck van vrapenen mede,
Gaf hy haer priuilegie nae ſijn edel behaghen
Haer Poorters zyn Tol-vry ten een vryghen daghen.*

hertoch
charels
oorloge
tegen de
Coninc
vā Vrac
ryck.

Die Coninck van Branchriek in Artois ende Picardie gecomē zijnde / hadde alreede van des Hertochs ſtede ingenomen ende gheſtreut. Van welcke ſortynne wert hy ſeer opghelaſt / nemende voo; hem Arrecht oort te belegē. Daer daer werdt in tijds met hulpe van ghoeden garniſoene in verſien / waer deur die Franchoiſen van hun intentie geſtreut werdē. Maer eer Lodewijck ſijnen leger dede vertrecken / ſoo bevindē wy datter eenen grooten ſtrijdt gebiet / tuſſchen hē ende de ſoldaten / die Hertoch Charel tot hulpe gheſondt hadde / in welken ſtrijdt de Franchoiſen d'ouerhant berrezen / om dat hunnen hoop oock meerder was / ende midts dat Lodewijck wel wiſt / dat Charel verre van daer was / ſoo hadde hy meerderen moet ende rouragie.

Als Charel nae langhe oorlogē voo; Ruys gehadt weder rhuys gecomē was / ſoo wert hem gebooſchapt / dat Edinwaer Coninck van Engēlā tot Calis aengeromen was. d'Oorſacke ſijnder comſte was deſe / om dat hy ſijn knechten ofte ſoldaten met des

Hertochs knechten boegen ſoude / gelijck onder hunlieden te voren geſlotē hadde gheweest. Deſe twee heeren dā rſamen in Branchriek gecomē zyn de hebben den Coninck ſoo grooten verſchrikcheit aengheiaecht / ſulck dz hy terſondt alle ſijn Heeren dede vergaderen / met verbaerder herten van hunlieden raedt begheerend / hoemē die groote gramſchap der vanden mocht wederſtaen. Daer wert geſlotē datmen Ambaſſadeurs wiſendē ſonde / om peys te begheeren. d'Ambaſſadeurs ghehoort zijnde / en hebben geenē peys / maer den tijdt van negē iaeren beſtandt berrezen. Van alſulken tijdinghe waren die Franchoiſe ſeer verblijft / maer niet d'Engheleſe ſoldaten / die groote begeerte en verlangen hadden / om gantſch Branchriek overloopen / ende te verwoeſten.

Nae dat Edinwaer Coninck van Engēlānt by Hertoch Charel riken lauch hadde gheweest / ſo is hy in ſijn lant in September ghescomē / in welken ſeluen tijdt quam Charel tot Raemen / van waar hy voo; teynde der ſeluer maendt / met eenen grooten hoop volck nae Torpeuen ghetrocken

d'Oorlo
ghe in
Lorey-
nen.

is/mids datmen hem niet en hadde ghehouden tghene datter beloofte en ghefept was. Daer heeft hy mette eersten acustoot sommige steden inghenomen. Aenatus die Hertoghe van Lozennen/doen ter tijdt ontfende omtrent twintich iaeren/ siende dat die fortunpe Hertoch Charel so gonstich was/ soo is hy wt breeken sijns lijfs in Vlaenderich ghebloden. Van des Hertochs bluchte werden d' inwoonders van dien lande soo mistroostich ende cleynmoedich/ dat des Hertochs Charels knechten ouer r'landt verstroyt zijnde veel steden ende doopen in-namen. Ten lesten wert Nancy (een sterke ende wel ghesortificeerde stadt) den tijdt van neghen weken lanch belegerd. Ende nae dat haer die stadt soo langhe ende vromelijck ghe-defendeert hadde/soo wertse ten lesten uitgehongert. Waeronne die stadt nu ghewonnen zijnde / soo werdt de hoghers r'leven geguen/ wigghenomen twee oft d'ij / die ter doode ghebracht werden/wat dese bedreue hadden/en bindtmen niet bescheden.

Da dat Charel hier nu sijn garnisoen gelaten hadde/soo is hy voort alle r'lant van Lozennen deur getrocken/ r'welck hy binne corten tijt onder sijn subiectie gebracht heeft. Dit was sijn leste victorie. En eenige wille seggen/ dat hy gantsch vander hulpe Godts verlaten wert / en dat hy nadier tijdt noyt geluckigē slach meer en sloech/ om dat hy op den selue tijt die geestelijcheit met swareschattingen hadde gequelt/ende belast.

Als Hertoch Charel nu geheel Lozennē onder gebracht hadde/soo en is hy niet ledich ghebleue. Maer begeerde alrijt sijn glorie met oorloofscheftepten te vermeerderē/ was van meyninge op die Switsers te willen gaen oorlogen/om datse daer onlanc tebozen haupen (daer sijn nichte Princesse af was) roouende en siende ouer-loopen hadde. Dus warden metten eersten vande Switsers wegen aende Hertoge legatē gesonden/ die welcke nauwelijck huir relaes gehoorst hebbende/ heeft hen beuolen te verreckē/ en is terstoen na gebolcht/ tot aen die stadt Graenouy die welcke

hy in-genome heeft/als eenige seggē/ en heeft aldaer een partije doe hanghen. Waer af dat gantsche lant heel beroert zijnde / vergaderde eenen grooten hoop volcks by den ander/ om den Hertoge te slaen/hopēde hem te verslaen/ oft ten minste te verdringen. Van dese menichte wert Charels volck alsoo getrubeert / datse blieden moeste/ en eenen grootē hoop achterlaten. Doch soude Charel daer selue gebangen geweest hebbē en hadde hy hem niet blieden niet versien/ en sijnē hoop int velt gelaten. Men seft dat Charel hier sijnē schat achter liet/ als sijn silnerwerck/cleederē/geschut/etc. r'welck al vande vande werch-gevoert ende ghenomen wert.

Ten waer niet mogelijc om seggē hoe grootē rouwe dat Charel om dese nederlage bedreef / ter oorsake dat hy alrijt gewoon was d'ouerhant te behouden. Hy maecten daer time soo grooten misbaer / als dat hy daerom sijn nacht-rusteliet. Maer daer na versch volck vergadert hebbende / is anderwerf na die Switsers getrockē/ tegen die welcke hy dit ongeluck gecregen hadde/maer na veel verchrens/soo neghen die Switsers daer weder die victorie / om dat hunnen hoop grooter ende stercker was. Veel van Hertoch Charels volck wert daer verslaghen/ bele gebangē/ en nauwelijcks en ontquam daer yemant van de grootste/ dā Charel selue/die welcke siende dat met sijn volck gedaē was/soo heeft hyt met sommige van sijnen Heeren op een loopen gestelt. Desen slach is geschiet op S. Jan Baptisten dach. Des anderen daerhs brachtme Charel die tijdinge/als datter ses-entwintich duysent van sijn volck verslaghen waren.

Dese ij. nederlaghe causeerde Charel een groote ongenuechte en doofheyt/als nu ouerdacht hy hoe menig mensche hy met sijn verwachthet tot dese twee reysen toe het leuen benomē hadde/en als dan quam hem te bozen hoe groote schade datter was / dat daer eenen alsulcken Prince die nederlage daer moest crijgē/die ouer al gewoen was die victorie te behalen / en die soo menich lantschap onder sijn subiectie gebracht

Nancy
die stad
belegert

Hertoch
Charels
oorloge
op die
Swit-
fers.

Die Her-
toch vā
Lorey-
nen
crijcht
Nancy
weder,
daer Ch-
arel daer
nabele-
gerde.
b'acht

Nancy
belegert

bracht hadde. Als sommighe Heeren
hoorden dat Charel ooc grootē onge-
luck gehad hadde tegē die Switsers
namē sijn daer eenen moet in/ makēde
een aliansie om Hertoch Charel heel
inden gront te seplen. Dese zijn al
esamen met Renatus aen-gespannē/
en hunnen leger by een gebacht heb-
bende/ soo belegerden sijn die stad van
Nancy/ daer Charels garnisoen in
lach.

En binnen corten tijt eer dat Her-
toch Charel daer conde gecomē/ heb-
ben die selue stad weder in-genomē.
Hertoch Charel verwachtte wt Bra-
bant eenen nieuwē leger/ waer mede
hy na Iozepnen ghetrocken is/ ende
heeft Nancy weder van mens bele-
gert. Hier wert Charel van sijn by-
andē geheel omringelt/ daer hy hem
niet door gewacht en hadde/ en in sijn
leger quam eenē alfulcken dierē
tijt/ als dat er veel van honger stornē.
Men hoorde den soldatē oer al cla-
gen en seggē/ dat beter waer geweest/
datse in haer lant gebleuen ware/ daer
sijn by hun vrouwen en kinderen geen
eten noch d'inken gebreck en hadde/
en datmens hier gebacht hadde/ al-
waer sijn verre bapten o' lants sonden
moeten van hongher steruen/ oft dat
noch arger waer/ in een eenwige sla-
uerrijse moeten geleuet worde. Ten
is niet te verwonderen/ al was die
Prince met alfulcke clachten seer be-
droeft/ want hy sijn knechten seer lief-
hadde/ maer het was nu aldus met
hem gheskele/ dat hy dit niet en conde
remedieren oft beteren.

de slach
voor
Nancy
en van
hertoch
Charels
doot.

Corts daer na heeft die Hertoch vā
Iozepnen Charel tot strijden oft slach
te leuēren beroepē. En een deel van
sijn volck inder stad gelaten hebbēde
is met cleynen gheselschap ter geas-
signeerder plaacen gheromē/ om met
die groote meniche van Hertoch
Charel te strijden. Daer na heeft Cha-
rels sijn knechte vermaent en getroost/
seggende datse met eenen lichte moe-
de den byant in-baren sonden/ op
datse hun vromicheden den narome-
lingen tot een eenwige memorie ach-
ter laten sonden/ en datse oock gheen
breese en behoorden te hebbē. Want
al hadden die Switsers tweemaal
d'ouerhant gehad/ dat en was niet

deur hun vromicheit ende baillantie
geromē/ maer mits dien dat hunne
hoop ongelijc grooter geweest hadde/
ende dat hy dickwils wel met luttel
gheselschaps een groot hez verloor
hadde. Naē dat hy sijn volck in deser
maniere vermaent hadde/ soo begon-
sten die trompetten te steken/ en Re-
natus met sijn knechten is terfont
met sulcker impetueus heyt ende ghe-
welt in Charels knechten gebarē/ als
dat hy den geheelen hooz verstroyt
ende van een gedreuen heeft. Welck
hem licht om doē was/ want sijn volc
wel-barende/ gesont zijnde/ street te-
gen eenen hoop die evanch/ machte-
loos ende verhongert was.

Als die Bourgonesche knechte ter
eersten bluchlich waren/ so wert daer
een groote meniche van volc verles-
ghen. In alle sijn weechāen/ ende ver-
borzen strackens sachmen Charels
soldaden vlieden/ desghelijc oock in
berghen/ roessen ende ander scherpe
wegen. Ober al vondenmen doode li-
chamen/ so die knechten gewont zyn-
de/ van doot ende armēde ober werch
gestonuen waren. In die onliggende
dorpen hoorde men maus en voutē
deerlijcken kermen/ huylē en enijē.
Ende Hertoch Charel selue/ die dien-
dach met meerderen moet ende co-
rage dan raet gestreden hadde/ werdē
onder den hoop doot ghevondē/ des
anderen dachs na derghienēdach heb-
bende in sijn lichaem d'v wonden.
Dit was t'ellendich eynde van desen
Prince/ die alle d'andere in sijnē tijde
in septen van oorlogz reboben ghe-
gaen hadde. Dit geschiedde aldus int
iaer 1476. naer schrijuen vā Sabel-
licus/ d'andere doender noch twee
iaeren toe/ ende eenighe trecken daer
noch afvijs. Wy verwondert datmen
in sulcke versche dingen ende geschie-
denissen anders gheen sekerheyt en
weet/ maer sijn accorderen meest met
Sabelicum/ oock die ghene vā wies
rijden dattet gebeurt is.

Naē desen slach ende strijd werdē
Charels lichaem aen seker blischelijc
ke teckenē ghekent/ ende begraven
tot Nancy in S. Jozis kerke. Ende
alsmen hem begroef/ soo wert hy met
grootē droefheyt ende onverbloede
tranen aenghesien van den geuen die
ban-

hertoch
Charel
voor
Nancy
doot ge
bleuen.

hertoch
Charels
begravē
señtē
en van-
de roep
na sijn
doot.

banden strijdt ouergebleuen waren/ wel wetende hoe vromen Prince dat t'landt verlorē hadde. Een peghe-
lijck hadde des Princen dencht ende vromicheyt voo; oogen/ midtsgaders
sijn ghelaet ende wesen/ wanneer hy
sijn volck ten strijde aen-leyde.

Von-
derlijc-
ke fame
vā Her-
toch
Charel,
nae sijn
doot.

Den tijdt van seuen iaeren na sijn
doot/ soo heyt daer ouer al van hē ee-
nen wonderlijcken roep ende fame.
Eenighe sepden dat hy tot Sues-
sel in Swaen was. Ander gacien wt
dat hy voo; Rancy niet ghebleuen en
was/ maer dat hy daer ghebanghen
wert/ ende in Wanchrijck voo; den
Coninck ghebracht zijnde/ daer ont-
hoost wert. Dese hope diemen van-
den Hertoch hadde/ ende naemaels
heuselachtich gebonden wert/ was eē
oosaecke/ datmen hem nergens veel
erequien noch wt-baerden en hielt.

Groote
droef-
heyt en
blifchap
in Her-
toch
charels
doot
bedreue

Van deses Princen doot warē daer
bele verblifft/ ende ter contrariē oock
veel bedroeft. Eenighe haetten hem/
om dat hy met soo groote costen altijt
oorloochde/ ende dat hy t'ghemeynte
te seer was schattende. Maer na sijn
doot/ zijnder in Vlaenderen en Gra-
bandt alsulcke perturbatiē ghetomē
dāse wel gewenscht hadden/ dat hun
Prince noch int leuen hadde ghe-
weest. Dus sietmē dagelijck die dwa-
se gemeynte dickwils een dingē prijs-
sen/ dāse te voren misprijzen hadden.

hertoch
charels
dochter
ende
huys-
vrouw

Desen Hertoch Charel hadde nae
hem een eenighe erf-dochter achter-
gelaten/ ghenoeemt Maria/ die hy aē
Isabeel (want hy d'v huyfzouwen
ghehadt heeft) ghewonnen hadde.
Dese Maria wert naemaels Mari-
milien des keisers Frederic sone
tot eender huyfzouwen ghegeuen.
Sijn leste huyfzouwe Margriete/
heeft noch sommige iaeren nae hem
gheleest/ t'welck menigh mensche
profiytelijck was/ wāt niet haer goet
heeft s'p de studeuten seer goetlich
gheweest. De costen ende geleerthz
bysonder der heyligher schryftueren/
die eensdeels deur quaeden tijt/ ende
eensdeels midts onachsamenheyt der
Princen verborzen en onder die voe-
ten hadde gelegen stonde wederō op-
nemāt en promoeerde s'p tot t'Prie-
sterschap/ oft s'p en hadde eerst sijn ge-

leertheyt en leuen wel geera:mineert.
Dese edele vrouwe Margriete werdt
tot Mechelen begraven/ int Prince-
broeders Clooster/ maer aen haer en
heeft Hertoch Charel gheen kinderē
ghewonnen. Waeromme ick seer ver-
wondert bē/ wat Raphael Volaterra-
nus mocht inden sin hebben/ schij-
vende dat Maria/ daer wy te voo; af
gesproken hebben/ dochter was van
dese Margriete. Hy die in Italien
was/ en behoorde niet na mijn dinc-
ken/ sommighe menschen clāp meer-
der ghehoor/ oft ghelooue te gheuen/
dānde boecken/ int tracteren vā on-
se saecken.

hertoch
charels
crijcht-
handel.

Tot nu toe hebben wy van Hertoch
Charels seften geschreven/ nu wil ick
v met coite woorden verhalen/ t'gene
dat ick van sijn verstant/ zeden/ ende
manieren ghelesen hebbe. Dichtwils
ende menichmael heeft hy soo geoor-
loocht/ dat hy sijn volck newghens af
wetende gheboot op te rusten/ en in-
der byanden hoop te slaen/ al waft
oock soo reghenachtich ende sniere
weder/ datmen op strijden noch op
oorlogen niet en sonde gedacht heb-
ben. Ende dat te verwonderen is/ soo
enwert hy midts sijn ontheyt inden
oorlogen niet een huyt traegher/ dan
hy in sijn tonghe daghen gheweest
hadde/ hebbende altijdt inden sin dat
hoe meer hy victorie vercreech/ hoe
die oorloghe hem onsekerder was.
Hy en hadde noyt victorie/ oft hy en
vervolchde den oorvluchtigē byant
dapperlijcken nae/ soo luttel respijs
gaf hy de ghene/ die van hē verscheriet
waren.

hertoch
charels
deuchte
ende in-
struckie
des
crijchts-
volcx.

Onder sijn knechtē en hadde Her-
toch Charel nae den rijckdom gheen
opsicht/ maer prees den eenen boven
den anderē/ om sijn meerder machts
wille. By tijden was hy dē knechten
goedertieren/ ende by tijden straf/ nē
altijdt noch ouer/ al/ maer als hy hoo-
de dat die byanden niet verre en wa-
ren/ plach hy dese te dwinghen en by
een te doen blijen. Dus geschieddet
als t'ijdt was om te strijden/ dat hy
dese aldan ghereet ende t'sijnen ghe-
bode bondt.

Dat krijch-
volck die
huyt ber-
lieten ende
onghetrouwe
waren/ ooc
die

die op roouen ende stelen toelapden/
punitteerde hy seer straffelijck / ander
manieren van overtredingen liet hy
dickwils ongemercht passeren. Op
eenen tijdt dede hy wel een aē de gal-
ghe hanghen / om dat hy eender vrou-
wen himne gestolen hadde / want hy
die sijne alsoo beminde / als dat hy
in sijn landen geen onrecht en mocht
lijden. Als sijn knechten siec / suchtich
oft gewont waren / so sondt hy daer
toe eenen getrouwen mederijn. Hier
inne was Charel den bronne Julius
Cesar oft Scipio Africanus / oft den
bronnen Capitayn Metellus seer ge-
lijck / dat hy in sijnen legheer geen
berhaende diaken liet blijven / dat die
knechten tot luydicheyt brengen / oft
van humen creijshadel verbreinden
mochte. Men bondt daer gheender-
hande vet noch wel ghespet bleesch/
gheen brafferijen / noch oock ander
dinghen die tot wellusticheyt verwee-
ken. Als sy den buych vol hadde / wa-
ren sy niet slechte ende gemeyne spijs-
sen te breiden geweest / dus gebiet dat
hy dese te ghereeder bondt / alst van
noode was.

hertoch
Charel
benemē
de sijn
soldatē
alle lec-
kernijē.

Charel
sollici-
teerde
om Alex-
ander
de groot-
te gelij-
ken.

Dese voorgeseyde Charel tot alle bro-
micheden ghebozen zijnde / vā dat sijn
vader Philips sterf / so heeft hy Alex-
ander die groote so seer nae-gevolcht/
dannen bynae soude geseyt hebben/
dat hy tselue was. Hy en hoorde niet
lietere lesen / van die boecken die van
Alexander spraken. Waer deur hy
alle sijn broome seften ende gesen van
buptens wiste / ende alst pas gaf / soo
bolchde hy dese oock neersichlijck
naer.

hertoch
charels
haectigē
raedt.

En saecke was inde Hertoch die-
men niet recht wel blammerē mocht
te weten / sijnen haectighen raedt en
sinne want hy heeft veel oorlogē aen-
beerd / sonder de wijze die hy niet hē
hadde / daer inne te rade te gaen.

charels
snelheit
int rey-
sen en
patiētē
int ar-
beyden.

Desen aldus haectsinningen Prince
sout ghy int reysen door Hannibal/
Julius Cesar oft Alexander die groo-
te aenghegen hebben / soo wel mocht
hy beyde de herte ende roude verdra-
gen midts dat hy oock van beyde wel
geleert hadde. Hy was soo rasch int
reysen als dat hy dickwils inde stedē
quam / eer die boden die sijn comste

wilden gaen berondighen / oock dat
hy dickwils de vanden onderstiens
ouer den hals viel.

Nae die doot van Hertoch Charel,
succeedert Maria sijn
dochter.

Nae dat Charel overleden was /
so is die heerschappye ende dat
Hertochdom van Brabant / Vlaen-
deren / Holland ende van ander Pro-
vincien op Maria sijn enige dochter
gefallen / die welcke binnē Sent was
als haer die droeve tijdinge vā haers
vaders doot gebracht wert. Tersont
daernaē zijnder veel treffelijke Hee-
ren by haer gecomen / eensdeels om
haer te troosten / want sy om haers
vaders doot (alst wel reden was)
groote droefheyt bedreef / dor eensdeels
om met haer vā die affaire des rijt te
tracteren. Onder dese was Lodewijc
Bourbon / tot dier tijdt Bischof van
Lupdick / Dauid van Bourgoengien
Bischof van Strecht / ende oom vā
der voorgeseyder Maria / van haers va-
ders wegen / maer bastiaert broeder /
Van Hertoch van Clebe / ende Adolf
van Sabesteyn / beyde ghebroeders /
Wolfaert Heere vander Vere / Lo-
dewijck Grabe vā Wintesteyn / Sou-
verneur van Holland / Zeelant ende
Wicstrandt / Walrabe vā Zebrode.
Als dese Heeren binnen Sent gero-
men zijn / so heeft Maria tersont die
heerschappij vāde Vlaeminge aen-
beerd / henkeden restituerende alle
hun Privilegien / die hen hare vader
om der beroerten wille in sijn presen-
tie genomen hadde.

Hier na heeft Maria totte Coninck Legatē
vā Brancarie Legatē gesondē / Wol-
faert die Heere vander Vere / Lode-
wijc Grinhuyzen / en Willem Hugo-
net / die Hertoch Charels Carchier ge-
weest hadde / op dat dese van hare
weghen manschap doe soude. Maer
eer d' Lodewijc die Legaten liet werch
reysen / soo heeft hy hen gebodē datse
haer Vrouwe dese twee dinghen
souden bootschappen / datse hē / aenge-
sien sy van haren vader berooft was
tot eenen momboir nemen wilde / en
sijnē sone Charel / die daer noch maer
een kindt en was bij. Iare oudt zijnde
wilde

Her-
tochds
vā Bra-
bant, op
hertoch
charels
dochter
verstor-
uen.

in Vrac-
rijck ge-
sonden,
en som-
mighē
heeren
gedoot.

wilde tot eenen man nemen. Die legaten weder tot haer Vrouwe gheromen wesen / hebbe hun bootschap ghedaen / gelijk heylide belast was. Ter eerster reysen en heeft Maria noch geen andervoorde gegeve / waeromme die boos. Hugonet dit grootelijck misp:esen heeft / seggen ooc te lesten / datse haer selvs gheen achte en sloech / aengeliën datse dit groot houwelijck / ende eenen so machtige Heer tot eenen momboir ontfepde.

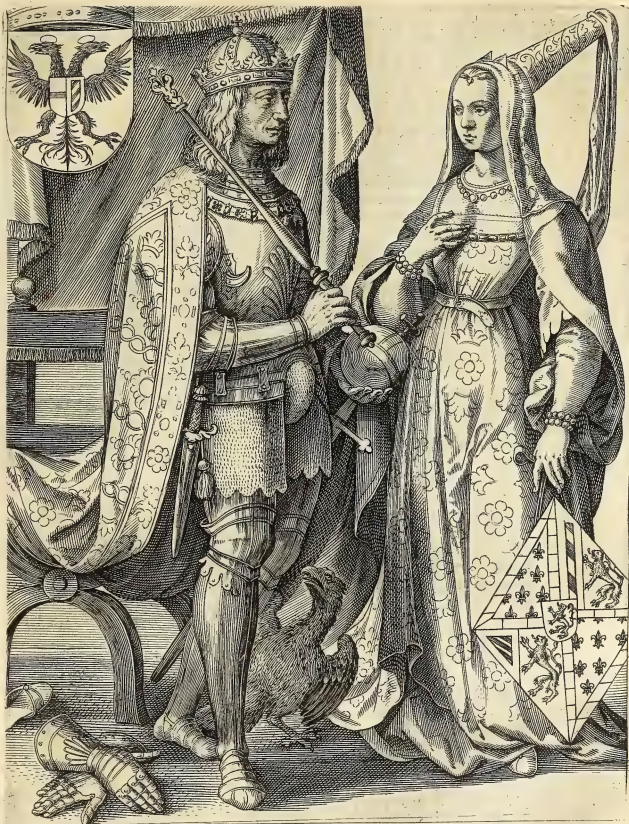
Het gebiel op eenē abont / d; Adolf die Heere van Stabesteyn totter Hertoginnen ingeromen is / die hem met tranen claechde dat sy dagelijck grootelijck gemolesteert wert vā Hugonet / die niet af en liet te verhalē / r'geue dat die Coninck van Brancrich gesept hadde / seggen ooc mede dat hy niet en sach / hoe sy anders mette Coninck aen haren peys geraeckē soude want alsdoen bestant was. t Welck Adolf gehoorit hebbende / soo heeft hy haer met cozte woorden / soo hy best mocht getroost / en is van haer gheschepde. Daer nae heeft hy soo veel met de Bozghemeesteren van Ghent gedaen / dat Hugonet niet noch eenē Notaris gebangē wert. Op dē seluen nacht als dit geschiede soo is die Heer van Imbricourt wtgebloden / en nae dat hy seker dagen buyten Ghent int Carthusers Clooster verhozen geweest hadde / soo wert hy gebondē en inder stadt ghebracht. Te wijle dese dyp aldus gebangen saten / bleef r'volc

een wijle tijds int harnasch. Hugonet heeft ten lesten bekenit dat hy de brieven opgehouden en verdonckert hadde / die Charel van Rancy tot sijn volc gefonden hadde / aengaēde r'gebreck des legers en van ander dingē totter oolaghen dieneinde: daer inne oock expresselijck geshreven stont / dat indien men hem geen virtualie en sonde booz sijnē leger / so waert gātsch met hem en sijnen volcke ghedaen. Waeromme alsulcken berwoethedde en raserie onder r'volc opgestaen is / dattet tegen der Heeren / iac ooc tegen der Hertoghinnen danck / Hugonet met die Heere van Imbricourt / ende Jan Mel Ridder / heeft doe onthoofden. Vanden Notaris seymē dat hy op de ghebanckenisse soude ghestouen zijn.

Inden tijdt des boossepde Hertochs Charel van Bourgoengien / int iaer 1476. werdt dat kindeken vā Trenten bande Joden seer deerlijc gecrupst ende ghemartprizert / op den witten donderdach / maer twee ende een half iaer oudt wesen. Dierghelijcke tyrannie hebben die Joden biss iacren daer nae oock bedreuen binnen dat stedecken van Mota / liggen in Friaul aen noch een ander onnoosel kindeken / dat sy gedoodt hebben. Van dese wreede tyrannen werdender dyp gebangen / ende nae Venegien geboert / al waer sy loon nae werck ontfangen hebben.

t'Kind-
vā Trē-
ten ge-
cruylt.

MAXIMILIANVS AVSTRIACVS ET
MARIA CAROLI F.^a

MAXIMILIAEN

VAN OOSTENRYCK, ENDE MARIA

*dochter van Carolus, de xxxviii.
Hertoghen van Brabant.*

Maximi
liaen vā
Oosten-
ryck,
den 38.
hertoch

Maximiliaen vā Oostenryck, sone Frederics des keisers is int hertochdom ghecomen doo; Maria eenige dochter ende erfghenaem van alle de heerlijkheden van Hertoch Charrel haren vader doo; Nancy indē slach ghebleuen/ de welke hy tot een huysvrouwe nam. Dese Maria was gheboort inde Princelijcke stad vā Bruesel/ den xiiij. Februarij/ int iaer ons salichmaeckers 1457. Hertoch Charrel voorseydte hadde se binnen Trier/ Maximiliano des keisers Frederics sone toeghefeyt/ int iaer ons Heeren 1475 sūdt wescende als doen 17. iaeren. Waeromme die Coninck van Franckrijck hoorende dat Maximiliaen Mariam tot eender huysvrouwen hebbē soude/ is met grooter grāschappen ontfiken/ en heeft terfont eē grootē hoop volck vergaderet/ met welck hy doo; Atricht getrocken is. Dese stad nae veel schietens ende bestormens ten lesten inghenomen hebbeude/ soo heeft hy daer sommige verdreuen/ ende eenige ter doot gebracht die Maria goudich waeren. Comēde oock in Atricht/ soo heeft hy die steden ingenomen/ die Charrel ghewonnen hadde/ als hy tot Moutheury was oorloghende/ gelijk voorseyt is.

Atricht
ingenomen.

Inden seluentijdt heeft hy den onsen Bourgongien afgemenen/ meynende datter patrimonie wijs totter dochteren niet en mochte comē/ mits dat Charrel gheensonen achter-gelacē en hadde. Nocht souden die Franchoisen veel ander steden ende plaetsen genomen hebben/ soot sechen/ en hadnē daer niet tegen gewect/ want terstōt wert eenen hoop volck nae Ruchnes gheschiet in Henegouwe. Die Conin

van Franckrijck is terfont met sijn volck derwaerts ghetrocken/ en heeft dat steden ingenomen. Daer ware veel edele ghevanghen/ die met groot raufsoen gelost werden. Die stad van Doornick wert daer nae met fransch garnisoen gestercht. Die soldaten ende deden daghelijc anders niet dan tot ende in loopē tot in Vlaenderē/ waeromme die Vlaminghen eenen hoop knechten vergaderden/ kiefende voorthinnen Hoofst- man Adolf die Hertoge van Selre/ die doen ter tijdt ghevangen lach opt Casteel van Cortrijc. Met desen Capiteyn zijn die Vlaminghen tot by die stad van Doornick gecomen/ roonende ende sieclē al waer sy aen mochten. Maer hunnen Capiteyn verlozen hebbende/ soo deden sy achterwaerts/ sonder eenich vroomseyt te bedrijven. Hertoch Adolf wert in een groen beindeken verslegghen/ vanden ghenen die met een ghedruys wter stad gheloopten waren. Die vrouwe Hans Grach hadden gheerne beschermt/ maer was om niet/ want hy wert noch op die stede deursteken. Des Hertochs lichaem wert tot Doornick geboert/ alwaer selue met grooter eeren is begraven gheveest. Als die Coninck Lodewijck hoorde seggē/ dat sijn volck soo schoone victorie hadde vereregghen/ soo hoepte hy terfont gheheel Vlaenderen in sijn ghewelt te hebben.

Nae dat Adolf doo; Doornick ghebleven was/ soo zijn die Geldersche van Maria afgeweken/ men seyt dat die van Nimmeghen ende Zutphen hier grootelijcken in rieden en sloochten. Nae dat Catharina die suster des konincs voorseyden Adolfs haer broeders administratie overghenomen hadde/ soo hebben die Geldersche sommighe van onse edelen ghevangen genomen/ als Frederick

Avelingenomen.

Geldersche wijcken af van Maria de Hertoginne.

Frederick van Hesselstein ende Wille van Egmonde / metten meesten deel hunder beyder familien. Dese hebbe sy te Nimwegen gheboert / alwaer sy op iaeren lanck werden ghevangen ghelouden.

Daer naemamen sy booz hume Capiteyn Frederick Hertoch van Swinwijck / metten welcken sy op t Scherzog bosch eenen op'oop dede. Maer die van t Scherzogenbosch resisteerden bromelick / doende den Ghelderschen meerder schaede dan sy te vooren gelede hadden. Sy beleggheden het stedeken vande Graue / ende besloten alle wegen ende passagien / deur welcke die victualie inder stad comen mochte / in deser manieren geschiedde / dat sy hen die Geldersche haest opgeuen maessen. Op denseluen tijdt quamen sy in Brabant ende in Cleuen / brant stichtende tot veel plaersen / nemende in beyde dese lande eenen grootchoop volck gebangen.

Daer nae is deur veel commotie en beroerten in die steden van Brabant een groot disoord ende tweedrachticheit opgerezen. Sulcx dat gebeurde / dat die van Brussel hadden vercregen dat sy van hume Heere meestendeel edelmans zijnde / ende die langen tijdt geregneert hadden / alle iaere eenen sonden mogen assente. Soo dat dese veranderinge ende vernieuwgeder wet / die beroerte noch meerder ende grooter in verlate. Op den seluen tijdt werter vpsijien geroze / deur wiens neersticheit die stad binne coten tijden een groot schuld betaelde / ende quam weder in haren fleur. Eenige iaeren daer nae / veel dinghen verandert zijnde / so wert den familie weder toegelaten / administrere ghelijck te vooren / t welck voorwaer een grootte shade booz / die gemeintewas. Op denseluen tijdt was die stad van Louen oock in roeren / ouermien die conspiratie der hogheren teghen die Wet / ende die Heeren vander stad / die welcke soo sy seggen wilden / groote vrienden waren metten Coninc van Brantich / doer ten tijdt vphantwesende. D'opperste vander conspiratie was een been-houwer / genaet Daulwels Kemthes een man die de quaeste

niet en was / maer welter taelen. Die Heer vander stad Lodewijck Pinoc ghevangen zijnde / met noch eenighe onerste vander stad / was int perijckel van onthooft te zijn / maer ten cost niet gheschieden / om datter doen ter tijdt gheenen scherp-rechter en was / waeromme sy den scherp-rechter van Thienen deden onbieden / maer hy en wilde daer niet comen. Ende in desegroote beroerte en wert daer niemant ghebonden / die des scherprechters officie onderga wilde. Dit quacduerde soo langhe / tot dat die Prince van Nassouwe met een groote hoop volck tot by Loden gerome is / om die commotie en beroerte der bozgers te stillen. Maer als de gene die hier inne de principaelste waren / vreesden dat als hy die stad soude ingenome hebben / sy alle om den hals souden comen / soo heeft hem een pegelijck soo hy best mochte / al heimelijc versten. Huulieder opperste Capiteyn boosert / nam die blucht in Zeelandt / ende wert tot Crivningen gegrepen ende onthalt / want den booserden Lodewijck Pinock / die duerende dese commotie gebanghen gheseren hadde / dede desen Daulwels alreede ouer al nasehrijuen.

Die boosze commotie en schade lijcke beroerte by nae in alle steden van Vlaenderen ende Brabant geregaert hebbende / cesseerde een luttel tijds metter aencomst van Maximiliaen Hertsch-hertoch van Oostrijck / die van sinen vader Frederick die derde Keyser / herwaerts ouer gesonde was / om Mariam des boosze Hertoch Charls dochter / tot eender huwsonde te trouwen / de welke doen ter tijdt binnen der stad van Ghende was / alwaer desen Prince Maximiliaen deur Louen ende Brussel met allen den edeldom ende t'geselschap / dat hem sijn vader wt Duytschlandt ghebaen hadde / oock geromen is. Als hy tot Duren inde binnen quam / so werdt die tidinge te Ghent gebracht / dat die Prince int landt was / so zijn alle die Heeren vander stad hem met grooter eeren ende triumphen tegen gerezen / tot aen t'Gauens poorte. Totter incomste vanden nieuwen Prince

Maximiliaen wortroet Ghent eerlijck ontfanghen.

p ij

waren

Scherzogenbosch vanden Geldersche belegert.

Beroerte tot Brussel

Conspiratie oft oproer teghen d'Ouerheyt van Louen.

waren alle die bozghers in roeren / ionck / ondt / cleyn ende groot. Een pegelijck hief die handen op naden Hemel Gode dankende ende lobende / dat hy hen eenen alfulcken Prince verleen hadde. Int Valleys comende / soo is hem Maria met wt-gerechten armen te gemoete gheloopen / hē cussende en omhelsende met weenenden oogen van grooter blijfchap. Daer nae heeft die Bishop van Doornick hem getrouwt / ende dat in presentie der gheesteliche ende weerlijke Heere.

Dit geschiedde int iaer 1479.

Daer nae stont op een groote oorloghe tusschen die Hollanders en die van Brecht. Ich bevinde dat die Hollanders bande Zeelanders tot hulpe geroepen werden / maer sy wepgerde dat / lieuer hebbende geruht te zijn / en van beyde zijden het spel aen te sien. Ouer weder tijde geschiedde eē groot quaet / als castelen gedestruēert / dorpen verbrant / ende diergelijcke quaet. Een stedeken in Hollandt wērdt doē inghenomen / om t welck te wreken / zijn die Hollanders met eenen grooten hoop volcr geromen tot dat dorp Emenissen / t welck seer sterck ende machtich was / daer al t volck van daer-omtrent hun beesten / cleederen / hupsaet ende inweelen gebluht hadden. Dit dorp wert bande Hollanders nae lange schermussen ten lesten ingerregen / ende alle d' inwoonders om den hals gebacht daer naer allen t goet gerooft zijnde / soo hebben sy alle die hupsen / kercken en cluyfen metten viere te niette ghebracht. Men bindt in sommighe Chronijcken / dat dit dorp een myle lanc was.

Als die Hollanders aldus die victorie doo Emenissen verreegt hadde / soo zijn sy voortgegaen / ende hebben op S. Steuens dach het dorp westbroeck afgebrand / t welck sy deden (alst wel te vermoeden is) om die van Brecht te tergen / die welcke met hun garnisoen quamen / om metten Hollanders te strijden / maer cregghen aldaer den quaesten coop / want eenen grooten hoop achtergelaten hebbēde / zijn doo bluchtelich gheworden / en die Hollanders zijn hen soo dapperlyck nae gebolcht / als dat sy by-nae die stadt

inghenomen hebben. In desen strijdt bleef doot eenen Borgemeester van dien iaere / met noch veel andere rijcke en machtige bozgers / die meer vochte om hun landt te beschermen / dan om te rooven / stelen oft te brandstichten.

Int iaer 1481. is Maximiliaen in Artois geromen / om die steden weder te reconbreren / die de Coninck van Brancrick inghenomen hadde. Hy bleef een wijle tijds by Lens / daer die Franchosen niet berre af en ware / maer die Hertoghe en belepde gheen

stadt / noch die Franchosen en oerdeden niet eens / maer nae het segghen der aucteuren schijnt datter onder hē liden sommighe maenden bestant was. Omtrent het eynde des befalls ordneerde Maximiliaen die Graue van Comont Capiteyn ouer Artois / deur wiens subtylheydt die stadt van

Cameryck tot dier tijdt inghenomen wert. Petrus die Graue van Brianen Capiteyn van Vlaenderen was daer oock ontrent / hoe wel hy grootelijck metten Kerecine gequelt was / ouermids dattet een seer wijs ende subtyl man was. Die Hertoghe alle sijn affairen aldus gedisponeert hebbende heeft sijnen leger ghelagen niet berre bande stadt Teruane. Daer hoorden sy seggen dat die byanden aenquamē / ende terstont alle sijn volck in ordnantie gestelt hebben / is hē te gemoet getrocken. Maer ouermids dat der Franchosen hoop meerder was / so creech ons volck daer die nederlaghe latende doen een deel geschuts achter. Op ditselue pas zijn die knechten wt Teruanen getrocken / ende inder Vlaemingen leger geromen / ende na dat sy al doot geslagen hadden wat sy vonden / soo hebben sy alle die cleederen / gout / silber ende costelijcke inweelen des Hertochs mede gedragen. Die Franchosen niet dit delicaet indorfeelken verleekert zijnde / soo is dāde deel der seluer oock wtgheromē / hopende inghelijck enen goeden buyt te binden / maer den teerlinc liep contrarie / want sy werden van Maximiliaen verlagen / wel tot vijftuyfent toe / soonen scyt. Van daer is Maximiliaen ghetrocken tot Krien / en steden

Vrecht
orlocht
teg die
Hollan-
ders.

Emenis-
seen
dorp ver-
brant.

Maximi-
liae treet
met sijn
ne leger
in Ar-
tois.

Came-
rijcwoit
ingenom-
men.

decken liggende in Alets. Die sacche waeromme hy Teruane liet liggende binde ick nergens beschreuen.

Die boorsz. Graue van Comont/ wert daer nae gesonden om t' Casteel Malomone te beuechten/ t'welck hy binnen korter tijdt ingenomen heeft. Die Capiteyn bande Castele wesen de een Edelman/ werdt tot Maximiliaen ghebracht/ den welcke die Hertoch daer nae met vissich van sijn soldaten dede op hanghen. Waeromme die Coninc seer genuebeckt ende vergrat was/ willende sijns Capiteyns doot wreken / soo heeft hy oock veel soldaten doen hangen/ die hy te boorse inden slach by Teruane ghevanghen hadde. Binnen desen tijdt werden de Vlaemingen ende Hollanders veel schepen genomen/ soo dat die zee bandede Franchosen ghesloten ghehouden wert. Die welcke daer nae in Iuremboorch comende/ aldaer groote schade deden/ met roouen/ selen/ en brandstichten. Waer deur d' Aertsch- Hertoghe gheturbeert zijnde/ heeft hy sijn leger tegē die Franchosen ghebracht strijden d' eerste reyse tot sijnder grooter schade/ maer ten lesten crech hy hulpe bande hooch-Duitschen/ dat hy die Franchosen verdrach. Niet lāge daer nae begonstmen anderwerf van bestant te tracteren / t'welck van beyde de zijden toeghelaten werdt/ om te dueren totter maent van April nabolgende / dit geschiedde in Augusto. In October daer nae begonstmen seer te spreken banden peys tusschen dese twee Princen te maecten. Hier toe dede grootelijck sijn debitoir Juliana die Cardinael die binnen onsen leuen Paus gerosen zijnde dede hem Julius noemen. Hy was tot Rome gecomen / om dese twee Princen die in groote tweedrachticheyt waren/ tot eenen goeden peyse ende eendrachtighe brede te brengen/ maer siēde dat hy niet en boosderde / soo is hy deur Franckrijc wederom na Roomen gereyft.

Gheduerende den boosseyden tijdt des bestants / soo en hebben die Princen malcanderen niet ghemoesteert/ ende den eersten dach April ghecome zijnde/ soo is t'bestant wtgheselt ge-

weest/ tot die maent van Julius. In de boorsz. maent van April is binnen Mechelen gestoruen Jan van Bourgengien/ Bishop van Camerijck/ nae hem werdt ghecozen Henrich van Berghen/ eenen/ soo denckdelijcken ende heplighen man / als dat sijns gheleijck niet te binden en was/ heel different van sijnen boosfaete. Hy dede den armen groote almoesen / hy visiteerde die siecke / hy was bierick int ghebedt / hy leerde en onderwees dat volck. Oock heeft hy die coninc seer bemint / helpende ende boosderende alle de ghene die studeerden. Hy was mildelijck begheftende alle de ghene die yet totter ghemeynder welbaert geschreuen hadden. In somma hy is een groot opstichter ende reparateur der laijnscher spracke gewest / die doertert-tijdt seer leeghe gheballen/ ende onder die boeten lach.

In desen seluen tijdt isser in onselanden eenen grooten dieren-tijdt op ghestaen / die veel iaren geduert heeft.

In deselue maent reysde Maximiliaen nae Hollandt / om eenighe twisten ende discreten onder volck wesen de wt te roepen. Die tweedrachtighe partijē waren die Hoer ende Cabelians/ d' een stadt stont tegē d' andere op/ den eenen broeder tegen den anderen/ ende den sone tegen sijn vader. Van beyden zijden wert daer veel volck verslaghen / groote en ontalliche roouerie en moosde gequelt daen. Met alsulcken quact werdt gantsch Hollāt lange iaeren gequelt.

Die maent van Julius beghouf seer te naecken / op welcken tijt werden in Alets Legaten gesonden / om met des Conincs Ambassadeurs te tracteren van t'bestant een iac te verlenigen. Het was tot veel plaetsen eenen grooten dieren en benauden tijt. Die van Ghendt ende Brugge lieten een ghebode wtgaen/ datmen t'cozen niet meer en mochte vercoopen / dat t' selue bande Heeren ghetareert en was/ ende diet niet grooten hoopē op sijn solder hadde / wert daer-toe prijs ge ghedwongen/ dat hy t' selue ter merct brengen moeste.

Maximiliaens rey se in hollandt om sekere tweedrachtē.

Legate gesondt om bestant te verfoecken.

Coren wort op sekere stelt.

Bestant tusschen die Princen.

Vwinter
seer ghe
wellich

In't Jaer 1480. den 13. Januarij/
waft eenen soo herden winter/als dat
die Schelf boor Antwerpen soo sterck
toe broos / datmen daer ouer ghinck
te voete ende te peerde reet tot op den
rij. dach Februarij.

Hertoghinne Maria doen ter tijde
in Vlaenderen wesende / begheerde
eens om haer plassier ter iacht te rij-
den/daer inne sy groote ghenoechte
nam/ende middsden datt' peert onge-
duerich was / oft deur eenich ander
ongheluck / welck onbekent gheble-
ven is/soo bielsy neder ter aerde. En
grootelijc ghequest zijnde werd't tot
Brugge geboert. Men haelde bā alle
tanten experte ende geleerde mederij-
nen/maer ten hielp al niet/wāt mis-
die dat de pijn de conste te boor ginc/
soo is sy binnen corte dagen daer nae
gestorven/niet langher niet Marimi-
liaen ghehoudt geweest hebbende bā
om'trent vijft iaeren / hebbende ghere-
gneert den tijdt van vijft iaeren/elf we-
ken ende vier dagen / ghelijck almen
bevindt inde gheschreuen Chronijcke.

Om die doot bā Maria wert ouer
al grooten rouwe en droefheyt bedre-
uen / een peghelijck verlaechde seer
datter soo goedertieren / soo edelen en
goedertiere Princeesse gestorue was.
Marimiliaen heeft aē haer gewonnen
Philips/die binnen Brugge geboeren
wert int jaer 1488. den 22. Junij.
Ende Margriete naemaels gouuer-
nante deser Nederlanden / een Don-
we die wel niet rechte onder die deur
lichtige vrouwen der ouder memo-
rien / mach gerekent worden / ende
Franciscus die leske geboere sone stierf
in sijn kindheyt.

Nae d'aflijnheyt sijnder huyf-
vrouw / soo dede Hertoch Marimi-
liaen sijn werste beste om van sijn
onbeiaerde kinderen momboir ghe-
maect te worden / wesende van mey-
ninge den Coninck van Franckrijck
te weder-staen / die niet roonen ende
brāt-stichtē na die doot bā Maria de
frontieren van Vlaenderē gantsch ter
schanden bracht. Waerom werd't tot
Sent den tweede dach van Mey alle
d'oberheyt bandeseden ende landen
vergaderd. Daer wert ghesloten dat
Marimiliaen geen momboir van

sijn kindere en soude wesen / dan boor
eenen sekeren tijt / ende oock ten ware
dat hy belooft niet te beginnen / dan
dat van de geleerde ende wijse van
den lande soude goedingert worden.
Want hy was ionck / ende gaste veel
gehoor / de gene die t' hunder bare die-
wils eens anders schade sochtē.

Diet lange daer na werden som-
mige gedeputeerde wt Louē / Gues-
sel ende Antwerpē tot Mechelen ge-
sonden / om albaer te tracteren van
t' gene dat Marimiliaen binnen Lo-
uen boor-gehouden hadde / te weten
aengaende het momboirschap van
sijn onbeiaerde kinderen / gelijk boor-
sept is. Terstont dede Marimiliaen
dese gedeputeerde deur raet bā som-
mige / die meer hnn eygen dan des
lants p:osijt sochten / ghevangen tot
Vilboorden boeren. Al-waer hen op-
gelept wert / dasy sonder des Prin-
ce consent oft were / alsnv tot Meche-
len / alsdan tot Keist / metten Diamin-
gen hemelijck sprake gehadt hadde.
Die doē ter tijt by den Hertoch wa-
ren / met giericheyt bevangen zijnde/
raden hem darby dese ghevangene
soude doen steru. Hopende dat d'an-
dere steden door verschietheyt hem
terstont momboir van sijn kinderen
maecken souden / ende t' goet als dan
na hnn belofte soude geregeert wor-
den. Die ionge Prince volgede hnn
lieden bālschen raedt / heeft dese by na
alle doen onthooft. Onder dese vier
onthooft werden / was daer eenen
Claes Heertvelt genoemt / van wijs
doot onder t' gemeente groote droef-
heyt bedrēuē wert / ter oorsaecke van
sijn goetheyt / wijs heyt en edelheyt.

Nae lange beraden wert die Her-
toge binnen der stadt van Louen ghe-
maect momboir van sijn kinderen /
inaer op alfulcker conditien / als dat
hy dit niet langher sijn en soude / dan
t' elue de opperste vande seden goet
denckē soude. Des Prince Hof was
doen ter tijt vol rooners ende gieren /
die niet en deden dan schieren ende
schatten. Die soldaten om datse
niet betaelt en werden / bedoruen
ende destruerden alle die dorpen
ende t' plat land / soo dat veel dor-
heden daer deurt tot grooter elen-

Maximi
liaē doet
eenighe
torecht
iteruen.

Maria
Maximi
liaens
huyl-
vrouwe
stierf.

Maximi
liaen be-
geert
momboir
te zijn
van sijn
kindere.

Maximi
liaen
wort
mom-
boir sijn
der kin-
deren.

den ende armoede gebracht werden/ ende van armoede oock tot sielen ghedwonghen. Het landt in alfulckē staet zijnde/ soo gheschiedden daer veel stormen van winden/donderflaghen/reghen/hitten ende groote onnatuer lijcke couden/als dat gheenderhande goet tot rijpheden gecomen en conde. Alle dese plaegen/ghelyck wel te bebroeden is / liet Godt gheschieden ende comen in der menschen sonden wille.

Lode
wjc Bor
bons
door, en
veel
quaets
daer
nae ge-
volcht.

Omtrent den seluen tijt is tot Dyp een groote breecheyt teghen den Bishop gheschiedt. Daer was eenen Willem van Breinborch ghenoeyp/ eenen grooten roer-sichter/ en mipt-maeker/seer opgeblasen/ ende mette costen gheseyt een boosch-wicht/ die gheen beter seyt en wist te doen dan ander quade ende onghesnoerde boen op te roepen/die niet sijn adherenten op des Bishops doot toeghelept hadde. Welc ten leste ontdeckt zijnde/ soo wert desen Willem wter stadt ghebannen/ met alle sijn adherenten ende medegesellen/ die wel twee duyseut sterck waren/soomen leest. Terstont is den voorszeyden Willem niet sijnen hoop na. Duydich ghecomen om die stadt in te nemen. Daer soude die Bishop tegen sijne vyanden gaes strijden/maer eer hy ter stadt wt mochte/soo wert hy in een enge strate van eenige banden voorszeyde Willem toe-gemaect doosfick. Daer na heeft Breinborch die stadt in ghenomen/ alle de gheue seer quellende die den Bishop bestonden/ oft eenichsins gonstich waren. Hy beuam hen allen hun goet/ ende breefse ter stadt wt/ brengeude oock sommighe van deser ter doot. Dit wert terstont ouer al in Brabant gehoor. Die Brabanders eef deels wt breefen/ dat die Coninc bā Bransich na des Bishops doortegen riant van duydich soude comen oorloge voeren/ ende daer na mocht in Brabant comen/ oock eenfdeels om des Bishops onmoosfede doot te wichen/ hebben hen totter oorloghen op-gherust.

Die bouenaers achter-latēde hun saerlijckhe ceremonien/ die sy alrijt int beginfel van September hadde/ hebben d'eerste geweest die hen tegen

de Dypckenaers seldē/d'ander steden belchde hen terstont na ende belegerden S. Trupden/ dat sy terstont sionder haer in ghenomen hebben. S. Truy Daer na hebben sy al metter hitten dē wort Hass. It oock gewonnen/ ombrēngende gevō- allen dat garnison/ t'welc Breinborch nen, en daer in gheselt hadde. Ende die van Hasselt Tongeren hebben hen terstont op-ghegheuen. Daer nae haesten hen die Brabanders om metter gāfcher macht duydic oock te belegerē/ t'welc Breinborch gheuwer werdende be- breeft boe hen ende sijn vole/ oft die stadt hadde mogen ingenomen wor- den/debe soo veel/ dat hy mette Capitē der Brabanders te spraeke quā ende nae sommige woorden tusschen dese twee gheschiet/ soo werden die Brabandsche kuerchen afgedaucht. Ich beuinde hy sommige schijnens/ dat die Grave bā Hassouwe/ die den Hoofman ouer de Brabanders was/ sommighe Dypsche vroonen beloofte werden/ dat hy sijn kuercht dede ver- trecken. In des verlagen Bishops plaetse wert gheselt Heer Jan van Hoorne/ des Grauen van Hoorne broeder/ende dit hy electie/ende oock mits dat hy byde Paus van Roomen aldus geconfirmeert was. Maer op dat Breinborch desen oock mocht ber- dringen (van meyninghesijne sone Bishop te maeken) soo heeft hy Tongeren ingenomen/ brijnende die Brabanders daer wt. Daer deur een nieu oorloge opgerefen is. Die Brabanders belouende groot solt te genē vergaderden byden anderen eenen gheveldigen hoop volc/ende hebbē metten vyanden eenen seer breefselijcken ende bloedigen slach geslagen. En die Brabanders beghieden ten lesten d'ouerhandt/ ende daer weter omtrent dū- duyseut doot geslagen. Ende niet lange daer nae is Breinborch binnen S. Trupden ghecomen/ oft hy t'selue om sijn plaetse te nemen heeft gedaē/ oft anders/ en weetmen niet. Alwaer hy van Frederich/ des voorszeyde Jā van Hoorne broeder/ gebange werdt/ ende van daer nae Maefrich gheboert/ daer hy onthooft wert/ inde presentie der geheelder stat. Aldus reech hy een behoosliche vergeldinge/ vooz sijn boozleden woeste raserije. Om wiens

wiens doot te wreken / sijn vrienden den nieuwen Bishop / ende die van Maestricht groot verdriet ende molestatie aenghedaden hebbe / met rastelen te ruineren / landen te berwoesten / dorpen af te branden / ende dorpieden te vermoorden.

Maximilian
wordt
Roosch
Coninc
gecorē.

Int iaer der geboorten Christi 1485 inde maent Januarij / wert Hertoch Maximilian binnen der Stadt dan Franchfort / vande seuen heur Dorpen Roonsch Coninc ghecozen / in presentie ende consent vanden Keyser Frederick sijnen vader . Waer af Hermolaus Barbarus in een Oratie oft wispraecke tot Frederick sepr: Noch hebt ghy (nae onser alder opinie) een schoon bracht ws leuens gebonden / dat ghy uwen edelen sone / die soo menich groot volck / soo menich woest landt ende strijdbarighe natie / niet met minder wijsheyt dan crachte der wapenen hē tondergebracht heeft binnen uwen leue / Roonsch Coninc ghecozen hebr. Ende den tweedē Sōdach nae Daesschen / wert hy tot Akē nae ouder ghewoonten ende ceremonien met grooter feestē ghecroont.

Niet lange daer nae quam Frederick met sijnen sone Brabant ende Vlaenderen besoecken / alwaer hy nū grooter eeren ende reuerentien ontfangen wert. Ende wederkeerde na Duyschlandt soo heeft Maximilian sijnen vader ghecondopeert / ende is van daer met eenen grooten hoop volck afghetomen / daer hy mede in Picardien gecomen is / om eenighe stedekens te besorgen / die hem afgeballen waren / ende metten Coninc vā Branchrijck hielden. Enigesegghen dat de Frāchois sijn Capiteynē d'oo ghen wt gheseken hebben. Nam munera excēcant corda sapientum, dat is die giste verblindē d'oo gen der wijs / als dat sijn knechten verroekē sonder eenighe bronsicheyt oft baillante acte te bedrijven.

r'Block
huyt
Calloo
gewōnē

Int iaer 1485 op S. Joris dach woimen die van Antwerpen het Blockhuyt tot Calloo / r'welc vande Centenaers en Brugelingen daer gesticht was / met 60. stucke geschuts / al die daer op waren werden aen raderen gehangē / waerom noch he-

densdaechs r'Antwerpen S. Joris dach gheviert wort.

Sekerē tijdt na dat Maximilian Roonsch Coninc ghecroont was / als voorsept is / soo heeft hy met assistentie van Sigismundo sijnen oom belegeret ende ingenomen die Stadt Venetianer / samen metten Hertoch Robert van S. Steuerrijn gheheelich verlaghen. Alle die prouincien van neer Oesterrij / met oock die hoofstadt Wien / ghecomen zijnde inde macht van Matthias Corvinus / Coninc van Hongarij / heeft hy binne den tijdt van d'z maenden wederom gecregen. Die edele en Conincklike Stadt Alba Regalis / oft Sierr Wirtsenburch (al waer die Coningen van Hongarijen plegen ghecroont ende begraven te worden) heeft hy met een geweldich heyt omringelt ende ghewonnē / waer deur hy r'geheele rijk een groote dreese aen-geiaecht heeft.

Die twee hoofsteden van Vlaenderen als Gent ende Brugge en vermochte dat Roonsch rijk niet wel niet datse dese hoocheyt versmaedde / maer die sake was in die Kaersheeren gelegē / die veel gelts vande burgers namen / en inde burgers die den Heeren te veel toelieten. Souden alle d'andere soo was daer eenen grootelijcken suspect / Pieter Lanchhals geheeten / wesen des Coninc Trezorier / r'welck vernemende Maximilian / is mer alle sijn Heeren ende geselschap na Brugge gecomē / om die rebellighe wederom tot ghesaemheyt te brengen. Maer het quam al anders / dē raet van Brugge heeft terstont des Conincs begeerte ende postulatie wederleijt / r'welck oock die heele gemeynthe dede. Waer deur alle die Stadt door grootten twist ende runder op-gestaen is. Int midden vander beroderē wert die Coninc en dē voorsepde Lanchhals met noch eenighe andere ghebaugen. Van soo grooter misdaet werden terstont den Paus Innocentio den achtfien brieuen ouer-gesonden / welcke inhoudē de waren hoe dē Roonsch Coninc binne Brugge gebangē sadt. r'Welck verstaede die Paus / heeft het terstont den

Victori
by Ma
ximilian
vercre
ghen

Maximilian
wordt
toe Brugge
geghen

de Kerck-bischof van Colen overghefcheuen: dat hy die van Ghent / Brugge / ende Pereren (want in die stontseft hadden dese inde verclachtich gheueft) excommuniceren oft inden ban doen soude / ten waer dafse binnen sekeren tijden den Coninck los ende vry lieten. Daerna zyn tot Brugge ghecomen d'ouerste bande steden / om tusschen de Brugghelinge ende den Coninck peps te maken: den welken veel ende groote sommen van croon n'beloofte werde / wilde hy de Vlaminghen haer misdaet vergheuen.

Mer die Coninck wter ghebanchenissen giuck / soo casserde hy alle boozgaende rebellicheiden ende intrien hem in voorseden tijden gedaen / menscht dat daet na eenen vast peps ghesloten wert. Ende bouen sommighe giselaers die ghelentert werden / soo zyn daer eenighe edele ghemaecht gheueft die Vlaenderlant beschermen souden / totter tijdt toe dat Philippus des Conincks Marimiliaens sone tot suffisanten onderdom soude ghecomen zyn / om selue in persoon te regeren. Marimiliaen aldus vander gheoanckenissen gherelareert ende ontslagen zynde / is na Mechelen geroept tot sinen vader Frederick / die tot Dupschland ghecomen was met een groote menichte van volcke / om sinen soons leet ende iniurie te wreken. Men seyt dat Marimiliaen sinen vader daer bedanckt heeft / ende ootmoedelijc ghebeden dat hyt de Vlamingen vergheuen wilde. De Ghentenaers merckende dat hy niet als vrient / maer als vyant aen quam / hebben hem de poorten booz den neuse ghesloten. Verscheen dat die Keyser Frederick die stad terstont met gheweldigher hant soude in-genomen hebbē / maer geschut quam soo dapperlijck vande muere bā der stad geblogen op hun vanden die daer booz lagē / als datse genootsaecht waren te wijken. Frederick in deser manieren wt-gesloten ende verdruen zynde / heeft die omlyggende landen gantsch overloopen. Die arme doopslieden moesten alle d'iniurie en vleyschicheyt becoope / die de Ghentenaers hadden verdruen.

In iaer 1489. quam den stupner tot d'yn stupners / ende boozs allen t'gont met her sinner naer aduenant / maer t'wert int selue iaer weder af gheset.

Als Frederick die Keyser met Marimiliaen sinen sone weder in Dupschland ghekeert was / soo begonst volck herwaerts ende derwaerts te wijken. Want Philips in Brabant die Hertoghe van Cleue met sinen adherenten wilde den peps by Marimiliaen metten Wanggelingen ghesloten van weyden ghewonden hebbē / soo langhe alst hem ende sijn volck tot baten comen mochte. Hier teghen opponeerde hē de ghene die met Helbrecht Hertoghe van Sassen aen ghespannen waren. Dese hadde Frederick en Marimiliaen Philippum den onbeiaerden Hertog van Brabant te bewaren gheleert / hem Souuerneir vanden sellen lande ghestelt hebbende. Louen / Brussel / ende Thienen met noch sommighe ander cleyn steden hadden met Philips van Cleue een aliantie ende verbont ghemaecht. Maer die van t'Hertoghenbosch hadden veel lieuer neutraelt bliuen. Andere groote stede als Antwerpen / Mechelen ende Liere waren / soonten seyt Helbrecht by ghebliuen.

De dit ruinoer ende bozgherlijche oorloge isser soo veel quaets gescen / dat niet lichtelijc en waer om vertellen. Die Brusselaers hebben vilvoorde vanden vechterender hant in ghenomē vade man / ende totten gronde toe af ghebrant. Die Hertog van Sassen heeft de Louenaers vershot af ghewonnen. Alwaer is eenen aluicken brant geweest (niet vande vanden / maer deur eenich hier datter by eenighe auontuerlijcheit in ghewopen was) als dat die kercke af brande. Daer na heeft Helbrecht oock in ghenomen die stad van Thienen / daer veel personen met allen hun goet ghevolucht waren / int beghinnsel der oorloghen / als in een verskerde plaese / ruelck terstont al verniet / verstroyt ende gheroost wert vande krijshanechten ende ander quaet gespuys / den crijch volghende (nae om der ghewoonte) meer om te roonen ende

Maximilianus
gerelanceret.

Orloge
onder
die ghe-
meinte
bant.

Vilvor-
de vade
Brusse
laers in
genomē

Thienē
ingenomē
men.

ende te selen / dan eenich broom septe bedrijven.

Gheduerende dese beroerte / so isser tot veel plaessen een soo groote pestilentie opghersien / als datmen van mans gedencken van gheen meerder ghehoort en heeft. Van d'oude personen / binnen wiens tijden dit geschiet is / wort gheseyt / datter binne Brussel ende tot Louen twintich duysent menschen van deser pestilentien ghestoruen zijn / waer-deur (als ick my seluen wel laet boosstaen) den peys int landt ghecomen is. Want die Louenaers ende Brusselaers deur dese groote sterfte gheheel gebroken zijnde / hebben tot Helbrecht eenen Ambassadeur ofte legaat ghesonden. En hen wert tot den naeme des Roomschen Conincs eenen peys verleent / op alsulcker conditien / dassē dē Hertoghe een groote menichte van croonen wtrepcken souden. Dit gheschiedde in Augusto int iaer ons Heeren 1489. als dese oorloghe meer dan den tijdt van een iaer ghedueret hadde.

Peste
binnen
Brussel
Louen
ende in
andere
plaessen

Ontrent den iaere 1492. Verbrant tot Middelborch in Zeelandt Clooster vanden Premonstrepden / met welken brandt oock een schoone Ubrarie met alderhande boecken ghestofoert heel af-brande. Totter seluer plaessen wert namaels een Clooster veel costelijcker opghemaect / soo datmen niet recht wel mocht seggen / datter een Daleys oft Princen wooninghe was.

Brāt tot
Middel-
borch.

Van eenen vvonderlijcken ende grooten ouervloet.

In het beghinself des Kijer banden boosseyden lof-weerdighen Keyser Maximiliaen / als int iaer 1477. den seuenentwintichsten dach der maendt Septembrijs / was het soo grooten ende grouwelijcken storm van winde / als dat binnen den tijdt van acht vren groote schade geschiedde / de onderlinghen seyden dat alsulcken vloet in soo rozen tijdt niet en was ghesien gheweest.

Over-
vloet
door
storm
vanden
windt.

PHILIPPVS III. PVLCHER DVX BRAB.

PHILIPPVS

DE DERDE, GHENOEMT

die Schoone, Maximiliaens sone, den xxxix.
Hertoch van Brabant.

Philip-
pus de
schoone
den 39.
hertoch

NAe sommighe iaere dat Keyser Frederic in Duytsch-lant ouer leden was/ so is Maximiliaen (lange absent en wtē lande geweest hebbende) met sijn nieuwe ghetroude wyf/ vrouwe/ Blanche Marie/ des Hertochs van Melanen Galcas dochter met eenen heerlijcken staet van Prince/ Prelaten ende Edeldom in Brabant ghecomen/ met oock sijn twee kinderen Philips ende Vrouwe Margriete/ die hen vader te gemoete gerepēt waren totter stadt van Maestricht/ heetēde hem willercome/ en is aldus met den gheheelen staet binnen Louen gecomē/ al-waer groote ghereetschap gemaect was/ om hem cerlijc ontfangen. Hier wert Philips in sijns vaders teghenwoordicheyde/ en sijnē xvi. iaren met grooter feesten ende vrolichheyt Hertoch van Brabant ghehult. Daer nae in Vlaenderē/ en oock in ghelijc in ander landen ende steden/ ende dat met alsoo grooten en ghewillighen consente van eenen pegelijcken/ als sulc opt was ghesien gheweest. Die is gheschiet int iaer.

1494.

Nae dat langhe oorloge hadde geweest in Pirardien/ ende oock ter zee/ waer door die Hollanders ende Zeelanders grootelijc beschadicht werden. Soo is tot Senlis in Francien een vergaderinghe ghehouden van ghedeputeerde van beyde de zijden/ ende nae lange communicatie/ soo wert ten lesten den peys gesloten/ ende onder ander conditien was dese eene. Als dat die Hertoch ende Graue Philips den Coninck van Francien hommage doen soude/ van hem

teeleene ontfangende Vlaenderē/ Artois ende Charlois. Ende dāsonde die Coninck hem weder ontergheben die steden van Arien/ Serghuinen en Besijn. Maer aengaende dat Hertochdom van Bourgoengien/ en andere gheschillen tusschen beyde de partijen/ en soude men met geen wapenen moghen versoeken/ dan alleelijc by wegen van insticien/ oft met vrientenschappen. Desen peys wert van beyde zijden met eede ghecoustumeert ende daer werden drei Prince ende Potentaten in begrepen.

Alsoo Hertoch Philips vooreschreuen ghesekert was met Joāna/ Ferdinand ende Elizabeths dochter der Coningen van Spaignen/ soo is sy in Zeelandt ghearrideert den xx. dach der maent Septēbris/ int iaer 1496. met eenen seer heerlijcken staet/ ende hondert xxx. schepen/ een weynich te voren deur de Ambassadeurs ghetrouwe zijnde/ ende is metten prins paelsien edeldom binnen der stadt van Antwerpen ghecomen (latende d'armee ende schepen binnen repelandt van Walcheren) alwaer sy met grooter eeren ende pompen van allen natien der Cooplieden ontfanghen wert. Maer Margriete van Oostenrijck/ met haren broeder ghesekert/ is van Namen oock nae Antwerpē gecomē/ die bruyde en den bruydegg willercome heetende. d'Artsch-Hertoch nauwelijc wt Duytsch-lant weder ghekeert zijnde/ heeft binnen der stadt van Liere in Brabant/ comende van Antwerpen/ sijn bruyde met alle eerbiedinge ende vrientdelicheyt ontfanghen/ de welcke by tot sijn wtteghe wyf/ vrouwe/ den twintichsten Octobris int iaer vooresst ghetrouwe heeft binnen Liere ende dat by Heer

Philips
de derde
hertoch
vā Brabant
ge-
hult.

Peys ge-
slotē tot
Senlis.

hertoch
Philips
trout
vrouwe
Joanna.

Hen

Henrick van Berghen Bifchop van Camerick alwaer de bryloft met grooter magnificentien gecelebreert wert. Ende omtrent een iaer daer na baerde sy binnen Gmefsel een dochter die Ikonozagenoemt wert.

Philips heest tweemaels naer Spaignien gherepft / eens te lande deur Franckrijk. Al-waer/beghin-nende int landt te comen / is die Prince van Sicardien met alle fijnen edeldom te ghemoet gereden/dē Hertoghe seer feestelick willecome heetende/van wegen des Coninck vā Franckrijk. Ende binnen Paris comende/soo wert hy daer met ontfangen als ghast / mer als oft eenen Engel wt en hemel hadde ghetweest. Sulcx datmen niet en bevindt/datter oot eenich Coninck van Franckrijk soo eerlijcken onthaelt wert / als desen Prince. Allen die stadt door wer-den t/sijnder eeren veel schoone spelen ende baramenten ghespeelt. Dor is hem te ghemoet ghereden die ghe-heele Wet/den Hertoor der Univerfiteit/met allen den Geseftelickē staet. Ende om datmen in alle hoeken en plaetsen van des Princen blyde inco-nsoude weten te spreken/soo werde die misdadige gebangene los en bryghelaten / ende t/sijnder eeren werden die kerckers gheopent / ende dat heel Franckrijk door. Die Coninck dede ghebieden datmen Philippo soo veel eere ende reuerentie soude aendoen / als fijnen eyghen persoon / endet volck dede van selfs meer dan hen beuolen was / want sy stelden hem bouen den Coninck. Die Coninck heeft hem selue in persooone met grooter eeren tot Slois ontfangē. Jae dat meer is/als hy na Tours reysde / soo heeft hem die Coninck wel een halve mijle weechs gescdooneert daerenbouen betalen alle die groote ende onnatijliche costen / die Philips met alle sijn volck gedaen hadde. Hy wert oock in Nabarre met grooter eerweerdicheit ontfangen.

Althus door Franckrijk treckēde / soo is hy ten lesten in Spaignien gecomen. Wie soude alle die feesten/ghenuechten / ende triumphen con-nen vertellen / die hem daer in steden

landen ende dorpen aengghedaen wa-ren. Sijn behouden Vader Ferdinā-dus/is hem brytē Tours te genoe-te ghecomen / ende nae dien hy hem willecome hadde gheheeren/soo heeft hy hem binnen Tours met grooter bliffchappē op sijn Wallens gebacht. Vyftien daghen daer naer / wert hy Prince van Castilien ghemaect. En coys na desen den 27. Octobris ontfick hy mede inder stadt van Saragosa die Heerschappije van Arragō. Hier nae heeft hem sijn bryfsouwe Joanna eenen ionghen sone gebaert die nae sijn groot-vader Marimiliaen genoemt wert. In deser manieren in Spaignien gheweest hebben de/sos is Philips met sulcker triumphen als door van Spaignien na Du-nayen ghetrocken/al waer hy vā sijn lieffte suster Margriete/ mer grooter weerdicheit ontfangen wert. Daer nae is hy nae Duytschlandt getrockē om sijnen vader te besoeken / gelijck als hy sijn suster ghedaen hadde. Ten is niet te verwonderen dat sijne vader grootelijc verbljdt was / int aēsichouwen sijn soons / die weder wt Spaignien quant/met soo veel heerlijcheden ende digniteit vermeer-dert. Naē dat hy sijnen vader besocht hadde/soo is hy weder nae sijn landt ghetrocken. Al-waer hem hy nae in elke stadt groote triumphē aenghe-daen wert/hoe wel dat hy tselue verboden hadde/ende (op dat die steden niet en souden belast worden) so is hy dickwils onversiens in die steden gecomen.

In hondertste iaer daer-nae vol Carolus ghende / te weten int iaer 1500. den die vijftiij. dach Februarij / wesende een schrikcl iaer / soo is in Vlaenderen binnen der stadt van Ghendt ghebo-^{de tot Gent}ren / die onuerwiltliche Prince Carolus de vijfde van dien name / sone des selfs Hertoch Philips / ende wert in Sint Jans kerke kerstē ghe-daen. Van grooter beucht en bliffchappen werden alle die stadt door veel schoone ende triumphante stel-lagien ghestelt / ende lustighe spelen gheerhibeert. Op welken dach/nae die rekeninghe der tijden / hadde die

voornemende Charel oock die groote ende doozluchtighe victorie voor die stad van Davien/ daer hier na t'sijnder plaersen af sal gesept worden.

Brättot Harder vvijsck. Int iaer ons Heeren 1503. soo gheschiedde eenen deerlijcken brandt tot Harderwijnck een stad in Gelderlandt. Deur den welcken zijn den tweeden dach der maent Augusti op den tijdt van dry uren/ veel schoone huysen/hercken ende Cloosters afgebrandt/ wofenseer deerlijc om aefien. Men vondt veel menschen onder die daecken versmoort/ in helders vanden roock versmachet/ die daer gebloeden waren/ om haer lijf te salueren. Hier ende daer bondmen die kinderen met twee/ dry ende vier t'seffens met hun moeders door liggen. Ende den brandt heeft hem soo verre verbraydt/ als datter inde gheheele stad nauwelijc vijf huysen oft ses ouerbleuen.

Brättot Gorcū. Op den seluen tijdt wert het stedekeken van Gorcū in Hollandt/ met noch een doorp in west Vlaenderen metten brande verniet. Int iaer nae den voorsayden brandt van Harderwijnck/ daerde een vrouwe tot Den uiter twee dorhters/ die maer eenē buyc en hadden/ ende waren vander bofste aen malanderen gheuassen/ maer sy hadden twee hoofden/ vier armen ende vier voeten. Int selue iaer naer S. Bartholomeus dach/ gheschiedde in Brabant een aerdtbeuighe/ die nochtans niet veel schade en dede. Men vondt buytens huysen niemant gheuout/ gheen boomen gebelt/ geen huysen geballen/ noch ander merckelijck quaet gheschiet.

Orloge op Gelderlandt. Den voorsayden Philips volgende den raedt van eenighe van sijn Heeren/ wert van meyninge Gelderlandt met gewelt van wapenē weder te reconqueren/ wel wetende dat die vanden hier deur passerden/ die in sijn landt groote schade ende hinder souden moghen doen. Aldus is hy met eenen grooten hoop volc derwaerts getrocken/ seer sterckelijck belegeren die stad van Arnhem/ waer deur die bozgers alsoo verschrucht zijn geweest als datse hem terstondt die poorten hebben geopent/ gebende hem schen ouer in des Princen handen. Philips

inder stadt comende/ heeft hemlieden getrouwichcyt gehondt/ wāt niemāt en wert t'sijne outweldicht of berooft waer deur hy lichtelijc veel ander stedden in sijn ghewelt heeft ghereghen. Hy soude wel binnen corten tijdt gheheel Ghelderlandt inghenomen hebben/ ten waere dat hy soo grooten begheerte ende verlangen hadde gehad om nae Spaignien te trecken/ waer omme hy merren Hertoghe vā Gelre aecrooit van pēpse maecte. Ende dit op al sulcher conditē/ als dat Philips soude bliuen behouden te steden/ die hy ingenomē hadde/ ende dat Charel die Hertoghe van Gelre met hem na Spaignien reysen soude. Maer Philippus gereet sijnde om te vaeren/ so socht die voorsayde Charel eenige doorsaeken om niet mede te trecken ende thuis in sijn landt te bliuen/ in sulcher voegen dat hy sijn belofte niet en volbracht. In desen tijdt is Heer Jan vā Voorne Bishop van Luydich ahsijnich geworden/ in wiens plaesse ghecomen is Gerardus de Harra/ deur hulpe des Coninc van Brancrich/ die natnaels Cardinael wert/ en des Keysero Charel's Raet/ heere/ als ee die in goeden raedt ende saecundie een sonderlinghe gratie van Godt hadde.

Philips Desetweederse heest hy na Spaignien te water aenghenomen/ int reys begijnfel der maent Januarij. noch Maer hy en was nauwelijc ten halen wege/ oft daer en is ee seer groot ende grouwelijc tempeest opghestaen/ soo datter veel schepen verdrucken. Maer t'schip daer die Prince in was (die welcke anders niet dā die doot met groter verschrucht heyt en berwachte) is deur die hulpe Godts met noch eenighe ander schepen tot aen Enghelant gheromen. Alwaer hy / buyten sijn meyninge/ vanden Coninc ende de gantsche ghemeynte van dien lande/ met groote eere ontfangen werd. Hy is hier sommighe daghen ghebleuen/ en is ten lesten met eenen goeden wint wederom t'schepen ghegaen/ en na Spaignien gesept. Alwaer hy anderweef met groter eeren ende bliscappen ontfangen wert/ in sulcher voeghen dat onmoghelijc waere met pennen te beschrijven.

Maer

Cominc
Philips
herft in
Spaëgie

Maer aldaer gecommē zijnde is daer
oock overleden den xvij. dach der
maent September; int iaer 1506.
oudt zijnde xviij. iaeren/gheregneert
hebben de tijdt vā 12. iaere. Om deses
Princen doot wert in Grabant ende
omliggende landen seer groote droef-
hejde bedreuen; diesghelijcs oock in
ghanssch Bourgongien. Wāt daer
niemant en was/oft hy en hadder ee-
nen goeden Prince aen berloft/en/ die
altijt allen sijn neersticheyt hadde ge-
daen/ om eenen yeghelijcken vrient-
schap te doen ende te voorwerē/ seggē-
de dat des landts welbaert sijn pro-
ffit was. Hy beuinde altijt seer der
borghers bypdom en liberteyt. Niet
en socht hy ter werelt meer dan een
ghemeyne vrede ende eendrachtich-
hejde/ t welck in enen Prince wel
te recht te prijsen is/ want wt d'oor-
loghen en can anders niet gheromen
dan der gemeynten bederffenisse/ en
alle ellende ende miserie. Hy was
oock seer gheleert inde consien ende
letteren van Francisco Bullidiano/
Aertschbischop van Sezantonsijnen
Preefter/ den welken hy oock tot
manf-ouderdom geromen wende/
in alsulcke reputatie heeft gehouden
als dat hy in gewichtige saecken niet
en heeft ghedaen/sonder sijnen raedt.
Doo; Philips doet wert in die maet
van Augusto ghesien een Comete/oft
sterre met eenen steert/ den tijdt van
xviij daghen lanch.

Een co-
mete
ghelien

Men beuint erpzeffellijc inde groo-
te Chronijcke vā Hollandt/ Zeelandt
ende Vrieslandt/ dat int iaer boosseptin
Augusto/ tusschen die dorpen van
Seuerwijck ende Wijck in Hollandt
aen die Zee/ een arm bebruchte bron-
te was/ wiens brucht/ den tijdt van
het baren genaekende/ heeft claerlijc
den tijdt van beertighen dagen lanch/
seer deerlijc ende met iammer ghe-
lypt van weenen en schrypē gegeuen.
Welck wonder ettelijcke mannen en
broutwen ghehoort hebben/ die tot die
tynde daer geromen waren. Te ken-
nen ghemende die groote elckdicheyt/
beroerte ende destructie der landen
van Hollandt die daer nae ghevolcht
is. Desghelijcs wonder is onlanc
oock in Hollandt binnen Dintre-

rende gheschiet/ daer af hier nae
sijnder tijt ende plaetsen sal gheseyt
worden.

Nae dat Philippus in Spal-
gnien wt deser werelt ghescheyden
was (ghelijc bouen gheseyt is) soo
heeft die voornemende Charel Hertoch
van Selre de belosten/ die hy Philip-
po gedaen hadde/ obertredende eenen
hoop straetschenders by eē bergadert/
waer mede hy inde kempen gheballē
is/ ende is also gecommē tot Turnhout
een vermaert dorp inde boosf. kem-
pen. Ende in d'orden dat die max
des selfs dorps ghebloden waren soo
namen de Geldersche die voornemē ge-
banghen/ de welcke sy mede hoerden/
ende soo langhe hielden/ tot dat t'ran-
schen betaelt was. Het iaer daer nae/
t welck was alsmen schreef 1507. in
de maent van September/ soo is die
boossepde Charel/ met Euraert van
der Marchē/ Biscshop van Luyt boos-
schreuen in Grabant geromen om die
stadt van Diest te belegeren. Maer
ouermits de groote resistentie ende
bromicheyt vā dē Heere vā Nassou/
Heere van Diest/ ende de borghers vā
der stad/ soo moesten sy haest verree-
ken. Ende naedemael datse halē had-
den verwoest ende metten biere aēge-
steken/ soo hebben sy die stad van
Thienen belepdr/ die sy oock stormē-
der hant in genomen hebben/ int iaer
boossept op S. Michiels dach. In
welcke stad alsulckē w:etheyt ende
ouerlast geschiedde/ dat die kerckē en
Cloosters daer af niet by en waeren.
Daer werden veel menschen doot ge-
slagen/ veel tot Auremunde gebāgen
ghelept/ ende vreedelijc ghetraecteert.
t' Is grootelijc te verwonderen/ dat
ter teghen soo langhe ende sware ouer-
lasten/ wt Grabant geen weere ghe-
daen noch gheboden en wert. Die
stadt van Tienen wert gesterckt/ maer
hadde die Hertoghe van Selre van te
booren derren aen lasten/ wanneer sy
han geenen persoon ter werelt hulpe
noch bystand en hadden/ hy soude die
stadt lichtelijc in ghenomen hebben.
Omtrent t'ende van October heb-
ben de Geldersche die boossepde stad
van Thienen verlaten.

Die Gel-
dersche
beschae-
digē het
kempen
lant.

Thienē
wortin-
genomē
vade gel-
dersche.

Het gheviel daer nae dat eenighe
cloecke

cloecke ende sioute Namuroisen wilden gaē om eenighe auonture te vanden/nemende tot hare Capiteyn Jan Desponsijn/van meyninge by nachte te slaen op eenen hoop franchoisen die wt Selderlant quanten/ en namē hun repse door Ardenennen na Wancrisc/mer ses/hondert costelike peerden/rijckelijck ghemonteert ende opgerceet/ die tot S. Hubrechts in Ardenennen ghecomen waren/ meynende aldaer by te zijn ende sonder sozge te rustē/want sy bermoept warē/maekēde goede chiere/sulc dāse vzoilich ghebroncken waren. Als sy nu te ruste waren/ soo zijnsē bande voorsepde Namuroisen verrast gheweest/ die welke eerst die wacht in ghetale van triij. mannen verflaghen hebbende/ zijn tot d'ader rupters gecomē/waer af die sominige verflāse/hebbē d'andere int bosch de blucht doen nemen. Die Namuroisen reegen door/ haren duynt ontrent vijf hondert peerde/ die binnen Ramen openbaerlijck verrocht werden/ mer noch cleederen inuweelen ende bagagien.

Te wijle de Hertoghe van Selre aldus in Brabant ende Hollant was oorlogende/soo beuinde ick datter tot Maximiliaē/doe-ter-tijt in Duytschlant wese/ Legaten oft Ambassadeurs gesonden werden. Ghemerckt dat Hertoch Philips in Spaignien ouerledē was/als voorsept is/achtergelaten hebbende in dese landen drie kindere/ als Hertoch Charel/Leonora/Joanna ende Maria/en in Spaignien noch twee andere/te wete/serdinandus ende een dochter. Welcke voorsepde Ambassadeurs hem dat gouuernement van Brabant ende noegens dese Nederlanden ouer-gaue/want Charel des Hertochs Philips sone noch maer een sonc kint en was van acht iare. Maximiliaen onledich wese/ende mer ander affairen/sulc dat hy noch soo haest niet en conde gecomē/ heeft Vrouwe Margriete sijn dochter die weduwe bandē Hertoch van Hauoren/ gheselt in sijn plaetse/ totter tijdt toe dat hy in persoon soude moghen comen/ ende dat regiment selue aenbeerden. Doen moesten die landen ende sedē groote schattingen geuen ende betalen/d'en

op d'ander/ en die regeerders reken den altoos ten achteren te zijn/ en ten was nimmermeer genoech gegēd/ oock werden die gemeyn Officierē handen houe qualijcken oft niet betaelt/ ende men vant groote fraude en diefte int betalen vant oorloochsvolck. Maer eer die voorsepde Keyser Maximiliaen wt Duytschlant conde ghecomen/soo hebben die Geldersche anderwerf haer hoozen opgestekt. Want die Heroghe dede alle die coophiede/ die van Nutwerp na franchfort mer reyse/ vangen ende op groot rancken stellen. Daer na wert die stad van Denlo door beuel vā Vrouwe Margrieteterstont belegerd. Maer die van binnen deden alfulken vrome resistēcie/ dat ons volck daer niet aen en hadde/ende na dat sploden een wijle tijts inden condē winter daer voor gelegen hadde/soo zijn sy tot hume groote schade achterwaerts gecweken. Die Geldersche siende dat hun vanden verschoenen waren/ zijn ouer die Maese ghecomen/ en hebben die hant Hertogenbosch metter macht wt-getrocken zijnde gebangen genomen/en op groot rancken gestelt. Dit geschiedde op onser 1. Vrouwe Lichtmisse aūt int iare 1512. ende hebben voort in Brabant ouer die Maese t'lant en de Hollanders seer gemolesteert mer groote oorlogen ende oploopen.

Als t'Nederlant in alfulken state gestelt was/soo is Maximiliaen ten lesten af gecomen/ ende heeft hem tot Louen als Heer ende Hertoghe van Brabant doen hullen. Comende binnen Brussel/soo dede hy vergaderen die d'z Staten des lants/van wie hy onder t'beraetel van te oorlogen tegen die Geldersche een groote somme van penningen vercregen heeft. Die van s'Hertogenbosch die te voren door d'oorlogen groote schade gelede hadden/werden alleenlijck mer brieuen ghetroot. Want die Keyser hulpe en bystant belouēde/ trock strack weder na Colen/daer die Vorsten ende Heeren van Duytschlant ghedachbaert warē. In des Keyser absente zijn die Geldersche anderwerf/mer om te roonen dan t'oorlogen ouer die Maese. Maese ghecomen tot aen die poorten

Legatē
comen
totten
Keyser
Maximi
liaen.

Groote
scha rin
gē ende
ander
abuyfen

Maxi-
miliaen
comt wt
duytsch
lant.

De Gel-
dersche
comen
ouer die
Maese.

ban

van s' Hertoghenbosch / daer sy veel booghers vander stad verfloeghen en gebanghen naemen. Sy vanden ooc opden seluen tijdt af allen die windmeulens / treckende noch voorts in de Maerke / berooden sy ende verbrande veel doopen / met oock die kerke van Gelsop / ende omtrent twee hondert menschen / die op den toren ghebloden waren.

Die Coninc vā
Engelāt
comt tot
Calis,

In laer almen schreef : 514. soo is die Coninc van Engelandt Henrick / den achtsten van dien name tot Calis ghecomen / op die frontieren van Vlaenderen / ontegen die Franchosen te strijden. Daer wesende soo heeft hy met gout ende siluer / dat hy in grooter ouerbloedicheydt mede ghebracht hadde / niet alleenlyck den Keyser Maximiliaen tot sijnder hulpen gelocht / maer oock alle de Staten van Brabant / Hollandt ende Zeelandt. Dit Brancrick wert eenen grooten hoop ruyters ende voetvolck ghesonden / om Ternanen dat die Coninc wilde comen beleggen / te victaileren / dese werden van Maximiliaen gheslaghen / ende tot dighondert ghebanghen / onder welke veel Edelen wt Brancrick waren. Die Franchosen lieten daer neghen bendelen van hunnen volcke / met noch hondert ende vijftich victualie waghens.

Teru-
anen
belegert

Daer nae hebben die twee hoochmoedighe Princen Maximiliaen en die Coninc van Engelandt / die stad van Ternanen beleghert / die Lodewijck de Coninc van Brancrick ghesierck hadde / en hebben een groot deel bande mueren afgeschotē. Waer door een soo groote verschricktheydt inde stad ghecomen is / dat den peys tersont ghesloten wert / met sulcker conditien als dat die soldaten geen en ouerlast doen en souden. Inder stad ghecomen sijnde / soo heeft Maximiliaen den Coninc die heerschappije daer af ouerghelaten. Daer na werdt Dornick oock inghenomen / waeromme veel bande inwoonders in ander seden van Brabant ende Vlaenderen trocken om te woonen / op dat se voort niet meer soo seer metter oorloghen en souden ghequeit worden.

Dornic
ingenomen.

Nae dat dese stad Henrico den Coninc vanden Keyser oock ghelaten wert / soo heeft hy daer tot sinen grooten coste / een seer sterck casteel met seer veel hupfen binnen die mueren doen opmaecken. Alwaer hy coninckelijck sijn garnisoen heeft ghewoont totter tijdt toe / datse weder inde macht vanden Coninc van Brancrick ghecomen is. Ende dese stad heeft daer naer den Keyser Carolus toebehoort / die selue bande Franchosen weder ingenomen heeft.

Siamen middelen tijde datmen vooz Ternanen ende Dornick lach / soo is Jacob die Coninc van Schotlandt inde frontieren van Engelandt ghecomen / hopende binnen corten tijdt in des Conincs absentie / t'gheheel landt in sijn onderdanicheyt te brengen. Naer nae dat dit de Coninginne vercondicht wert / soo heeft sy met mannelijken moede eenen hoop volck vergadert / t'welc van als wel opgherust zijnde / heeft in sulcker manieren tegen die Schotten geslaghen / als dat die Coninginne tegen hen d'overhandt behielt. In desen tijdt is die voorsede Coninc Jacob noch ionck zijnde / met veel vā sijn Edelz / doot ghebleuen. Enige hebben willen segghen / dat die Coninc van Schotlandt op Engelandt oorloechde / op dat hy den Coninc Henrick vanden crich tegen die Franchosen trecken soude / om sijn landt te comen beschermen / meynende hier mede den Coninc van Brancrick vreeschap te doen.

Die Schotte
in Engelandt
lant gheslaghen.

Die kintsche opvoedinghe
van Charel de
vijfde.

Ghemerck datter niemant van soo goeden ouders / oft tot soo gheluckiger uren ghebozen is / oft hy en wort niet telijck door eenighe quade opvoedinghe ende verkeerde onderwijnghe ghecorrumpeert : oock dat niet ghenoech en is eenē sone totter croonen ende totten Rijke te hebben / ten

Charels
de v.
opvoedinghe.

Al a sp dat

In dat hy daer toe doch gheleert wor-
de/ soo heeft Philips sijnen sone Cha-
rel/ die tot Ghent ghebozen was/ al-
so voorszeyt is/ by een goede ende godt
blyfende veeleer besteedt. Ende als
Philips in Spaignien overleden
was/ soo heeft die groot-vader Maxi-
miliaen daer groote so: ghe vooz ghe-
draghen/ dat hy in allen gheleertheit
ende manierlijcke zeden/ als eenen
Prince toebehoort/ mocht gheschickt
worden. Wt t' gheheele lant werden
gherozen Heer Willem die Prince
van Chiebre/ en Rodriaen florentius/
doen-ter-rijt Cancellier der vniuersi-
teyt van Louen/ beyde wijse ende
denckdelijcke mannen/ die int onder-
wijssen ende leeren seer groote neer-
sticheyt deden/ als men getuyche/ altyt
vooz oogen hebbende niet hun eyge/
maer des lants profijt.

Nachd' afslijuecheit des voorszeyden ^{Aerdebe}
Hertoch Philips/ te weten int laer ^{vinghe}
1506. de xxij. dach der maent Sep- ^{tot Con}
tembris/ geschiedde binnen der stad ^{stano-}
van Constantinopolen een grouwe-
lijcke aert-beuinge acht dagen lanch
duerende sonder ey-houden/ op de
zijde vander zee vicle veel huysen de
besten bullende. Ende t'slot daer des
Turck schat met vijs stercke torens
bewaert wert/ is ter aerden effen af
gedreuen. Die zee heeft haer so hooge
verheuen/ tusschen Constantinopole
ende Pera/ als datse de mueren van
desen twee steden ouer-bloepde. Die
treffelijcke Chronijck-schrijuers ver-
halen/ dat als doen binnen der stad
van Constantinopolen voorszeyt om-
rent dertien duysent mensche doot
bleuen.

CAROLVS V. IMPERATOR PHIL. III. F.

CAROLVS DE V.

VAN DIEN NAEM,

*Keyser, sone van Philips de derde,
den veertichsten Hertoch.*

Carolus
de 5.
Roisch
Keyser
en Hertoch
vā
Brabāt.

Carolus die bisfde vā
die naem/ Roisch-
Keyser/ Coninck van
Spaignien/ en Hertoch
van Brabant (van wijs geboorte
wy gheseyt hebben)

in sulcker manieren/ als wy verhaelt
hebben/ onderwesen zijnde/ heeft int
bischienste iaer sijns ouderdoms tot
Iouen/ ghelijck sijn doot-vaders ge-
daen hadden/ dat Hertochdom van
Brabant aenbeert: waer af niet in
een stad alleen/ maer in allen rlant
seer groote vrient en blischap be-
driuen wert. Want int aenschouwen
van eenen sulcken Prince liet hem
een peggelijck booslaen datter niet
enen Traianus/ Antoninus Pins/
oft Epaminondas int rijke gecome
was (die in sulcker boegen goet wa-
ren/ datter noch tās wel eenich quaet
mede ghemengt was) maer daise ee-
nen sulcken Heere vercregen had-
den/ daer af God die Heere in Deu-
teronomio spreekt/ dat is/ eenen goe-
den/ heplighen/ ende goddruesenden
Prince/ onder den welken als onder
een goede Planete/ een pegelijc hem
tot dencken bekeerensoude. Want
t is ghelooftich/ datter geen Planete
oft ghesceerte en is/ daer s' menschen
leuen meer deure beuecht wort/ dan
den des Princen leuen. Dese voor-
seyde huldinghe is gheschiet int iaer
ons Heeren 1515.

Int iaer 1516. soo heeft den doot-
lichighen Prince Charel willen on-
derhouden die scefte vanden Gilden
Dliefse/ gelijck Hertoch Philips van
Bourgoengien dat eerst in-ghesiet
hadde/ en oock dan sijn doot-vaders
onderhoude is gewest/ ende die bin-
nen der stad van Bruessele den xvi.
dach Octobris anno boosf. t welck

met grooter triumphen ende magni-
ficentien duerde den tijdt van d'p-
dagen. Hier heeft hy sijn principael-
ste Princen en Heeren banden laude
bereert ende beschoncken. Inde
plaetse der aftijger Heeren bander
oorden/ sijn ghecomen Ferdinandus
des Hertoghen broeder/ de Coninck
van Dancrich/ de Coninc van Hong-
garijen/ de Coninc van Denemarch/
de Paltzgraue/ de Marchgraue van
Brandenboch/ de Marchgraue van
Saden/ Graue Felix/ de Graue van
Montreuil/ die Graue van Gresse en
Sebre/ die Balu van Henegoutwe/
de Heere van Montigny/ die Heere
van Sancyp/ en die Heere van Son-
zelles. Dit ware die nieuwe Heeren
vanden gulden Dliefse.

Int iaer 1517. heeft Hertogen Lu-
ter tot Witteberge int lāt vā Sassen/
sijn nieuwe leeringe en bisfde Euan-
gelie begonst te predicken ende te ver-
breiden. Deur wienschriften ende
leeringhe/ niet alle in Dupsch-lant
grooten tweedracht en iammerlijcke
bloet-storinghe ghesproten is/ maer
is daer doot oock een sulcken vier-
inde Christenheyt ontfick/ ende hy
na in gheheel Europa/ dattet op den
dach van heden noch niet en is ghe-
bluft.

Twee iaren daer na gheduerende
den Ghelderschen crijch/ soo heeft
Felix die Graue/ de Geldersche sche-
pen verbrant/ ende aldaer een sterck
Casteel in-ghenomen/ van t welck die
Gheldersche den onsen seer gheuecht
ende beschadicht hadden. Hierom soo
is die Hertoge van Gelre met eenen
grooten hoop volck in Hollant in-ge-
ballt/ al-waer hy die stad vā Middel-
blich in-ghenomen en vernietelt heeft.
Van daer is hy na Maelmaer getroc-
en/ ende dese stad inghenomen heb-
bende

t Guld-
vlies to
Bruessele
gegeuen

Marci-
nus lu-
ter be-
ghint
sijn ket-
terije te
sagen.

bende heeft daer eenen grooten schat als van goud / siluer / cleederen en inweelen wtghebdragen. Cortz daer nae wert Sparendam met noch eenighe ander vleschen verbrandt. Ten lesten zijn sy booz asperen ghecomen / dy-maels dese stadt beslunnende / maer werden alrijts afgheslagghen door die cloekheyt der bozgeren. Maer nae dat die Gheldersche dijsent ende vijfhonderd mannen daer booz ghelaeten hadden soo hebben sy die stadt inghenomen / ende hebben al vernoozt dat daer inne was. Die hercken werden berooft / ende die daer inne ghebloden waren omghebracht / in ghelijck oock de kinderckens die in hun scholen geloopt waren. Die ionghe maechde ende ghehoude vrouwen werde daer int openbaer verracht / welcke ont-rage is alleen door Charels van Egmot hoorchmoedicheyt gheschiet.

Na dat Coninc Philips in Spaignen ouerleden was / soo bleef onder andere kinderen Carolus synen oudsten sone / erfgenaem der Coninc-rijcken van Spaignen. En midts in Spaignen tusschen die Heere groote twist was / wert hy ontbode en gebede dat hy ouer comen soude om desen twist te lissen / en syn erf-landen en rijcken t'ontfanghen. Albus is Coninck Charel binnen Middelborch in Walcheren ghecomen / verwachende aldaer eenen bequamen win / om nae Spaignen te zeyle / alwaer hy bleef liggghende totten rijf. dach Augusti / ende is alsdoen met eenen goede wint t'schepe gegaen. Maer hy heeft terstont een seer quaet teecken booz zijn ooghen gesien / te weten / een schip met alle die menschen ende peerden op de zee verbranden. Ende is binne acht dagen daer nae met goeder abontueren en groote blischap in Spaignen ghecomen / ende wert in alle steden en plaetsen met groote eerweerdicheyt ontfangen / ende met groote blischap ende triumphen willeromme gheheet. Daer nae is hy met eenen seer heerlijcken staet binnen der stadt van Dalebolt geromen / als hy nuer dan dry maenden in Spaignen was geweest / ende werdt aldaer in S. Pauwels kercke / inde teghenwoordicheyt

van allen die Princen / Edelē en Prelaten / met grooter triumphen en magnificencie / nae gewoontliche ceremonien / gheroonc Coninc van Castille / Leon / Arragon / Napels. etc.

Hoe Keyser Maximiliaen aflijvich vvoert.

Als die edel Prince Charel in al-
 lesijn rijcke ende landen ontfan-
 ge hadde / ende die deuchdelijche Keyser
 Maximiliaen vanden lastjinder
 monboirschap ontslagē zijnde boozlof
 genomen hadde aen Charel den ion-
 ghen Prince / soo is hy na Duytschlāt
 gereys / en comen binne der stat Veltz
 so wert hy int een sware siecke debāgen
 Waerom hy sijn Testament maecte /
 waer door hy was beuclende dānne
 sijn ingewant wt den lichaem niet en
 soude nemen / noch oock basemen /
 maer men soude binden onder sijn
 huystraet een eycken kiste / daermen
 sijn doot lichaem in-legghen soude /
 inde welcke gevonden wert een grof
 swillich / om t'selue lichaem in te naepē.
 Daer en boude beval hy te bullen sijn
 ooghen / ooren ende synen mont met
 ongheblust calc / ende alsoo sijn li-
 chaem te leggen in die eycken kiste / en
 aldus ter aerde te doe. Dese kiste hy
 wel dzy iaren niet hem boerde / waer
 hy reysde / want sy was ghesloten in
 een ieren kiste / daer af hy alleen die
 sleutel hadde. Ende tot wat plaetsen
 hy quam / soo moesten de Vellebaer-
 diers dese terstot op sijn ramer brengen
 daer hy sloop / sulcx dat elck meynde
 dat daer coselijcke inweelen in had-
 den gheweest. Eer hy storf heeft hy
 allen aerdsche macht niet oock die
 Keyserlijcke digniteyt ende weerlij-
 che excellencie geresigneert inde han-
 de Gods / vā wien hy de selue hadde
 ontfanghen. Dit ghebaen zijnde /
 soo heeft hy strengelijcken beuolen /
 dānne hem daer na niet meer Keyser
 oft Prince / noch oock met eenighen
 anderen tijtel / dat met sijnen eyggen
 name Maximiliaens soude noemē /
 seggende : ick hebt nu al geresigneert
 ende ouergegeuen inde hande Gods /
 van wien ick al ontfanghen hebbe /
 ende ick en ben nu anders niet meer /
 dan

Asperen
 vāde gel-
 dersche
 ingeno-
 men.

dan als een ander gemeyn mensche. Nae dat hy met die **V.** Sacramenten gheskerkt was/ ende sijn siele beuolē hadde inde handen des hemelschen Vaders soo heeft hy sijnen gheest gegeven. Sijn lichaem is in die eyckē kiste geleydt/ die inde iseren kiste gesloten wert/ ende is daer na geboert tot Nieuwerstadt/ alwaer hy begraven wert/ by sijn moeder Leonora. Hy storf int jaer 1519 den xij. dach der maendt Januarij/ out sijnde ontrent liij. iaeren/ xxiij. iaeren Roetsch Coninck gheweest hebbende. Om wijs doot groote droefheit gemaect wert/ obermids dat t'gemeente een soo goedertieren ende oprechtē Prins te hadde verlozē/ die welcke tot groten lof/ den tijde ban negen iaeren in den leger ende int belc blijvende/ veel groote ende treffelijke oorloggen ghevoert heeft.

carolus
de vijf-
de wort
roetsch
keyser
gecroon

Nae d'afstijneheit des boosjeyden Maximiliaens soo is Charel binnen Franchfort/ met eendrachticheit der seuen keur-Vorsten/ tot een Roomsch Keyser ghecozen/ doen ter tijdt in Spaiguen wende. Waeronne Hertoch Lodewijck van Seperen/ Paltsgrawe/ ghedeputeert wert om Charel den Coninck wt Spaiguen te halen/ die met goeder avontueren in Zeeland is ghearriveert/ ende daer nae in Vlaenderē als mensche rees 1520. inde maent van April. Nae dat hy in Vlaenderen/ tot Brussel en Mechelen den somer met sijn volck ouergebracht hadde/ soo quam hy in October binnen Louen/ ende aldaer ontrēt twintich daghen geweeft hebbende/ is hy nae Aken ghetrocken met eenen seer magnificken ende keyserlijcken staet/ alwaer hy nae ondercermonien en costumpen metter keyserlijcker Croone gecroont wert. Van daer is hy na Colen ende na Worms ghereyst.

Carolus
die v. tot
Aken key-
ser ghe-
croont.

die doot
vanden
Cardi-
nael
Croy,
ende H.
villie
v'chie-
ure.

Winnē de boosjeyde stadt Worms/ wert eenen Rijck-dach ghelouden/ waer twee van de principallste Heeren van des Keyseren Hof ouerledē zijn. Te weten Heer Willem Croy Hertsch-Bischop van Toledon ende Cardinael/ die den nieuwen ghecozen Keyser/ van Louen tot Worms ghebolcht was/ alwaer hy d'p'wintich

iaeren ondt zijnde in Januario ouerleden is. Het glas datmen noch tot Louen in S. Peeters kerke/ reghen ouer het vleesch huysiet/ heeft hy gegheuen. In selue iaer inde maent van Meye/ is H. Willem van Chiebre des boosjeyde Willē oom/ oock wt dese werelt ghescheyden. En indien hem den Heere een langer leuen hadde ghegunt/ daer en soude nimmermeer afsulcken oorloghe tusschen den Coninck van Drauckrijck/ en dē Keyser opghestaen hebben/ oft sy en waere ten minsten ouer lange getesfeert/ wāt hy een groot liefhebber des vreedts was.

In begijnfel deser boosjeyder Oorloozloghe heeft ons volck/ eenighe ge regen Fransehe steden ingenomen hebbende/ die reys nae Masieres aengenomen/ om dat niet geweldiger hadt in te nemen. Mer obermids dat dese plaetse van naturen so sterre was/ ende wel boosjen van des Coninck garnisoen/ en heeft het niet romē wt rechen. Enighe wilden seggen dat ons volck niet sulcker intentien nae Masieres getrocken was/ op dat die Coninck van Drauckrijck nae Melanen niet en soude comen/ alwaer die Keyser doen ter tijdt/ met grooter macht dooz lach.

In selue iaer inde maent vā De die doot reimb. storf binnen Roomē den Paus vanden Leo den tiensden van dien name/ in Paus Leo wiens plaesse gesuceedeert is int jaer die 10. 1522. in Januario/ dooz die boosjenicheit Godes/ Adrianus Florentius van Vrecht/ Cardinael van S. Jan ende S. Pauwels/ een singulier ende vermaert gheleert man. Dese hadde eertijds van Maximiliaen/ ter tijdt Adrianus Florentius van Louē ontrōde gewest om die ionich van Charel de vijfde te institueren en onderwijse/ t welc sy ooc wijselijc gedaē heeft. Op dē tijt als hy binne Roomen eedrachtichlijc vande Cardinalē gerozen wert/ soo was hy in Spaiguen/ alwaer hy des Keyseren affairē regeerde die doen ter tijdt om eenige saecken des Rijck absent was/ ende is binnen acht maenden daer nae gerozen tot Roomē/ alwaer hy met grooter triumphen dē lesse Augusti Paus gherooit werd. Leest hier van Paus lum

lum Ioniana die sijnt leben beschreven heeft.

Int aen-comen van desen Paus is een groote ende grouwelycke pestilencie opgestaen die een geheele winter lanē geduert heeft / en t'vrlāt Rhodē des wert van Solimanno de Turck-schen Keyser tot groot achterdeel van geheel Christenryc ingenomen / d'oor-saacke hier af was / dat onder die Christen Princken alsulcken groote tweedrachticheyt is gheweest. In desen Adriaen heeft men wel gesien / hoe warachtich dit spreekwoord is: Hoe een dīnck beter is / hoe dattet min duert / want gelijcken van sijn Pausdom groot goet en voorspoet hoefte / alsoo heeft sijn leuen haest een eynde genomen. Want hy stierf int begin-sel vanden tweeden iaersijns Pausdoms ende wert in S. Peters kerckē begraven / ende is daer nae ghe-boert in B. Maria del'anima, door toe-doen vande Card. Inckebout / waer datmen plach te lesen: ADRIANVS VI hic situs est, qui nihil in vita infelicius duxit, quā quod imperaret. Hy hadde binnen sijnen leuen t'huys tot Louen hem toebehoozende de arme studentē ghegheuen tot eē Collegie t'wēle hy daer en boude int beel schoone iaerlijcksche renten begaest heeft. Nu keere ick weder totter oorslogē / ghe-resen tusschen die twee machtighe Christelijcke Princken / Franciscus I. en Charel den vijften.

Vande vermaerde belegheringe van Pauen.

Franciscus d'eerste bandien nae-me / Coninck van Spanckrijck / verstaede dat Carolus die Keyser die stad van Massilien hadde verlatē / soo trock hy met grooter macht nae Italien / doen t'ijdt met grooter pestilencie ghevisiteert van meyninghe Italien te ouer-loopen. s' Keyser's volck quam oock nae Italien lantē den zeeant / comende binnen Pauen den eenentwintichsten Octobris. En des daechs te voer waren seker Frāchoisen inder stad van Melanen gero-men / om s' Coninck volck te forserē / die van s' Keyser's volck / door soedoen van den Capiteyn Ferdina-

dus Anconis met beel Spaignaer-den berrast werde / daerdereen partije in de stad verslaeghen / ende een partije af verstroyt werden. Die Capiteyns dachtē allen hūn macht hier te vergaderen / om den Coninck te wederstaen / int noot ware. Maer siende datter op die muieren noch geschut noch andere oorloochsche gereeschap en was / ziju nae landen getrocken / ende van daer nae Pauen t'welck de vrouwe Capiteyn Anthonis de leina hoepre tegē die Fransehe macht wel te beschermen.

Int beginsel der maende Octobris soo werden die bespieders der Franchoisen by der stad van Pauen ghesien / waeromme die vooisepde Anthonis met noch eenen Hoofstman ronsomme die stad is gheveden / doende terstoadt t'gheschut op die bestē boeren / ende die stad's muieren van binnen met wallen stercken. In somma sy maecten allen gereeschap om dē Coninck met alle sijn macht te wederstaen. Terwylē men binnen Pauen dus besich was / soo is die Coninck met sijn volck den xvij. Octobris booz Pauen gecomen / treckende met sijn Edelen in een Carthusiers Clooster / niet verre hander stad ghelegen beleggende die stad soo nauwe / als datter niet een kindt wt noch time en mocht / men begonst oock te verhten. En na datter een assaut oft twee was ghedaen / soo hebben die Frāchoisen de blucht genomen daer een partije van hūn volck werde verslagen. Des anderen daechs werde die stad noch stercker belept / ende die molens zyn vande Frāchoisen gantsch verniet ende gedeftruceert gheweest / hoeynde dat hy faulte van dien inde stad haest broode ghebreck wesen soude. Maer daer wert binnen der stad goede raet toe gesocht want men begonst eenige rof-molens te maecten / daer mede men met peerden ende mensche maelde. Men sach hier al omme inde scholen ende Collegien (die daer in hūnen fleur langhen tijdt gheweest hadden) cozen malen. Niet verre vā der stad muieren stondt een torenkē / vā waer die Spaignaerde dē Frāschman dickwils verboden hadden aen die stad te comen. Maer die Spaignaerden

Coninc
vā Frāc-
rijck be-
legert
Pauen.

Rhodes
vanden
Turc in
genomē

Paus
Adria-
nus
doodt.

Belege-
r inge vā
Pauen.

gnaerden nae veel assaullen / siende dat sy t'ghewelt niet en souden conne wederstaen / hebben hen ten leste opghegeuen in handen des Heeren vā Montmorency / op conditien van lijf ende goet te behouden. Maer die ongetrouwe Coninck heeft dese teghen sijn belofte al t'samen doen hanghen. Waeromme die Capiteyn des Keyserlijcken legghers niet reden seer begramt was / sweerende eenē eedt dat hy alle die Franchoyen die gevangen wēde / die onder Montmorency waren soude doen hanghen. Als die Franchoyen dit toezinken inghenome hadden / zijnder sommighe van hunne boet knechte opgheslommen / ende hebben des Keyfers volck / dat omtrent was om die stad te beschermē / groote molestatie aengedaen. Maer ten lesten blooch daer soo menighen doot wter stad / dat het toezinken niet sonder groote schade der Franchoyen om verre geschoten wert.

Den seften dach der maendt November / namen die Franchoyen inden sin die stad metter gheheelder macht te bestormen / ende zyn met hun gheschutt tot wel vast aen die veste gecomen. Die van binuen brachten tomen / aerde ende ander dinghen op die mueren / om die te stercken / niet achter latende dat den byant mocht hinderen / ende de stad tot bate en defensie comen mochte. Die stad in al sulcken staet wesen so heeft die Marquise van Scandalopolis / ghenoompt Hippolyta Malespina, de soldatē grootelijc vermaent en gebeden / goeden moet ende coragie te nemen. Twee daghen daer nae weter grouwelijc ghebochten ter plaetsen daer die mueren vander stad om leeghe geschoten waren / maer elck hielt hem enē doer. Ten lesten werden die Franchoyen verwonnen / eenige verslagen / ende sommighe inde besten gheworpen. Hier mede en waf noch niet ghestilt / want die Franchoyen sochten een ander plaetse / om die vander stad te quellen / maer die vā binne stelde hen broemelijc te weere. Den konen Capiteyn Anthonis de Teina / heeft sijn knechten in deser manieren vermaet / seggende / datter niet eerlijcker noch schoonder en was / dan om sijn eere

ende glorie te strijden / ende datse behouden t'oberdenken datse nu metten ghenen te doen hadden / die dichts wils van hen verwonnen hadde gheweist. Met dese corte vermaninghe werden die soldaten soo vierich en ontseken / als datter niemant en was die aende victorie eenichsints misshoepde. Omtrent den auont werden die Franchoyen verwonnen / eenighe zijnder verslagen gheweest / andere vielen inde besen / ende werden doot ghesteenicht / sommighe namen die blucht nae hunnen leggher. Die stad wert rontomme / daer die besten ghebroken waren / met groote balcken ende steenen vermaect ende gherepareert. Allen die stad door / werden Proccessen en ander goddelijcke diensten gedaen / om Godt te lobben ende te dancken vande victorie hen verleent.

Op den seluē tijt heeft die hooft van Anthonis eenen gevangen / die den Coninck van Brancrich soude te kennen ghegheuen hebben / dat inder stad groot gebet van buspoeder was en dat hy neerstlich inde weere sijn soude / want die van binuen en souden niet lange comen tegen ghehouden. Na dat dese alfulcr beleiden hadde / so wert hy boo / een pegelijc gheviendeelt / tot eenen spiegel van alle andere verraders. Daer na bracht die Franchoyen schepen / ende maecten een houten brugge ouer die riuier / om hy een comende malcanderen bequaemelijc te helpen. In eynde der maendt November / hebbe die Franchoyen neerstelijc ghemercht / aen welke zijde vander stad die riuier Ticinus in quam / denckende dat die stad aldaer tot haren onsterckste was alwaer gheen berghen noch wallen konden sijn. Dus bedachten sy datse de riuier eenen anderen loop souden doen nemen / om die stad alsoo beter te beloopē. Sy werpe daerinne groote balcken / troncken van boomen / en ander dinghen / maer t'was al om niet / want sy en konden die cracht des waters niet ouerwinnen. Ende te wile sy dus te vergeefs ware aerbepdende soo hebben die van binuen de selue plaetse ghemercht met aerde / balcken / ende ander materie. Cozts daer nae zyn die Duytsche knechte tot hunnen

Duytsche
knecht
verfoe
kē gelt

Capit

Capiteyn gheromen/ begeerende gelt om hen te cleeden ende te teeren. Die Hertoghe was hierom seer bedroeft/ en mits dat hy geē gelt en wiste/ heeft hem met sijn Heeren beraden. Daer wert ghesloft dat die laecken-verroopers aen de soldaten souden laecken doen/ ende dāse nat'beleg van des Kēisers Treforier oft Kēntmeester eerlijck ende welsouden betaelt worden/ en dat d'andere bozghers boozts gelt leenen souden. Maer t'gelt datter vergaderd wert was weynich/ want daer en waren niet veel bozghers noch coeplicken inde stadt/ midts dat eenighe boozde boogzaede pestilentien verniet waren/ ende deel om der oorloghen wille wt gherocken. Doch werd dat sūt ende t'cozen t'welck de Bozgermeesters van Alendrijen ontleent was int openbaer verrocht. Maer onnemidts dat dit niet gelts ghenoech by en bracht om die knechten te betalen/ soo dede den boosfeyden Anthonis sijn siluerwerck smiltten/ doende daer ghelt af muntten om te volghen.

Tertstont is inder stadt groote armoedegeweest/ want daer soo groote ghebreck van victualie was/ dat men peerden en ezels eten moeste. Ick gelooue dat d'oorzaeck hier van was dāse tortse daer te vozen hadden hooren seggen/ datter eenen grootē hoop volck vanden Kēser tot hunder assistentie af quam/ waerom sy van blijshappen groote matrijden en bācketten hielden/ soo grof aenstellende/ dat hun niet deel ouer en schoot/ sulck datter een groot ghebreck moeste nabolghen. Daer werden oock by ghebreke van hout om te backen en roken/ sommige schoone huysen af gebroken. Op den eersten dach Decembris sont die Coninck van Franckrijck eenen Priester/ een Princebroeder/ die des Hertoghen Sforzia biecht-vader plach te sijn/ aenden Prince Anthonis/ om hem te persuaderen die stadt ouer te geuen dē Coninc van Franckrijck/ oft indie niet/ hy souden sijn Heeren/ kidders en bozgers en quade doot doen steruen. Ende indie hy dat dede/ souden hem eenen grootten schat geuen/ groote renten/ ende hem met grootten staet onderhouden in t'lande

van Delanen. De Prince die hoorrende banden Broeder wert seer vergramt/ seggende: En waert ghy niet des Conincks bode/ ende dat ick v niet soo wel en kende/ soo sūt ghy noch op desen dach hangen. Daerom en aenbeert nimmermeer alfulcken bootschap te doen. Ende segr aen de Coninckelike Matelkeyt dat ick mijn eere ende mijn trouwe lieuer hebbe/ dan deel gouts/ silners/ oft grooten schat. Verre moet van my sijn den naem ees verraders/ ick sferue lieuer dijsent dooden/ dan ick dien name soude hebben. Pavier behoort den Kēser toe/ ende is geleuer den Hertoge Francisco Sforzia dē tweeden/ daerom sal ick mijn eere metter hulpen Sodts soo langhe bewaren als ick vernach.

Die Franchoisen willede de Duytschen lasteren/ verweren hen dāse ezels vleescheten moesten/ waerom die knechten seer vergramt wesende/ sijn dooz r'Casteel/ staede by S. Dteuens capelle/ ter stadt wt ghetrockē/ ende hebben eenē grootē hoop Franchoisen versfont. Den grootē dieren tijt en resseerde noch niet/ een hinne goit eenen Philippus gulden/ ende nauwelijcks en was daer eenich peerts oft ezels vleesch meer te becomen. Ende om dāse dagelijcks onberstiens wt en in op die Franchoisen liepen/ soo dede die Coninck de stadt rontf-omme begrauē en met wallen omcinghelen/ om dat die bespieders vander stadt niet lichtelijck weder in gheraken en souden/ noch oock d'wloopers wt der byanden handē sonder bechten niet ontcomen en souden. Den roep ginch datter vande Kēser bij. M. Duytsche knechten quamen/ die alreede tot Landen en daer ontrēt lagē. Waerom die Coninc met grooter beloften eenen bromen en verbare man ontboot/ Jan Mediceus genoēt/ die met eenen hoop voer-knechten den iij. Decembris in des Conincks leger gheromen is. Een pegelijck hoeppe met desen die victorie te verrijghen/ besonder de Coninck/ die welcke terfont rb. witte banieren dede choonen/ hopende met een alfulcken nieuwehept der bozgeren moet te doen sinterken. Daer na wert die stadt besont.

Groote dicte ende gebrek binnen Pavier.

men by de voet-knechten die den
voorsepde Jan gebacht hadde. Maer
die Duytsche knechten defendeerden
hen cloeckelijck/ met cleynen arbeit
den vyaudt verstoetende.

Den xxiij. dach Decembrijs eyschte
die soldate anderwerf gelt/ om wel-
ke te vreden te stellen/ ontleende den
vromen Anthonis vande Canonic-
ken ghelt/ ende dede den staf/ diemen
den Hertooz der vniuersiteyt vooz-
droech/ als hy erghens ginch/ al ver-
smiltten ende gelt daer af smiltten/ van
den bozghers wert oock een groote
somme ghegheuen. Waer mede die
knechten soo wel ghepaeyt werden/
datse belofden ouer al te trecke daer-
men heu senden wijshe/ ende al te doe-
ne dat hunden Prince ghebieden sou-
de. Binnen desen tijdt wert die spijse
dierder ende dierder in plaetse vā per-
trijfen/ phasanten/ sachmen/ en ajayn/
en loock ter merckte te roope brengen.
Int vleesch-hups en was anders geē
vleesch te becomen / dan peerde ende
ezele vleesch/ noch daer en was anders
geē broot te binden dan vā semelen
gebaken.

Omtrent die hertdaghen sont Al-
phonius Hertoch vā Ferraren nae-
den franschen leggher eenen grooten
hoop poeders / ende om selue sonder
sorghe in te halen/ wert die voorschre-
uen Jan Medicus met eenen grootē
hoop ruypers/ wel t' seuentich Italiaē-
sche misien te gemoete gesonden/ met
welck poeder die Coninck seer ver-
blifot was/ hopende binnen cortē tijt
die stadt in sijn gewelt te hebben. Die
vā binnen der stadt waren doen seer
bezweet/ ende een pegelijck badt Godt
om peys ende vrede. Op den vijftien
Januarij hebben die Franchosen be-
gost te schieten op eenen toren staen-
de op die beste/ en dit duerde wel twee
daghen lanch/ en hebben daer gescho-
ten d'v-hondert en twintich iseren
slooten/ elcken cloot hondert ponden
swaer / eer den toren vallen wilde.
Maer sy hoepten dat den toren wt-
waerts ballē soude/ om ouer die stee-
nen in die stadt te loopen/ maer Godt
gaf gratie dat hy innerwaerts biel / en
dat onderste deel vanden toren / t'welc
daer bleef staende / was stercker dan
den gheheele toren vā te voozen was.

Het was missoo berre gheromen/
dat inde stadt veel peerden vā hou-
gher slozen / want in d'v maenden
en hadden sy hope noch cas ghehad/
ende die peerden inde stallen en aten
niet alleen aerde ende hout vā groo-
ten hongher / maer sy knaechden
oock die richelen vande huysen / ende
sy aten malcanderen die seerten ende
manen af. Den xij. Januarij so eysch-
te die Duytsche knechten weder haer
soldij. Doen wert daer gebodē by de
regeerders vander stadt/ den Xpoch-
kers/ Smeden/ Timmerliede / Seen-
houwers/ Taberniers/ en ander Am-
bachts-lieden/ oock die spijse en dranc
vercochten/ datse sonden sinieren ende
leenen een somme ghelts. Anthonis
ontleende oock een deel gouts vā die
Spaensche Capiteynen/ en hy nā ooc
sijn gonde keten/ die hy plach te drae-
ghen/ ende sijn ringhen / docnde daer
af ghelt slaen / daer hy die Duytsche
Capiteynen ende soldaten mede te
vreden stelde.

De Viceroy vā Napels ende den
Marquis vā Pescara/ sonden met
twee Spaignaerde d'v duyent gou-
de penninghen / om te draghen te
Capiteyn binnen Dabien. Dese
Spaignaerts quamen int fransche
hep/ ende gingen dagelijchs met de
Franchosen schermutsen op de gene
die binnen Dabien laghen/ tot als sy
eenen bequamen tijdt saghen/ ende
brachten dat gelt alsoo aenden Capi-
teyn. De duytsche knechte siende dat
henliede soo veel seours comē was/
swoeren by haren eede/ datse de stadt
den Coninck vā Branchrijck niet
ouer-gheuen en souden / al souden sy
noch soo grooten armoede lijden / ia
al souden sy den tijdt vā een maent
water drincken. Den Coninck door
sommighe bespieders verslaen heb-
bende vā t' groot ghebreck dat inder
stadt was/ soo heeft hy voo hem ghe-
nomen daer alsoo te bliuen ligghen/
hopende seer haest die stadt wt te
hongheren.

Den 25. oft/ soo eenighe segghen/
den 24. Januarij/ quam die Hertoge
vā Bourbon/ een seer cloeck en ber-
baren Prince / met een groote machte
vā s' kepers volck om Dabien t'ome-
setten/ ende wert by lauden ghesien.

Peerden
eten aer-
de, ende
hout vā
hongher.

Dry du-
sent gou-
den pen-
ninghen
binnen
Pavien
gesonden

Dit hoorde die Coninck van Branc-
riick / soo heeft hy des anderen daechs
sint:gens allen t'geschut dat ter stadt
waert lach inden wech doen brenge/
om des keyfers volck te keert. Doch
dede hy allen t'garnison / dat inde
cleyn stedekens lach / int velt comen.
Die Hertoge van Bourbon ende die
Diceroy van Napels / denckede t'ge-
ne dat daer na ghebeurde / datse noch
d'ouerhant vercrisgen soude / zijn van
Melanen vertrocken den 29. Janua-
rij / met humen hoop vast aen comē-
de / tot op thien duysent passen na Pa-
bien. Doen sonden die Franchoisen
te peerde ende te voete / met outploke
banieren dach ende nacht bereypt om
te bechten. Des anderen daechs qua-
men des keyfers Capiteynen met
haer armee / op vier duysent passen
na by die stadt / daer sy neder sloegen/
ende sonden op den seluen dach twee
bespieders aenden Capiteyn Antho-
nis / hem te kennen geuende wat sy
doen sonden. Ende teghen den auont
schoten sy rij. groote stucken af / om
dat die van binnen haer compste sou-
den hooren. Ende trocken noch wat
naerder / daer de Franchoisen die pas-
sagie bewaerden / al-waer des key-
fers volck hem doosloech / soo datse
met grooten arbeyt by der stadt qua-
men / op twee duysent passen na / daer
sy haer tenten sloegen / makende hare
leger ende perck sterck. Binnen desen
rijt quamen die van Pabien wt die
west-poozte / ende beclommen den
leger haerder byanden / oock verban-
dende dat booggebocht banden leger
met haer keucken / nemende met hen
al dat sy bonden. Op den bi. dach Fe-
bruarij / quam s' keyfers armee
naerder den legheer banden Coninck.
Die seer sterck ghebollewerckt was/
ende veel gheschuts ghelept hadde te-
ghen den byant. Des keyfers volck
sont wt bi. hondert lichte peerde ende
bi. hondert voetknechte met geschut.
De Franchoisen siende dese comen/
sooschoten sy ses groote stucken af/
maer de Spaignaerts bielen neder
ter aerden / ende lieten t'geschut ouer
gaen. Ende terstont wert inden Fra-
schen legheer al arme gheslagen / ende
terstont waren daer vergaderd rr.
vaenkens Zwitsers. Daer nae qua-

men die Dolphinoisen ende Ita-
liaenen / wien volckde eenen grooten
hoop van gebaerdeerde peerden met
ooc lichte peerden / en in sulcher o:di-
nantien bleuen sy staende binne haer
wallen. Maer die Spaignaerde hiel-
den de Franchoisen vast wacker / om
datse niet en souden weten / waer des
keyfers armee trecken wilde / bli-
uede des nachts op d'p hondert passe
nae by dat Franse perck. s' Ander-
daechs trocken die van binnen wt
met hondert lichte peerden ende vier
hondert Duytsche voet-knechten / en
bevochte vier Zwitsersche schare / die
corts de bluche namen / maer so sy de-
se verbolchden / werden daer vele doot
geslagen / en veel van heiliede sp:on-
gen inde riviere de Ticin / oock wer-
ter daer veel geuange / nemende ooc
muplen met bagagien geladen / dies
binnen Pabien brachten. Maer die
Duytsche en wilden gheen Zwitsers
gevangen nemen / maer sloegen dese
al doot / bedruende alsoen der Zwit-
sers legheer / ende namen al dat sy
daer bonden / van vittalie ende huyf-
taet / t'selue inder stadt brenghende.
By brachten oock hasen / percrisen en
preuense tabbaerts ende meer andere
costelijckheden / oock twee groote en-
gienen / ende thien tonnen buscrups /
Maer als die Capiteyn in sijn legheer
quam / soo sach hy dat allen sijn goet
genomen was / dat oock sijn geladen
muple sijn knechte gebangen / en bin-
nen der stadt gebracht waren.

De xxv. dach der maent Februarij
soo gauen des keyfers Capiteynen
teekenen om bechten / staende opt
hoochste van haren legheer aenden
Capiteyn der stadt van Pabien / die
den Capiteyn Mathews de Beraria /
met einige bo:gers vander stadt / last
gaf om die stadt te bewaren / en voorts
felde hy die Duytschen ende Spai-
gnaerts in goeder o:dmantien / en ooc
sijn engienen en gheschut. Inder sel-
uer nacht inde derde waercke verliet
des keyfers armee haren leger / co-
mende nae Pabien den een zijde / en
maecten met haesten d'p groote ga-
ten met haren engienen / inde muere
van des Coninck legheer ende perck.
Terstont dede die Coninck da Wack-
riick brenghen groot gheschut / dat

Wellende ter plaetsen / daer hē dorchte dat des Keyfers armeepe quam. Oec dede die Coninck des smozgens veel gheschuts boere int quartier banden Switsers / albaer sendende den Prince van Aubigny en Hannibal Gasco / een poorter van Alexander / en den Prince van S. Paul / doende albaer verbeypden d'armeepe bande ghebaerdeerde ende lichte peerden / daer die Switsers by waren / met die Dolphi-noisen. Ende als die Franchoisen des Keyfers volck saghen aentomen / soo schoten si met grof gheschut daer onder / veel van hen kende quetsende / soo datse hen scheyden en begonsten die blucht te nemen.

Den Capiteyn bumen der Stadt / en ronde des Keyfers volck niet gesien / midts die duyfsterheyt hadden nietel / maer als hy dat groot geschut hoorde / soo trock hy derwaerts met sijn ordi-nantie vā volcke en t'geschut ter Stadt wt / slaende ter sondt int heyr sijnder byande. Maer eer dese aengquamen / soo hadde des Keyfers volck metten Franchoisen grouwelijcke gebochte / die veel van des Keyfers volck verla-ghen / ende dander verlaecht hadden. Doenfont die Marquis vā Discaren aenden Viceroy van Napels ende de Hertoge van Bourbon / hē ontbieden dat her hede den dach vā verhe was / en dat hen Goot victorie soude verleen. Die Viceroy vā Napels / en die Hertoge vā Bourbon bochte seer dapperheyt op alle canten / slaede / houwēde / en kermende / veel werden daer vā beyde zijden gebelt / soo wel peerden als mensche. Daer sach men boetknecht teghen boetknecht / ruyter teghen ruyter / lance tegen lance / ende hooft tegen hooft schermen. Die Coninck van Brancrick selue in persoo-ne thoonde oock grootelijken sijn byornicheydt / deur sikkende met sijn eyghen handt eenen vaillanten en stouten Vaen-drager / van Ferdinando den Kersich-Hertoghe ghesonden. Doen vermaende die Hertoge van Bourbon de Duytsche ende Bourgoensche knechten / en gaf hen goeden moet tot verheyt / segghende: Wy en sullen desen dach van hier niet scheyden / sonder prijs / eere en victorie. Ende doē reede hy met sijn bloot

swaert op sijn byanden / inghelijck noch die by hem waren / ende bochten seer dreeffelijck. Dese batalie duerde den tijt van onrent een ure / datmen niet ghesegg / en ronde wie dat velt behonden soude / maer int eynde begonsten die Franse boet-knechten achterwaerts te depusen ende die blucht aen te nemen / siende dat hunnen hoop begonst te minderen. Men sach al omme dat de Franchoisen op die velden verstroyt doot gheslagen / ende ghehangen werden / soo dat des Keyfers volck dat velt behielt en die victorie hadde / maer niet sonder groote bloetstoringen en verlies van volcke. Want van o' Keyfers volck waren verlaghē twee groote Capiteynē bande gedaerdeerde peerde / die Marquis van S. Angelo / en Don Hugo de Cardona / en onrent vier hondert peerde / ende soo veel voet-voler. Van des Conincks van Brancrick volck bliuen hy na alle de land-knechten ende d'Italianen / bande Duytschen verlagghen. Vande Switsers bliuen xv. C. ende vijf-hondert namen die blucht / ende loope de inde riniere verdrucken. Menspe de datter in een cleyn plaetse wel seuen duysent volck verlaggen was. Oock bleue daer door veel Heeren en edele van Brancrick / als den Admirael van Brancrick met sijnen sone / in wiens wijsheyt ende raet die Coninck van Brancrick hem seer beroude / die Hertoghe van Montfort / Capiteyn des legers met sijn sone / die Prince van Tremelou / met veel ander edelen / te lanch al te verhalen. In somma daer werdt oer al een iammer ghecrisich ghehoort / ende een depelijck wesen des doots ghesien.

De Coninck zijnde rontf-omme omcingelt en cleyn hope hebbende van hem te salueren / is ten lesten brome-lijck strijdende ghehangen / ende geleuert in handen vanden Viceroy van Napels / ende met hem den Coninck van Navarra / den grooten Pr. van Brancrick / diemen den grooten va-saert van Brancrick noemde / met noch veel groote personagien / alhier te lanch om verhalen.

Paradijn een Frans historisch / uer verhaelt dat de Coninck niet ver-vonnen

wonnen en was/ dan alleen ghebro-
ke/ maer naer mijn opinie soo was
hy ghebroken ende verwonnen. Veel
bande ghenen die de blucht namen/
vielen wet him wapenē inde ruistere/
ende verbronden/ d'ander werdē int
velt bande ruisteren/ diefe na liepen/
doo- loopen/ eenighe werden inder
stadt ghebracht. Ende na datmē hen
die wapenen wt-gheschut hadde/ soo
liefe Bourbon onbeschadicht loopē.
Die Hertoge van Menconsiende dat
die Franchoyen verwonnen waren/
ende dat sijn volck meest verflaghen/
en den Coninck gebangen was/ soo
heeft hy met iij. C. ruyterē die blucht
ghenomen/ ende is tot lions ind'ac-
tighen gheromen / daer hy die con-
treerch ende stierf. Sommighe seggen
datter in desen bloedigen slach seuen
duysent/ eenige seggen thien duysent
doodt ghebleuen sijn.

Naē dese dooluchtige victorie des
Keyfers / soo is die bouengenoemde
Anthonis de Letua metten gebāgene
ende den rickelijckē buyt/ met groo-
ter breuchden en triumphen binnen
die Stadt van Pauen gheromen. En
die Coninck van Franckrijck volghen
sijn bidden wert met grooten staet ge-
bracht in t' Clooster van S. Pauwels
daer hy te vooren ghelegghen hadde.

Des
Keyfers
houwe-
lijck,

Int 25. iaer wert gemaect en geron-
firmiert dat houwelijc tusschen des
Coninck vā Portugael suster/ en Cha-
rel dē hooch-gebozen Keyser/ welke
Coninck vā Portugael was des oude
Coninck vā Portugael sone/ die daer
ghetrout hadde d'outse suster van
den Keyser/ Leonora genoemt. Ende
als die oude Coninck doot was/ soo
wert die sone in sijns baders plaetse
Coninck/ die daer oock getrouwt had-
de des Keyfers ionckse suster/ Ca-
tharina. Ende als dit houwelijc al-
dus van die Keyserlijcke Majesteit
ende van des Coninck suster gesloten
was/ soo werdt daer groore ghereet-
schap ghemaect vande Staten/ ende
Heeren. Dese hebben die Coninginne
ouerghelacht/ die welke comēde
in Seville / werdt daer seer hoog-
gelijck ontfangen/ waer alle die Hee-
ren haer handt russen gelijck daer die
costume is.

Doen wert de H. Mr. geboodt-
schapt/ dat sijn bruide gheromē was
soo heeft hy hem bereydt/ ende quam
met grooten staet binnen Seville/
den 21. dach der maent Aprilis / al-
waer hy dese seer vriendelijck ontfan-
ghen heeft. Daer quā die Cardinael
ende Hertsch-bischop van Toledo/
met veel andere Bischoppen / Abten
ende gheeseltijcke Prelaten / met
grooren staet totter feestē. Ende die
Cardinael den Hertsch-bischop cele-
breerde de Misse / ende daer ontfan-
ghen sy dat Heylich Sacrament/ en
daer nae werden sy ghetrouwt/ daer
groote blijchap/ breucht en triumphē
bedreuen werdt.

Beroerte in Duytschlandt.

Hier dunckt my goet te ver-
tellen met Barlando en an-
dere geleerde/ van sommige
saacken hy nae in desen tijdt
in Duytschlandt gheschiet. Merken
Luters sermoenen / daer veel volck
quam/ waeren seer opoerich/ wāt hy
hadde ghenoech te verhalen van die
Princen/ Bischoppen ende Prelate/
seggende den Keyser eenen wormsac-
te sijn. Die Princen noemde hy ty-
ramen/ seggende dat dē Turck wy-
ser ende beter was/ dā die regeerders
des Christenrijcs/ ende dierghelijcke
bele. Hy schreef in sijn boeckē : Heere
berloft ons van dese tyramen / ver-
drift doch dese quade en hooverdige
regeerders der heyliger kerckē. Dat
ghemeyn volck beroert en verwerkt
zijnde/ heeft ten lesten begoft op te
staen/ ende te conspireren teghen de
Heeren / die eenighe heerschappijē
hadden.

Int iaer ons Heeren 1525. den
den eersten dach der maent Januarij
heeft die gemeynte van Kempen met
swerden/ storcken ende staen teghen
hun Heere ende Abbt/ beghest te re-
belleren / ende bestonden desen seer
breedelijck te tracteren. Die Heere en
andere Princen die dit meynden te
stillen/ deden gansch verlozē aerbeyt/
want die raserijē wert althijt grooter
ende merder. Ende dit quaet is ten
lesten soo verre gheromen / als dat hier

Beroer-
te in
Duyts-
landt, door
Luters
sermoen-
nen.

Oproe-
richeyte
der ghe-
meynte
van
Kempē.

niet een maent en passeerde / sonder eenich ruinoer oft oploop tot Luthers sekte op te rijzen. Want eē vghelijck wilde nae synen appetijt ende vryheyt leuen / bestruerende die Cloosters / veragende en grootelijck molesterende de Keligieusen. Die kercken werden van hun rijckdommen berooft. In deser manieren werde ooc veel weerlijcke Heeren hupsen ende sieden ontveldicht. Een vghelijck seldde hem in alle manieren t sijne te volbrēnghen / sulcx dat bleek datse meer op roothen ende selen wt waren dan op yet anders. Nu wil ick oock seggen / wat Heeren hen teghen dese raserijse sielden.

Cloosters gedruert en kercken berooft

Den iij. Aprilis.

Dooz leijphem op die Dandouwe werden van dese dooz die Switsers bierdupsent verslaghen ende veel inde ruiere ghewoepen / eenighe onthalt met humen Parochiaen van Luthers sekte wessende. Den xxiij. Aprilis heeft die Markgraue Casimirus twee dupsent omghebracht / ende veel ghevanghen genomen / eenighe dede hy onthoofden / ende sommige metten gheheelen dorpe verbranden.

kerck-roouers verslagē

Die ionghe Palsgrauen hebbēder vierhondert verslagen / ende xxiij. ghevangene onthoof. Den xij. Meye is die Palsgraue ende Lodewijc wt getrocken / ende heeft sommige dorpen weder inghenomen / die hem ontveldicht waren. Oock heeft hy Sinesel in Swaben wedergerrege / dat synen broeder den Bishop vā Spiers genomen was / ende heeft ooc veel doen onthoofden / vande ghene die hy ghevanghen hadde. Den xxiij. Meye soo dede die selue noch xi. onthoofden / onder die welcke twee priesters waren van Luthers sekte / ende eenen wigeloopen monick. Op dē seluen dach zijnder doorghebleuen dooz Diepoldseyn ontrent dupsent. Den xviij. der seluer maent heeft desen voorgenomden hoop in Elsatē anderwerf ettelijcke sieden / die ingenomen waren / oft van selfs haer opgegeuen hadde / gspolieert en deerlijck metten biere vernielt. Ende souden Voringe oock ghebesteneert en vernielt hebben / en hadde die Hertoghe Xanthonis met syn volck ghedaen /

dier bierdupsent verslagē heeft. Des anderen daechs is hy op sommige andere landcloopers ende ebantstichters gheromen / verslaende van dese wel ses dupsent. Den xi. der seluer maent / isser anderwerf eenen groten hoop vanden seluen / tuschen Taubach ende Schöner omghebracht ende verslaecht. Ten lesten soo heeft hy dese by Slestadt ende Ortenberghe verwonnen. De ghene die hier af gheschreuen hebben seggen / datter vanden seluen Xanthonis meer dan xxi. dupsent verslagen werde en dyp hondert onthoof.

In desen tijdt is daer oock eē groot ruinoer tot Thuringen onder t volck te in opgherisen / om t welck te doen cesseren / soo heeft Frederick die Hertoghe van Sassen eenē groten hoop volck doen vergaderen / maer hy schiet wt dese werelt den xij. dach van Meye. Die Landtgraue van Hessen / heeft omtrent hondert verslaghen. Dese hadden een stad inghenomen / ende eens Abdes goet al verstroyt en ghemeyn ghemaeckt. Maer comende in een ander stad / soo heeft die Hertoghe daer een groot deel dō onthoofde / maer bysonder die Luthersche Predicante / vande welcke hy sommige (soomen seyt) dede ransbraeckē. Daer nae heeft hy hem metten anderē Princken ghedoecht. Den vijftienste mey sijnder by Franckenhupsen meer dan ses dupsent verslagen / sonder de gene die gherecht werden. Dese hadden die stad Mulhupsen ingenomen / die daer nae van alle canten / dooz die Duytsche Heeren aengeborchten zijnde / ten lesten weder-gereghen wert. Die stad was in genade ghenomen / op alsulcke conditien / als dat die gestelijcheit / weder in haeren eersten staet soude ghestelt worden / en dat men die stadts muere soude afbreken ende datmen t gheschut met het buscrup den Prince oberleuen soude. Metten cortsten vanden Palsgrauen ende ander Duytsche Vorsten en Heeren / werden hier ende daer ouer die hondert dupsent mannen verslaghen / alsulcken commotie ende een sulckē beroerte was dit iaer in Duytschlant / als daer opt deure die Soche en Wandalen in Italien hadde gheweest.

Luthen verslagē ende geacht.

Piet

Oproer
tot
s' Her-
toghen
bosch.

Niet langhe daer na is binnen
s' Hertoghenbosch oock eenen op-
loop gheueft vander ghemeynten
tegen die Heeren. Die Prince hadde
bandesleden in Brabant een somme
van penningen begeert/ maer die ge-
meynte van s' Hertoghenbosch en wil-
det banden ghemeyne schatten niet
laten nemen/ noch en wilde oock
niet gheloozen datter eenich profijt
soude mede ghedaen worde/ en heeft
die rijckste Cloosters der Stadt aen-
gheballen/ willende van dese die pen-
ningen op-gebracht hebben/ om den
Prince te voldoen. Dit duerde eenen
langen tijt/ tot als die Somernante
vrouwe Margr. etc daer ghecome is/
en stilde al dat rumoer/ welck in toe-
romende tijde noch oprijzen mochte.

Nu keere ick weder totten geban-
genen Coninck van Branchrijs/ die
ettelijke maenden in Italien ghou-
den zijnde na Spaengien ghevoert
wert/ daer hy binnen corte daghen
metter coetsen sieck te bedde lach. Die
Kieser is tot hem ghecome/ maer
wat spraecke sy onderlingen ghehad
hebbe/ is my met meer andere onbe-
kent. Daer na den kieser willende
sijnen siecken ghebangenen vertroo-
sten/ seide dat hy godden moet soude
hebben/ ende dat hy in alle manieren
tot sijnder siecken soude raet soeken.
Ick weet datter grootelijck onder die
Princen en Heeren banden peys ge-
sproken was/ maer het heeft al te
qualijcken comen toe gheraken.

Die Coninck van Hongarijen
vvort verslagen.

In iaer 1526. als den Turck met
ontrent twee-hondert duysent
mannen in Hongarijen in-ghes-
ballen was/ soo is die Coninck
Lodewijck van Hongarijs die vrouwe
Marie des Kiezers suster ghecou-
t hadde/ den Turck t'ender plaetsen
ghenoemt Dulna/ rbi. mijlen van
Ofen/ liggende by de riuier die Da-
nouwe te ghemeete ghetrocken/ al-
waer van weder ziden grouwelijck
gedochten wert/ maer quam ten leste
soo verre/ dat des Conincks volck die

blucht nam. De Coninck siende
datter gheen defensie en was/ ende
datter soo menich Christen ende Bo-
hemer sijn leuen hadde ghelaten/ soo
nam hy oock de blucht mersommige
Heeren/ latende die peerden loopen
met volken room/ ende quam aen
een marasch/ daer eenighe met peer-
den ouer quamen/ maer eenige lieten
haer peerden daer in siecken. Ende als
die Coninck d'ander volckde met een
swaer peer/ in sijn volle harnasch/ soo
is dat peer met hem in-ghesoucken.
Ende als hy dat peer niet en room
weder op rechen wilde/ soo verheij-
set hem recht op/ vallende achter rug-
ghe ouer metten Coninck/ soo dat
hem dat harnasch int marasch ver-
woech daer hy in verlichte/ ende sijn
ionck leuen salichlijck heeft gheuevt.
Dit gheschiedde den xix. Augusti
anno voorsept. Die daer nae met
grootste solemmitet begrauen wert
in Sinte Steuens Kerke binnen
Weenen in Oostenrijck.

In iaer 1527. soo wert Ferdin-
andus des Kiezers Carolus broe-
der met sijn huysvrouwe Vrouwe
Anna tot Daghen met grooter tri-
umphen Coninck van Bemerlandt
gheroot/ ende wert oock int selue
iaer ghecozen Coninck van Hon-
garijen.

Naedat Francisus Coninck van
Branchrijs/ in Spaengien met som-
mige Heeren gebangē gelegen hadde
so wert binne Madrid int iaer xviij. in
Januario/ een tractaet ghesloten tus-
schen den Coninck van Branchrijs en
die Kiezerlijcke Maesteyt/ soo wel
tot eenen ewigen peys ende vrede/
als om vander gebangenisse gerela-
ceert te worden. Soo gaf die Coninck
van Branchrijs ocker t Coninckrijck
van Napels/ dat Hertochdom van
Melanen/ Genua/ de Stadt Atrecht en
Domick met hantue toebehoorten/
gutteerde oock alle d'actie die hy pre-
tendeerde in Vlaenderen/ Artois/ en
in alle landen den Kiezer toebehoor-
rende/ oock in de contreyen van Branc-
rijck. Aufghelijck gaf oock ouer dat
Hertochdom van Bourgongien/ al-
soo Hertoch Charcl dat beset hadde.
Shaf oock ouer Besdijn/ dat hy daer

Lode-
wijk Co-
ninc van
Honga-
rien in-
en ma-
rasch
ver-
smoort.

tractaet
des Co-
ninc van
Branch-
rijck, en
des Key-
zers.

Die Co-
ninc van
Francije
geeft dē
keyser
ouer
rijcken
en lēde

en bouen soude restituieren den Hertoghe van Bourbon/alle sijn goeden roerende/met alle de achterstellen van den tijdt/soo lange als hy wt Franckrijck hadde gheweest. Oock soude hy by ende los laten den Prince van Oraengien/met alle ghebangene ter eender en ter ander zijde. Die Coninc abandoneerde dat Hertochdom van Wertemborch ende daerwerdt ordinaantie ghemaecht / aengaende den Hertoghe van Selre/dat hy dat landt soude besitten sijn lenē lanch/ ende dat nae sijn doot t'selue de Keyserlijcke M. toecomen soude. Ende daer was oock ghesloten t'houwelijk tusschen den Coninc ende Leonora / die weduwe van Portingael/ die hebbē soude tweehondert duysent gonden Croonen/ met oock die Graeffschappen van Malcommez / Cesserois / ende Sare op die Heine/naede versackinge van

allen successien. Ende om dit tractaet te volbrēngen / moeste hy selue in persoon in Franckrijck sijn / maer was ghehouden al eer ende te voer in ostagie tefenden in handen vādē Keyser den Dolphijn van Franckrijck ende sijnen tweeden sone. Ende als die Coninc soude voldaan hebben/ soo soudemen hem deuchdelijck sijn kinderen wederomnecenden. etc.

In iær 1529. heeft Soliman die Turckische Keyser met ontrent hondert beertich duysent manne die stad van Weenē in Oostenrijck belegerd/ ende daer op ghedaen hebbende xx. gheweldige assaullen/ waer af den lesten ghedueret heeft twee daghen ende eenē nacht/ soo heeft hy die stad met schanden verlaten/ achterlatende xx. duysent Turckē. Den datum van dese belegeringe is hier in begrepen.

Caesar In ItaliaM qVo VenIt CaroLVs anno,
CInGta est RIpheIs nostra Vienna GerIs.

Carolus
die Key
ser come
binnen
Boloniē

In selue iær van xxix. inde maent van Nouember is die K. M. met eenen grooten hoop ende Keyserlijcken staet na die stad van Solonien gherepft / daer doen ter tijt Clemens die bij. van dien name Paus / sijnen Pauslijcken stoel hadde. Ende alshy de stad ghenaecte / soo quamen hē int ghemoete xxx. Cardinaelen die bā haren muipen afgheseten zijnde/ghin ghen hem teghen / ende hebben mer grooter reuerentien hem ontfangen ende sijn daer nae weder op haer muipen gheseten. Ter zijden banden Keyser ghinck die Cardinael d'Annone / ende die Cardinael Farnese. Oock sijn de K. M. teghen ghecomē dieghondert mannen van wapenen/ comende inder doosepder stad/ den vierden dach Nobembis.

Ten eersten quamen daer tij. C. lichtre peerden wel ghewapent/ ende van eender laeckenen leuerepe. Daer na thien groote stucken artillerie / wiē dat volghde hondert voet-knechten/ pioniers / hebbende elck in hun hant een tackē van laurier. Voorts die Capiteyn vander oosloghen wel op gheseten. Daer na quam dat midelbaer gheschut ende artillerie/ wien

dat volghde Anthonis de Reina. Voer quamender ruij. baenkes Duysche knechten wel toe-gemaecht. Daer na volghden twee groote Heeren / op ghebaerdeerde peerden/ in haer bolle harnasch/ ende voer elcken werden ghedragen banieren van goudē laecken/ met eenen swarten Krent / ende noch een banierē van wit damast met een root crups daer inne/ t'welck die Paus dē Keyser hadde gheschonckē. Met noch veel Edeldoms/ elck om costelijck verciert. Met alsulcke pompeusheyt ende magnificentie is die Keyser/ sittende op een Honghers peert/ seer costelijck gebardeert/ ghewapent met een seer costelijck harnasch/ met siegelcrepen en dat ghebet van sijne goude/ hebbēde boden hem eenen hemel vā gonden laecken inde stad genomen. Sijne Maerschalck droech voer hem een bloot sweert/ ter zijden gingē te voete xxx. Edelmanne van Solonien/ gecleet met wit satijn doosnede/ geboedert met goudē laecken/ met coirsens van root sturvel/ ende roode carmosijne wambespen. Daer na quamen daer noch twee duysent mannen / met verscheppen leuerepen en cleere. Wien dat volghde

den

Gelt ge-
saeyt,
tot om-
erēt dry
duysent
ducaten

den ses daenken. Spaignaerden te
voete in geel geleet in esch schutters/
oft harquebusiers. Als die k. m. nu
binnen der stadt was/ soo brachten
voo; hem dat Crups/ t welc hy culste/
ende terfont daer naer wert gelt ghe-
saeyt ontrent d'p duysent ducaten / soo
in goudt als in siluer. Doen liet hem
die Paus dragen bytē den paleyse/
tot op die trappen der kercken van
S. Petronius/ daer hy in synen stoel
sadt met syn Cardinalen. Die k.
m. comende acnde boozlepde trap-
pen is af-geheten bandē peerde/ ende
is alsoo met synen gouden hemel/ oft
ouerdecksel bouen-gebracht/ daer die
Paus sadt/ dien de k. m. tot d'p rep-
sen reuerentie was doede. Die key-
ser comende byden Paus viel op syn
knieen/ ende culste syn voeten/ daer
na opstaende culste syn handen ende
aensicht. Inghelijc culsten alle die
Heeren des Paus voeten. Daer na
stont die Paus op/ cussende dē key-
ser aen syn wangen tot d'p repsen.

carolus
die Key-
ser cult
des paus
voeten
handen
en aen-
sicht.

Daer na hebben sy d'een d'ander
inden arm ghenomen/ malcanderen
minnelijc groetende. En die Paus
nemende dē keyser byder hant/ leyde
hem tot beneden die trappen. Doen
liet hem die Paus anderweef dragen
in syn paleys. Daer nae wert die
keyserlijche maiestept met grooter
triumphen ten paleyse gheleydt. En
al dat volck rijc en arm riep/ Vive
l'Empereur, soo te water als te lande.
t' Meeste deel van t' volck weede van
blijshap. Als die keyser voo; den
Paus quam soo presenteerde hy hem
een goude laeckenē bofse/ daer goude
penninghen in staken met geconter-
septe aensichten na rleuen / bande
boozleben keyseren/ Coningen/ oock
mede van syn eyghen/ ende van syns
broeders aensicht/ met oock die Co-
ninc van Hongarijē/ ende van veel
ander Princē/ weert wesen in gou-
de bijs duysent ducaten.

Hoe die Keyser Coninck van Lom-
bardien, ende Roomsch-Keyser
ghecroont vvert.

carolus
die v.
wort co-
ninc vā

Als die keyser in binnē Ro-
lonten ontrent d'p maenden
hadde gheweest/ sijn daer in

Februario anno rrr. tegen dat hy die
keyserlijche croone soude ontfange/
twee Cardinalen gheromen/ die hem
wt leydden/ ghecleet met eenen silue-
rē laeckenē tabaert violet gefriseert/
vol van costelijche sabels / met sijn
ghewoonlijche bonette op sijn hooft/
voo; hem ging een groote menichte
van Princen/ Heeren/ en Edelmans
wt verscheyden provincien. Met de-
sen magnifijcken staet quam die k.
m. in die Capelle van des Paus pa-
leys / al waer byden aulcaer eenen
rijckelijcken stoel bereyt was daer hy
inne sadt/ ende die Cardinalen aen
beyde zijden.

Daer na wert die keyser ontleet
tot op sijn wambes van sijn Camer-
lingen/ als van mijn H. van Nassou
d' eerste Camerlinck / ende mijn H.
Portarmes den ij. Doen dede sy sijn
wambes open / t welc wert galsft
banden Cardinael van Tortose/ ende
den Bishop van Laurie synen Adel-
moessenier daerhyde die ghesafde
placse met catoen/ ende wert daer na
inde Sacristije met eenen langen sil-
nieren laeckenē tabaert ghecleet/ ende
met eenen langen mantel van violet-
ten gouden laecken ghefriseert/ met
eenen ronden langhen omflach/ be-
deckende sijn gheheele schouderen
gheboedert met ermsijen/ en is soo
weder in synen stoel gheset. Daer na
wert die k. m. ghebracht inde dienst
der Rissen voo; den hoogen aulcaer
by den Paus/ daer hy hem aen synen
vingher stak eenen schoonen rinck/
met eenen costelijcken diamant/ hem
een swaert aen go; dende/ t welck die
maestept wtter scheydē trock tot d'p
repsen toe/ ende t' elcke repsen stach hy
t' selue inde locht/ ende dan in d' aerbe/
en stacht t' elcker weder in die schep-
de. Daer na knielde hy neber/ ende na
deel ceremonien sette hem de Paus
die croone van Lombardijē opt hooft
dienē noemt die salen croone. Daer
na wert hy weder inden stoel gheset/
hebbēde in sijn hant den sceptre ende
die werelt. Die Risse gecroont zijnde
soo gingen sy t samen hant aen hant
wt de Capelle elck na sijn camer/ sijn
de den rrij. dach Februarij.

carolus
des key-
sers Ce-
remo-
nien.

Den rrij. der seluer maent/ wesen-
de den dach banden voo; s. Carolus
ghe-

geboorte) als die Paus inde Kercke was / soo ghinch die Keyser met eenen seer rijckelijken staet oock na die Kercke. Die Marchgraue van Monferrat seer rijckelijck gehabitueert doech den Keyserlijken sceptre. Die Hertoghe van Brijn doech dat Keyserlijck sweert / metter schepden vanijnen goude / dat Crisp van t'sweert was seer costelijck verciert met gesteente ende peerlen. Daer na quam die Palsgraue / Hertoch van Soperen / dzagende die Keyserlijcke werelt. Desen volchden die Hertoghe van Sauopen / de welke doech die Keyserlijcke croone van sijne goude / kouden maten verciert / met costelijcke gesteente. Daer na quam die H. Mr. hebbende op sijn hoest die croone van Lombardien. Wien volchden d' Ambassadeurs van Brancerijck / Enghelelant / Hongarijen / van Polen / Venetien / etc. Maer eer die Keyser inder Kercken quam / soo wert hy gelept in een Capelle / al-waer hy ontfanghen wert vanden Oeken en Canonicken van S. Peeters tot scoomen / die tot dien eynde daer ghecomen waren / daer de Keyser den ghewoonlijken eedt dede / in handen van eenen der Cardinalen. Ende hy wert ghecleet met een Chooz-cleet en een bonnette / ende daer na ghelept in een Capelle / alwaer men hem dat Chooz-cleet wt ende die bonnette af dede. Doen dede men hem aen die Keyserlijcke sandalen / met oock die Keyserlijcke rappe van grooten prijse / wsfende van sijne goude / ouer-dec met veel costelijcke ghesteente ende peerlen. Ende wert alsoo gelept tot int midden vander Kercken / daer hy wat neder knielde. Ende van daer wert hy gelept in een capelle / ende ontcleet zijnde soo is hy ghesalt geweest met dat H. Christma / bā de iunctuerē des hants totter zijde des rechte arms / ende op dat Crisp van beyde die schouderen met veel ceremonien.

Daer na wert die Keyser ghelept totten Paus / sittende in sinen stoel / ende dede hem reuerentie. Doen ginck die Paus al ghecleet na d' altaer / om te celebzeren. En die Keyser wert weder in eenen rijckelijckē stoel gheset / ende de teckenē die de vooz.

Heeren vooz hem broegghen / werden doen ghesfelt op den altaer / tot dat d' Epistel vander Missen ghesonghen was. Daer na is die Keyser ghelept gheweest vooz den Paus daer hy neder knielde. En die Paus trock dat Keyserlijck sweert wt der schepden / en gaf den Keyser in sijn rechter hant / segghende / Accipe gladium, &c. ende daer na slacht die Diakē weder in die schepde / en die Paus gozden t'sweert den Keyser aen. Daer nae stont die Keyser op / ende slacht tot d' repfen inde locht ende inder aerden / stekende t'selue weder in die schepde. Ende na veel ceremonien gaf hy den Keyser die Keyserlijcke werelt en den sceptre / daer na die croone / die den Keyser vanden Paus na veel ceremonie opt' hooft gheset wert / hem doen genēde den warachtighē titel des Keyfers. Doo sonckme daer twee Euangelien een int latijn / en t'ander int Griecx.

Doen gaf die Keyser de voozsepe de Prinzen ouer in handen sijn croone / sceptre / werelt / met oock die costelijcke rappe / ende quam in sinen roch ende bloots hoofts / ende offerde ten voeten vanden Paus soo veel stucken gouts / als sijn Mr. iare oudt was / volghende sijn costumē / soo dat hy offerder xxx. stucken gouts / elck weert zijnde thien dinaten. Ende nae den Agnus Dei ontfinch die Keyserlijcke Mr. dat hoochwerdich Sacrament met grooter deuotien. Daer na ginck hy weder in sijne stoel sitten / en wert anderwerf ghecleet ende verciert met die costelijcke rappe / croone / sceptre / ende werelt. Alf-doen maechten hy den Heere van Keulc eenen Graue / ende sijn lant een Geselschap / seggende: Ich wil dat ghy ende v naercomelingen Heeren van Keulc sult voerden den tijtel van eenen Graue / ende gauderen de preemincentien / eeren / vryheden ende qualitepten eenen Graue toebehoorēde.

Naden dienst der Missen gingen de Paus ende den Keyser te peerde / en redē te samen onder eenen thron oft hemel. Ende binnen den tijt dat men den Keyser croonde stonden in geeder ordinancien vooz des Paus paleys / ende ronsomme der kerckē veel edel Heerē / met groot geselschap van

van peerde-bolck seer wel ghewapent/ ende soo Spaignaerden als Duytschen / waren daer wel acht duysent boeckknechten in goeder ordinan-tien / met een groot deel gheschuts. Ende voer dat palleys stonden twee steene pilaren met eenen grooten Wrent / ghemaect inde maniere van fonteynen / daer altijt rooden en wit-ten wijn wt liep. Oock sloech die ma-teslept seker Ridders. Dit al ghedaen hebbende dat hy na d'oude gewoonte moest doen / soo reedt hy weder nae t'palleys. Doen schoot alle t'gheschut los/cleyn ende groot/genende alsul-ken gcluyt/als oft den donder bande hemel neder gheslaghen hadde. Eenē Bourgonschen Roy des armes van de keyserslike Maer geleet met sijnen wapen-rock/was te peerde/hebbēde aen elke zijde banden peerde eenen grooten sack met goude ende siluere penninghen die daer toe erpesselijck gheslagen ende ghemint waren. Op d'een zijde bande penninghen stont ghefigureert t'aensicht ende ghelijckhenisse des keysers / ende ront-omme gheschreyen/ Carolus Quintus Imperator, op d'ander zijde ii. colom-nen/en int midden dat ghetal banden iare. En soo langhe die keyserslike Maer dus reedt / soo wierp de Roy des armes dat voorsz. ghelt met beyden handen / roepende met luyder stem-men: Largesse, Largesse, en dat volck riep oock daer reghen / Imperio ; Imperio. Ende soo is die keysers ghe-comen int palleys/daer die tafelen al ghereet stonden/ende des mateslepts tafel stont in een groote sale/ seer rijckelijck behangen / daer sijn roselijck tresoor stont van sijne goude/verriert met sumptueuse ghesceenten en peer-len. Daer wert groote feestē ende triumphē bedrenē. Tot allen gerechtē gasmen ander schoen lijnwaet. Ende al datmen vander tafelen op-nam van spijse / dat wert met die so-selijcke schotelen ter benkeren wt gheworpen / t'welc een pegelijc mocht rapen/die wilde ende ronde. Aldus is dese feestē ten lesten eendzachtichlijc / sonder eenighen twist oft ongheluck voleynde / ende vergaen.

Van die boose seckte der V Veder-doo-pers binnen der stadt van Munster, in V Vestsphalen.

V V sullen hier int cozt ber-halen die wonderlijcke histo-rie der Herdoopers / en hoe sy de stadt van Munster in-gerregen hebbe / ende hoe se machrich geworden sijn. Eerste soo staet te we-ten/dat int iaer vijftic-hondert xxxij. opten vi. dach Decembris / begost eerst dese grouwelijcke secke vanen doope binnen Munster. De gene die hier inede besmet waren/quame he-melijck inde hupsen der borgerē / hen persuaaderende ende leerende / dat se haer moesten laten herdoopen inden naem Christi / oft anders en mochten sy niet salich worden / en nu herdoopt zijnde moesten sy allen hun goet ghe-meyn maken / ende d'een en mocht niet rijcker sijn dan d'ander. Alsoo hier nae breeder sal ghetraecte worden.

Dese wederdoopers bresende dat se niet sterck noch machrich genoegh en waren / mits datter een rumoer ende comotie inde stat was / daer af hier na sal verhaelt worden / om dese te bewa-ren. Soo hebben sy secrete vrienden gesonden / na Coersvel / na Wesel / na Warendorp / ende Ozenbrug / latende daer weten / dat sy tot Munster een Propheet hadde van Godt gesonde / henlieden dat rechte woort Godts predickende / ende wilden sy binnen Munster comen / soo souden sy daer alle dinghen ouerbloedich hebben / achter-latende haer vrouwen en kin-deren / met alle haer goede / en comen van stonden aen binnen Munster. Wt welke bemaninghe is daer een groote menschte van volck vergadert en ghecomen. Ende dit is opt eerste die somme vanden inhoudt des voorsz. sepdē briefs.

Liene broederen en susteren bliz-schap en brede is den kinderē Godts voer handen / want haer verlossinghe is voer die doze. Liene vrienden / ghy sult weten hoe dat doze / een woort dat ons van Godt ghedaen is / hem een pegelijc opmaken sal na dat nieuwe Jerusalem / een stadt der behoudingē

ban die Heylighen / want Godt wilt die werelt straffe / een pegelijc siet toe / dat hy dooz onachtsaen heyt niet int oordeel en come . Jan Wockelien Propheet tot Munster / met alle medehulperē in Christo / hebben ons gescreuen / datter niemant onder den draech deser werelt by bliuen en mach / oft hy en wōrt verstonnen / etc. Daerom niemant en versipme mede op te trecken / op dat hy Godt niet en temtere / want daer is eenen opvoer op handen / ouer die gauische werelt. Ich ghebede v inden naem des Heeren dat ghy sonder berckerk ghehoorsaem zijt / den tijt waer-nemende / en en brenge niet meer mede dan ghelt / wat lijnwaets / ende rost / om op den wech t'eren / want daer is goets gheuoech dooz de Heylighen . Ende soo wie een mes heeft oft een spieffe / oft een roet / die neemse dooz hem / maer die dese niet en heeft / die coofse. Wāt die Heere sal ons wtberoezē met een machtighe hant / dooz sijn knechten Moysen ende Aaron berlossen.

Aldus zijn haestelijc op den xxi. dach van Meert / dooz Monichedam vergaderd bouen die berckich schepen / daer van een peghelijc verwondert was / want sy van dit heymelijc opset niet en hadde gehoor. Als die schepen eenen dach stille laghen / soo zijn die steden van ouer-ysel van haer comste geuverschout. Waerom d'Officiers bā Dollenhoo ende Scheeknuden niet macht naer dat swarte waeter ghetrocken zijn / om dese schepē te schurten / die welcke sy visserende bonden daer in een tonne met buscrup / veel raembussen / veel dupsende spieffen / veel hellebaerden en slachswerden / met vier trommelē / en vier daenkers / staende in elke daenē biff erupen. Sy bonden daer oock eenen grootenschat van gelde / t welck hengen met alle dese goedē ontnomen wert / hebbe ooc ee van d'ouerste ghebanghen ghenomen.

Ende alsoo in Hollant ende Driesslant ouer die Herdoopers scherpe iustitie wert ghedaen / liepen veel mans ende vrouwen naer Munster / waer dooz desen hoop seer vermeerderd wert. Ende die menschen werdē met ghetwelt tot haer abominabel seckre

gedwongē / wāt sy eenige daerom ter stad wtzeuē / wiens goeden sy afnamen. Sy hebben een cleermaker met name Hans van Lepden / Jan Wockelien sone dooz haren Coninck gecoren / den seluen nomende Coninck van Israel ende Zion. Sy noemden Munster Nieu Jerusalem. Knipperdöllinck was des Conincks secreteen Raedt.

Als die Coninck met magnificentie lancks der straten was rijdende / soo hadde hy aen een silueren stuck / op die dooz / sneden montwen / ende eenen silueren tabbaert / gheboedert met root carmoesijn / ende die sneden met goudzaet t'samen gebondē / draghende op sijn hooft een croone / ghe-maecht van sijn duratē goud / verciert met costelijc ghesceente / hebbende om sijnen hals een goude keten rijckelijc verciert met costelijc gesceente / met noch een ander gouden keten / insgelijchs met dierbaer ghesceente verciert / gaende onder sijn arm / daer aen hangende was een goudē werelt deur-steken met twee sweerde / d'een van goude / ende d'ander van siluer. Ende opr midden banden appel stont gheschreuen aldus: Coninck der gherechticheyt ouer alle die vverelt. Sijn denijse was : Godts macht is mijn cracht. En sijnen titel luyden aldus:

Johannes die gherechte Coninc in den nieuuen Tempel des alderhoochste Godts oudt xxvi. iare, int eerste iare sijn Rijcx, op dē andere dach vā d'eerste maent, nae die menschvvordinghe Iesu Christi den sone Godts.

Als die Coninck op eenen tijt sadt op sijnen stoel toegemaecht ende verciert / als eenen Coninck toebehoort / so sprack die Propheet Jan Dufent-schuer tot hem / segghende: Heer Coninck de schrifture moet verbult wesen / sulc wetē dat Godt v ghebiet een auontmael te houden / op den Domhof / want Godt wilt sijn Predicantē wesen den in die vier hoeken des werelts / die van hem daer toe hercoeren zijn. Aldus heeft die Coninck een auontmael berept / en doen vercondighen / in welck auontmael vergadert waren niet die vrouwen ende kinderen t'samen vijf duysent menschen. Na dit auontmael ginc die gemeyn-

Tijtel
des Co-
ninck
van Mun-
ster.

Meer dā
xxx.
schepen
Herdoop-
pers ver-
gadert,
met wa-
penen.

te totten Coninc daer hy sadt in eenen stoel/ met eenen stuwelen palt-rock ghecleet/ geuende eenen pegheltichen een stuck broots/ segghende: Neemt/ eedt/ vercondicht die doot des Heerē. Maer die Coninginne heeft dē kelch wtgherepcht met dese woorden: Dinct ende vercondicht die doot des Heeren. Daer na ginck die Coninck met de ghemeente op een ander plaetse/ daer twee van des Coninc Raeden/ wt die baeten wijn-schonckē seggende/ ghelijc als den wijn wt veel besien gemaect wort/ alsoo sult ghy al samen met elck anderen in liefden vereenicht wesen.

Daer naer heeft die Propheet wtgelesen xvi. personen/ gestelt in eenen brief/ hen bevelende van Godes wegen wt te gaen/ om dat Euangelium te predicken voór alle menschen/ ende die eselue niet doe en wilde/ dese soudemen terstondt metten sweerde rechen. Aldus zijn die Predicanten (wesende den meestē deel daer af verloopē monichen ende priesters) vā den seluen abondt wter stadt gegaen/ tot vier poozen wt/ zijnde verghefshap/ met des Coninc trouwante. Die Propheet Jā Dusensthuier was selue mede een van dese Predicanten/ ende soo haest als hy quam binne der stadt van Zoelt/ aldaer bekenē zijnde wert ghevangen ende onthooft/ met noch vijf van sijn ghesellen. Vāder trocken op verscheide plaetsen/ maer waer dese quamen/ werden al raine gebangen/ ende omgebracht. Enige van heilieden/ werden acnden Gheschop ghesonden/ daer sy oock totter iusticien quamen.

Oyden eersten vridach indē vasten int iaer rrrriij. soo stontē op eē groot rummoer/ inde stadt vā Munster/ daer riep een pegheltich/ met luyder stemmen/ bliet vā hier ghy goddeloof/ oft wy sullen vā te samen doot slaē/ en soo wie hem niet en wilt laten herdoopē/ die sullen wy qualijc tracterē. Voór dreuēse wt der stadt die Canonicen/ Priesters/ met alle de ghene/ die niet en wilden herdoopt wesen/ soo wel de arme/ als die rijke. Vāde Herdoopers waren die principaelste Korteman/ ende knipperdollinck. Zijn oock coets daer

nae gheballē in S. Mauritius kercke/ liggende recht bintē der stadt/ de welcke sy met alle die onliggen huyzen verbrandt hebben. Voór berouuende ende plunderende d'ander kerken (nae costume der Seelstormers) maer des Bisschops kercke hebben sy gantsch ende gheheel bedoruen.

Onder dese Herdoopers was noch een nieu Propheet opghesaen/ een gont-stiitdē van sijn handt-werck/ de welcke opde merckt allen r' volc bydē anderen heeft gheroepen/ segghende: Ihs des hemelschen Vaders wille en beuel/ dat Hans van Lepden die heerschappij hebbe ouer die geheele werelt/ en met eenen stercke heyr cracht wt-treche/ om alle Coningen en Voórsten/ gheen wtgenomen doot te slaen/ spārende allēne r' ghemeine volck/ bysonder r' gene/ dat die gerechtich/ lief heeft/ ende dat hy oock besitte den stoel van Dauid sijn vader/ tot als den Vader hem dat rijck weder afneemt/ want als die goddeloofse verflaghen sullen/ sijn/ sullen die goede ende hōme mannen in dese werelt regneren.

Als Hans van Lepden dese dinghen hadde hoorē wtroepen/ soo viel hy op sijn knien/ streckende sijn handen opwaerts naden hemel/ segghende: Ghy mannen lieue broeders/ ic hebbe dese dinghen ouer langhe gheueert/ maer niet willen te kennen gēē/ want die Vader heeft een ander die naer ghevonden/ om datmē hē soude geloouē. En also wert hy in sijn rijc als Coninck geconfirmēert. Twelf mannen die te voór gherozen warē/ werden gecaesert ende afgeset/ maer na die costume der Coningen/ so wert daer eenen raet gerozen.

Erelijke daghen nae Paschē/ soo heeft knipperdollinck gepropheteert/ seggēde aldus: De hoochste verheue/ sullen afgheset worden/ ende die nederste sullen wt dē dree verheue worden. Daernaē heeft Hans van Lepdē knipperdollinck r' sweert ouergegeuen/ hem tot eenen beul maekende ende verclāerde/ dat soo den wille Godes was/ als dē die gene die te voór So:ghemeester was/ nu den leechstē staet hebben ende beul sijn soude/ r' welck knipperdollinck niet en heeft gewey-

Propheeten tot Münster.

VVaer-seggēde dochters tot Münster.

gheweygert / maer heeft met danckbaerheyt desen staet aenbeert. Onder henlicden was noch een Propheet (want desen naem schreuen sy haer seluen toe) met name Jan Marthijs / beuelende op lijf-straffinge dat eē peghelijs soude te booschijn brengen / alle r'ghout / siluer ende roerde goet / dat hy hadde / waer-toe een gheineyn hups geordineert wert. r'Volck van dit rigozeus gebodt verschrict zijnde was gehooftaem / want niemant en dorste hem bedrieghen / noch een deel daer af houden / doo; dien datter twee waerseggēde dochters waren / te kennen ghenende / alser eenich bedorch geschiet was. Waeromme sy niet alleen haerlieder eygen goet en brachten / maer oock r'ghene datse namen van die wt der stadt verdreuen waren. Daer-nae heeft de selue Propheet gheboden / doo; r'beuel Godts / (soo hy seide) datse voort-aen anders gheen boecken en souden hebben / dā alleenlijck den Bijbel / met expres beuel van alle d'andere te booschijn te brengen / om verbandt te worden / soo datter enen grooten hoop boeckē verbandt wert.

Omtrent den seest-dach van Zinderen ist gebeurt / dat Jan Wokelsen die Propheet / al naect inder nacht rontomme de stadt riep met luyder stemmen: Die Coninck van Sion comt / daer nae gheliet hy hem dyp daghen stom te zijn / niet willende spreken / maer pampier wijsende schreef in eenen brief / dat Godt sijne mont gesloten hadde / ende nae dyp dagen sprac hy / dat hem Godt hadde verthoont / wie daer souden wesen die rij. Ouderlinghen van Israel / noemende rij. mannen / begeerende dese groot te maechen als rij. rechters ouer Israel / ende wie dese niet en wilden onderdanich wesen / die lieten sy terstondt metten sweerde rechten.

Enighe vander stadt / wiens ooghen gheopent ende verstant verlicht was / claerlijck siende datse bedrogen waren / ende dat die leeringhe der Herdooperen valsch ende ketterij was / spraken secretelijck metten anderen / datse die poorten wilden opslaan / maer als dit doo; een verrader ontdeckt / en dē Propheet te kennen

genomen was / so liet hy alle die selue mannen vangen / ende met verscheiden tomenten ter doot brengen / totten getaele vā een-en-bijstich toe. Welcke iusticie (oft beter tyrannij) dede knipperdolkinc met sijn eyge handen / ende darbinnen den tijdt vā twee daghen. Ende midts dat dese valsche predicatie tēdeerde tot alle liberteyt van wellusticheyt (nae costume van r'hups der liefden) soo liep eē peghelijs nae die schoonste vrouwe ende maechden / sulx datter nauwelijck gheen eerlijcke maechden inder stadt en waeren.

Also in die stadt doo; den Bishop van Munster / met assistentie vā Herman Hertsch-bishop van Cullen / en Hertoch Jan van Cleue nauwe belegerd was / soo isser alsulcken ghebreck van virtualie inder stadt geweest / als datter alle dage veel vā hunger stouen / eenige oock daer wt bloden / die nae ander plaesen trocken also mager ende miserabel / datter die byanden mede compassie hadden. De beuel-hebbers hebben de bozgers bermaent / seggende: Indien sy den Coninck met sommighe andere wilden leueren / dat henlicden gheen leet gheschiedē en soude. Die selue wel geerne soude gedaē hebben / en dorsten dat niet besiaen / midts die groote wreetheyt / tyrannij / ende macht des Coninck. De Capiteynen die hoozende schreuen opden eersten dach Junij aē die van binnen / datse voort-aen niemant meer en souden welaetē noch vrouwen / noch kinderen. Als die van binnen nu seer ten wtersten gecomen waeren / soo zijnder twee wt der stadt ghebloden / waer-vand een gevangē / ende d'ander doo; gheluck byden Bishop ghecome is / ende hebben beyde eenen wech ghewesen / hoemen die stadt best soude moghen winnen. Die Graue van Querstepin metten Bishop dat besiaen hebben heeft op den xij. dach der maende Junij met de bozgers ghesproken hē vermanende / datse hen souden opgheuen / ende alsoo die gemeynte salueren van hunger bergaende. Maer gauen doo; antwoode doo; eē Bernaert Kotteman / inde tegenwoozdicheydt vanden Coninck / haer

51. man
nen toe
Münster
by knip
perdolk
linck
omghe-
bracht.

lieder

Ieder opstel niet te willen eenichsins verlaten.

Groote
hongr
binnen
Müster.

Daer nae heeft dat bitter sweerde des honghers opt leste soo scherp gesneden doo; die seer nauwe beleggeringhe (niet regenstaende dat alle dinghen gemeene waere) datse genootsaecht waren te eten catten / hondē / ratten / musen / ende ander gederte / sae eenige aren ghesto;uen menschen vleesch. Hebben oock den steenwech opgebroken / daerinne ende oock op de wallē ende inde hoven hupsaet sanden / soden oude schoenen / ende velle van ghesto;uen beesten die sp in stukken sneden ende at / en met die bochrichheid van desen cortense dat doo;sepe den grasch soo dat int innemen vāder stadt / daer maer twee leuende peerden ghebonden en waren / maer die Coninc hadde noch virtualie ghenoech / doo; den tijdt van een half iaer.

Als nu die stadt omtrēt onder half iaer hadde belegert geweest / soo wert dese van binnen verraden / ende onder decksel datter by nachte inder stadt virtualie soude ghebracht wordē / soo wert die poorte des nachts ten thien uren opengebaen / waer doo; die vpāt inder stadt quam / maer wert weder ter poorten wtgheslagen. Maer die van biyten die poorte / die nu toeghesloten was / met hamers ende bijlen openstaen hebben die stadt ouerwelicht. Toen werdt die Coninc met knipperdollinck ghevanghen / maer Kotteiman siēde dat hy niet ontruedē en conde / is int midden der vanden geloopt / om niet leuendich in handen te comen / ende wert doo;steken / hoe wel nochtans andere schrijvers contrarie affirmeren / soo hier nae sal gheseyt worden. Die Coninc nu ghevanghen zijnde / is seer nauwe bewaert gheweest hebbende eenen iserē rinck om sijn lijf ende om sijnē hals / gesloten met een iseren keten.

Müster
by den
Bischof
ingenomen.

Des anderen daechs / quam den Bischof binnen der stadt van Münster / met vijftien hondert peerden / doen werden die hupsen doo;socht dē tijdt van thien dagen / die vāder stadt werden meest metten sweerde gherecht ende ghedoodt / met oock eenige vrouwen. Yet was een groote ver-

schrictheadt ende sammer / die stadt aen te sien / soo idel ende vol vā doode ende doo;steken menschen / ende die van hunger ghesto;uen waeren niet begraven zijnde.

Als die Bischof van Münster dē Coninc Jan Bockelsen / een Cleermaecker van Leyden eerst aensach / so sprack hy tot hem seggende: Ey ghy booschwichē / hoe hebdt my en mijn volck bedo;uen / daer op trotselijck hy andtwoodde: Jaep wy en hebben v niet bedo;uen / maer een vasse stadt gheleert. Ende hebben wy v bedo;uen / wy willen v wederom rijt maeken / soo verre ghy onsen raedt volgen wilt / die Bischof moeste lachen / hē bragende in wat manieren doo;sprac die Coninc: Dat ghy my dede sette in eenen iseren rof / met leder bedect / ende alsoo liet voeren in alle landen / en liet sien om een wittē penninck / so sout ghy meer vercrigen / dan ghy te voo;en verdo;locht hebt / t welc oock ghedaen wert. Want den Coninc met sijn twee gebangen medegesellē wert herwaerts ende derwaerts geboert by Do;st en Heerē doo; een spectakel ende tot eenen spot.

Ten laetsten op den xx. dach Januārij dupst vijfhondert xxxij soo wert die Coninc weder binne Münster ghebracht / al waer hy in een bysondere ghebanckenisse geset wert. Alwaer ooc om hem te spreke op den schen dach den Bischof gecomen is ende met hem d' Ambassadeurs vanden Kertsch-bischof van Colen / ende vanden Do;st van Cleen. Die twee naevolgende daghen heestimen neerstichlijck met Christelijcke vermaninghe gaerbepdt om die ghevanghene te brengen van haerlieder dolinghe / waer van die Coninc omgeset wert bekennde sijn misdaet / soo dat hy Godt heeft gheboden om ghenade en verghiffenisse / maer eplaes d' ander twee bleuen obstinaet by haerlieder opinie.

Des anderen daechs wert die Coninc ghebracht op een hooghe verheuen plaetse / ende aldaer aen eenen staerck gebonden / alwaer geret stonden twee beuls / ofte hant-vieue / met gheloepende tanghen / daer mede sū t vleesch hebben afghetrockē. Tot die

by eerste grepen heeft hy gheswege/
maer doorts heeft hy sonder ophou-
den/die barmherticheydt Godts aen-
geroepē / als hy een ure oft meer also
genepen was / so heesmen hem tēle-
fen met een dagge gheert / ende is al-
soo gheslo:uen. Op de selue maniere/
werden ooc geïnscitceert sijn twee me-
de gesellē te weten knipperdolline en
Barent / ofte Bernardus Korteman.
Als sy nu doodt waren / so wert pege-
lijck besonder / in een ieren kevie ge-
sloren / ende alsoo gehangen aē Sinte
Lambrechts toren / den Coninck int
midde / eenmans lenghde hoogher
dan d' andere . Hier hebby / verninde
leser / int corste die wonderlijcke Hi-
storie der weder-dooers binnen
Duisstet.

Die Keyfers oorloge teghen dē Bar-
barossa, in Afriicken.

INt jaer van 1535. heeft den
Turck Barbarossa / Admirael
vanden grooten Turck Solimā
de stadt van Thunes / ligghende
in Afriicken in Barbarijen / ingeno-
men. Die keyserlijcke Maesteseyt dit
vernemende / heeft in alder diligentie
een grooteschare van volck bergadert
opruisende vierhondert groote che-
pen / wel boosstē van artillerie / en an-
dere nootsaekelijcke dinghen / waer-
mede hy te Barcelone t'schepe is ge-
gaen . Sijn volck was sonder Velt-
heer die nochtans wel van noode
was / maer die keyser nam een Cuy-
sifir in sijn handt / en hief t'selue om
hooge seggende : Siet hier mijn lieue
mede ridderen / dit sal uwen princ-
paelen Velt-heere / ende boogangher
wesen / ende ich sijn onuerdigen die-
naer / ende waendragher . Hier mede
is de keyser t'sepē gegae . Den selfē
dach Mepe des seluen jaers liet
hy oock slaen goude penninghen/
waer-mede hy alle sijn volck betael-
de. Op deen zijde stont een cruyts / en
inden raent gheschreuen aldus : In hoc
signo vinces, Dat is / in dit teeken
sult ghy veruinnen . Ouer d'ander
zijde stont eenen Krent / met eē key-
sers Croone / ende inden raent gheschre-
uen : Da mihi virtutem contra hostes
tuos, dat is / gheeft myn machte teghen

uwe vyanden. Sijn vaenken was
ghemaect van witte stoffe / daer mit
stont een root cruyts.

Den xviij. dach Junij is die keyser
met sijn armee gecomen in Barba-
rijen ende Afriicken / by die hauen dā
Thunes / setende al daer op t' lāt xxiij
duysent mannē te voete / nu noch om-
trent d'p duysent peerden. De Moor-
ren dat vernemende / zyn in grooter
menichten by een bergadert / en qua-
men nae t'strange toe / van meyninge
te beletten / dat des keyfers volck daer
niet en soude landen / maer met groo-
ter bromich / werdē die Mooren ach-
terwaerts gedreuen. En als keyfers
volck gelandt was / soo namen sy in-
ne twee stedeke / van welcke d'ene
hier voormaels plach te zyn die groo-
te stadt van Carthago. Oec wonnen
sy eenige casteelen ende sloten.

Den xvij. dach Junij / is die key-
ser selue met alle sijn volck aen t' landt
geromen / ende den xx. dach quam hy
voor een seer stercke plaesse die Sou-
lette genoemt was / wesende die prin-
cipaelste stercke van geheel Afriick
geleghen op die zee / bewarende dē in-
ghanch van die groote stadt Thunes.
In dese stercke hadde die Barbaros-
sa geleyt d'p duysent Turcken / met
twee Capiteynē / d'ene Midos / ende
d'ander Cachediabie genocint wesen
een natuerlijck sone vanden Barba-
rossa / en sy hadde by hen twee hon-
dert stucken artillerie / gelijk als die
Christenen oft slanen / die de Mooren
daghelijck ontlepen / den keyser te
kennen gauen.

Op den xxv. dach der maent Junij
boosstē / soo trock des keyfers volck
wt / om eenen tocht te doen voor Thu-
nes / wien int ghemoeit quamen vijf
duysent peerden / die sy noemen ge-
netten / mer een groote menichte van
voetknechten / hebbende veel geschnit
by hen / ende schooten soo vreeselijck
op des keyfers volck / datiet be-
ghonst achterwaerts te wijcken. Die
keyser dit vernemende / is selue op-
geseten / ende nam met hem vier duysent
duysche knechten / en vier duysent
Spaignaerden ende Italianen / met
twee duysent peerden / en vier
hondert genetten / en is alsoo met ee-
nighe van sijnen Heeren / den vyandē
te ge-

te gemoet getrocken/ en heeft daer tegen ghescreven / en was selue alrijdt vande voorse / t welc sijn volck noch tars mis haechde / sogende vooz sijn persoon/ ende hy heeft die vanden te rugge gedreuen/ die alle heur artillerie achter liet/ Alies en ooc veel volck en daer werde veel duysent peerde gebangen. Maer die keiser en verloos gheen volck / hoe wel datter eenighe zijn gequest gewect/ onder de welcke die Marchgraue van Mondegre/ Viceroy van Granaten was die seer gewont wert / wat hy Capiteyn hadde geneten was.

Op dien tijdt was die Barbarossa binnen Soulette/ ende die van Thunes ontbode hem/ dat hy soude comen en helpen hen die stad van Thunes bewaren/ oft hy fouden dese overgheuen in des keisers handen / waeromme hy haetelijck wederom naer Thunes trock. Daerna liet die keiser sijn hez wat naerder legghen aen die Soulette/ ordinerende te lande elc groote hooft-stucken. Ende Andreas Doria lach te water / en hadde den keiser beloofd dat hy (soo haest als hy te lande een gheschut hoorde looghen) bij duysent schenue soude schieten te water/ wt die galeien ende Caraque van Rhodes / ende wt die dyp galloren.

De Coninck van Thunes die van Barbarossa wt sijn stad verdreuen was/ sendt sijn Ambassadeurs aende keiser / latende hem weten / dat hy cortelinghe by hē soude comen / met dyp duysent genette/ ooc dat hy hem en allen sijn volck vicualie ghenoech besorgen soude. De welcke cortz daer nae oock quam byde keiser met dyp hondert van die principaelste vā sijn landt. Desen oorsinck die keiser seer blijdelijck in sijnen dienst / ende den Coninck volckden noch nae acht hondert mannen van Arabien / met veel volck te peerde. En op den ruij. dach Julij sinorgens inden dagheraet/ soo liet de keiser die Soulette beschieten en beschootē/ soo te water als te lande en die stormen dierde totte twee ure na middach / ende heefte int eynde ghewonnen/ met weynich verlies vā sijn volck. Maer daer bleue van sijn vanden meer dan duysent mannen

doot/ daer werden meer dan biss hondert stucken artillerie / ende tusschen de irr. ende irr. schepē onder galepē galloren en fustē geregen. De Soulette was van haer seluen also sterck/ dat alle de ghene die de plaetse aefagen hen verwonderden/ dat die keiser dese plaetse soo lichtelijck gewonnen ende ingenomen hadde / latende hen duncke datter miraculenlijc geschiet was/ ende doo: die sonderlinge hulpe van Godt.

Als nu die keiser met sijn volck in die Soulette lach / soo hadde hy seer groot ghebreck van soet water/ waeromme hy eenen diepē put inder aerden liet grauen / hopende daer inne versh water te vinden: maer als die knechten wat inder aerden gegraven hadden/ siet/ soo bonden sy daer inne liggen een houtē Crupcist/ welc schoot verguldt/ waer af hē een pegelich verwonderde. Als die keiser dat Crupcist sach/ heeft dat met groote deuotie wt der aerden ghenoinē/ ende met dat hy t selue nam/ so sy rouck wt den put en iustige fonteyne van schoone soete wateren / met alsulcken ouerbloedicheydt / dat allen t volck en die beesten in grooter abundantien daer van vershet ende ghelaest werde. De keiser dat groot miracul siende/ biel op sijn knien / en danckte Godt almachich/ van die grōte weldaet hē aldaer bewesen. Ende daer na font hy dat Crupcist tot sijn keiserinne/ haer beuelende dat te bewaren vooz een costelijck inweel.

Op den xx. dach Julij / soo is die keiser met allen sijn volck ghetrocken nae Thunes / latende die Soulette wel bewaert. Ende nae dat hy seuen oft acht mijlen met sijn volck in goeder ordinaetie gearcheert was/ soo heeft hē die Barbarossa met sijn volck verthoont/ sterck wesende ontrent onderhalf-hoort duysent mannen/ soo Turcken/ Moozen / als Arabieren / waer onder waren twintich duysent peerden. Die Barbarossa liet sijn hez stille staen / als hy des keisers volck vernam/ maeckende stercke bozswereyghen/ daer hy met sijn volck ghinck onderstaen. Hy hadde oock veel groot gheschut/ t welc hy geret maecte/ om op den keiser en

Die keyser
siet slaet
enen
slach te
gen die
Barbarossa.

op sijn volck te schieten. Die keyser hadde oock rij. groote sticken / die boor trocken. En als dese twee heere by den anderen quamen / soo wert dat groot gheschut van weder zijden los gelaten en daer na trockesij tegen malcanderen aen / en sloegen d'een de anderen seer breeffelijck. Maer als sy noch niet lange en hadden geoorcht / soo sont Godt alinachtich een breefe int volck vanden Barbarossa / sulck datse begonnen achterwaerts te wijcken / laet daer een deel van hun artilerie. En na dat sy een stuc weechs achterwaerts geweken ware / gauen sy malcanderre moechen omme keerende / ende selde haer geschut / welc sy noch behouden hadden en begonnen daer mede te schieten. Maer siende dat s' keyser's volck hem begost te naecken / en dat sy stoutelijc in oorden ghynghen / soo werbensij anderwerf oersichicht / nemende die vlucht sonder meer om te sien / en lieten den keyser dat belt behouden. In desen slach waren omtrent vier hondert Turcken ghebleuen / en die keyser en hadde maer verloren ses oft seuen personen / onder mannen en vrouwen / die buyten afgegaet ware / ende den hoop volchden.

Op den xij. Julij liet die keyser sijn volck boort-trecken in oorden tot op een misle nae by Thunes / en daer weseude quamen tot hem sekere Christenen / die bimen Thunes hadde gevanghen gheleghen / endeseyden den keyser / dat Barbarossa allen dien nacht hadde ghelegen int gheberchte omtrent Thunes / ende dat hy inden morgenstont was gecest boort Caesteel van Thunes / en dat die gevangene Christenen door een sonderlinge mirakel Godts wt die gevangenisse gecomen waren / en van hun boep verlost / ende dat sy die poorte vande Caestele boorden Barbarossa toegesloten hadden / midts hoozende dat hy die

nedderlage hadde gehad / ende dat hy t'slot tot behoef vanden keyser ingenomen hadde. Als die keyser die hoorde / soo liet hy sijn volck in oorden boort-trecken nae het Caesteel toe / en daer boort comende / so wert die poorte open gedaen / ende is aldus inder siadt gecomen / die welcke vande soldaten ghepilleert werdt / ende dat by consente vanden Coninc van Thunes om dat sy hunnen Coninc / noch oorden keyser gheen bystant ghedaen en hadden. En die keyser bont daer xij. duysent gevangene Christenen / die hy al te samē los en by liet gaen / eenigewaren wt des keyser's lande / en sommighe van dese ghevangene hadden daer menich iaer gheseten met sere boepen en ketenen gheboep / in diepe putte in groote miserie ende cartijnicheit. Ende besonder bondt hy daer xij. Franchosen / die vanden Dolphijn van Brancich / ende by den Hertoghe van Orleans sijnen broeder in Spaignie gewest hadde als sy daer in opagie door haerlieder vader Franciscus waren / die den keyser leuerde in handen des Ambassadeurs vande Coninc van Brancich / om dat hy die sonde senden in hun landt. Die keyser creech veel artillerie / die de Barbarossa op d' slot gebracht hadde / om t'selue daer mede te bewaren. Barbarossa siende dat hy binnen Thunes niet en mocht comen soo is hy getrocken na Algarbe / met hem nemende die reste van de Turcken / ende van t'ander volck dat hy behouden hadde. Maer hy verloos alle daghe veel meer volck / over midts die herte vander sonnen / en by fonte van water ende victualie. En de Alabers die hem volchden deden hem ooc soo veel quaets als sy mochten / sulc is dat Barbarossa van desen Alaberen in groot pericel was weseude nochtrans sijn eyghen volck.

Gevāge
Chri-
stēn
miracu-
leuselijc
verlost
wt der
Turcke
handen
in getale
van
xxij. m.

Incarnatie tot deser memorien.

Keijser Kacrel de VIIste heeft gheCreghen seer trIVMphant,
De stad ThVnes In AfrIICken geLeghen LVtIChen VaLLant.

Toffchen die K. M. en den Co-
ninc van Thunes / ghenoeymt

Arudes Alachon / wert op den seuen-
sten dach Augusti anno doossept / se-
ker

ker contract gemaect / begrepen in
rij. articulen / welck te langhe soude
ballen hier te verhalen.

Des key
serinne
door.

Na dese victorie met triumphen in
Spaignien weder ghekeert zijnde
soo maecte hem die Keyser ghereet
om nae Nederlandt te comen / maer
op den eersten dach van Meye anno
1511. is sijn lieue huyfzoutwe Drou-
we Isabel van een kindt ghelegen/
daer af sy ghescheuen is met groote
dwoefheyt vander Ma. waeromme
hy sijn reyse noch verselde. Dies we-
daert in Junio ende daer-ontrent in
dese landen met groote heerlijcheit
ghecelebreert wert. Op den tijdt als
die voorsz. Keyserinne sterf soo wert
inden westen een Comete gesien.

Muyte-
rije tot
Ghendt

Den seuenthiensten dach Augusti
anno voorsz. begonsten die vā Ghent
te mupren / op welcken dach d' an-
bachten op haer huyfen ofte cameran
vergaderd zijnde en wilden van daer
niet scheyden / maer siele hen in wa-
penen / en besochten diuersche saeckē
vanden Hoorch-baltu ende Wethou-
deren / oock niet willende Drouwe
Marie obedieren / ende deden vander
stadt oock vanghen verscheypden per-
soonen / die te Houe wel gesien warē/
en onder andere / eenen genaet lieuen
Dijn / die sy wt heurlieder opghē au-
thoriteyde openbaerlijck deden ont-
hoofden. Op den thienste dach van
December / nae dat sijn Ma. hadde
verstaen / hoe datter binnen der stadt
van Ghent stondt / om daer inne te
boozsien / en als eē boozsichtich Prin-
ce sijn landen in ruste te houde / nam
booz hem booz Brancrich / in dese
sijne landen te comen / betrouwende
dat die Coninck van Brancrich hē
passaegie verleenen soude ende is al-
soo gecomen binnen Boitiers / ver-
gheselschap vanden Dolphijn van
Brancrich / en vanden Hertoge van

Ostiens / beyde sonen des Coninck vā
Brancrich / daer hy van vier Grave
ende van vier-hondert Edelmannen
seer eerlijck ontfangen wert. Oock
quamen hem vier beuden te gemoete
in wiens banieren met gulden letterē
ghescreuen stondt / Superuenit nobis
cum honore, dat is : Hy is ons nu
ouercomen met grooter eeren. Jude
vaenkens van andere stondt / Vicisti
virtutibus, dat luyt in duytsche : Ghy
hebt v fame verwoimen met deuchde
Daer was een vende int swarte ende
blauwe ghecleet / in wiens vaenkens
stondt ghescreuen / Die gecroonde Ma-
iesteyt triumphheert. In de andere vaen-
kens stondt / Dit is onsen peys, hy sal be-
clijuen, Godt laetse eēdrachtich bliue.
Daer nae quam die Keyser en Schē-
penē vander stadt / ende schonck den
Keyser eenen gouden arent met een
schoon lēlie / daer onder ghescreuen
stondt : Godt groet v Keyser van alle
landen, die edelste fleur, Gont groet v
Keyser, van dat Keyser-rijck gouuer-
neur. Daer nae werdē by S. Jacobs
Capelle twee-hondert stucken vāde
artillerije ghelost / ende onder de stel-
linghen / daerinnen spelen van sin-
nen speelde / so was daer een siellagie
behangen met costelijck sijn gouden
laecken / daer op dat stonden die Car-
dinalen / begarē / met veel groote Hee-
ren / bouen verciert met eenen coste-
lijcken hemel / daer twee personagien
onder stonden / houdende in hui han-
den eenen gulden hoet / die een perso-
nagie wert ghenoemt Maestas hono-
ris / ende int midden van desen hoet
stondt ghescreuen Vnitas : wt dese
Vnitas bloeydden twee biesen / waer-
wt bloeydde des Keyfers ende des
Coninck wapen / met heurlieder de-
uise / ende bouen die wapen stont
ghescreuen aldus :

Noyt herten en varen soo vast ghebonden

Als dese vroe, daer Godt sijn gracie in heeft ghesonden.

carolus
comt
binnen
sarijs.

Der nae quā die Keyser bin-
nē Paris / daer hem die Co-
ninck van Brancrich quam
tegenghereet mer v C. Ede-
le / ende hondert cooplieden kinderē /

al om te rijckelijck gecleedt / met haer
banieren / waerinne die Colomnen vā
Heracles en sijn deuise in stōdt Plus
oultre. Die Keyser boots-comeē op
de crupswegē / vont daer ghemaeckt
D d ij een

een Casteel bā lichtē houte / met twee poorten / d' eerste poorte hiet Dozloge ende was gelloten / d' andere was genoot Deys / staende wijs opē / waer wt quamen gesprote veel lelien ende arents. Als die Keyser boozder quam soo stont daer eenen Enghel met eē sweerde in sijn handt / en sneet daer mede te niet allē nist en twist. Als nu die Keyser een wijle tijt byden Coninck van Brancartich getroet / ende metten anderen seer bzolij hadde gewest / soo is hy boozts na Henegouwe ghetrocken. En comende binne Valentijn nam den Dolphijn / ende alle die Heeren aenden Keyser doozloof / die hem van Parijs af gheronbopeert hadden / treckende van daer nae Brussel / daer hy quam dē xxix. dach Januarij anno xl.

Op den festen Februarij / is die Ma. van Brussel met vier duysent mannen ghetrocken na Ghendt / om die rebellie bouen verhaelt te straffen / en binnen der stadt comende quamen hem die Borgemeesters te ghemoet / hem eerlijck inhalende. Al daer ghevest hebbende omtrent ses weken / liet diuerse poorters vander stadt vanghen / en onder andere den oppersten Deken bāde tinnerlieden / die oorsaecke hadde geweest van dese rebellicheyt. Daer dat heurlieder proes voleyn was / soo liet hy onthoofden negen vande principaelste / ende verboodt dat niemant bāde bozgers eenighe messen mochte ouer hē draeghen. En om die stadt in meerder gehoozsaemheyt te houden / danse tot diē tijdt hadde gheweest soo dede die Keyser maechen een groot sterck Casteel / ter plaetfen daer d' Abdij van Sint Jacobs stont / welc hy met garuison dede bewaren / om die stadt te dwinghen / datse niet meer tegen hem en soude rebel ballen. Boozts moeste die stadt opbrengen in geredē gelde vijftich duysent guldens behalue datse de Ma. noch alle iaere moest gheuen. Oock werden de stadt alle d' oude priuilegien ghenomen die sy menich hondert iaeren te bozen ghebruyck hadde. Souen desen moestē vijftich vande beste vander stadt den Keyser te voet vallen gheleet zijnde inden rourde / ende noch vijftich in

heurlieder lijftbaet / biddende den Keyser om ghenade / ende vergiffenisse van hun misdaet.

Daer na is die K. Ma. anno xl. in Decembri opwaerts ghetrocken na Regensborch ofte Ratibona / daer een dachbaert gehouden wert bā die Dupsche Dozsten / om die groote be-roerte dooz luthers leeringe opgeregē / te lisschen en blusschen. Als dese dachbaert ghehouden was trock die Keyser weder nae Spaignien / maer eerst nae Luca daer hy metten Pans sprack. Doen trock hy na Genua bā daer hy met vijftich duysent mānen nae Spaignien / ende boozts na Argilles / of Argires in Afrieken sijn reyse nam / om die stadt te winnē / die Barbarossa ingenomen hadde / doze wt dese stadt veel quaets op die Spaigniaerde. Maer die reyse en geluchten mettē Keyser niet / wāt ouermids den grootē windt en groutwelijken storm / die hy inder zee hadde verloos hy daer veel schepen met volck.

Op den seluen tijt als Carolus die Keyser in Spaigniē was / bergaderde Marten van Rossem / Maerschalc van Gelre / Heer van Pirois / wt den name des Coninck van Brancartich / veel volck in Gelderland / en ouer den Rhijn schepende is metten seluen in Brabant gheballen / comende op Sint Jacobs abont met xv. duysent mannen oft daer omtrent / byder stadt van Antwerpen. Die Prince van Oraengie dit vernemende / heeft een deel volck bergadert / sendende eenen bode nae Antwerpen / datse op sijn comse souden passen / ende wtromen met alle hun volck / dat sy veel inder stadt hadden op eender zijde / hy soude aen d' ander zijde aencomē om Rossem volck alsoo t' omcingelen / maer den bode wert banden byat op ghehouden / sulc dat hy tot Antwerpen niet en soude comen. Die byant vernemende d' intentie erde opset bāden boozschreue Prince / vermaecte sijn vaentkens / siellēde daer in vades Keysero wapen. Ende als de Prince nu met sijn volck aen quam / soo zyn sy hem teghen gheromen / die welcke siēdes des Keysero wapen / meynde dat

dat die knechten van Antwerpe hadden gheweest / ende alsoo is hy onder Koffems volck gheromen / ende die Gheldersche hebben ouer die dupsent mannen dootgeslage / maer die Prins ontquaemt doo; die snelheyt van sijn peert / ende quam binne Antwerpen. Desen slach gheschiedde op Sint Jacobs dach / anno xliij. Koffem heeft

doo; alle die wintmeulen op S. Wilhelmoorts velt in brande ghesceken doo; treckende nae die stadt bā Louen die hy op eyschte / maer te vergeefs / verbranden dat doo; van Walein / Duffel met noch andere / en stelde op ransden de ghene die hy ghebanghen hadde . Dit is den datum des iaers oft Incarnatie.

RoffeMs gheVVeLt., heeft Brabant ghesteLt., In VierIghen CoLen,
VeeL dorpen geVVeLt., Godts dlehaers geqVVeLt., t'BLlft nlor VerhoLen.

Eenen grooten schat inder aerden
geuonden.

In selue iaer bā 42. wert te Roomen in Vaticano / asinen t'fondamēt van S. Peeters Capelle was grauen / een marmoren kiste ghedooft. Waerinne begrauen lach Maria bruyt des Kijfers Honorij / maecht gesloren / midts dese doo; die bruylost vande doot verrast was . Van haer lichaem was alleen overgebleuen dat hup; / sommige tanden / ende twee scheen-beenen. Daerenbouē haeren mantel ende tabaert / daer bait rrbj pondē ghoudts ghebandt werden. Noch vondtme een siluerē doose waer inne lagen baethens van chijstael / eenighe oock van Achter / seer konstich ghebrocht . Deertich gouderingen / met verscheiden costeliche ghesceenten . Ende eenen Smaragdus / daerinne ē hoofte gesnede stont / t'welken geloofde te zijn raensicht ofte conterseijfel van Honorij / gestuemeert op dijs hondert ducaten. Noch een goude instrument / om dat hup; mede te crollē / lanch rij. bingēren / daerinne geschreuen stont: Honorio onsen Heere, Maria ons Vrouwe, met noch veel ander costelijcheyt / te lanch vallende om hier al te verhalen.

Op den rrb. dach van Mey int iaer

FLovCX ghII GeLderfChe sedt VVeL boter opt Vier
Tes Meer dan tildt den CabelIaV is hier.

Houwe Als die Kijser binnen Spiers
lijck des was / soo troude Philips die Co-
conincx nink van Spaignen sijnen sone die
vā Spaē dochter des Coninc van Portugael /
sijns moepens dochter op alsulcker

xliij. soo is tot Genia aengeromē die carolus
Kijserl. Ma. nae dat hy by nae dū die Key
saeren in Spaignen hadde geweest sercomt
die lange van veel mensche was doot wt Spaē
geseyt / midts datmen van hem gheen gien in
tijdingen hadde vernomen / hoe wel nederlat
het nochtā in dese landē seer qualijc stont / midts d'aenberchtighe des
Coninc van Vancarijch doo; den
doo; . Mertten van Koffem / ende
de Gheldersche / waerom nae hem
grootelijc verlangt wert / hoorēde
dat hy tot Genia aengeromen was.
Ende midts den grooten ouerlast
die de Gelderschen in sijn absen-
tie op sijn landt hadden ghebaen /
soo heeft hy sijn volck ghesonden int
landt van Gulick / ende heeft die stadt
bā Duerē op Sinte Bartholomeeus
dach met geweld ingenomen / al waer
alle die mans doot ghesceken wer-
den / sparende die vrouwen ende kin-
deren / crighen daer na lichtelijc lādē
van Gulick. Trōck doo; in Gelder-
landt / en nam die stadt van Arem-
de in / ende creech daer nae gheheel
Gelderlandt / daer hy ouer al ghe-
hult wert. Tot ēē memorie der doo;
schreuen oorlogen bā Selre / is dese
incarnatie gheset.

conditien / als dat t'Conincric van
Portugael soude versterken op des
Coninc dochtere / oft haer kinderen.
Alwaer die Kijser met veel groote
Heeren present was.

Jnt

hertoch
vā Sasse
wort ge
vargen.

Int iaer 1513. hadde die Keyser eenen grooten slach teghen den Hertoghe van Sassen (die nu weder een deel volck vergadert hadde) op eenen Sondach den xiiij. April/daer die Keyser die victorie hadde/ en die Hertoge gebangen wert. Daer bleue bande Sassenae's ouer die d'v d'v sent mannen verslagen. Op den selue tijdt als desen slach geschiedde/ was die sonne ende mane d'v daghen en nachten rootbermich/ daermen veel wonders afscyde. D'v weken na d' die Hertoghe van Sassen gebanghen was/ wesen de den neghentiensten Junij anno 1513. soo quam die l'at graue van Hessen te Halle by den Keyser/ geuende sijnen persoonen/ en allen sijn landt in des Keyfers handen/ en bleef in dese landen ghebangen ouer de vijftiaeren. Ende hier mede nam d'oorloge van Duytschlandt en eynde als de twee hooften der Lutheranen nu in hande waren. Daer af volcomelijck int boeck der oorloghen van Duytschlandt verhaelt wort/ ende insgelijck in de Chronijcke des Keyfers Caroli.

Die triumphelijcke incomste van
Philips sone des Keyfers
Caroli.

Op den eersten dach vā April int iaer 1517/ soo is die doozlichtighe Prince van Spaiguen Philippus/ met allen sijn Edeldom te peerde tot onser V. Vrouwen van Waere opgheseten/ die dien nacht daer gherust hadden/ doozs treckende tot Dueren twee mijlen van Brussel/ van daer so is hy gecomen op Haeren heye/ daer een alsulcken triumphhe gheschiedde/ dat niet wel mogelijck en is volcomelijck te vertellen. Alwaer oock een seer Coninckelijck bancket ghereet was/ van alderlepe bish ende spise/ naden epsh vanden basten. Die triumphhe binnen Brussel geschiet inde incomste des 1513. Philips/ waer niet moghelijck volcomelijck te beschrijven. Daer nae den vierden Julij an. 1549. trock de K. M. met sijn susters en sijn sone Philips nae Louen/ en daer

nae in d'ander nederlantse steden/ alwaer hy met groote triumphhe ende heerlijckheyt ghehult ende rijckelijck beschoncken wert/ aenghesien die K. sijnen sone dat Hertorhdom van Zabandt/ met alle sijne heerlijcheden ouerghgegeuen hadde/ in sijnen leuen delijue.

Alsoo buyten der stadt Burch een wonderlijcke triumphhe van breken/ steken ende toornopen was gheweest/ soo is die Keyser Carolus met sijn susters ende Philips sijnen sone binnen de 1513. stadt geromet/ alwaer een seer rijckelijck bancket bereydt was/ daer niet en ghebrack.

Maer aegaende die wonderlijcke en schoone triumphate incomste des 1513. Coninc Philippus ghedaent binnen de stadt van Antwerpen/ den x. dach der maent Sep. 1513. anno 1513. sal den goetwilligen leser hier dozen binden/ daer wy die ghelegentheyt der stadt van Antwerp beschreuen hebben.

Op den vier-en-twintichsten dach van Meerte anno 1517/ quam binnen Brussel by de Keyserlijcke Ma. een heydens Coninc/ die genoemt was den Coninc van Beles/ men hier hem den Coninc bande 1517. want hertwaren witte 1517. hy quam met omtrent twintich peerde/ om assistentie/ mids dat hem sijn l'at bande Turcken af-ghenomen was. Die Spaiguaers besafen hy groote eere. Veel volck ghinc hem sien en/ want hy adt al liggende/ op die maniere van sijn landt.

Den lesten dach der maent Meye des 1513. iaers/ om 1517. den acht uren/ soo is die Keyserlijcke Ma. met sijnen sone den Prince van Spaiguen wt Brussel ghetrocken/ nae Duytschlandt met schoone staet wesen de seer qualijck te passe/ waeromme tot Brussel groote droefheyt was. Maer ten seluen daghe sprackmen bande nieuwe daer oft ruiere/ tusschen die van Mechelen ende Brussel. Ende daer was inde presentie van Vrouwe Marie die Conuerthane met bonnisse verlaert/ en inde teghenwoordichyt vā de Heer van Brussel ende Mechelen/ dat die van Brussel souden van stonde aen moe.

Ez hey.
den sco.
ninck
comt by
carolus
de Key.
ser.

meinte van Buijffel / alser droef-
 heyd was om het vertreck banden
 keiser.

In BrVestELLe den XXXI. daCh MeIIIs
Is VeeL bLIIfChap ghesien en ghesChreIIIs.

Tot VVILLebroeC heeft LoqVenghiens MaChT ghebLeken
XVI. IVnI VVas den eersten steeCk ghefteken.

Breeder verclaringhe.

Op den seftienften Junij zynde het gulden Iaer
Is Heer Ian van Lock quengien onbespreken,
Nae Willebroeck ghereyft met vrenchen aldær
Om grauen Was den eersten sieck ghesieken.
Waer af men wel hadde hooren spreken.
Ouer dry- en-seuentic Iaer oft meere,
Hoe dat t'water in de Rypel soude comen gheftrecken
Nae Bruesel, deur nieuwen practijckschen keere,
En al-nu beliesdet alsoo Godt den Heere
Dat die Prophecie soude worden volbracht;
Waer af hy hebben moet lof prijs en ere,
Die om het volbringhen wel heeft die macht.
Hy is sot die in sijn qualijck-vaert lacht.

Die Keyser Carolus comt binnen
Bruessel.

De land- Graue werdt die landt-graue van
graue Hessen op den verden Septenbris
los ghe los ende by ghelaten die op den vijf.
laen, dach daer na in sijn landt ende wou-
ninghe ghecomen is.

O Den seften dach der maent
Februarij/anno rbc. liij. soo
quam die k. Ma. binnen
der stadt van Brussel / van
voor; die stadt van Mers in Loeynen
daer hy met grooter macht den win-
ter voor; ghelegghen hadde / den tijt dā
omtrent vyf maanden/ daer veel volc
dan onghemack / armoebe en roude
ghestouwen was / iae ouer die rrr. Ma.
want t'was alsoeden eenē gemeldigē
winter/daer oock veel sneed viel. De
keysers lach in een litiere ghedragen
van twee muylen / want hy qualick
te passe was. Ende want t'volck niet
en

en wilde geloouen dat hy noch int leuen was/ soo seldemen om de onuerstandigen contrarie te doen blijcken/ die boosf. liere booren open/ op dat alle man hem perfectelick mocht aefchouwen/ die ongetwijfel vercracht en onmachtich geworden was /mits de groote aerbeyde verdriet en/forge/ daer hy langhen tijdt inue gheueest hadde/ boue die groote miserie in sijn lichaem banden sterckijne. Die Heere en die gansche gemeente siede haere Prince/ sijn wermaten verbljdt geweest/ met grooter reuerentien hem willercome heetende / hebben hem tot op sijn Hof geconvoceert/ alwaer hy van sijn susiers die Coninginne van Brancrich/ en van Hongarijen seer vriendelijc ontfanghen wert. Die tijdinghe liep terstondt alle rlant ende steden door / dat die Keyser binnen Brussel was / ende datmen hem ghesien hadde.

Tertu- Allen die stadt van Teruanen / lig-
nen ge- gende in Brancrich belegert was/
wonen

Incarnatie, oft datum vant innemen van
Teruanen.

TerVVanen VVas gheVVonnen aLs eLck saCh.
In VVedeMaent, den tVVIntICsten daCh.

Slot
vā Hef-
dijn met
de stadt
ingenom-
men.

Nae dat die Hertoge van Ha-
uopen / opper-veltheer der
K. Ma. die stadt van Teru-
anen gheuonnen en ghera-
seert hadde/ soo heeft hy sijn vole ghe-
sonden nae Hefdijn / doende die stadt
met dat slot belegeren/ latende een par-
tij bander armenen binnen Terua-
nen/ om te beschermen deghene die
des stercken torens en mueren raseer-
den. Ende nae dat die Hertoge boosf.
die principaelste sterckten en torens
van Hefdijn door die cracht des ghe-
schuts ende dat mineren hadde neder
woopen/ beginnende ghereerschap te
maecken om te stormen/ soo zijn die
van binnen grootelijc bebreest ghe-
weest/ nemende hunnen spiegel aen
terenpael haerder medeghesellen on-
lanx binnen Teruanen soo rouwe-
lijc getracteert/ bedenckende dat hem
beter was in ghenaden te bliede on-
der des arents vleughelen / dan van
sijn clauwen in sulcker boeghen ghe-

soo heestmen dese dērr. Junij s' mo-
gens seer gheweldichlijc beschoten.
Hieromme hebben die van binne ge-
deputeerde wtghesonden om te par-
lementeren en t'accorderen met mijn
Heere van Doffuyt/maer eer sy haer
propositien konden boldoen/ en noch
spraecke waren houdende / soo zijn
die rupters ende knechte van op een
ander zijde daerinne gebroke/ en heb-
ben met groot geweld die stadt oner-
ballen/ ende verchender handt inghe-
nomen/ dootsechende alle de gene die
weere bodē/maer in die furie en wert
niemant gespaert / daer bleuen oock
eenige Edele ende Capiteynen doot/
en daer weter beel geuangen. Als
die gheuanghene al bestelt waren/ soo
werdt de gheheele stadt ghepilleert/
seer deerlijc om actien/ en des ande-
ren daerhs werdt t'vier inde stadt
ghescheut/ midsgaders oock int poe-
der/ sulcr dat al om verre en om hoo-
ghe bloech. Alsoo wert die seer oude
stade verbrocht.

tracteret te worden/ sulcr datse dērr.
dach Julij / hentieden met t'Castel
gauen inde handen vande Bour-
goensche / die daer bouen die ran-
soenen noch eenen grooten roof ende
biyt cregghen. Onder veel andere
geuanghe edelen in verschepe de plaet-
sen geboert/ soo wert die Hertoge van
Guillon eerst ghelept opt Casteel te
Dlups/ vercriggende loonna werckē.
Want men hondt boos/ waerachtich
(soo d'ander geuangene oock beledē)
dat hy tot diuersche stonden was
oosaecke geweest vant breke des be-
standes / tusschen den Coninc van
Brancrich. Maer de K. Ma. dede
terstont t'boosf. slot totten gronde
afbreken/ ende gheheel raseren.

Op den xxiij. dach Julij / is die
Prince Philips met eenen rijckeltij-
ken staet geromen binnen Winchester/
alwaer hy vande Coninginne van
Engelant verwachert wert. Des an-
dere daechs op S. Jacobs dach wert
die

die bruyloft banden boosf. Prince en die Coninginne gehouden met groote solemniteit en magnificentie / daer des Keyfers Legaat teghenwoordich was / die verlaerde / hoe hemfijn vader dat Coninckrich van Napels tot een bruyloft ghifte was geuen / daer na zijn sy met groote triumphen ende heerlijcken staet nae Londen getrokken. Hier nae te wete an. 1555. werden tot Londen in eenen generalē lādē dach begost den eersten Januarij anno boosf. veel loffelijcke ordinarie gemaeckt / tot onderhandinghe der Catholijcke Religie / daer de Engelschen hem wederomme versoenden metten Roomschen stoel / vanden welken sy den tijt van xx. iaeren afgheweken waren.

Op den ix. dach van Meye anno boosf. schreuen / soo quam die tijdinghe aenden Keyser / dat sijn moeder Vrouwe Johanna / Coninginne van Spaignien ghesloven was. Waerom men s'auonts tot Briesel die groote clocke luydde / ende des anderen daechs s'morgens die storm met de groote clocke ende voorts in alle kercken rondsom. Wiens waert in Septembri den seshienten dach met groote magnificentie ende pompe ghecelebreert wert.

Ademael dat die K. Ma. inde bergaderinghe van de State des lāts van Brabant vergadert inde groote sale binnen Brusselle / hadde int lāge met een schoone Oratie van sijnen weghen doen verhalen den xix. dach Octobris / hoe dat hy hadde ghehad d'administratie en last van dese lāden die hem in sijn ionckheyt toegecomē zijn. Binnen welken tijde hy stantvastelijck sijn neersticheyt hadde gedaen nae sijn vermogen / tot alle goede ruste en gesulcheit bā dien / waeromme hy menighe moepelijcke ende soergelijcke reyse / oock in perijckel bā sijn lijf / hadde gedaen / latende ander Coninckrijcken ende landen / die ooc stonden tot sijnen laste. Ende dat al om sijn ondersaten / te regeren ende te gouuernerē in goede iusticie ende politie / met meer andere affectie ende liefde / die hy altijdt sijn volc bethoōt hadde / te lanch al int particulier alhier te verhalen. Zoo dede hy oock

bidden de State int goede te wille nemen en in dancke / alle goetwillichz ende daet / die hy altijt bewesen ende ghedaen hadde.

En alsoo die K. ooc seker mondelinge redenen in persone hadde verhaelt / verthoonde de groote aerbept en perijckel booz dese landen gedaen en geleden / seide dat hy niet veel ghesichts noch memorie en hadde / en dat hy hem selue voortē geuoelde dage lijck cranker / om den aerbept te doen die wel behoort tot weluāert der lāden / waerom hy gherefolueert was nae Spaignien te reysen.

Maer voort alderleste heeft hy hem alle gebeden / aengaende de religie en Catholijc gelooue / dat sy wilden doe als tot noch gedaē was / en inde iusticie van gelijcken / en datse altijt soude bliuen in goede eendrachticheyt. Die State dit hoorde hebben Philips Prince bā Spaignien en Coninc van Engeland daer present wese / gebeden den eedt ghedaen anno xlii. te vernieuwen / en hebben hem ghewillighelijck met goeder en blijder herten ontfangen booz haren Prince / lantheere / en regent van dese Nederlanden. Des anderen daechs die State weder vergadert zijnde / soo heeft die Prince en Coninck Philips de landen van Brabant / te weten die van Brussel / Antwerpen / en s' Hertogen bosch / middsgaders de cleyn steden en andere vlercken daer onder begrepen / gedaen de behoortelijcke eedt / als haren lant-heere en erfgenaem / wese / sende den seluen eedt die hy ghedaen hadde in sijn bijde incomste an. 1549 den achsten dach Julij geconfermeert ende gheswooren aen die van Brabant.

Op s. Anthons dach an. 1556. is die Coninck Philips wt Brussel getrocken / met eenen schoonen en princelijcken staet nae Antwerpen / om aldaer te celebzeren die seeste vanden gulden Diefse.

Die Keyser reys na Gendt om voorts t'Kyle te gaen nae Spaignien.

Op den vij. dach Augusti int iaer boosf. is die K. Ma. wt de stede van Brussel verrocken / sittende in

Ee

sijn

Vrou
Johāna
Caro-
lus moe-
dersterf

Oratie
des Key-
sers ca-
roli. in-
de verga-
deringe
der Sta-
ten.

Philip-
pus doet
den Ne-
derland-
de eedt.

sijn liciere / meer ghelijckende eenen
doode dan een leuenden / na Ghendt
ereyst / om van daer boozts na Spa-
gnien te trecken / om wiens vertreck
groote boosheyt was.

Derij. dach der boozs. maect atro-
che oec wt Brussel na Gent die twee
ghesters / die Coninginne vā Brant-
rijck / en die Coninginne vā Honga-
rijen. En op onser V. Vrouwē Hemel
vaert dach / soo is Philippus die Co-
ninc oec gebolcht tot Ghent by sijnē
Vader. Daer sachten die weke /
met oock de weke daer na so vele wa-
gens / en niet te min kerren en schepē
met goet en schar geladen wigae / dat
scheel al of die stad in tijdt van ooplo-
gen ingenomen ende gheheel gespo-
licert hadde geweest.

Ontrent beginfel van December
ghinch die spraeke / dat die k. Ma.
in Spaignt gearmeert was / ende
meest alle sijnē staet afgedaent hadde /
als willen die werelt verlaten / in een
Clooster sijn vertrec nemen / vā waer
hy die Prince van Oraengien nae
Duytschland heeft gesonde om te pre-
senteren de keur-bozsten en de Sta-
ten des Roomsche Rijck / die keiser-
lijke Croone / den Schepter / dat
sweert / den Appel / en ander ordina-
rie die totter k. Ma. behooren. Als
die keiser nu alle sijn Rijcken en di-
gniteyten hadde overgegeuen / alsoo
boosheyt is / is hy wt die dal der tranē
van Gode den Heere gedaepen ghe-
weest / als men schreef : 558. op Sinte
Matheus dach / ont zijnde lviij. iae-
ren / wiens wtbaert met groote solē-
niteyt en keiserlijke magnificentie
binnen Brussel op alder kinderen
dach gecelebreert wert. En boozts in
meer ander steden.

Een gedenck-vveerdich mirakel vant
H. Sacrament.

mirakel
vant H.
Sakra-
ment.

In iaeer booz verhaelt / heeft een
vrouw genoot Dorothea Kaska
in Coninckrijc van Polen / in dat
stedekē Sacheto / op den Paesch-
auont dat H. Sacrament ontfangen /
en dat wt haren mont trecken in eenē
smitdoeck gewondē / selue hare mee-
ster een Jode r'huysghebracht / daer
booz ontfangen d'p daelders / en eenē
nieuwe clepdinghe. Dese met noch

d'p ander Jode genoot / Michalecus
Zachens en Josephus / hebben dese
hostie in haer Synagoge gebragt / die
seile met p'ingiaerts en messen fu-
rioselijc doozsteken. Daer terstot beel
bloets wt bloepdde / t'welc d' ongeloo-
nige Joden met eenen lepel in eē ge-
las hebbende gegoten. Maer dē recht
beerdigen Gode heeft dē boosheyt
seer cozts int licht late comen. Want
die ongoddelijke vrouwe wert alder
eerst binne Sacheto gebangē / en daer
nae die Jode haren meester / die t'eyt
terstont in alle maniere beket hebbē.
Die Coninck Sigismundus heeft be-
uolen datmen scherpe iusticie ouer
hen soude doen. Aldus wert die
boozs. Dorothea met haren meester
s' op daechs na Paeschē verbrant / en
sekerē tijt daer na oech haer medege-
sellen / behaluen een Jode niet ontloo-
pen was.

Van David Ioris Heresiarch.

Anno boozs. stierf binne Basel in
Swisser-lant David Joris / eē ^{D: door}
gelaef-schrijner van Iepden / leerende ^{van Da-}
onder ander grouwelijke blasphemie ^{uid Io-}
dat hy den warachtigē Messias ^{ris, Her}
was / den alder beminstē sone des ba-
ders / gebozē vanden H. Geest / dat hy
oode die macht hadde om de sonden te
bergen en op te hondē. Hy hielt al-
sijnckē rijckelijckē tafel / als oft hy een
machtich Prince hadde geweest / mits
t' opstāt vā sijn hemmelijke discipelē.
Sijn dolinge ontdekt wesen / so werdt
sijn doot lichaē hebben opt hooft een
fluweelen bonet / met een tranckē van
hoofemarijn / liggen op een seer co-
stelijc oorzussen / geleert met enen ca-
melotten tabaert / en gewonden in eē
sijn lijnwatē cleet / dooz sentēcie vā de
heeren ontgrauen ende daer nae met
sijn contersepsel / boeckē en schijften /
bupten die stad van Basel verbrantē
tot aschen toe in presentie van beel
volc / d'p iaeren nae sijn doot. Hy
hadde sijn discipelen wijs gemaect /
dat hy niet en soude steruē / oft dat hy
immers binnen d'p daghen / oft d'p
iaeren nae sijn doot soude verrisen /
welc oock gheschiedde / maer niet na
sijn opintē.

PHILIPPVS IIII. DVX BRAB. HISP. II. REX.

P H I L I P P V S

DE VIERDE,

den xli. Hertoch van Brabant, ende die
ij. van dien name, Coninck
van Spaignien.

Philip-
pus de
uij. Her
toch vā
Brabant
en Co.
vā Spai
gnien.

Nae dat die Kesper
sijn Coninckrijcken/
Hertoghdomē Graef
schappen en Heerlijc-
heden sinen eenigen
sone Philips/Conine
van Engelandt (eer hy
nae Spaignien trock) hadde ouer-
ghegheuen / ende die Coninck van
Brancrijk metter daet het bestant
hadde gebroken/als hy meer tot an-
dere tijden hadde ghedaen. Zoo heeft
Philippus die Coninck met ee groo-
te heyracht die stad vā S. Quintz
rontomme beleghert ende besloten.
Op S. Laurens dach/is de heyracht
des Coninck van Brancrijk geromē
om die stad t' ontfieten wesende naer
voorgaende diuerse schermusinge
tot op twee mijlen nae byde stad. So
dat de slach-oorde van weder zijden
gemaect zijnde/daer grouwelijc ghe-
bochtē wert. Maer int vechte boech-
de hem den baillanten Graue van
Egmont/ Capiteyn generael van die
lichte peerde/ byden Graue vā St. As-
belt / den welken hy ontfette / want
hy alreede inde lichte peerde inghe-
broken was/ in sulcker voegen datse
de slach-oorde der vanden hebbē ge-
broken ende verniet/ brenggende de
Franchouisen in sulcken turbatie en
disoordre / datse den rugge biedende
hen aent loopen sielden / smijtende
dwarsch doot de slach-oorde vā ha-
re Duytsche lichte peerden / sulc dat
ons volck den vanden vervolgende/die
victorie bechiet / al vernielende dat
daer was. Dese doozuchtige victorie
heeft Godt doot eerste dē Coninck
Philips berleent op dē seestdach vā
dē glorieusen Martelaer S. Laurens
daer werdē getrege bande Franchot-

sen lij. bendelē met xlij. ruyters banē/
ende daer bleuender doot ouer die
ses duysent/ende bouen dese wert ge-
banghen den principaelsten edelom
van Brancrijk / als die Conestable
van Brancrijk / die Hertoghe van
Montpensier / van Conincklijcken
stamme ende bloet/ die Maerschalck
van S. Andries / schenker des Co-
ninc van Brancrijk / met noch
andere groote Heeren ende Potēta-
ten des lants van groote qualiteit/
hier te lanch al int particulier te ver-
halen/ gespecificeert inde Chronijcke
des Kespers Caroli met noch meer
dan twee duysent Edelmans geban-
gen/ behaluen d' Officialen ende ghe-
meyne soldaten. Daer nae werdt die
boozz. stad van dyp zijde geweldich-
lijck met groote macht besommt int
jaer 1557. ende ingenomen/dē xviij.
Augusti/daer hy na alle t' Garnisoen
omgebracht wert/de Borzers werdē
ghepilleert/maer behielden haer le-
uen.

De stede
van S.
Quinten
ingenom-
men.

Den xviij. dach der maent Nouem-
bris 1558. is wt dese weerelt ghe-
scheiden die denchdelijcke en Christe-
lijke Princesse Vrouwe Marie/
Coninginne van Engelandt/tot een
groot achterdeel van de Catholijcke
religie. Want door haer met hulpe
ende neersticheyt van Philips haren
man den Coninck is die verballen
religie gherestaureert / ende in haren
sleur gheselt / alsoe xy hier vooren
gheseyt hebben. Wiens wtbaert bin-
nen der stad van Brussel in S. Go-
len kercke/den xij. dach Decembri/
seer solemnelijck / en met rijckelijcke
magnificentie gherelebreert wert. Al
waer onder andere / dyp hondert ar-
me mās inde rouwe met swart lae-
ken

Victorie
van Phi-
lippus
de twee
de.

ken geleet werden / dragende elc een
bernende Spaenschet orfse.

Peys ge
floten
tusschen
den Co
vā Spai
guinen
den Co
vā Vrac
rijck.
Naedemael datter sware oorlogen
waren gheweest / tusschen die twee
groote Princken ende machtighe Co
ninghen / Philippus Coninck van
Spanien ende Engelandt en den
Coninck van Brancrich / soo isser
eenen peys gesloten / die daer nae op
den vijftien dach April int iaer 1559
binnen Brussel inde baillie m; groo
te solenniteyt en blyschap des gātsche
landes gepubliceert werdt / onder re
strictie ende expresse conditien / tot
xv. articulen toe int contract gesperi
ficert. Int tweede artijckel wert ge
conditioneert / dat den Coninck Phi
lips soude ten houwelicke geguen
worden Isabeel d'oudste dochter
des Coninck vā Brancrich / Henric
de tweede / met welcke hy ten houwe
licke hebbe soude vier hondert dui
sent croonen / die hy daer nae int iaer
1560. omtrent het eynde vander maet
Januarij heeft getrouwt / binne Guar
da la Iura. Alwaer die seeste bande
brylloft / met Conincklike ma
gnificētie gcelebreert ende gehoude
wert.

Philips
trout
Isabella
dochter
des Co
vā vranc
rijck.
Naedemael dat den peys metten
Coninck van Brancrich als vooren
gesloten was / en die Coninc Philip
pus getrouwt hadde de voorsejde Is
abeel des voornemden Coninck doch
ter / soo heeft hy hem door die Christe
religie totter oorlogen bereypt / opru
stende een armee van hondert ga
lejen / die hy heeft in Africken gesen
den met Garcias van Toleten / Vice
rop van Sicilien / om in te nemen dat
Slot oft casteel genaemt Penou de Veles
de Christen schepen groote molestā
tie doende. Welc al was het gelegen
tusschen seer hooge steeroosfen / sulc
dat s; heen omme gelijck te zijncntge
menschen daer aen te comen / is noch
tans ten leste met groote cracht ende
gewelt van volcke inghenomen / met
sleyn verlies der Christen. o Daerhs
te vooren eer dit geschiedde / soo zijn
inden legheer processien ghedaen en
gebeden niet alleen byde Princken en
den edeldom / maer ooc byde gemepe
ne soldaren. Zoo dat dese barbarische
menschen / niet soo seer door die voo
sichticheyde ende stoutmoedicheyde

der menschen / als door het goddelijc
bystant / zijn geturbeert ende verwon
nen geweest. Als dit casteel ingenome
ende op als oorde geestelt was / ende
een pegelick hem t'schepe hadde be
geuen / soo heeft een groote menichte
van Turcken onbesiens nederda
lende met gewelt ons volck aenghe
ballen / maer ons volck heeft die sel
ue sonder eenich merckelijc verlies
verdreuen.

Daer nae als Soliman den Ture
het eplandt van Malta met een ar
mee van hondert bruij. galejen seer
ghetweldichlick en hertmeckichlick
hadde bestoemt / soo heeft die Coninc
Philips derwaerts ghesonden / den
voornomden Garciam van Toleten
om de Ridders van Rhodes hem met
groot gewelt ende stantvasticheyt de
senderende t'ontfetten ende te verlos
sen / welck hy landende terfont
vijf. duysent iij. mannen van wepe
nen / met doch dat hez van Sicilien
gedaen heeft. Ende hoe nootsaecke
lijc dese verlossinge der ridders van
Malta is gheweest / dat blijft wi het
voornemen ende groote neersticheyt
der vanden. Want met alsulcken
hertmeckicheyt en gewelt isser van die
Barbarische gebochten geweest / en
met sulcken cracht ende gewelt vā die
Rhodiaens. he wederstaen / als dat int
selue eplandt oner dyp-en-wintich
duysent verlagen Turcksche doode
lichamen zijn gevonden geweest / bo
uen die groote menichte der vlooten
van t'grof geschut int eplant ghescho
ten.

Voorts om hier al met cene te ber
halen / maer lange daer nae soo heeft
Philippus met de Christenen een
heerliche scheep-victorie vercreghen
tegen de Turcken by d'eplandt van
Echinades. Selimus Turck nae die
door sijns vaders Soliman int rijck
gestelt zijnde heeft terfont int begin
sel sijns rijc opgherust een armee
van hondert en t'sich galejen / met
intentie vā in te nemen t'eplant van
Cyprus. Macromine hy alle sijn
Turcksche cracht heeft ongesonde
maeckende tot een Admiral en op
per-capiteyn Piales Bassa / die Cy
pers int lāde ende ter zee bestoemt
hebben / heeft selue ten leste overloog
pen

Cypers
d'ey ant
vanden
Turck
ingerio
men.

pen. Vialenudo; dese victorie verhe-
nen zijnde en heeft hem metter herte
en hope niet alleen toegeschreue Ca-
dien / maer oock d'andere eylanden
der Christenen / liggende inde Me-
diterraeische zee. Voer heeft de Co-
ninck nochtans verre van dit perij-
kel wesen / welc de Venetianen meer
naeckende was / Andream Cornam
beuolen met vijftich galeyen de Ve-
netianen onderstant te doen. Als
die Turcken inden naefvolghenden
sommer met een meerder armee de
Christenen ineyndē te overloopen / so
heeft die Coninc in defensie der Chri-
stenē soo veel gedaen datter tusschē dē
Paus Pium die v. en de Venetia-
nen / ende de Coninckschē vā Spa-
gniē een verbout is gestorē. Dese sae-
ke is hem alsoo ter herten ghegac /
als dat hy bereyt hebben een armee
van lxxij. galeyen en xij. grote oor-
loochschepen / den dooluchtighen
Don Jan van Oostenrijck sijn broe-
der een ionghelinc / als opper-capi-
teyn wt Spaignien na Genua / ende
vandaer in Sicilien heeft ghesonden.
Al waer hy hem gheboecht hebbende
met de armee der Venetianen / en
ontfangen hebbende het bystandt en
hulpe vanden Paus heeft hem ghe-
stelt tegen het opset ende voornemen
der victorien des voorszeden iaers /
welck hy alsoo geluckichlyck heeft
volbracht / als dat van twee hondert
vijftich Turcksche galeyen nauwe-
lijck beertich doot / het voordeel vāder
nacht en sijn ontcomen / want alle
d'andere oft sijn inde zee versmoort /
oft sijn inde macht der verwinners
geromē. Daer en bouen is een groo-
te menichte vande Barbarische ver-
slagen / daer werden gegeren 390.
groote stucken artillerie / ende oock
een menichte vande Turcken ghe-
vanghen. Dit is waerachtich een
memorable victorie der Christenen
gheweest van vele beschreuen / waer
aen ick my referere.

Seipinus doot dese nederlage niet
versericht zijnde / heeft int naefvol-
gende iaer sijn armee weder ver-
nieut tegen de Christenē. Hieromme
heeft Philippus Don Jan van Os-
tenrijck van Chumes ontboden / om
hem weder met de Venetianen te

boegen / ende des Turck armee te
geinsert te trecken. Die byant van sijn
aencomste verschericht / gebachtich we-
sende der voorgaender nederlage / en
is sonder schade niet achterwaerts
gewekē / maer midts den aenstaenden
winter soo is hy veretrocken

In die navolgende iaeren en heeft
de Coninck niet onledich gheweest /
den tijdt van dertich iaeren / met sijn
waterse macht en rijckdomme sware
oorlogen voerende tegen die Neder-
landen gherebelleert / die van dat Ca-
tholijck gelooue / ende namen van die
gehooftaenheyt van humen prince
waren afgheveken. In sulcker boe-
ghen dat die saecke niet met goeder-
tierenheyt oft vriendschap / maer
met geweld van wapenen moeste te
wercke geleyt worden. Hieromme
heeft hy diverse Souuerneurs met
volck van wapenen in Nederlāt ge-
sonden / om die Nederlandsche trou-
belen te stillen. Welcke Souuer-
neurs / ende wie dese by tijden sijn ge-
weest / hebben wy hier bouē verclaert
trakterende van die gelegentheyt der
stadt van Antwerpen.

Hoe Philippus die Catholijcke Coninc
van Spaignien by sijne Koninck-
rijcken heeft gevoecht t'Co-
ninckrijck van Por-
tugael.

Om bequamelijck te treden in
ons voorgenomen materie /
soo staet eerst te weten doot
wat oorsake t' Coninckrijck
van Portugael was sonder Coninck.
Don Sebastiaen Coninck van Por-
tugael / oudt wesen de maer xxiij. iae-
ren hadde gherefolueert Mulei Ma-
homet den verdrucken Coninck van
Fees ende Maroques weder in sijn
Coninckrijck te stellen. Hieromme
is hy in Julio int iaer 1578. met
groot volck te doer ende te peerde / daer
onder ettelijckegewillige Spaignar-
den / ende waels stucken artillerie /
daerenbouen met veel schepen ghe-
seylt na de engde van Gibraltar in een
hauen / liggende onder den Coninck
van Spaignien / genoemt El porto de
Santa Maria / ende is voorts getrockē
nae

Victorie
vā Don
Jan vā
Ostērijck

nae Africken in een ban sijn eyghen
hauen Tanger ghenoemt. Ende al
daer gelandt wesende/ heeft hy sijnen
hoop vermeerderd/ met ses oft seuen
hondert Italianen/onder eenen En-
ghelschen Capiteyn Struckley ghe-
noemt. Ende was in alles sterck/ bo-
nen die twee duyfsent peerden/ se-
uenthiën duyfsent voet-volck/ met
xrij. stucken gheschuts. Aldus is die
Coninck opgetrocken nae een stad/
met name Alcazar quabixque, berghe
selschapt metten booschepden verdrē-
uen Coninck Mahomet.

Op den vierden dach Augusti/ is
hem die boosch. Mulei Moluco (anders
Ademeleck genoemt/ doen ter tijt re-
guerende) teghen gecomen met xrij.
duyfsent peerden/ ende thien duyfsent
Archibusers te voete/ oock xrij. stucken
gheschuts. Desen Abdemeeck
was een cloeck verstandich ende ghe-
schicht Doince/ seer grooetlicke vernae-
ren/ sprekende verscheyden taken/ on-
der de Christenen verheert hebben.
Hy was vanden Turck in sijn Co-
ninckrijcken geselt/ die hy pretendeer-
de hem toe te behooren/ bouen sijnen
broeder/ die sijn vader hy een Moor-
rinne ghegeneereert hadde/ die selue
oock een Mooriaen was.

Als desen Abdemeeck met sijne le-
ger int gesicht des Coninck bā Portu-
gael was gecomen/ soo is die Coninc
Sebastiaen met groote bromicheydt
bespronghen geueest/ die sijn byandē
tot d'p ofte vier repen/ op de blucht
heeft gedreuen. Maer alsoo d'Africa-
nen oft Barbarissen behendich ende
subtijsijn/ om lichtelijc weder t'hoof-
te bieden/ soo hebben sy tot verschey-
den stonden/ dat Portugaelsch peer-
de volck besprongen/ ende ten leste ooc
dat voet-volck/ van achter efi voren/
soo wel te peerde als te voete aenge-
vallen/ ende gheslaghen/ sulcx datter
weynige daer van quam/ maer wer-
den meest al verslaghen oft gheban-
ghen.

Nadamael dat die booschepde Co-
ninck van Portugael hem bromelijc
ende stoutelijc hadde gebefendeert/
als datter ettelijche peerden onder hē
waren geschoten/ siende sijn volck ge-
heel verslaghen ende verstroyt/ ende
hem nu met weynighe vande sijne

omcingelt/ so staet hy op tot een teeckē
bā brede/ oft om hē in handen sijnder
byanden ouer te geuen/ eenen witte
doeck/ maer die Mooren die siende
efi niet verslaen/ meyniden dat het een
teercken was van eenen nieuwen af-
bal: waerom sy hem aldaer met al-
len desijne furieuselijc hebben ver-
slagen. Deswarde veriacchde Co-
ninck Mahomet/ van meyninghe te
vluchten ouer de riviere/ is met sijn
peeren int slijck bijuen steken/ ende al-
soo verfmoozt.

Te wyle dat den slach noch duerde/
soo is die Coninc Mulei Abdemee-
leck sieck gheworden/ ende van sijn
peerden in sijn coetsē geselt zijnde/ is
haeselijc doot een slante/ in midde
van sijn victorie gestoruen. Zijn va-
staert broeder Mulei Hamet/ Sou-
uerneur des Coninckrijck van Fees
(hoe wel Moluco eenen sone achter-
ghelaten hadde) is als Coninck ghe-
groet geueest/ loopende inden leger
(nae costume) ende wert alsoo ter-
rondt Coninck inde plaetse van sij-
nen booschepden broeder geroet. Naer
doode lichamen dede die Coninck
Mulei Hamet brengen inde tentē Dry Co-
ninen
vWelcken memorabel/ selsaē ende
verschrackelijc dingen was gesed d'p
Coningen doot ligghen in een plaet-
se/ te weten Van Sebastiaen Coninc
van Portugael/ Mulei Mahomet
Coninck van Fees ende Maroques/
ende Mulei Moluco Coninck vande
Mooren. Die alle d'p wt dese weerelt
ghescheyden zijn binnen ses uren.
Den eersten is sijns selfs doot gesto-
ren/ den anderen dootlicken/ efi den
derden int slijck verfmoozt.

Desen booschepden nieuwe Coninc
bergadert hebbende sijn gevangene/
is daer mede met groote triumphie
weder ghekeert nae Fees/ alwaer hy
seer triumphantelijc intz quam/ met
hem bringende t'lichacn bā Mulei
Mahomet/ wien hy behuyt hadde
laeten afdoen ende met stropen hollen
om dafse vande doot huns Conincks
int versekerē zijnde meerder affectie
souden dragen totten booschepden nieu-
wen Coninck.

Vande Mooren zijn inde batallie
doot ghebleuen d'p duyfsent manen.

Maer

Maer veel meer Christenen / iae noch meer bevangen / waer onder was de principaelen edeldom van gheheel Portugael / die een erfessine somme van ransoen hebben opgebracht / bo-
nen noch eenen onestimeerlijck blyt ende schat bande Portugiesen inden leger mede ghebracht . Onder wel-
ken edeldom oock inden slach gevan- gen was Don Antonio den bastaert van Portugael / die seer wonderlijck wtsijn gevaerhemisse is verlost ghe-
weest / door eenen persoon die certijts sijn baders slaue hadde gheeweest / die hem wert kennende.

verscheide Prin-
cē pretē-
deren
actie tot
de croo-
ne van
Portu-
gael.
Als nu dat rijck van Portugael ba-
ceerde / midts die doot des voorsz-
den Coninc / soo hebben verscheiden
personagien tot de croone actie ende
gerechtigheyt gepretendeert. Te eer-
sten Philips die catholische Coninc
van Spaignien / als desone van Ma-
beel d'ouste dochter des Coninc
Emanuel / welcke rijcken seer by
den anderen zijn gelegen. Ten ande-
ren versocht selue Jan Hertoch van
Sagance / inden naemsijnder huys-
bzouwen Catharine / sustinerde dat
sp beel naerder van successie was /
dan den catholischen Coninc / ouer
midts dat sijn bzouwe was die doch-
ter bā Eduaert / broeder van de voorsz-
sepde Habeel . Doozt Alexander
Prince van Parmen / sone bā Otta-
uius Farnese / pretēdeerde oock actie
voorzijnen oudsten sone Raimutius /
als een mans-persoon / voortgeromen
wt Maria d'ouste dochter vanden
voorznoemden Eduaert . Daernae
Antonio / Dooz van Crato / sone van
Jodewijck / broeder van Henrick die
Coninc / stont oock nae die croone
met groote fortse / sustinerende hem te
zijn wettich ende niet bastaert / r welc-
de waerheyt claerlijck / en directelike
cōtrarie is. Hoewel (sepde hy) dat ic
sonder eenich land ben / ende oock
blyten de gratie vanden Coninc /
nochtans ben ick grootelijck gefauo-
rizeert van t'ghemeynte. Ten vijften
Emanuel Philibert / Hertoch van
Savoyen. Doozt dat gemeynte bā
Portugael / dat sustineerde hem in
almencken debat ofte questie van suc-
cessie toe te behooren den Coninc te
kiezen / gelijk als sp te voert dick-

wils hadden gedaen. Oock versocht
d'oude Coninginne van Brancherijck
Catharina de Medices weduwe des
Coninc Henric / de tweede van dien
name dat rijck / sustinerende veel re-
denen / te lauch vallende om hier
al te verhalen. Ten lesten so heeft die
Paus van Roomen oock ghepretē-
deert actie totte keur ende electie des
Coninc van Portugael / nochtans met
een cleyn fondament / te weten dat het
Coninckrijck was berooft van t'Car-
dinaelschay / wanneer Alphonsus die
tweede Graue van Portugael van-
de kercken verreech den titel van
den Coninc.

Philips die Catholische Ma. van
Spaignien / verstaende die verschey-
den pretentien der actien tot t'voorz-
sepde Coninckrijck / heeft met de
gheleerde gheconsulteert ende raede
gehouden / tot berckerthepdt of sijne
Ma. rechtelijck en rechtēdeerdige ac-
tie hadde tot de croone van Portu-
gael . Ten eersten met sijnen Raedt
van Staten / ende andere Theologā-
ten ende noch met biss Doctoz / geen
neersticheydt achter latende daer toe
dienende. Maer nae alle rijpe consul-
tation en deliberation / so is ten lesten
eendrachtelijck ghesolueert ghe-
weest / als dat die Ma. bā Spaignie
van gerechte successie en linie / recht-
elijke actie ende pretentie was tot dat
Coninckrijck sustinerende.

Hieromme heeft die Coninc Phi-
lippus een groote heyracht soo te
water als te lande doen oprusten / on-
der die handt ende macht des Her-
tochs van Alua / pretenderende eenen
tocht te doen op Barbarij / maer bā
meyninghe Portugael in te nemen.
Daeromme d'Overheyt van Portu-
gael Don Antonio ontboden / bidden
hem te willen senden ghesanten / om
sijn recht (alsoo sp hen lieten voorz-
saen) wettelijck ende ciuilielijck voorz-
te saen / en niet in te treden den wech
der wapenen . Des niet teghen-
staende is die voorszepde Hertoch van
Alua voortgenaeren / waer tegh hem
stelden die Staten / met die steden des
Coninckrijck / ende oock dat gemeyn-
bolck / maekende met alle ghewoon-
lijke ceremonien Don Antonio
haren Coninc / wt crachte bande
ghe-

ghewoonte die sy pretendeerden: als dat den volcke ofte gemeente vā onder costuynen het kiesen bande Coningen toe quam; wāneer inde rechte linie manlijc hooft was ontbreken; t'welck vande d'p Staat des Coninc-rijs geconfirmieert wert.

Als die Hertoch van Alba nu eenē geweldigen leger hadde van ontreut xxx. duysent mannen / met veel galejē en schepen / die welcke oock al meest waeren oude verbaeren crijfchlynden ende beuel-hebbers / die in Nederlāt ghedient hadden / als Sancio d'Alcala eertrijds Castelen tot Antwerpē / een dapper crijfchman. Soo heeft hy terfont sin armade ter zee bevoelen / om die ruiere ende haven van Lissboenen t'overweldigen / met haer stercken en oodlooch-schepen. Hy is oock selve in persoon met sijne leger nae Lissboenen ghecomen / alwaer hy den boossepden Don Antonio overliens verrast heeft / hem slacude te velde byten Lissboenen / alwaer dē selven gewont wert met twee quetsuren / daer hy die vlucht nemende ontquam. Ende is nae veel verscheyden wonderlijcke accidentē wē dē lāde gheraecht / met een schip vā Enchusen / hoe wel hy nochtans inder zee vā eenige Spaensche oodlooch-schepen aengesproken wert; dooz het segghen dat die yeste in sijn schip onder t'schip volck was. Ende alsoo is die boossepde Anthonis tot Cales in Franc-riek te lande aengeset. Ende is naemael in Franckrijc ghestorven / int iaer 1595. achterlatende twee sonen Emanuel ende Christoffel.

Alus is die Ma. van Spaignien gheweldich heer ende Coninck van Portugael geworden. Die Hoofstāt Lissboenen wert geplunderd / met meer ander plaatsen. Daer nae zijn soo wel draehanchselen des selfs Coninc-rijs / als oock d'Indien / leden in Africken / Brasiliē / ende verscheyde eylanden / hem ooc naemael overghegeven / insghelijc niet sonder groote moeyte innemende de eylanden van Mozos.

Den Hertoch van Alba / eē bequaē Prince ende instrument geacht zijnde om Portugael te vermeerere / als een oudt verbaeren crijfchman / die

Nederlandt oock hadde ghegouverneert / heeft binnen der stadt van Lissboenen sijn leuen geepndt / den xij. Decembrijs / anno xrc. lxxij. nae dat hy aldaer ghegouverneert hadde den tijdt van twee iaeren.

Die Coninck Philips was geresolueert sijn eutre te doen binnen der stadt van Lissboenen / maer overmits dat de seeste ende triumphedie de stadt van meyninge was hare Coninck te bewijfen / noch niet volmaect en was / soo is sijnē Ma. getrocken na Almada tegen over die stadt / op d'ander zijde vande Riviere Tagus / om aldaer te blijuen totter tijdt dat alle gereetschap soude gereet zijn. Op welcken tijdt hy verstaen heeft dat die van Terceires (niet tegestaende de vrienden die Ambroise d'Algua hadde gedragen) stantvastelijck bleuen in hun eerste opinie / van hem te defenderen. Hieromme heeft hy ghesonden Pedro Salgas / met vier schepen en vier hondert Spaensche boetgaengers ende canons / met beuel om gheheelijck verskerct te zijn vant epland. van S. Michiels / t'welck ghyhoofsaem was / ende hem te boegen metten schepen comen wt Indien / ter tijdt toe dat daer meer volck soude gesonden worden. t' Hof was tot Almada qualijc gearcomen deert / d'officiers die d'expeditie moesten doen / en conden daer niet al togeren. Die Coninck begheerich om inder stadt te trecken / en heeft dē dach van S. Peeter niet willen laten voor hy gaen op den welcken hy t'water gepasseert is met sijn galejen / over een houten brugge / tot dien eynde ghemaeckt / niet vermaghende tot als d'archen triumphael soude volmaect wesen. Ende is daer na met Conincklijcke magnificencie in de stadt ontfanghen gheweest.

Seheren tijdt daer nae / heeft diegebeenen Coninck wt Africken doen haelē diegebeenen vanden Coninck Sebatrien / met oock van den Coninc Hierick / die tot Almerin waren / die welcke hy voo sijn vertreck solennelijcken wilde doen begraven / inde kerke van Selem / by d'andere Coninghen van Portugael / tot welck effecten te die Ma. daer d'p dagen heeft bli-

Jf nen

De Mat.
vā Spai-
gnie cōt
torde
Croone
vā Por-
tugael.

uen liggen. Hy heeft oock inſghelijck doen halen bā ſommige plaerſen des Conincrijck int booyſepde Clooſter/ twintich lichamen/ oft beter aſſchen bande ouders / kinderen ende neuen des Coninc Emanuel / waer ouer hy eē ſeer magniſijcke en coſtelijcke wtmaert heeft doen celebzeren.

Ende hoe wel die Portugieſen tegen haren ſouuereynen Prince ende Coninck niet opentlic en doſtē murmureren/ ſoo heeft nochtan de meeſten hoop/ de vrede / peys ende ſtilte des Conincrijcks vernimende ſeruetelijck wel behaecht/ dat die van Tercere bande deuotie ende belienē van Don Antonio den baſtaert ende Franchoiſen haer noch niet en begaueu inde gehooſaemheyt bande Coninck. Ende alſoo Emanuel de Silua Souuerneur van Tercere/ hem thoonde een obſtinaet vpaendt bande Catholijcken Coninck/ maer ter contrarien een getrouwen vrient bande Prinoz Don Antonio/ ende eē wreet verbolger der vrienden en booyſtaenders bā Philippus/ ſo wert hy wel te recht van ſijn Souuerneurſchap ghe-deponeert. Daer na heeft dē Coninc ſijn armade geſonden om t'booyſepde eplant van Tercere tot onderdanicheyt te brengen/ want Don Antonio hadde daer tegē alle ſijn macht in Vranckrijck opgelicht/ niet tegenſtaende ſijn cleyn vermogen. Maer dooy d'infantie der ouder Coninginne van Vranckrijck / ſoo is mijn H. Chatter/ Ridder van Malthea / ende Souuerneur van Diepen/ tot onderſtant van t'booyſepde eplandt / derwaerts getrockē met meer dā twaelf hondert Franchoiſen/ toonde hen lieden vrienē van Don Antonio/ om de inwoonders moet ende coragie te gheuen/ dat hy weder int Coninckrijck ſoude comen/ ende haerliedē tegen die vpaenden alle reſiſtentie ende byſtandt doen. Inſgelijck die Coninc van Vranckrijck/ ende die Coninginne ſijn moeder. Die Portugieſen bāt eplandt / met dat garniſoen waren t'ſamen ſterck omtrent ſes-duyſent mannen.

Des catholijcken Coninc armade is van Liſboenen afghetrockē nae t'booyſepde eplandt van Tercere / op

S. Jan Baptiſten about / in ghetale van meer dan lxx. ſchepen / behaluen noch andere vierhondert Sabes/ rancelen/ en barchen/ rij. galeyen/ twee galiotten/ met noch twee andere comende van Napels/ ende v. galiotten/ met meer dā xxx. groote ſchepen al te ſamen ſterck weſende in getale van meer dan chien duyſent ſoldaten. Als deſe nu int eplant gearrueert waren/ ſoo hebbenſe eenē trompetter opt landt geſonden/ van wege ſijne Ma. preſenterende alle d'iuwoonders des ſelfs een volcomē paraden/ oock behoudens lijk ende goet/ indien ſy hen begaueu inde ghehooyſaemheyt des Coninc/ t'ſelue wert oock de vrendelinghen ghepreſenteert. Ende/ ſijn alſoo baſt naerder eplant ghecomen. Maer die vrome Heer van Chatter kende hem ſterck ghenoech van volcke/ om een groote ſtadt met een eplant ende ſeuē ſoortē te bewaren (ghelijck hem docht) Maer alſoo die Franchoiſen ten leſten in een batallie warē verſtroyt/ ſo ſijn ſy getrocken na die ſtadt Angra/ ende midts dat deſe aen die lantzijde niet ſterck en was / ſoo en heeft niet alleen t'garniſoen/ maer ooc die booygers ſoo wel die ſtadt als t'caſtel geabandoneert / hen begebende op die vlucht.

Die booy. ſtadt Angra / wert den tijdt van d'yn dagen ghepilliert/ met oock d'omliggende plaetſen/ en noch ettelijcke galeyen. Den buyt ſoo te water als te lande en was niet ſeer groot / wtghenomen die artillerie. Maer de ſlaueu die ſy ghebonden hebben/ totten ghetale van meer dan viij hondert / heeft hen rijckelijcker recompense by gebracht/ dan dē booyſepden roof.

Te wiſe als ſy wtwaren op eenen ander entreprijſe / ſoo hebben die Franchoiſen int eplant van Tercere (niet tegenſtaende daſe hen ghefortificiert hadden op ſeker gheverchte) qualijck booyſien van virtualie ende amonitie/ met oock ſobere hope van ſecours bande Portugieſen/ verſocht een eerlijck appointement / als bypepaſſagie met hun bagagie wapenē/ artillerie/ ende vendelen. Maer d'accooydt wert in deſer maniere geſloft:

Als

emanuel
de Silua
van ſijn
gouuer-
neur-
ſchap
gedepo-
ſeert.

Dieſtadt
Angra
in geno-
men en
ghepil-
leert.

Als dat die schepen moeste ouer
geuen hem wapenen ende vendselen/
behoudende alleen haer zift gewey: en
darmen hem soude voorsien van sche-
pen ende victualie/tot in D'anchrich
toe. Hebben daer nae ouerghgegeuen
hem wapenen/ met achthien vendsel.
Alsoo is die catholische Ma. vā Spa-
guen/nae veel bataillien soo telande
als te water/ ten laetsten metter hul-
pen Godts/absolut Prince en Heere
vant eylandt Tercere geworden/ t'sel-
ue onder sijn subiectie en onderda-
nicheyt gebracht hebbende/ midsga-
ders oock dat geheele Coninckrijc vā
Portugael.

Corte beschrijvinghe des eylands
Tercere.

des ey-
lands
Tercere
beschrij-
vinghe.

Ghemercht wy hier bouē heb-
ben gesproken vant Eylant
Tercere/so heeft het ons goet
ghedocht die ghelegentheydt
deffels opt corte te verhaelē/om den
curieusen leser te voldoe/ hoe wel het
burten onsen proposte ende materie
is. Dit eylandt is gelegen xl. graden
in de breedte/ en d'v. hondert xlij. in de
lengde/ hebbende ind'omgācl. mijl.
Tis meest hert en steyl opgaede/ seer
bewoont. Dat ghesicht bandē supdē
is van plaessen wege bequaem. Co-
mende banden Oosten/ soo binnē
ten eersten die stad Angra. Vast aen
dese stad leydt een rasteel/ begoft te
bommen inden tijdt vanden Coninck
Sebastiaen/ om te bewaren een cleyn
haven/ endes mijlen voorder tegen
den Oosten/ paelt eenen onbequaemē

ouen/ die welcke sy noemen die ha-
uene van Male/ ende S. Sebastiaen.
Ende hoe wel int eylandt van Ter-
cere sijn liggende seuen eylanden/ so
sijn alle dese meest cleyn/ ende qualij-
tervoort: maer t'eylandt van S.
Michiel hondert mijlen herwaerts
van d'andere tegen Spaiguiē is dat
beste. Daer woont den Bishop van
alle d'eylanden. Sy noemē die prin-
cipaelste stad Punta del gada, maer
d'andere is beter/ de welcke Tercere
genoemt is/ wissende den naem van
alle d'andere. Dit eylandt is vrucht-
baerich/ ende vander naturen ster-
ker dan d'andere. Die voors. eyde stad
Angra/ is van meerder woon- plaet-
sen/maer d'andere/ te weten S. Ma-
rie de Fayale, Pico Coruo, en vā Fiori,
sijn minder. D'Inwoonders van alle
dese/ sijn secesuperstitieus sonderest
een discorsen ende ouerlegginge naer
hun eygen fantasie. Nengaende de
batallie ende slach in Afriken/ van
dese hebben sy nocht willen geloouē/
dat den Coninck Sebastiaen doodt
was/ dese opinie heeft lange gemeyn
gewees doot t'gheheele landt. Ende
al was Don Antonio Coninck ghero-
ren/ lieten hem noch voorsien/ datse
eenichsus bedrogen waren.

Coninck Philipus heeft int iaer
1544. voorsijn eerste vrouwe ghe-
trout Maria/ dochter Johannis die
derde Coninck van Portugal/ aen
die welcke hy verwecht heeft eenen
sone genoemt Carolus/ die daer naer
int iaer 1568. met des vaders consent
ter doot is ghebracht/ welck iaer met
dit versken van Guidius wort te ke-
nen ghegeuen.

Coninck
Philip-
pus.
huys-
vrouw
ende
kinderē

FILIVs ante Diem patrIos InqVIRIt In annos.

Int iaer 1554. heeft hy genomē sijn
ij. vrouwe Maria die Coninginne vā
Enghelant dochter Henricus de viij.
die dat catholich ghele. oue aldaer
weder gherestaureert heeft/ ende dat
rijck den Roomschen stoel onderda-
nich ghemaeckt/ alsoo wy hier bouen
verhaelt hebben.

Int iaer 1561. heeft hy ghetrouwt
sijn derde vrouwe Isabella/ dochter
Henricus die tweede/ Coninck van
D'anchrich (daer wy hier vooren af

gheroert hebben) bande welcke hy
verregeen heeft twee dochters/ Ca-
tharina ende Isabella. Waer af d'eer-
ste ghetrouwt heeft den Hertoch van
Savoyen/ die veel kinderen ter we-
relt gebracht hebbende ouerleden is.
Ende Isabella heeft voors. haren man
ghenomen/ den hooch gheboorn
ende doozluchtrighen Albertum van
Oostenrijck/ doen ter tijdt doot vā
nel des Conincs Gouverneur van
de Nederlanden/ hebbende tot een

J f ij houwe

houwelijckſche ghifte / t Hertochdom
van Sabant ende Bourgongien/
int iaer 1599.

Int iaer 1568. heeft dieſelue Co-
ninc Philippus voor ſijn iij. vrou-
we ghetrouwt Anna van Oostenrijck/
des keſers Martiniliaens die twee
de / endesijns ſuſters dochter / met
diſpenſatie vanden Paus / om t'ghe-
meyn proijt ende welbaert. Men de
welcke hy vijs kinderen heeft gewon-
nen. Ten eerſten eenen ſone genoet
Ferdinandus / ghebozen binne Ma-
driz / int iaer 1571. ende is geſtoruen
anno 1576.

Den tweeden ſone / met name Ca-
rolus Laurens / gebozen tot Salopa-
gar / int iaer 1573. ende is wt deſe
weereelt geſchepden binne Madrit
anno 1576. daer nae.

Den derden ſone / met name Diego
Alonso / anders Jacques / geboz bin-
nen Madrit int iaer 1575. ende
ouerleden int iaer 1582. daer na de 21
Nouembrijs.

Den iij. ſone Philippus ghenoot
in ter tijdt Coninc van Spaiguen.
als eenich erfghenaem ſijns va-
ders / gebozen binne Madrit / den
xiiij. April / anno 1578. Wie Gode
een lanc leuen / ende eē ſalige regerin-
ghe wil verleenen.

Ende noch een dochter / met name
Maria / gebozen binne Madrit / int
iaer 1580. ende in de ſeluer ſtadt
ouerleden / anno 1583. daer nae.

Vrou Anna
vā Oo-
ſtenrijck
ſterft.

Maer die voorſepde Anna Conin-
ghinne / der voornoemder vijs kinde-
ren Moeder / heeft dat leuen met de
doot verandert / tot Sadajoz liggen-
de op de palen van Portugael / op
den xvij. dach der maent Octo-
bris int iaer ons Salichmaeckers
1580.

hertoch
van Alē-
chon
voor
lanſt-
heer vā
Neder-
lant aen
ueert.

Den xix. Februarij int iaer 1582.
is Franciscus / Hertoch van Allen-
ron oft Anjou / broeder des Coninc
van Brancrijck binne Antwerpen
ghecomen / die de Sabanders (met
hinnen aenſanck van Vlaenderen /
Hollant / Zelant / etc.) voor laetſ-hee-
re aenghenomen hadden. Te vozen
hy het principaelſte hooft der Staten
met expreſſe brieuen ontboden.

Int iaer 1583. den xvij. Januarij
heeft den Hertoch van Anjou oft

Alencon hooft. ſijn leggher doen ber-
gaderen tot Burgerhout / by de ſtadt
van Antwerpen / onder t'deckſel van
den ſeluen te doen monſteren / en is
daerom ſelue met tweehondert peer-
den ghereden na die klipdorp-poo-
te. Comende op de brugge ſoo heeft
hy ſijnen valschen aenſlach begoft te
effectueren / want ſijn Edele hebben
die bozghers met ghewelt begoft ro-
verballen / hoe welſy wt reneren te
metten bloote hoofde ſtonden. Als
die poozte inghenomen was gheboot
hy ſijn ſoldaten te marcheren / ſoo dat
terſtont binne der ſtadt xvij. vende-
len met vier cornetten peerden wa-
ren. Maer die bozghers zijn in groo-
ter haest vergadert / hen ſoo baillan-
telijck defenderende / als datter vande
Franchiſen ouer die viſſchen-hon-
dert doot bleuen. Daer onder den
principaelſten Edelvrom was Vande
bozghers zijnder doot ghebleuen lxxx.
t'Was ſeker een wtmenende victorie
die Godt almachtich de bozgers ver-
leent heeft. Maer aldus vergaet dat
bancket ghemeynlich daermit vrom-
de Heeren te gaſte roept. Den datum
is in deſe d'p woorden beſloten.

avXILIVM sVIIs DeVs.

Int iaer 1587. den xvij. Februarij
wert die droene ende onrechtveerdighe
ſentenrie vant parlement in En-
ghelant gheſloten / dat die edele Co-
ninghinne van Schotland ſoude ont-
hooft worden. t'Welck als sy hoorde
ſach met blijden moede naden hemel
ende wel te vrede zijnde antwoorde:
dat sy daer lange naer verlangt had-
de / ender allen uren daer toe bereet
was. Daer nae met groote deuo-
tien ende viericheydt haer ghebede
ghesproken hebbende / proteſteerde
openbaerlijck dat ſe niet en ſterf voor
Conin-
ginne
van
Schot-
lant ont-
hooft.

daer misdaet / maer alleenlijck voor
d'out ende waerachtich Catholijck
ghelouue. Ende ghebeden hebbende
voor haer vanden (naert exempel
Chriſti) heeft haer ghevillijchlyck ter
doot beghenen / op den dach booz-
ſchreue. Naer dien sy den tijt van xix.
iaeren hadde gebangen gheweest / als
vant iaer 1568. totter iaer 1587.

Int iaer 1598. de xij. September

Doodt
des Co-
ninck
van
Spai-
gnien.

is Philippus die ij. van dien name/
Coninck van Spagnie ende Hertoch
van Brabant van Godt ghecroepen
gheweest (te bozen sijn eenighe doch-
ter ten houwelijck gheuende den
Aertsch-Hertoge Alberto/ alsoo hier
na sal gheseyt worden) binnen de by-
heyt van Escuriael in Spaignien/
inde Abdij van S. Jeronimus/
ligghende ontrent seuen mijlen van
Madrid/ niet sonder groote doefheyt
van sijn onderfaten. Namque ferent
similem secula nulla virum. Ende dat
int xliij. iaersijns sijcks van Spai-
gnien/ ende van Portugael het xvi.

inden ouderdom van ontrent lxxi. ia-
ren/ die alle neersticheydt hadde ghe-
daen tot conserbatie ende vermeerde-
ringhe van de Catholijcke Roomsche
Religie / niet alleen int Nederlant
ende Brantkrick / maer oock inde
verre ghelegghen prouincien/ als In-
dien/ Japonien en Peru/ daer aen
gelt noch goet sparende. In sijn doot
bedde ligghende heeft hy sijnen sone
Philippus goede salighe leeringhen
ende onderwijs ghegeuen.

d' Incarnatie oft datum
is dese.

OrtVs, & oCCasVs, boreas, & CarVLVs aVster,
PLanXerVnt CIneres Magne PHILippe tVos.

Ocho Vanden iuvent.

Ioan. Weetnecel excudit.

Ioan. Collaert sculp.

ALBERTVS ET ISABELLA CLARA EVGENIA
AVSTRIACI BRABANTIAE DVCES.

ALBERTVS

ENDE ISABELLA,

de xlij. Hertoghen van
Brabant.

Alber-
tus
aertsch
hertoch
van oo-
sternijc
en Her-
toch vā
Brabāt.

Albertus die hooch-
gebozen ende doo-
lichtighen Kerisch
Hertoch van Oos-
ternijc, Hertoch van
Brabant sone Ma-
ximiliano des Kersers die ij. is gebo-
ren anno 1559. dē 13. Nouembrijs.
van edele afcomste van deel Kersers/
als van Alberto ende Frederico sijn
vooz-ouders/ Maximiliano sijn out
groot-bader die oock Hertoch van
Brabant was/ van Ferdinando
sijn groot-bader/ oock sijn out oom
Carolo/ die machtige ende onberwint-
lijke Kerser. Hy heeft seue broeders
ghehad/ ende acht susters. Waervan
Rudolphus de tweede/ teghenvooz-
dich Roomsche Kerser/ de eerste gebo-
ren is/ gebozen op eenen maendach
den vij. Julij. 1552. ghedoopt bin-
nen Weenen in Oostenrijc.

Maer den Hertoch Albertus is in
Spaignien opgehoet/ en om sijn
groot deucht/ gheleertheit/ en godt
vreesenheyt is een Cardinael der
Roomscher kercken ghecozen/ ende
nae d'afstijueicheyt van Gaspar Qui-
roga Cardinael/ Kerisch-bischop vā
Toleren. Na de doot Ernesti sijns
broeders is hy vā Philippo de twee-
de int Nederlandt ghesonden ghe-
weest/ met den fleur van edeldom/
ende onder andere Francisco Men-
doza/ Admirael van Arragon/ met
Philippo van Nassouwen Prince
van Oraengien/ ende Grabe vā Bu-
ren/ met meer ander edeldom. Die
int iaer 1596. den xi. dach Februa-
rij/ met groote triumphie en vrolich-
heyt/ binnen der stad van Suesse-
l als Gouverneur der Neder-lant-
sche Prouincien is ontfanghen ghe-
weest.

Albertus sijn gouuernement ghe-
luckichlijck bedienende/ heeft inden
brandt der Franscher oozloghen/ met
gewelt ende stormender handt inghe-
nomen Cales/ ende dat met groote
haesticheyt/ nae die belegeringe ende
stormen van neghen dagen/ den xxiij.
April. Oock innemende coets daerna
den xiiij. dach der maent Meye/ die
seer stercke stad Ardes te bozen
noyt gheuonnen/ ende daerom van
de Franchosen gehetē Ardes la pu-
celle. Ende is wt Branchrijc weder
ghekeert met grooter vrolichheyt als
victorieus/ ende getrocken na de stad
van Hulst in Vlaenderen/ met water
fortressen ende bolwercken alsoo ghe-
stercht ende voozien/ als datse vā vriet
ende vpaat geestineert wert onwin-
nelijck te wesen/ nochtans die
grootte rozagie van desen Prince heeft
die van binnen metter hulpen Godes
gedwongen die stad te verlaten/ den
xv. dach der maent Augusti. Ende
vier daghen daer nae is hy binnen
Antwerpen ghecomen/ al-waer hy
met groote blisshap vande ouerheyt
ende ghemeyne ontfanghen wert.
Op daghen heeft men gheviert/ ende
dat grof gheschut vā castel wert
los ghelaten.

Int navolgende iaer van 1597.
soo heeft den vooz. Albertus den xi.
dach Meert doo/ het toedoen van een
Dergeant Major/ Amiens die hooft-
stad van Picardien in Branch-
rijc met een wonderlijke practische
doo/ eenen hof wagen ter poorten
incomende in-gheeregen/ met ghe-
welt van volck/ gheschut ende ooz-
loochsche ghereetschap wel voozien.
Die daer na den xv. dach Septem-
bris deur Henricum die iij. belegerd
ende weder in-genomen wert. Daer
na is den peps gheimaeckt ende ghe-
loten

loten gheweest / tusschen dese twee machrige Coningen van Spaignien ende Brancris / die binnen der stadt van Antwerpen met groote vrolijchheyt ghepubliceert wert den vij. Junij int iaer 1598.

Vā sijn houvvelijc met ISABELLA CLARA EVGENIA.

Om sijn deucht ende groote cloeckheyt / soo heeft die Catholijcke Coninck Philips hem ten houwelijke ghegeuen sijn eenigste dochter Isabella Clara Eugenia, wt Isabella dochter van Henrick de ij. Coninck van Brancrich ghebooren / ende heeft hem by willichlijck ouer ghegeuen tot een houwelijke giste dat Hertochdom van Brabant met d'andere Nederlantsche prouincien / ende dat Hertochdom van Bourgoengien. Hierom heeft hem Albertus de ruij. dach Septembrijs op die reyse begene van Duytsch-land na Spaignien / trouwende Isabellam binnen Valentien / al-waer oock die byzupst feesse van Philippus die derde is gherelebreert gheweest. Den Hertoch met de Hertoginne hebben hen ghehaelt na Nederlandt te trecken. Ende zijn binnen die Princelijcke stadt van Brussel met goeder anontueren ghecomen / bergeselschap van grooten Eedeldom daer sy met wtnemende vrolijchheyt ende eerbiedinghe ontfangen werdē.

Desgelijck oock werden Antwerpen teerstont stellagien met schilberijē oft personagien / arken triumphael bereydt / soo ten coste van de stadt / als van eenighe particuliere natien / als Spaignaerts / Portugiesen / Italianen / Genevoisen / Florentijnen / ende Foggers / daer de Hertogē gekomen zijn den x. Decembrijs / ende om dese blijde incomste soo wert daer by daghen gheviert.

Hier van is een bysonder boeck (gelijck onlanc te voer van d'incomste vande Hertsch-Hertoch Ernestus) door Joannem Soghium wegeue gelijck oock hier voormaels van d'incomste Philippi die ij. Coninck van Spaignien van Cornelio Grapheo / beyde Secretarissen der stadt van Antwerpen.

Verhael int cort vant innemen der stadt van Oostende.

Alfoo die seer stercke en wonderlijck ghefortificeerde stadt van Oostende liggen in Vlaenderen op die zee / by onsen genadigen Prince Albertum de Hertshertoghe continuelijck hadde belegeret gheweest / den tijdt van meer dan d'v. iaeren / te weten vanden vijfsden dach der maendt Julij / int Jaer ons salichmaechers sechshien-hondert en is ten lesten met Godes gracie / doordenaillanc ende victorieusen Marquis Spinola / Opper-beltheer van hare doorluchtighe Hocheden also benaut geweest / dat t'garnisoen gheuoofaecht was die selue stadt ouer te leueren inde macht ende in handen onser Hertoghen van Brabant / te ghen de hope van alle menschen / ende dat den xij. Septembrijs anno sechshien hondert vier. Gheouerende dē tijdt der boossepde belegheringe / soo zijnder veel duysenden daghelijck doodt ghebleuen / soo Conuerneurs / Colonellen / Capiteynen / Luytenants / ende andere Officialen / als gheneyt soldaten van onse wederpartij / behaluen noch de ghene / die van onser zijde daer het leue hebben gelaten. Ich laet staen die groote ende excessiue costen / ouer beyde zijde gedaen. De boosnoemde stadt werdt ouer ghegeuen met booggaende appointment / begrepen in thien articulen / te lanc vallende al int particulier te verhaelen. Onder andere:

Dat allen d'ouericheyt ende ghemeyne soldaten liggende binnen der stadt / ende buyten inde forten / opde schepen ende galpen / souden by een branc sonder eenich empschement / oft belet moghen betrecken nae die stadt van Vlissinghen / met haer wapenen / blegghende bendels / slaende trommelen / ende mer allen haerlieder bagaegie. Daer en bouen / mer hen inde schepen soude moghen nemen vier stukke artillerij / mer niet meer / nochtans sonder eenich poeder / ende wt de stadt trecken den twee-en-wintichste Septēbr. anno booschreue / indie sy eenigē bequaemen windt hadden boog die schepen /

oft

oft anders / desen te mogen verwach-
ten. Voorts dat die gebangene Capi-
teynē / Lantcrope; ende Gistellis / met
allen d' Officialen / ende ghemeyn sol-
daten / van weder zijden ghevanghen /
sonden los ende by gelachten wordē /
sonder eenich rantsoen te betalen / maer
gehouden te zijn / hun verkeerde costē
te boldoen. Ende tot meerder ba-
sticheydt banden appointementen /
werden daer van beyde de partijē oſta-
giers gheset / nae costume. Dit is opt
costē bant belegghen ende innemen /
der bouen ghenoemde stadt Oostende
/ Maer die selue al int particulier per-
tinentelijck en volcomelijck wilde be-
schrijven / soude genoeghante materie
hebben / om daer van een geheel boeck
te beschrijven.

Cort verhael vant innemen der ste-
den / van Oldezeel / Lingen / ende
V Vachtendonck / met oock dat sterck
Casteel van Cracouwe.

Olden-
zeel in-
genomē

Alſoo die baillante seer getrou-
we ende victorieuse Marquis
Spinola / sterckelijck metter
macht die stadt van Oldezeel /
int lant van Twent / hadde beleger-
heest die selue ten lesten tot alſulcken
benantheit ghebracht / met die god-
lijcke gracie / datſe genoeghacht was /
haer ouer te gheuen inde macht ende
ghehoofsaemheyt / van haere souue-
reynē ende natuerlijke Princen /
d' Aertsch Hertoghen / ende dat den
thienden dach der maent Augusti / int
taer ons Salichmaekers seftien-
hondert bijue.

Daer na heeft die voornomende
Marquis (sijn victorie vervolgende)
des anderen daechs / te weten den vi-
derſeluen maent Augusti / in grooter
diligentien beleghert die stadt ende
t' Casteel van Lingen / liggende by die
ruijere de Eems / den sleutel van
Driessant op de frontiere bā Duysch-
lant / die selue alſoo benaude tot den
wterſten / dat t' garnisoen is gedwon-
gen gheweest / met seker voorgeende
appointement / die stadt ende t' Casteel
ouer te leueren in handen van hare
Hoocheden. Waer wt ghetrocken
zijn ses hondert soldaten / garnisoen

Lingen
ende
t' Casteel
ingeno-
men.

ders / met hunne wapenen ende ba-
gagien / volghende her voorsejde ap-
pointement. Inde stadt werden ghe-
uonden dertien groote metale stuc-
ken geschuts / veel munitien van oor-
loghe / buires ende andersins.

Den ix. dach der maent Octobris /
anno voorsejt isſer een gheweldighe
ende bloedige schermutſinge geschiet
ouer den Rijn / int doorp banden Boer
altwaer die vrant inden morgenſont-
ten ses uren aengheromen is / met
t' meestendeel van sijn boervolk / peer-
den / en ses sturcken geschuts / om met
dese alſoo onckerſiens t' overbullen en
reder te leggē / ses compaigniē peer-
de ruyters / met duyſent boervolck /
aldaer liggende onder het regiment
ende t' ghebiet banden Graue Tri-
bulcio. Naer dien die vrant sijn volc
furieuſelijck en dapper hadde aeg-
ballen / soo werdt die Marquis Spi-
nola hier van gheadverteert / die
wt sijnen legheer liggende byder stadt
Roerort / is in alder diligentien der-
waerts gemarcheert / met acht Com-
paignien peerden ende een regiment
Spaigniaerden / van Don Inigo de
Borgia / met expres beuel dat die
eerſte hem volghen ſouden.

Gevvel
dig e en
bloedi-
gescher-
muchin
ghe.

Na lange schermutſinge is den by-
ant gedwongen te verrecken / ende
hem op de blucht te begheuen / na die
ruijere bande Roer / niet sonder ver-
lies van Capiteynen / Officialen / ende
Edelmān / onder andere een fransch
Colonel / sonder noch die ghemeyn
soldaten. Op de plaecſe zijn doot ghe-
bleuen met die ghewonde / t' samen
ontrent biſfhondert mannen. Oock
zijnder banden vrant ghenangē twee
Capiteynē vande peerde ruyters by
Capiteynen vant boer-volk / ende by
Engheleſche Edelmann van groote
qualiteyt / waer van de ſame liep / d' ee-
re zijn den Camerlinck des Conincs
van Engheleant.

Ende hebben den vrant af-gheno-
men twee bendelen / noch een comet-
ende by heren geladen met poeder /
louten / ende clooten. Van onſer zijde /
ſouden daer doot ghebleuen zijn hon-
dert biſſich manne / waer onder was
die voorsejde Graue Tribulcio / ghe-
schoten met een grof gheschut / en daz-
per erijchſman / waers datter groote

§ g d' oof-

droefheyt was. Daer en bouen noch
dij Capiteynen / te weten / Fabricio
Sancto Magno / Gambaloyta ende
Possa. Noch werden daer gebangē/
de Capiteyn Nicolao Dozia en / Don
Juan de Quiroga.

De vyat
arten-
teert
Gelder
in te ne-
men.

Voorts ist gheschiet den xxiij. der
voosseyder maent Octobris des voos-
noemds iaers / dat de rebelle van hare
Hoocheden / voos de stadt van Gelder
zijn gecomē inder nacht / met ontrent
vier duysent voerholck / van meyninge
die stadt onversiens te verrasschen /
ende te overweldighen / maeckende
tot dien eynde een brugge ouer die
ruitere met name Riers / ende zijn al-
soo tot aen die besten vander stadt ge-
comen / oock eenighe van dese doos-
die grachten tot op die selue besten.
Maer werden soo dapper van rgar-
nisoen ghegroet ende willemcom ghe-
heeten / sulcx datse te rugge trocken
ende die blucht namen / latende diuer-
sche dooden op de plaetse liggen / ende
hebben die brugge by hen ouer t'wa-
ter ghemaeckt / als wy geseyt hebbē/
verlaten.

Vvach-
tē donck
met
r'casteel
ingenom-
men.

Die Graue van Busquoy / generael
van d'artillerie heeft die stercke stadt
Wachtendonck belegert wter maten
sterck van nature / als liggende in een
groot marasch / hierom na den wtwe-
digen schijn geestmeert omwinbaer /
Als die den tijdt van ontrebier weke
belegert gheweest hadde / soo heeft
die voosmoemde Graue seker mijne
doen spz inghen / waer doos den bydt
groote schaede was lijdende / ende bā
meyninghe zijnde noch een ander te
doen vliegen / soo heeft ons wederpar-
tij op den xxvij. dach der voos verhael
de maent Octobris / int voosseyde iaer
van sesten-hondert bijs / bebreest
zijnde begonst te parlementeren / en
des anderen daerhs / den xxvij. dersel-
uer maent ist accoorz van appointe-
mente gesloten: onder andere / datse
souden moghen wt trecken / met hare
wapenen / bendelen ende bagagien.
Ende den seluen about / die voosseyde
stadt verlatende / soo is daer inne ghe-
bleuen allen r'gheschut / alderhande
ammunitie ter oolghen dienende /
met die viures in grooter abundan-
tien. Aldus is die seer stercke stadt

met den Castele inde macht van hare
Hoocheden gheromen.

Cracou
vveinge
nomen.

Alsoo dat sterck ende geweldighe ca-
steel bā Cracouwe / met die fortresen
daeromme gemaecht / by den Graue
van Busquoy voosseyt seer nauwe
belegert / ende selue nu met twee
batterijen beschoten was / soo heeft
dat regiment van Capiteyn Pompeio
Justiniani die grachten vanden Ca-
stele ghebult / ende midler tijdt dat
t'gheschut continuēlijck gespeelde / soo
heeftme daerop assault gedaen / maer
die byandt die niet comende weder-
staen heeft die nieuwe fortresse ver-
laeten / hem verreckende int out Ca-
steel / omringelt met eē groote gracht
van water. Als die soldaten haer ghe-
reet maecten om r'selue out Castele te
bestormen / soo heeft den byandt den
sesten dach der maent Nobembzis int
iaer sesten-hondert bijs voos / terstōt
versocht gratie ende ghenade / t'welck
hem die voosmoemde Graue heeft ge-
gont schenkende hem dat leuen / wt-
genomen nochtans ettelijcke soldatē /
die hy niet en wilde in genade ontfan-
gē. Ende zijn den seluen dach s'auons
wtgetrocken / in getale van ontrent
tweehondert soldaten / metten Sou-
uerneur / ghenemt die Tweede / son-
der eenighe wapenen ofte bagagie /
alleen met een roepken inde hant / wt-
genomen d' Officiers / wien geconsen-
teert wert / haer rappier mede te nemē
verlatende also die stercke plaetse / wel
versien van ammonitie / ende ettelij-
ke serpentijn / met andere cleyn stuc-
kens van artillerie.

Dus heeft Godt beliest onse ghe-
nadige Princen / d' Hertsch. hertogen
binnen den tijdt van ontreb d'z ma-
den / in haer macht te geuen / die voos-
moemde d'z seden / ende dat voosz.
Casteel / midsgaders die bouen-ver-
haelde victorien. Gheloeft moet zijn
Godt den Heere / nu ende inder een-
wichepdt.

Verhael van onse L. Vrouwe
van Scherpen heuvel.

Gemerct dat Godt almachtich be-
lieft heeft in dese onse onsalige tij-
der verscheyden ketterijen / op den
Scherpen-

Scherpen-Heimel / byder stadt van Dichein / inden lande van Brabant / daghelijck soo veel grootte en heerlijckhe miraeckelen te doen / ter eerz / verdienste / ende boozbiddinge vande alder Heylichste Moeder Godts Maria. Soo staet ten eersten te noteren vant Marie-beeldken / tgene waerachtich ende notoir is / t welc aldaer aen een eycke heeft ghesaen / totten iaere vrb. lxxx. Maer cozt daer na tot het iaer lxxxvij. ende is aldaer gheen Seeldt meer geweest / almen beviut wt de getuyghenissen van vele ghe-loofwerdige personen. Die midler-tijt / om vande cozzen verlost te worden de boozz. plaetse (oock niet sonder perijckel vande roovers ende straetschenders / doen ter tijdt aldaer loopende) hebben besocht. Oock som-wijlen zijn de ghene die metter cozzen waren bevanghen / vande garnisoen-ders van Dieft oft Dichein derwaerts geleyt / ende hebben hen die plaetse ge-wesen / waer af eenen grooten hoop vander cozzen zijn ghesen geweest / niet tegenstaende datter doen ter tijdt geen Seeldt en was / als boozz. is / waer dooz / ende wt t ghene hier naer volghen sal / blijkt / dat niet soo seer t beeldt / als die plaetse selfs bā Godt den Heere is ghesicht tot dienst ende eere van sijn Heylige Moedere. Men presumeert dat t eerste Seeldt / dooz de ketters ende Seeldt-formers (die vanden iaere lxxvij. totten iaere vrb. lxxxvij. dese ende andere plaetsen / met rooben waren af-loopende ende verworckende) moet verniet wesen.

Maer int iaer lxxxvij. soo is seker ontdeegelijc man genoet van Adom-bairs / Wozger en Schepene vā Dichein aenmerkende t groot besoch vande mensche ter plaetsen vande boozschre-uen Scherpe-Heimel / die niet tegenstaen die perijckel aldaer quamē bidden / om verlost te worden vande cozzen / en weten dat d' oude Seeldt werch was / ghegaen tot seker deuote we-duwe woonende tot Dieft / genoemt Agneete Frederic / Costersse der Capelle van allen Heylige / staen buyten die boozz. stadt / haer af-biddende een houten Marie beeldken in een houten casse / gheset / ende heeft t selue op

den Scherpen Heimel doen stellen / aende booznoemde eycke / alwaer dat gheblenen is tot inde vassen vanden iaere vrb. twee / tot welckē tijde heeft Heer Godofridus van Thienwinckel / Pastoor der kercken van S. Eustacius binnen Dichein t Seeldt vade boozz. eycke afghenomen / en in een houten Capelleken gestelt / hebbende die grootte van v. voeten breedt / ende vj. voeten lauch / dat stellende neffens die boozz. eycke / siet die groote deuotie vande volcke derwaerts comen twelc nu ter tijdt inde nien ghemeste Capelle is gheset byden Hertsch-bischoep van Mechelen ghewijt int iaer 1604. op den V. D'vondicheyt dach wesende den xiiij. Junij.

Daer is een fame ende ghedencke-nisse / by alle de ghenedie int boozz. quaertier vande Scherpe heimel sijn wonen / dat ouer hondert ende meer iaeren / seker schaep herder is geweest. die verpde sijn schaepkens neffens den boozz. berch / en op der aerde bindende het Seeldken van onser V. Vrouwen aen een oude eycke aldaer staende / was van meyninge t selue met hem t hups te draghen / maer t was miraculeuselijck soo swaer gheworden / dat onmoghelijck was om verdraghen / ende dat hy onberoerlijc is bliuen staende en sijn schaep niet en conde nae hups ghedriuen. Den pachter sijn meester verwonderd zijn de vant langhe verroen sijn schaep-herders / quam nae hem sien / ende verstaende d' oorsaecke / wert geuwaer dat dit Seeldken / t welck die knecht meynde wech te nemen / t ghene was datmen aen d' eycke op den boozz. Scherpen Heimel gheset wesende plach te eeren / midts welckē die meester t selue aenweerde / heeft dat sonder eenige swarichijt niet moeyte / wederomme op den boozschepden boom gestelt. En die schaep herder / als oft hy van eenighe vanden hadde verlost geweest is met sijn schapen na hups gegaen. Dooz dese fame ende roep bā dit miraeckel alle die gebuerē verwercht zijnde hebben dese plaetse ende dit Seeldt begost in grooter weerden te houden / ende dickwils om haer cranchten / maer besondere van die cozzen gheholpen te worden aldaer

d' Oude
Marien
beeldt
op den
Scherpe
heimel.

Eē an-
der Ma-
rie beelt
op den
Scherpe
Heimel
gheset.

de hulpe bade **H** Moeder Gods aen-
geroepen. Dit is onder eer berlaert/
fulcr bade ouders verstaen te hebben/
en dar van vier notabel manne/ Schez-
penen bā Sichem/ den eenen ontfer-
den anderen lxx. en d'ander twee een-
en sellich taeren oudt wofende.

Miraec-
kelen op
dē Sche-
pē Heu-
vel ghe-
schiet.

Veel groote ende memorabele mi-
raeckelen zijn hier gheschiet / als van
blinde/ sie daersienende zijn geworden/
andere die gheneesen zijn van d'over-
sche siecten/fulcr datter int beghinsel
van October 1603. werden ghetele
Crrrb. crucken/ stelten/ ende banden
van ghescheurde menschen/ op dē tijde
van iij. oft vijs maenden aldaer ghe-
bracht. Onder andere eenen creupel
van Lucerne in zwitserlant met naeme
Hans Clement oudt xiiij. taeren van
sijns moeders lichaem creupel gebo-
ren/ wiens knie ontrent sijn borstbaest
lagen/ ende die noyt en hadde comen
gaen/ is inde Capelle van onser V.
Vrouwen den v. Julij int iaer xviij. iij.
s'auonts naet lof alsoo gheneesen ge-
weest / als dat hy recht ouer eynde
op sijn beenen heeft ghestaen. Ende
is daer nae van menichte der mensche
tot Brussel gesien gheweest / gaende
achter dat Heylighe Sacrament van
Miraekel, in sijn lijnwaet/ met bloo-
te voeten / dragende eē wasen keerse
in sijn handt / in d'ander hant eenen
stok.

Offerhā-
den op
dē Scher-
pē Heu-
vel ghe-
offert.

Nu aengaende die gisten ende Offer-
handen onser V. Vrouwen daer ghe-
offert/ so heeft Albertus Hertsch-Ver-
toge den xx. Nouembrijs int iaer xviij.
diz geoffert seker sonne gelts/ tot op-

bouwinghe der nieuwer Capellen.
Heeft daer nae int sijns selfs inuentie
geordneert een schoon maniere / om
die V. plaesse oorzentalich met boo-
men rontomme te beplanten. Onder
welcke boomen sullen gemaect wor-
den xv. staten oft Capellekens / re-
presenteren die blijfchappen en droef-
heden vande **V.** Moeder Gods. En
die in sulcher manieren ghesedt zijn/
de/ sal den heelen berch van Schez-
pen Hemel hebben die forme van een
sterre. Sonen dien hebbe onse Prin-
cen aldaer noch geoffert een costelijch
altaer cleedt. En die Princesse Ma-
bella/ heeft diz daghen d'een naer den
anderen/ alle dage onse V. Vrouwe aē
haer Beeldt gheoffert eenen costelij-
ken rock/ met gont/ siluer/ en gelleen-
ten inne gebracht / alle diz incesste deel
met haer eygen handt gemaect. Te
vozen/ inde maendt van September
int boosiz. iaer van vric. diz/ die Peste
tot Brussel seer regn rende/ heeft de
Magistraet aldaer / dec V. Maghet
Maria gesonden ende gheoffert / een
schoon silueren vergulden croone /
met dit opschrift: Regina Coelorum
SS. Dei Matri, B. Virgini Mariae, Bru-
xella morbo afflicta simplex obtulit anno
xviij. iij. Waer na de sieete gecesseert is.

Die Magistraet en gemeente van
Antwerp tot haer Patronesse geaf-
fentwerpt hebben ons V. Vrouwe op
den achtsten Decembrijs int iaer booz-
schreuen/ den dach haerder ontfanche-
nisse/ verceert met twee silueren can-
delaers / seer conctichlijch ghevocht/
met dit opschrift.

Suscipe Sancta Parens, ex voto Antvverpia munus
Quod dat, ne pestis crescat, acerba lues.

Daer zijn noch veel ander heerlij-
ke offerhanden gedaen / soo in coste-
lijcheit van sinneelen / ornamenten
in ghelbe/ als andersints van groo-
te personagien ende ghemeyn volck.
Sonder alhier te bermanen / sekere
schoone fondatie inde boosiz. Capel-
le ghedaen by een hande principael-
ste vanden Houe / die sijnen naem

niet en begeert bekend te zijn. Dit is
al gheselt opt costse / maer die hier
van breder ende meerder bescheit be-
geert te weten/ mach lesen een boeck
daer van int langhe beschreuen/ ghe-
druckt binnen der stadt van Brussel/
int iaer xviij. vier daer ick den Leser
toefende.

TAFEL ENDE REGISTER DES
INHOVDT'S DESER CHRONIICKEN, OM ALLE
dinghen lichtelijck te vinden, ghefelt op den A. B. C.
seer dienstelijck ende bequaem voor den Leser.

A Bdijsen van mans perſoonen fol. 3.
Abdijsen van Nonnen 3.
Abdijsen der Premonſtreyten 3.
Abdijsen van S. Auguſtijns oorden 3.
Adrianus Florentius Paus ghecoren 95.
ſijn doot 96.
Aert-beuinghe in Brabant 91. tot Con-
ſtantinopolen 93.
Aken bidt Hertoch Charel om gratie 80.
Albertus Magnus en Thomas Aquin. 59.
Albertus Aertſch-Hertoch van Ooſten-
rijck, ende Hertoch van Brabant, met
Iſabella Clara Eugenia 114.
Amiens tweemael inghenomen 114.
Angra in ghenomen ende ghepilleert 3.
Antwerpen thoofft van een quartier van
Brabant 15. Coopmanſchappé der ſel-
uer ſtadt van diuerſche ſoorten 17.
Atrecht inghenomen 85.
Aueſnes inghenomen 85.
Baendertijen des Hertochdoms vā Brabāt
3. van Breda 19. Dieft 20. ende van
Crimberghen. 20.
Beſchrijuinge der Princelijcker ſtadt van
Brueſſel 6. 7. der Coopſtadt van Ant-
werpen, metten oorſpronck haers naē
9. van Thienen 10. van Lier 12. der
ſtadt van Mechelen ende vā Louen 5.
Belegheringhe van Pauen 56.
Berghen op Zoom een Marquiſſchap 9.
Berengarius Aertſch-ketter begintſel 48
Beroerte tot Brueſſel 63. 86. binneh
Louen onder die Loucnaers 68. In
Duytſch-land 97. in Thuringhen 97.
tuſſchē Mechelen ende Antwerpen 63
Beſtant tuſſchen de Princen 87.
Binnē 2 iare 5. Con. ouer Portugael 10.
Bloedigen ſlach tot Hougaerden 47.
Boofde ſecte der V vederdoopers tot Mun-
ſter 100.
Borſe der Cooplieden t' Antwerpen ghe-
fondeert, ende af-ghebrant 11.
Braine le Cont. legeret en ingenomē 72.
Brant in onſer L. vrouwē Kercke t' Ant-
werpen 12. tot Mechelen 66. tot Mid-
delborch 89.
Brabanders condition ende manieren 4.
Brueſſelſche ſcheepvaert, het graue deſer
vaert 7. Locquēgiē ſteet dē i. ſteec 106
Camerijck wort inghenomen 86.
Capucinen oorden ingeſtelt, ende comen
binnen Antwerpen 13.

Carolus Martel die iij. hertoch 28.
Carolus die Groote, die ſefte hertoch. Sijn
vromefeyten. V Vert Keyſer gecoren,
ſijn huylvrouwe en kinderen 31. Sijn
grafs opſchrift 32. Teeckenē voor ſijn
dootgheſchiet 31. Die grootte ſijns
lichaems, Sijn ſacunde ende liefde tot-
ter conſten, Sijn oorlogen, grootte neer-
ſticheydt om ſijn kinderē te beſorgen,
ende ſijn maticheydt 32.
Carolus de Caluwe die x. hertoch 37.
Carolus de Simpele, die xij. hertoch 40.
Carolus de Verte of dicke, die xv. He. 43.
Carolus van Bourgoengie gheboorte 78.
Sijn ſtuderinge. Twiſt tuſſchen hem
ende ſijnen Vader 78. De doot van
Iſabelle Charels huylvrouwe 78. Hy
neemt Dinant in 78, hem comt t' Her-
tochdō van Brabant toe, ende t' Graef-
ſchap van Vlaenderen. Luyckenaers
worden van hem ghedwonghen 79.
Neemt S. Truyen in 79. Sijn bruy-
loft, ende coſtelijck wt nemende bācker
79. Carolus aenveert Holland ende
Zeeland 80. Hy corrigeert eenighe 80.
Dede de rechten ſcherpelijck onder-
houden 80. Hy belegghet die ſtadt van
Nuys 81. t' Beleggh ende deſtructie van
Luyck 80. Sijn oorloghe teghen den
Coninc van Vrancric 82. op de Zwit-
ſers 82. Den ſlach voor Nancy 82.
Hertoch Charels doot 83. Sijn begrā-
ueniſſe 83. Vandē roep ende fame naē
ſijn doot 83. Groote droefheydt om ſijn
doot 83. Sijn dochter ende huylvrou-
we 83. Sijnen krijghſhādel, inſtructie
des krijghſ volcx 83. Hertoch Charels
correctie ende liefde tot ſijn ſoldaten.
Hy benam ſijn ſoldaten alle leckernie.
Sijnen haefſtighen raet. Sijn ſnelhey-
t int reyen, en patientie int arbeydē 84.
Carolus die 5. tot Ghent geborē 91. Sijn
opvoedinge 93. V Vort Roomſch Key-
ſer ende Hertoch van Brabant gecorē
95. Gecroont Con. van Caſtilien 95.
Tot Aken Keyſer ghecroont 95. Sijn
houwelijck 97. V Vederom binnē Bo-
lonien gecroont 98. Hy cuſt des Paus
voeten, handen en aenſicht 99. V Vort
Coninc van Lombardijē, en Roomſch
Keyſer gecroont met veel ceremonien
99. Comt in Barbarijen 102. Compt
binnen

binnen Bruessel 106. compt binnen	Die doot vanden Cardinael Croy, ende
Parijs 104. Sijnen slach teghen Bar-	V Villems van Chieure 95.
barossa 103. Hy wint de Goulette 103	Die doot vanden Paus Leo die x. 95.
Neemt sijn reyse naer Spaignien ende	Die Schotten in Enghelant geëlagen 93.
sijn doot 107.	Die stad van S. Quintingen ingenomen 108.
Cistercienser oorden 3.	Die Ma. vā Spaignien comt totter croonē
Cloosters ghedestruert ende Kerckē be-	van Portugael. Verscheydē Princē pre-
rooft. 97.	tenderen actie tot deser croonen 111.
Coninck vā Vrancrijk belegert Pauie 96.	Die Co. van Engeland comt tot Cales 93.
Groote dierte aldaer 95. Die peerden	De Geldersche beschadigē de Kempē 92
eten van honger hout ende aerde 95.	Dierte in Duytsch-landt 35.
Dry duzent gouden penningen binnen	t' Marck-graesschap van Bērgen 19.
Pauien ghelonden 95. den Coninck vā	d'Oorloghe Hertoch Ians die tweede, te-
Vrancrijk gheuangē 98. Naē Spaign-	ghen Vrancrijk 63.
nien gheuoert, gheeft den Keyser ouer	d'Oorloghe van Gelre, ende ghevancke-
Rijcken ende Steden. 98.	nisse van eenighe 80.
Coninck Philips huysvrouwen ende kin-	d'Oorloghe in Loreynen 82.
deren. 112.	van Aquitanien 29.
Coninck van Hongarijē verslagen 98.	Doot des Coninck van Spaignien 113.
Coninginne van Schotlant onthooft 112.	Dry Keyfers gecroont binne 4. iaren 43.
Constantinopolen vanden Turck inghe-	Dry Coninghen doot binnen den tijt van
nomē 77.	Iesuren 110.
Conste van t'Boeck-drucken gheuonden	Een ghedenck-weerdich mirakel 68.
74.	Een grouwelijcke plaghe des danfers 69.
Canonickijē van S. Godelē, en S. Pee-	Een Comere wort ghesien 82.
ters ghefondeert 48.	Een Heydens Coninc comt by den Key-
Conspiratie teghen d'Overheyt van Lo-	ser 105.
uē 86.	Een legioen is 6666. mannen 41.
Cypers d'Eylant vanden Turck inghenomē	Een Reusen lichaem gheuonden 50.
men 109.	Een-en-vijftich mannē tot Munster om-
Cracou inghenomen. 115.	ghebracht 101.
Dachvaert tot Vilvoorden 74.	Emenissen een dorp verbrant 86.
Dat H. besnijdenisse ons Heeren 44.	Eertbeuinghe veel quaets doende 30.
David Ioris Herdooper sterft 107.	Entre tot Antwerpen van Philips Prince
De Franchoisen comē in Vlaenderen 63.	van Spaignien 14. Den eedt by hem
De doot Aleidis, huysvrouwe Henricks	ghedaen 15.
dederde 62. en Hertoch Ians d'eerste	Entre vanden Aertsch-Hertoge Albertus
63. der Keyserinnen 104.	binne Bruessel, en sijn victorie 16. 114.
Den vyant attenteert Gelder in te nemen	Fondatie der Vniversiteyt van Parijs 31.
115.	Franchoisen vermoort 64.
Der Denen en Noortmannē wreeth 38.	Ghelegentheyte der stad vā Thienen 18.
Des eylants Tercerē beschrijvinghe 112.	Leeuwe 18. Nijuel 18. Van Dieft 20.
Die ghelegentheyte van Brabant 1. ende	Der stad vā Maestricht 20. Vilvoordē
die deylinghe van Brabant 2.	ende van Berghen op Zoom 19.
Die principaelste rivieren van Brabant 4.	Geldersche wijcken af vā Maria die Her-
Die Coninc van Hongarijē int marasch	toginne. Sy nemen ettelijcke stedē inne
verfmoort 98.	ende oock Asperen 95.
Die van Ardennen besatē t'Hertochdom	Gelt gesaeyt ontrent 3000. Ducaten 99.
van Brabant t'onrecht 53.	Gēblours in VValsch-Brabāt gesticht 39
De Keyser orloocht tegē Barbarossa 102.	Genua vande Saracenen ingenomen 41.
Die Dolphijn van Vrancrijk vliet tot	Ghevangen Christenen miraculeuselijck
Philippum 76.	verloft wt den Turcken handen, in ge-
Die ghevloden Luyckenaers comen we-	tele van xxij. duycent 103.
der in haer stad 80.	Codevaert metten baerde Hertoch 53.
Diē Hertoch van Loreynē crijcht Nancy	Codevaert de tweede hertoch 54.
weder, dat Hertoch Charol daer na be-	Codevaert die derde genoemt inder wie-
legherde 82.	ghen 55.

DE T A F E L.

Goeden raet des heerē van Gaesbeke	55.	Lodewijck de simpel hertoch	41.
Groot opwater	37.	Lodewijck Bourbons doot , ende veel	
Groote plaghen regneren	56.	quaets daer naeghevolcht	88.
Groote ſchattinghen ende abuysen reg-		Lotharius d'eerſte hertoch	35.
neren	92.	Lotharius die tweede hertoch	42.
Groeten hongher binnen Munſter	101.	Lotharius die derde hertoch	42.
Grouwelijcken ſtrijt der Brabanders, tegē		Louen beſchreuen	67.
den heere van Grimberghen	55.	Luydick inghenomen	53.
Gouuerneurs van Brabant	16.	Lutheranen verſlaghen ende gerecht	97.
Henricus Hertoch van Beyerē	45.	Maltha beleghert ende ontfedt	109.
Henricus I. den xvij. Hertoch	48.	Martinus Luther beghint ſijn ketterije te	
Henricus de II. die xx. hertoch	50.	ſaeyen.	94.
Henricus de derde, die xxi. hertoch	52.	Maximiliaen vā Ooſtenrijck, hertoch	85.
Henricus Godev. ſone die 26. her.	57.	wort tot Gendt eerlijc ontfangen.	86.
Henricus den hoochmoedighen den 27.		ſijn reys in hollā om ſeker tweedrach	
Hertoch	59.	ten 87. Sijn huysvrouwe valt vanden	
Henricus de ſaechtmoedige hertoch	60.	peerde, haer doot ende kinderen	87.
Heeren van Louen, ter venſteren wt ghe-		hy treckt met ſijnen leger na Artois	86.
worpen	68.	hy verſoect momboir te zijn van ſijn	
Heerlijckheyt van Mechelen	66.	kinderen, hy wort momboir , doet ee-	
Heerlijcke victorien der Chriſtenē tegē		nige t'onrecht ſteruē	87. wort Roofſch
die Turcken	45.	Coninck ghecoren, ſijn victorien	88.
Hertoch Ian van Saffen ghevanghen los		wert tot Brugghe geuangen ende ghe-	
ghelaten met den Lantgraue	106.	laxeert 88, 89, hy compt wt Duytſch-	
Hertoch van Alençon, voor Lanſ- heere		lant 92. ſijn doot.	95.
van Nederlant aenveert	112.	Meer dan 30. ſchepen herdoopers ver-	
valſchen aenſlach t'Antwerpen	112.	gadert.	100.
Hertoch van Gloceſter, comt in henegou		Miraecel vant Heylich Sacrament.	68.
ende wort daer wt ghedreuen	71. 72.		
Hoe die vyanden in Brabant quamē.	71.	107.	
Hoe Vranckrijck na Carel de Simpel ge-		Miraecel memorabel	99.
gouerneert wert	40.	Munſter by den Biſchop inghenomen	101.
Hongarijen ende Polen totten Chriſten		Muyterije tot Ghendt	104.
ghelooue ghebracht	42.	Nancy beleget, den ſlach voor Nancy	82.
Ian die derde hertoch	65.	Nieuwen twilt in Holland	77.
Ian Manduij, een Engelliſman	66.	Oorloghe tuſſchen den Biſchop van Ceu-	
Ian de vierde de xxxij. hertoch	71.	len, ende hertoch Ian	61.
Ieruſalē ingenomē vande Chriſtenen	45.	Oorloghe tuſſchen die Valckenborgers en	
Keyſer Carel van Bohemen comt in Bra-		hert. Ian die iij. 65. tuſſchen die Namu-	
bant	68.	roiſen en Luyckenaers 74 der Chriſtenē	
Kerck-roovers verſlaghen	97.	op die Turckē 77. Onder die gemeyn-	
Ketterije der gheeffelaers	60.	in Brabant 89. tuſſchen den hertoch vā	
Lambertus ende Geerberga hertogen	47.	Brabāt en den heere van Grimbergē	53.
Lambrecht metten Baerde hertoch	49.	op Gelderland 91. ende op Deuenter	76.
Lancduerende ſchadelijcken reghen	65.	reghen die Franchoiſen	95.
Legaten in Vranckrijck gheſonden.	84.	Oorſpronck van die Schelde	5.
Sommighe ghedoot.	84.	Oorſaecke des naems Lotrijck	34.
Legaten van den Keyſer Maximiliaen in		Oldezeel inghenomen	115.
Vranc. 87. tottē Keyſer Maximiliaē	81.	Oproerichet der gemeyn- ten vāde Kem-	
Linghen ende t' Casteel inghenomen	115.	pen 97. tot s' Hertoghenboſch	98.
Liere der ſtads beſchrijven	20.	Oratie des Keyſers Carolus aen de Sta-	
der ſtadt tweemaal op eenen dach	20.	ten	107.
Lodewijck die goedertieren hertoch	33.	Ooſtende inghenomen	114.
ſijn oorlogen	33.	Otto die xvi. hertoch	45.
ſijn doot, ende ſom-		Ouervloet door ſtorm van wint	89.
mighe priuilegien by hem gegeuē	34.	Peeter van Broetſen geſtraft	62.
Lodewijck die Liſpere hertoch	38.	Pelgrimagie van ontrent 20000. kinde-	
huysvrouwe ende ſone	39.	ren	62.
			Pellis

Peste binnen Brueffel tot Louen ende in andere plaetsen	89.	Strijdt in Zeelant gheschiet	72.	
Philips d'eerste, en sijn toecomendehuyf- vrouwe	74.	Tercere des eylands beschrijven	112.	
Philips die ij. huyfvrouwe ende kinderen	74.	Teruanen belegert, en gewonnen	93. 106	
74. van sijns vaders doot	79.	Thienen vāde Gelderische ingenomē	92.	
d'oorlogen	74.	t'Coren wort op sekeren prijs gestelt	87.	
d'Oorlogen tegen Enghelant.	74.	t'Conincrijc vā Portugael ingenomē	109	
Hy neemt Luxemborch inne.	76.	t'Graeffschap van Meyghem	19	
rebellicheydt der Gentenaers teghen		t'Gouuernement der stad vā Antw.	16.	
Hertoch Philips	75.	t'Hertochdom van Brabant, op Hertoch Charls dochter verstoruen	84.	
Dauid sijn sone		t'Hertochdom van Aerschot	19.	
wort Bischof van Vtrecht.		t'Gheschut der buslen ghevonden	69.	
Philips die 3. Hertoch vā Brabant gehult		t'Gulden Vlies tot Brueffel gegeuen.	94.	
90. hy trout Iohanna, 90. Sijn reysē na		ende tot Antwerpen.		
Spaignien, 91. sijn tweede reysē na		t'Huys van Duras, tusschen Leeu ende S. Truyden.	57.	
Spaignien.	91.	Thienen inghenomen	89.	
Philips sone Caroli trout Isabella, doch- ter des Con. van Vranckrijk	108.	t'Parlement van Hertoch Charel, binnen Mechelen ghesticht	81.	
sijn victorie	108.	t'Kindt van Irenten ghecruyft	84.	
den peys gesloten tusschē		Tractaet des Conincs van Vranckrijk ende Carolus	98.	
hem ende den Coninc van Vranckrijk.		Twē- en dertich Parochie kerckē binne Luyck	80.	
109. doot van Maria sijn huyfvrouwe		Tijtel des Conincx van Munster	100.	
en van Anna van Oostenrijck sijn iv.		Van Dauid Ioris heresiarch	107.	
huyfvrouwe.	112.	Vande herdoopers binnen Munster	100.	
Sijn huyfvrouwe		Vanden naem Brabant	1.	
ende kinderen	112.	Vande Vriesen ende hun rebellicheydt	80.	
Hy comt totte Croone van Portugael		Venloo inghenomen	81.	
109. sijn doot	113.	Victorie vā Don Ian van Oostērijc	109.	
Predicārē Clooster tot Louē gesticht	60.	Vilvoorden eertijc een dorp	55. vanden Brueffelaers inghenomen	89.
Privilegie den Mechelaers verleent	82.	Vniuersiteyt tot Louen ghesondeert	72.	
Propheten tot Munster	101.	Vryheyt en Iurisdicte van Mechelē	22.	
Puppijn vā Landen, de eerste Hertoch vā		ende die leden vāder diuisen rechte	22.	
Brabant	24.	VVachtendonck inghenomen	115.	
Puppijn die ij. van Herstal	26.	VVāerfegēde dochters tot Munster	101.	
Puppijn die derde, die v. Hertoch	29.	VVencelaus hertoch wt sijns moeders lichaem ghesneden	68.	
Rebellie begonst int iær	1567. 159.	Verfcheyden Princen pretenderen actie totte Croone van Portugael	110.	
Regulieren tot Brueffel op den Couwē- berch	33.	VVinter seer gheweldich	87.	
Rhodes het eylant, vanden Turck inghe- nomen	96.	VVonderlijc monster vā eenen visch	73.	
Riuieren van Brabant	4.	VVonderlijc Godts werck, en mirakel	68.	
Robrecht Graue van Parijs	40.	Vrouwe Iacoba wort vā Henegouwe na Ghent ghevoert	72.	
Rumoer in Enghelant	80.	Vrouwe Anna vā Oostenrijck sterft	112.	
Schattinghe in Holland, der Ghentenaers		Vrou Ioanna Carolus moeder sterft	107.	
ende hun rebellicheydt	76.	Vtrecht oorlooght tegē de Hollāders	86.	
Seker commōtie tot Mechelē gestilt	79.	VVtspraecke tusschen Keyser Frederick, ende hertoch Charel.	81.	
Scherpen heuuel	116.			
Miraeckelen al daer gheschiet ende offer- handen daer gheoffert	116.			
Seuen Keurvōrsten gheordineert	44.			
S'Hertoghenbosch beschrijvinghe	18. die stadt beleghert			
86.				
Sint Truyden inghenomen	57. ende de stadt van Hasselt ghewonnen			
88.				
Slach tusschē Montenaken en Landē	57.			
Stedē vā Brabant 5. en veruolgēs daer na				

F I N I S.

Vidit & approbauit Franciscus Houius S. T. L. veteris castri pastor Antverpie.

Met Gratie ende Privilegie voor ses Jaeren.

Onderteeckent

Buschere.

TYPIS HIERONYMI VERDYSEN.

CC K.C. A/80

⁴A B², C-Z, A₉-G₉†

SPECIAL

87B

19389

12 plates

